UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris

C.Z.U. [659.3+659.4]:070(043)

CIUMACENCO VALENTINA

INTERACȚIUNI MODALE ÎN DISCURSUL POLITIC

571.02. **Comunicare și relații publice**

Teză de doctor în științe ale comunicării

Conducător științific: **MORARU Victor, m.c. al AȘM, dr.hab. în politologie, prof.univ.**

Autorul: **CIUMACENCO Valentina**

CHIȘINĂU, 2018

© Ciumacenco Valentina, 2018.

CUPRINS

ADNOTARE (în română, rusă, engleză)…… 5

LISTA ABREVIERILOR …… 8

INTRODUCERE …….. 9

I. REPERE TEORETICO-METODOLOGICE PRIVIND CONCEPTUL DE MODALITATE ÎN DISCURSUL POLITIC 20

1.1. Discursul politic în contextul fondului general al discursivităţii ……..... 20

1.2. Conceptualizarea modalității …… 34

1.2.1. Perspective teoretice și tipologice de abordare a modalității …… 36

1.2.2. Contribuții și considerații analitico-metodologice …… 53

1.3. Concluzii la Capitolul 1 ……. 65

II. DIMENSIUNEA MODALĂ A DISCURSULUI POLITIC 67

2.1. Discursul politic: aspecte ale interrelaționării dintre argumentare și modalizare …… 67

2.2. Modalitatea obiectivă și subiectivă în discursul politic …….. 81

2.3. Concluzii la Capitolul 2 ……. 103

III. CONFIGURAȚII ATITUDINALE MODALE ÎN DISCURSUL POLITIC 106

3.1. Resurse modale în discursul de învestitură prezidențială din SUA, România și Republica Moldova …… 106

3.2. Strategii modale în dezbaterea electorală televizată …… 135

3.3. Concluzii la Capitolul 3 ……. 148

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI …… 151

BIBLIOGRAFIE …….. 155

ANEXE:

Anexa 1. Tipuri de modalități propoziționale (și de propoziții modale) după Georg H. von Wright ……. 171

Anexa 2. Modalități enunțiative după P. Charaudeau ……. 172

Anexa: 3. Ocurențele pronumelui personal „*eu”* cu verbul „*a crede*” în răspunsurile lui Adrian Năstase …… 173

Anexa 4. Inaugural Address by President Barack Hussein Obama, January 21, 2009 ….. 174

Anexa 5. Remarks of president Donald J. Trump – as prepared for delivery, Inaugural Address, January 20, 2017 …….. 179

Anexa 6. Discursul președintelui României, Traian Băsescu, la ceremonia de depunere a jurământului în fața Camerelor Reunite ale Parlamentului României, 21 decembrie 2004 183

Anexa 7. Discursul Preşedintelui României, domnul Klaus Iohannis, susţinut în cadrul ceremoniei de depunere a jurământului de învestitură în funcție, 21 decembrie 2014 ….. 187

Anexa 8. Discurs de învestitură al Președintelui Republicii Moldova Vladimir Voronin, 7 aprilie 2001…… 193

Anexa 9. Discursul Preşedintelui Republicii Moldova, Nicolae Timofti, la inaugurarea în funcţie, 23 Martie 2012 …… 199

Anexa 10. Discursul de învestitură al Domnului Igor Dodon în funcția de Președinte al Republicii Moldova, 23 decembrie 2016 ……. 203

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII …….. 210

CV-UL AUTORULUI …….. 211

ADNOTARE

Ciumacenco Valentina, Interacțiuni modale în discursul politic. Teză de doctor în științe ale comunicării. Chișinău, 2018.

Structura tezei: Prezenta cercetare cuprinde adnotări în limbile română, engleză și rusă, o listă de abrevieri, text de bază expus pe 154 pagini, format din introducere și trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 245 titluri, 10 anexe. Tezele investigației se conțin în 19 lucrări științifice.

Cuvinte cheie: discurs politic, perspectiva comunicativ-pragmatică, categoria modalității, interacțiune modală, configurație atitudinală, discurs de învestitură, dezbatere electorală, semantica ”lumilor posibile”, modalitatea epistemică/deontică, strategii discursive.

Domeniul de studiu al tezei vizează filologia, științe ale comunicării, comunicarea politică.

Scopul şi obiectivele lucrării. Scopul principal al cercetării de faţă constă în elucidarea aspectului comunicativ-pragmatic al construcţiilor modale utilizate în discursul politic, luând în considerare interacțiunea lor în structura enunțului, inclusiv manifestările acestora în textul şi enunţul politic.

Noutatea şi originalitatea ştiinţifică. Caracterul novator al lucrării este determinat de faptul că problematica privind dimensiunile modalității în discursul politic este una puțin dezbătută în spaţiul ştiinţific internaţional, iar în cel autohton, la acest compartiment se constată un vid științific. În acest sens, studiul propus reprezintă o primă investigație de amploare în Republica Moldova a componentei modale în materie discursivă şi a efectelor pe care le comportă aceasta. Este prima cercetare în spațiul investigativ autohton care pune accentul pe o paradigmă care are un impact semnificativ asupra construirii portretelor candidaților politici pornind de la reprezentările lor verbale, precum și asupra perceperii discursului politic de către public. Lucrarea scoate în relief și aspecte ce ţin de tendințele şi perspectiva discursivității politice într-o societate informațională în proces de devenire, cum este cazul Republicii Moldova.

Problema ştiinţifică importantă soluționată rezidă în relevarea importanței utilizării construcțiilor modale într-o anumită cheie, cea a certitudinii, posibilului, imposibilului, necesarului, contingenței etc., ce contribuie la organizarea textuală, devenind unele dintre cele mai adecvate instrumente utilizate în discursul politic pentru a reda poziția și viziunea actorului politic având ca scop influențarea și convingerea alocutorului.

Semnificaţia teoretică. Cercetările efectuate indică aspectul de valoare a cadrului conceptual, în urma căruia au fost obţinute rezultate ştiinţifice noi, au fost precizate punctele de vedere asupra eficientizării discursului politic, determinând perspectivele contribuţiilor ştiinţifice ulterioare. Lucrarea constituie o sursă modernă şi actuală pentru publicul avizat din universităţi, şcoli doctorale, institute de cercetări ştiinţifice în domeniul filologiei, jurnalismului, științelor comunicării.

Valoarea aplicativă a lucrării. Rezultatele investigării particularităților a câtorva forme reprezentative ale discursului politic (*discursurile de învestitură* şi *dezbaterile electorale televizate),* prefigurează sugestii concrete la predarea unor cursuri universitare, sunt utile pentru îmbunătățirea competenței de comunicare a persoanelor implicate în viața politică și publică a țării, prin cunoașterea și utilizarea metodelor practice de interacțiune eficientă în procesul elaborării mesajelor politice, luărilor de cuvânt în public într-o societate modernă.

Implementarea rezultatelor ştiinţifice. Rezultatele științifice au fost implementate prin publicarea a 19 articole și studii și prin contribuții la conferințe naționale și internaționale.

АННОТАЦИЯ

Чумаченко Валентина. Модальные взаимодействия в политическом дискурсе. Диссертация на соискание ученой степени доктора наук в области массовых коммуникаций. Кишинёв, 2018.

Структура работы. Работа состоит из аннотаций на румынском, русском и английском языках, списка сокращений, содержания, введения, трёх глав, 154 страниц основного текста, общих выводов и рекомендаций, библиографии (245 источников), 10 приложений. Результаты исследования опубликованы в 19 работах.

Ключевые слова: политический дискурс, коммуникативно-прагматическая перспектива, категория модальности, модальные взаимодействия, вариативность отношения автора к высказыванию, инаугурационная речь, предвыборные дебаты, семантика ”возможных миров”, эпистемологическая/ деонтологическая модальность, дискурсивные стратегии.

Область исследования диссертации касается филологии, коммуникационные науки, политическая коммуникация.

Цель и задачи работы. Главная цель настоящего исследования состоит в освещении коммуникативно-прагматического аспекта модальных конструкций, используемых в политическом дискурсе, принимая во внимание их взаимодействие в структуре высказывания, в том числе их проявление в политическом тексте и высказывании.

Научная новизна и оригинальность. Новаторский характер работы определен тем, что проблематика модальности в политическом дискурсе является одной из малоисследованных в международной научной среде, а в национальном научном пространстве констатируется в целом, вакуум. В данном контексте настоящая работа представляет собой первое масштабное исследование в Республике Молдова модальных конструкций на материале дискурсивных текстов, а также производимых модальностью эффектов. Это первое на отечественном пространстве исследование, которое ставит акцент на парадигме которая оказывает серьезное воздействие на создание портретов политических кандидатов (исходя из их выступлении), а также на восприятие политического дискурса обществом. Работа проливает свет и на некоторые аспекты, касающиеся тенденций и перспектив политической дискурсивности в информационном обществе, находящемся в процессе становления, как, например, в Республике Молдова.

Основная решенная научная проблема заключается в выявлении важности использования модальных конструкций в определенных условиях, а именно, уверенности, возможности, невозможности, необходимости, обстоятельствах и т.д., которые способствуют организации текста и становятся одними из основных средств, используемых в политическом дискурсе, для выражения точки зрения и позиции политического деятеля с целью оказания влияния и убеждения на публику.

Теоретическая значимость. Проведенные исследования показывают ценность концептуальной основы, приводящей к новым научным результатам в области изучения политического дискурса, раскрытию ресурсов политического дискурса и обозначению перспектив для дальнейших научных разработок. Работа является современным и актуальным источником для широкой публики, для студентов, аспирантов, а также для представителей академического сообщества университетов, докторальных школ, научно-исследовательских институтов в области филологии, журналистики, и наук о коммуникации.

Практическая ценность работы. Результаты исследования особенностей некоторых релевантных форм политического дискурса (*инаугурационные речи* и *предвыборные телевизионные дебаты)* выдвигают предложения в преподаванию университетских курсов, будут полезны для улучшения коммуникационной компетенции лиц, вовлеченных в политическую и общественную жизнь страны посредством знания и использования практических методов эффективного взаимодействия в процессе составления политических сообщений.

Внедрение научных результатов. Результаты исследования, представленные в диссертации, были опубликованы в 19 научных статьях и изложены в докладах и сообщениях на национальных и международных конференциях.

ANNOTATION

Ciumacenco Valentina, Modal interactions in political discourse. Ph.D. Thesis in sciences of communication. Chisinau, 2018.

Thesis structure. The research contains annotations in Romanian, Russian, and English; list of abbreviations; 154 pages of basic text, composed of introduction; three chapters, general conclusions and recommendations; bibliography (245 sources), 10 appendices. The results of the research work have been approached in 19 scientific papers.

Key-words: political discourse, communicative-pragamtic perspective, category of modality, modal interaction, configuration of attitude, inaugural address, election debate, semantics of "possible worlds", epistemic/deontic modality, discursive strategies.

Field of study relates to philology, sciences of communication, political communication.

Goal and objectives. The main goal of the given research paper is to reveal the communicative-pragmatic aspect of the modal constructions used in political discourse, taking into account their interaction within the structure of utterances, including their manifestations in the political utterance and text.

The research novelty and originality is determined by the fact that the problem concerning the dimensions of the category of modality in political discourse is less approached among international researchers. As regards national research space, there is a scientific vacuum, in general, on this topic. In this context, the given Ph.D. thesis is the first vast research in the Republic of Moldova of modal constructions from discursive perspective and the effects that are produced as a result of their usage. It is the first research paper conducted at national level that puts special emphasis on a paradigm that has a significant impact on image-building of political candidates by taking into account their verbal representations, as well as on the perceiving of political discourse by the audience. The thesis highlights also some aspects related to the tendencies and the perspectives of the political discourses in an information society in the process of democratization as in the case of the Republic of Moldova.

The solved important scientific problem lies in revealing the importance of using modal constructions in a particular key, that of certainty, possibility, impossibility, necessity, contingency etc., that contributes to the textual organization, becoming one of the most appropriate tools used in political discourse to render the politician's attitude and vision with the aim of influencing and persuading the targeted public.

Theoretical significance. The research carried out shows the value aspect of the conceptual framework, resulting in new scientific results, the views on the effectiveness of the political discourse, and the perspectives of the subsequent scientific contributions. The thesis is a modern and updated source for the well-known public in universities, doctoral schools, scientific research institutes in the field of philology, journalism, and communication sciences.

The applicative value of the paper. The research points to an increased role of the conceptual aspect which constitutes the basis for new scientific results and the value of the dissertation increased as it envisages concrete suggestions for teaching some university courses. Furthermore, the investigation outcomes reveal the peculiarities of some of representative genres of political discourse: inaugural addresses and TV election debates, that may be useful for the improvement of the communication competences of people involved in the political and public life of the country, by acquiring skills in using practical methods of effective communication in a modern society.

Implementation of scientific results. The scientific results were implemented through the publication of 19 articles and studies and contributions to national and international conferences.

LISTA ABREVIERILOR

AD *- analiza discursului*

ADP *- analiza discursului politic*

DP *- discurs politic*

GALR *- Gramatica limbii române*

NATO *- North Atlantic Treaty Organization (Organizația Tratatului Atlanticului de Nord)*

PR *- public relations (relații publice)*

RM *- Republica Moldova*

Trad.n. *- traducerea noastră*

UE *- Uniunea Europeană*

PCRM *- Partidul Comuniştilor din Republica Moldova*

PDM *- Partidul Democrat din Moldova*

PL *- Partidul Liberal*

PLDM *- Partidul Liberal Democrat din Moldova*

PLR *- Partidul Liberal Reformator*

PNL *- Partidul Național Liberal*

PRM *- Partidul România Mare*

PSRM *- Partidul Socialiştilor din Republica Moldova*

INTRODUCERE

Actualitatea şi importanţa problemei abordate. Ca domeniu relativ nou, modern şi dinamic al ştiinţelor comunicării, dezbaterile ştiinţifice axate pe identificarea particularităţilor actuale ale discursului politic au sporit interesul pentru un studiu aprofundat al semnificațiilor și efectelor modale în comunicarea politică ca o reflecţie a gradului de raportare a conştiinţei politice şi a acţiunii sociale la pragmatica comunicării.

Realitățile social-politice și comunicaționale din ultimele decenii au dus la consolidarea ideii că analiza discursului politic, abordat, în mod tradițional, din perspective politologice, ideologice, psihologice, sociologice, ar prezenta un interes aparte și datorită interpretării sale din perspectiva lingvistică și comunicațională. În lista extinsă a fenomenelor lingvistice relevante pentru studierea discursului politic sunt evidențiate modalitatea, deicticele personale și actele de limbaj. Tocmai aceste subdomenii intenționează să le abordeze lucrarea noastră, prin aprofundarea, în mod special, a problemei categoriei modalității, raportată la încercarea de a descifra discursul politic.

Prezenţa atitudinii obiective/subiective, diversitatea strategiilor modale reclamă, indiscutabil, o nouă optică de abordare a comunicării în sfera politicului. Prin urmare, *modalitatea* din discursul politic se transformă într-o componentă verbală a actorului politic contemporan prin intermediul căreia acesta îşi asigură şi îşi construieşte un capital de imagine, relevând ”identitatea modală” a candidatului politic [29, p. 127].

Categoria modalității este legitim repusă în discuție în condițiile admiterii aportului unor discipline tangente sau interferente lingvisticii în clarificarea fenomenelor comunicaționale. Sub semnul demersurilor interdisciplinare din ultima perioadă, modalitatea devine un teren al întâlnirilor și al confruntărilor conceptuale, metodologice și terminologice în stare să pulverizeze limitele dintre științele limbajului și științele gândirii și comunicării.

Acest fenomen al prezențelor multiple și variate, explicite și implicite, ale vorbitorului în comunicarea cu sine și cu interlocutorii săi a polarizat mai ales interesul unor discipline noi din sfera teoriei comunicării, precum logica modală, psiholingvistica, sociolingvistica, filosofia limbajului, lingvistica politică etc. Presiunea acestora asupra lingvisticii ultimilor decenii a determinat o vitalizare fără precedent a investigațiilor în domeniul modalității, concretizate în obținerea unor descrieri multilaterale, adoptarea sau adaptarea de terminologie, diversificarea metodelor de cercetare, multiplicarea tipurilor de modalități, refacerea cu obstinație a clasificărilor etc.

Întemeierea logică a modalității și progresul cercetărilor în logica modală au susținut reorientarea spre logică în abordarea modalității ca problemă de semnificație, iar evoluția lingvisticii cognitive şi a teoriei generative au menținut în interiorul lingvisticii abordarea laturii expresive a modalității.

Mizând pe consistența unui model sintetic vom căuta să păstrăm în această lucrare un echilibru între ceea ce este recunoscut și afirmat, pe de o parte și ceea ce este recent și inovator în materie de modalitate, pe de altă parte.

E. Coşeriu afirmă că „lucrul cel mai greu cu care avem de-a face în ştiinţă e să încercăm să spunem lucrurile aşa cum sunt" şi „a spune lucrurile cum sunt într-o ştiinţă umană înseamnă a spune lucrurile aşa cum le spune vorbitorul în intuiţia lui de vorbitor" [36, p.15]. Raţionamentele coşeriene ne permit a susţine că fenomenul modalităţii (atitudinii) care e parte componentă a procesului de comunicare, presupune prezenţa în discurs a intuiţiei vorbitorului şi denotă, prin aceasta, informaţii despre personalitatea sa, nivelul său cultural, gradul de subiectivitate care se exprimă prin viziunea și comportamentul său verbal.

Stilul propriu de a comunica al unui actor politic este modul său personal de a utiliza şi de a combina limbajul şi paralimbajele. Subiectivitatea lui, stimulată de situaţia în care se găseşte, va participa la definirea mizelor comunicării sale. Este evident faptul, că în discursul politic realitatea lingvistică, grefată pe cea politică, scoate în evidenţă rolul de cadru al limbajului, de teren de manifestare, în timp ce finalităţile pur politice sunt cele în baza cărora se operează atât selecţia terminologică, cât şi cea a strategiilor discursive.

Utilizarea elementelor de limbaj cu caracter modal în discursul liderului politic asigură procesul de transmitere a mesajului, dar, mai ales, poziția și viziunea actorului politic prin manifestarea atitudinii cognitive şi volitive acestuia faţă de informaţiile conţinute în propriul enunţ, având ca scop de durată influențarea și convingerea publicului spre a acționa, a adera la partid, a vota în favoarea acestuia, în termeni coșerieni *finalitatea practică a eficacității* [*apud* 97] și nicidecum simpla informare despre interesele și programul electoral.

În situația conjuncturală, când publicul distinge, alături de valorile politice, „personalitățile lingvistice" ale politicienilor, rolul *modalității* în discursul politic a devenit unul de actualitate incontestabilă.

Astfel, cercetarea subiectului pe care ni l-am propus poate să contribuie la soluționarea unor probleme de ordin teoretic şi aplicativ din perspectivă comunicativ-pragmatică, din care face parte şi analiza cognitivă a situaţiilor contextuale şi intertextuale ale discursului politic. Reieșind din aceste considerente, susținem că studiul nostru este unul actual şi oportun.

Descrierea situaţiei în domeniul de cercetare şi identificarea problemelor de studiu.

Din perspectivă lingvistică, studierea discursului politic a cunoscut o amploare fără precedent în ultimele decenii, regăsindu-se frecvent în cercetările consacrate tipologiilor textuale/ discursive (J. Adam; D. Maingueneau) [186, 208], în analize de discurs (A. Reboul şi Moeschler J.) [214] sau în abordări cognitiviste, cu accent pe metaforele conceptuale din discursurile prezidențiale americane (G. Lakoff 1992; A. Musolff 1995; A. Cienki 2005; A. Niculescu-Gorpin 2010). Domeniul interdisciplinar al analizei discursului politic este dominat în primul rând de lingviști (P. Chilton, 1985, 1987, 1988, J. Wilson, 1999, R. Wodak și Menz F., 1990), în timp ce studiile care țin de științele politice s-au concentrat pe comunicare și retorică (L. Bitzer, 1981, S. Chafee, 1975, D. Graber, 1981, D. Swanson și Nimmo D., 1990 etc.).

Sub aspect metodologic, în spațiul european predomină studiile de analiză statistică, lexicometrică, prin care este vizată frecvența cuvintelor în discursurile politice, focalizate în special pe discursurile prezidențiale. Fie că s-au concentrat pe discursurile unui singur președinte Fr. Mitterrand (P. Hubert și Labbe D.,) [204], în diacronie, sau pe analiza comparativă a discursurilor mai multor președinți francezi J. Chirac, F. Mitterrand, Ch. de Gaulle, G. Pompidou, V. Giscard d'Estaing (D. Mayaffre) [209]; Royal și Sarkozy (R. Boicu) [14], aceste studii lexicometrice au evidențiat adevărate "profiluri" lexicale ale șefilor de stat: Ch. de Gaulle - „ghidul", cu preferința pentru cuvinte ca *peuple, L'État, Algérie*, G. Pompidou - „umanistul", optând pentru cuvinte ca *civilisation, bonheur, individu*, V. Giscard d'Estaing - „pedagogul într-o perioadă de criză a Franței", care a preferat să utilizeze frecvent *emploi, énergie, pétrole, problème,* sau Fr. Mitterrand puternic implicat în discurs prin intermediul formelor pronominale de persoana I sg., dar și cu o frecvență foarte mare a cuvântului *Europe* în discursurile sale. În același timp, ele au putut decela o tendință generală de evoluție a discursului prezidențial francez dinspre gândirea politică spre comunicare politică, sub presiunea practicilor media, fapt ce a condus la pierderea aspectului literar în favoarea caracterului de improvizație orală, dar și deplasarea accentului dinspre argumentele prezentate spre personalitatea vorbitorului.

În spațiul cultural românesc discursul politic este abordat prin prisma comunicării politice (C. Sălăvăstru, 1999, A. Stoiciu, 2000), a relației limbaj-politică (R. Zafiu, 2007), dar și pragmalingvistic, caz în care a vizat subtipuri diverse: conferințe și declarații de presă ale liderilor politici (L. Hoarță Cărăușu, 2008), dezbateri parlamentare (L. Ionescu - Ruxăndoiu, 2009), confruntări televizate între candidații la președinție (R. Haineș, 2002, A. Niculescu-Gorpin, 2009).

În spațiul cultural autohton, discursul politic este abordat prin prisma comunicării mediatice și politice. Cercetări valoroase în acest domeniu prezintă lucrările lui V. Moraru „Labirinturile politice" (1995), „Mass-media vs politica" (2001), „Mass media între incertitudini

și aspirații" (2002), „Orientări actuale în cercetarea comunicării mediatice" (2006) ș.a., C. Marin „Comunicarea instituţională" (1998), „Societatea civilă: între mit politic și pledoarie socială" (2002), Gh. Rusnac şi P. Fruntaşu „Republica Moldova pe calea democratizării" (2002) ș.a. Studiile menţionate cuprind analize directe sau complementare, temeinice sau sumare, asupra formelor de antrenare şi participare a instituţiilor de presă în sfera politică. Concomitent, de remarcat, importante referinţe la problemele actuale ale jurnalismului şi ştiinţelor comunicării în contextul democratizării societăţii prezintă lucrările autorilor precum V. Moşneaga, G. Stepanov, M. Guzun, M. Lescu, D. Ţurcanu, N. Țurcan, A. Dumbrăveanu ș.a.

Prin prisma comunicării politice, a relației limbaj-politică, discursul politic a fost abordat de către A. Guțu, A. Bondarenco, I. Condrea, L. Zbanț, C. Cincilei ș.a. Alte cercetări efectuate la hotar dintre lingvistică și științe ale comunicării au fost realizate de cercetători, între care: V. Dorogan, S. Corniciuc, A. Zavadschi, S. Grossu ș.a.

Este oportun de a menționa că printre cele mai recente investigații din perspectivă lingvistică, diferite dimensiuni și funcții ale discursului politic au fost examinate de V. Bahneanu în teza de doctorat: „Dimensiunile implicitului în discursul politic" și de T. Verdeș în lucrarea: „Funcțiile pragmatice ale deicticilor în discursul politic actual" [8, 95].

În acest context, vom sublinia că rămâne însă neexplorat acest domeniu foarte important al comunicării și anume discursul politic, în care expresiile modalizatoare au o frecvență sporită. Pe de altă parte, până în prezent nu s-a realizat un studiu complex consacrat fenomenului în discuție.

Printre cercetătorii din Republica Moldova, care s-au ocupat de problema modalității, în general, pot fi menționați: A. Ciobanu (1960, 1969), E. Prus (1998, 1999, 2014) și E. Zgârcibabă (2008) - în studii speciale, precum și alți cercetători: Al. Dârul (1992, 2012), E. Ungureanu (1998, 1999, 2004), I. Condrea (1999), I. Bărbuță (1992) ș.a., care au abordat problema modalității tangențial [21, 22, 76, 77, 121, 38, 39, 91, 92, 93, 32, 9].

Încercările de elucidare a problemei modalității și a efectelor acesteia în discursul politic au oferit un teren propice pentru ample cercetări internaționale în acest domeniu D. Badran (2002), M. Saraceni (2003), А. Хоецян (2003), M. Arsith (2005), C. Cmeciu (2005), Ю. Тагильцева (2006), R. Boicu (2008, 2012), L. Ionescu-Ruxăndoiu (2009), K. Bista (2009), O. Dontcheva-Navratilova (2010), E. Maks și Vossen P. (2010), K. Shayegh (2012), M. Angheluță (2014), S. Țigriș (2014), L. Zakalashvili și Avagyan N. (2016), M. Milkovich și Sitarica A. (2017) ș.a., aproape neexplorat pe dimensiunea națională [130, 172, 115, 6, 29, 123, 132, 14, 57, 131, 152, 163, 174, 1, 86, 185, 164].

În acest sens, lucrarea de față este o primă investigație consacrată expresiilor modalizatoare în materie discursivă și a efectelor pe care le comportă acestea.

Definitivarea investigațiilor asupra studiilor științifice ce abordează diverse aspecte ale problemei modalității ne permit să concluzionăm că unele aspecte ce sunt de o importanță relevantă pentru prezenta lucrare, rămân insuficient studiate, anumite interpretări sunt incomplete, altele poartă un caracter controversat, de aceea se cer a fi precizate.

Ipoteza de lucru. Ne-am lansat în studiul propus pornind de la ipoteza potrivit căreia, prin conexiunea valorilor modale asociate enunțurilor componente, discursul își structurează un aspect semnificativ al conținutului său, ca manifestare a subiectivității în sfere reprezentațională și comunicativă. Ca formă specifică de manifestare a atitudinii locutorului față de lume, dar și față de relația de discurs, modalitatea face parte din categoria configurațiilor a căror cercetare impune o abordare complexă, ce leagă prin relații multiple dimensiunea funcțional-semantică de cea comunicativ-pragmatică. Prin urmare, analiza semantică se justifică prin necesitatea de a accede la conţinutul mesajului şi la reprezentarea pe care locutorul politic şi-o face asupra realităţii. Analiza pragmatică se justifică prin integrarea expresiilor modale într-un context care nu include numai discursul în sine, ci şi circumstanţele sociale şi istorice.

Scopul şi obiectivele cercetării derivă din esența materialului cercetat. În baza sintezei studiilor și cercetărilor efectuate, lucrarea își propune să elucideze resursele modale utilizate în discursul politic, interferențele acestora, inclusiv manifestările modalizatorilor și efectul lor comunicativ-pragmatic în câmpul discursivității politice.

Luându-se în considerare complexitatea problematicii, ne-am propus relevarea unui set coerent de principii ce ar constitui fundamentul teoretic al domeniului în cauză. Actualizarea şi aplicarea acestuia într-o analiză concretă marchează importanţa modalizatorilor în sistemul lingvistico-politic.

Realizarea scopului menționat impune următoarele obiective:

- a sintetiza abordările conceptuale ale discursului politic în plan multiaspectual;
- a delimita direcțiile fundamentale de cercetare a modalității;
- a interpreta conceptul de modalitate ca parametru esenţial al organizării discursului politic;
- a specifica particularitățile interrelaționării dintre argumentare și modalizare;
- a evidenția statutul aparte pe care limbajul îl deține în interiorul comunicării politice, prin prisma celor două valori: obiectivitatea și subiectivitatea modală;
- a reliefa structura formală a paradigmelor pronumelor personale și ale indicilor subiectivității în discursul politic;

- a identifica resursele modale utilizate de actorii politici la prezentarea programelor politice;
- a preciza caracterul strategiilor modale în dezbaterile electorale televizate.

Metodele cercetării științifice ţin de obiectivele urmărite şi de particularităţile faptelor de limbă luate în discuţie. În acest scop am apelat la diverse metode de cercetare, cantitative şi calitative. La studierea problemelor teoretice ale modalității am utilizat următoarele metode: documentarea științifică, sinteza și analiza, metoda tipologică, metoda inductivă și cea deductivă.

Conştienţi de complexitatea fenomenului lingvistic studiat şi de eterogenitatea materialului propus spre examinare, am considerat oportun aplicarea metodelor inductive și deductive, care ne-au asigurat identificarea fenomenelor discursive inerente modalității şi sintetizarea acestora într-o formulă generalizatoare. La nivel empiric, datorită metodei observării directe, au fost stabilite principiile referitoare la funcţionalitatea, perceperea şi impactul *modalității* în cadrul discursivităţii. Am recurs, de asemenea, la metoda analizei comparate în ceea ce privește studierea *modalității* în diferite tipuri de discurs politic, metoda statistică (o varietate a metodei cantitative), la cea a analizei cognitive, a analizei de conţinut şi a analizei contextuale a discursului politic. Am considerat întemeiat a include în cercetare secvențe din discursurile liderilor politici nu doar din Republica Moldova, dar și din SUA, Marea Britanie, România. Acest fapt ne-a permis să observăm rolul şi efectele utilizării modalizatorilor în discursul politic în plan comparativ, apelând, astfel, la observaţia şi comparaţia, studiul de caz, ca tehnici de cercetare calitativă.

Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere.

1. Prin conexiunea valorilor modale asociate enunțurilor componente, discursul își structurează un aspect semnificativ al conținutului său, ca manifestare a subiectivității în sferele reprezentațională și comunicativă. Utilizarea mai multor elemente modale antrenează o complicare a structurii modale a discursului. Această informație modală a discursului presupune un proces dialectic profund de dezvoltare a cunoștințelor receptorului despre realitatea reprezentată, de apreciere și interpretare. Decodificarea conținuturilor modale este condiționată de o serie de factori: scopul comunicativ; relația enunț-context; circumstanțele comunicării; competențele de ordin lingvistic, pragmatic și enciclopedic ale receptorului.

2. Conținutul modal al discursului este o informație, care la fel ca orice informație, este organizată într-un sistem. De aceea mijloacele de exprimare a modalității discursului care constituie rețeaua sa modală nu sunt doar o enumerare de mijloace, ci prezintă în cadrul discursului concret o anumită organizare structurală.

3. Modalitatea, ca formă specifică de conținut în discursul politic (prin manifestarea atitudinii locutorului față de lume, dar și față de relația de discurs), oferă noi posibilități de relații

comunicative între locutor și alocutor și demonstrează viziunea subiectivă și intențiile codificate ale emițătorului. Auditoriul politic descifrează subînțelesul promovat prin recursul la anumiți modalizatori, identificând informații, valori și atitudini care pot crește sau diminua adeziunea, în funcție de natura, de structura și de așteptările acestui auditoriu.

4. Fenomenul modalității poate fi demonstrat elocvent procedând la ADP din perspectiva dezbaterii, inclusiv prin aplicarea metodelor statistice și comparative, care relevă rolul esențial al modalizatorilor în discursul electoral.

Noutatea și originalitatea științifică. Actualitatea și oportunitatea investigației noastre au fost determinate de faptul că lucrările existente în țară se referă, în linii generale, la aspectele efectelor comunicării și marketingului politic, tratând doar sporadic sau izolat elementele de structură lingvistică a discursului politic. Autorii acestor lucrări sunt cel mai adesea politologi, sociologi, specialiști în comunicare sau în mass-media, scopul lor fiind orientat preponderent spre analiza fenomenului politic. De aceea, o cercetare de genul celei propuse de noi ni se pare nu numai actuală, ci și necesară. Nu vom neglija imaginea omului politic, dar ea este studiată ca o componentă esențială, care rezultă din structura discursului, intenția noastră fiind aceea de a completa printr-o analiză riguroasă a discursului politic, abordat interdisciplinar din perspectivă modală, sperând ca prin noutatea perspectivei să suplinim un gol în analizele dedicate subiectului atât de controversat din societatea modernă, care a căpătat, pe parcursul timpului, ”une réputation bien établie d’obscurité” (o reputație profund marcată de obscuritate (trad.n.)) [191, p.73].

Caracterul științific novator al lucrării rezidă în reconsiderarea unor postulate terminologice tradiționale, fapt care a permis elucidarea aspectului comunicativ-pragmatic a modalității în discursul politic. Studiul de față reprezintă o primă investigație cu caracter integrator, multidimensional, interdisciplinar a construcțiilor modale în materie discursivă și a efectelor pe care le comportă acestea în discursul politic. În această ordine de idei, teza sondează contextul social și comunicațional ce favorizează întrebuințarea modalizatorilor în discursul politic. Noutatea lucrării se sprijină și pe abordarea aspectului contextual și semantico-lingvistic în discursurile de învestitură ale liderilor politici și analiza strategiilor modale utilizate de aceștia în dezbaterile electorale. Este, de asemenea, o primă tentativă de propunere a unui model de analiză/interpretare/abordare a fenomenului studiat în discursul politic actual.

Problema științifică importantă rezolvată în domeniul de investigație rezidă în relevarea importanței utilizării **c**onstrucțiilor modale într-o anumită cheie, cea a certitudinii/posibilului/imposibilului/necesarului/contingenței etc., ce contribuie la organizarea textuală, devenind unele dintre cele mai adecvate instrumente utilizate în discursul politic pentru a reda poziția și viziunea actorului politic având ca scop influențarea și convingerea alocutorului.

Semnificația teoretică a studiului constă în analiza extinderii perspectivelor de cercetare a categoriei modalității în câmpul discursului politic. Se actualizează și se introduc în circuitul științific autohton mai multe teorii și concepte, sistematizate și suplimentate cu analiza realității modale în baza unui material faptic relevant. Teza în cauză poate fi inclusă în seria de investigații și cercetări sistematice în domeniul lingvo-politico-comunicațional, datorită studierii unor noi semnificații și valențe ale mesajului politic, funcțiile, caracterul, nivelul de percepție al acestuia, modul de influențare/manipulare a receptorului.

Valoarea aplicativă a lucrării. Rezultatele obţinute în urma investigaţiilor efectuate pot servi drept suport didactic pentru studenții de la diverse cicluri universitare de la facultățile științe ale comunicării, litere, politologie, și totodată, pot fi implementate în cadrul cursurilor universitare ca: „Teoria comunicării", „Comunicarea politică", „Sociolingvistica", „Sociologia comunicării", „Retorica și persuasiune", „Cultura discursului public", „Etica comunicării", alte cursuri specializate destinate studierii tehnicilor discursive, precum „Discursurile electorale".

De asemenea, lucrarea se adresează specialiștilor domeniilor filologie şi relaţii publice, luând în calcul faptul, că modalitatea este recunoscută ca un aspect fundamental al organizării pragmatice a discursului și de exprimare a viziunii locutorului, dar şi un instrument de influențare a comportamentului receptorilor, adică de sensibilizare a opiniei publice.

Totodată, rezultatele investigării particularităților discursurilor politice evenimențiale (în cazul nostru, discursul de învestitură) sunt utile pentru îmbunătățirea competenței de comunicare a persoanelor implicate în viața politică și publică a țării, prin cunoașterea și utilizarea metodelor practice de interacțiune eficientă în procesul luărilor de cuvânt în public.

Aprobarea rezultatelor cercetării. Lucrarea a fost prezentată, examinată și aprobată la ședința Departamentului Comunicare și Teoria Informării a Universității de Stat din Moldova și în cadrul Seminarului Științific de Profil. Cele mai însemnate rezultate științifice și concluzii ale tezei au fost expuse în articole publicate în reviste și culegeri ştiinţifice de profil din Republica Moldova și de peste hotare.

Rezultatele cercetării au constituit subiectul unor comunicări în cadrul unor întruniri ştiinţifice naţionale şi internaţionale desfăşurate la Chișinău (Republica Moldova), Iași, Galați, Pitești, București (România), Sankt-Petersburg și Penza (Rusia).

Publicații la tema tezei. Materialele investigației și-au găsit reflectare în 19 articole științifice publicate în reviste științifice de profil din Republica Moldova și de peste hotare.

Volumul şi structura tezei: Teza include: 3 adnotări în limbile română, rusă și engleză; lista abrevierilor; introducere; trei capitole, fiecare urmat de concluzii; concluzii generale şi

recomandări; bibliografia din 245 de titluri; 10 anexe; declaraţia privind asumarea răspunderii; CV-ul autorului.

Sumarul compartimentelor tezei.

Adnotarea cu traducere în limbile rusă şi engleză conţine date despre structura tezei, cuvintele-cheie, domeniul de studiu, scopul şi obiectivele lucrării, noutatea şi originalitatea ştiinţifică a cercetării, metodologia cercetării ştiinţifice, semnificaţia teoretică, valoarea aplicativă a lucrării şi implementarea rezultatelor ştiinţifice.

În *Introducere* se argumentează actualitatea şi importanţa problemei abordate, sunt formulate scopul și obiectivele investigației, se descrie caracterul ştiinţific-novator al lucrării, valoarea teoretică şi aplicativă a tezei, se indică aprobarea rezultatelor obţinute. Sunt specificate metodele de cercetare şi se prezintă sumarul compartimentelor tezei.

Întrucât obiectul de cercetare este *discursul politic*, în **Capitolul 1 „Repere teoretico-metodologice privind conceptul de modalitate în discursul politic”** se efectuează prezentarea principalelor accepțiuni ale conceptului de discurs, se examinează interpretările actuale vizând actualizarea corelației text-discurs, sunt evidențiate caracteristicile discursului politic și nivelurile de analiză al acestuia. Capitolul cuprinde o prezentare generală a tendinţelor şi curentelor ştiinţifice formate în contextul abordării metodico-teoretice a fenomenului discursivităţii, a cărui conceptualizare nu a fost niciodată una unanimă. Problematica reflectată în primul compartiment se rezumă şi la conceptualizarea modalității în discursul politic. Se descriu mai multe direcții fundamentale de cercetare a categoriei modalității, și anume: *perspectiva logico-conceptuală*; *perspectiva funcțional-semantică* și *perspectiva comunicativ-pragmatică*. Se prezintă o sinteză a lucrărilor științifice ce abordează, sub diverse aspecte, problema modalității în discursul politic. O atenţie deosebită se atrage publicaţiilor din ultimii ani. În rezultatul studierii literaturii de specialitate, se efectuează analiza comparativă a situaţiei existente în domeniu, cu descrierea avantajelor şi neajunsurilor, se identifică metodologia cercetării, se formulează problema spre cercetare şi direcţiile de soluţionare.

În **Capitolul 2 „Dimensiunea modală a discursului politic”** sunt abordate, în primul rând, relația dintre *argumentare* și *modalitate*. Întrucât scopul principal într-un discurs politic este unul argumentativ, oratorul apelează la diverse instrumente ale limbii (construcții sintactice, efecte stilistice și retorice, intonație și mijloace fonetice), care servesc la o conturare mai clară a unei viziuni subiective proprii în raport cu subiectul descris. De regulă, limbajul politic este acuzat de încercarea de a modifica realitatea obiectivă și de prezentarea acesteia într-o altă formă, construind un discurs „al adevărului convenabil” [29, p.21]. Prin acest „adevăr convenabil” (verosimil), discursul subiectului-constructor va deveni un metadiscurs permis de funcția teatrală discursivă,

care introduce posibilul, relativizând realitatea. Astfel, prin intermediul argumentării, oratorul își exprimă punctul său de vedere, criteriu semantic modalizator, care reflectă viziunea oratorului asupra realității obiective. Susținem că, în discursul politic, modalizarea, cu trăsăturile sale dominante de realitate/irealitate, se caracterizează ca legitate de raportare a situației descrise la "lumea reală" sau la o "lume posibilă". Iată de ce, în debutul acestui capitol am considerat oportun de a prezenta unele aspecte ce țin de interrelaționarea dintre *argumentare* și *modalitate*.

Tot în acest capitol sunt elucidate noțiunea de subiectivitate, relaţionată cu modalitatea, manifestată în discursul politic atât prin prisma pronumelui *eu* (considerat de către B. Pottier "maestrul" modalităților - *le maître des modalités*) şi a verbelor la persoana întâi singular, cât şi a pronumelui *noi* şi a verbelor la persoana întâi plural. De fapt, *noi* nu ajunge să se exprime decât printr-un reprezentant, cel care realizează, de fapt, selecţia indivizilor şi care o poate modifica pe parcursul discursului, aşa cum este cazul oricărui element deictic. Într-un discurs politic, tendinţa vorbitorului este de a omogeniza membrii grupului, arătând posibilitatea ca aceştia să capete individualitate unitară, chiar dacă pronumele *noi* are, de fapt, semnificaţie eterogenă. Pe lângă aceasta, oratorii utilizează în mod alternativ pronumele *noi* şi *eu* sau verbe la persoana întâi plural şi singular pentru a sublinia capacitatea acestora de a se solidariza cu publicul şi de a acţiona ca un element de coagulare. Tot aici am încadrat și verificările legate de comportamentul discursiv-pragmatic al construcției epistemice *(Eu) cred că* în discursul politic.

Prin aplicația pe care am dezvoltat-o în ultima parte a acestui capitol, am încercat să insistăm asupra faptului că procesul de codificare enunțiativă a discursului electoral are drept finalitate comunicarea poziției de superioritate pe care candidatul și-o atribuie prin enunțarea unor pretenții de veridicitate referitoare la competența sa politică.

În ultimul capitol al tezei „**Configurații atitudinale modale în discursul politic**" ne-am propus să evidențiem particularitățile discursului evenimențial (discursul de învestitură), să identificăm resursele modale utilizate de actorii politici la prezentarea programelor politice, pentru a deduce efectele sensurilor modale asupra receptorului şi a urmări raportul dintre personalitatea politică şi personalitatea lingvistică a emiţătorului. Examinarea analitică multiaspectuală, pe verticală și orizontală, a configurațiilor interacțiunilor modale în discursul politic este, probabil, cea mai afectată de lipsa criteriilor de selectare, de sistematizare şi structurare a paradigmelor și a legităților de cunoştinţe general-umane, speciale, opţionale, determinând esenţa, volumul, structura şi complexitatea lor, vizând corelarea acestora la provocările timpului. Iată de ce intenționăm cu mijloacele avute la dispoziție să formulăm și implicit să desfășurăm obiectivele concepţiilor ce vizează corelațiile dintre modalitate și putere politică în discursurile de învestitură.

În ultima parte a capitolului respectiv ne-am axat pe ADP din perspectiva dezbaterii în baza unui studiu de caz, care oferă panoramic o încadrare a fenomenului în discuție și facilitează decisiv la circumscrierea punctuală a celor mai importante coordonate ale strategiilor modale utilizate în dezbaterea electorală televizată. În acest sens, ne-am propus drept scop cercetarea și analiza discursului politic din perspectiva dezbaterii, accentuând complexitatea tipului de comunicare moderată și mediată, comunicare față în față cu adversarul. Obiectivul urmărit a fost să demonstrăm importanța analizei lingvistice pentru înțelegerea efectelor comunicativ-pragmatice ce singularizează genul discursiv al dezbaterii televizate în cadrul celorlalte forme de discurs, precum și importanța strategiilor modale utilizate.

I. REPERE TEORETICO-METODOLOGICE PRIVIND CONCEPTUL DE MODALITATE ÎN DISCURSUL POLITIC

1.1. Discursul politic în contextul fondului general al discursivității

Problema pusă la începutul acestui capitol se bazează în special pe două noţiuni: „discurs" şi „discurs politic" și respectiv, două concepte: „discurs politic" și „modalitate". Considerăm esenţial a cunoaşte şi a opera corect cu conceptele de bază pentru a realiza o analiză pertinentă a genurilor de discurs politic care fac obiectul investigației noastre din perspectiva modală pe care ne-am propus-o.

În ciuda unui număr impresionant de lucrări și a diversității de perspective științifice din unghiul și cu mijloacele cărora este interpretată discursivitatea, nu există un acord unanim între cercetători cu privire la accepțiile atribuite *discursului*.

Conform celui mai recent *Dicționar de analiză a discursului* (2015), termenul *discurs* trimite, în ultimele decenii, la realități lingvistice eterogene, uneori vagi, conceptualizate din perspective teoretice diferite, care au fost generate de necesitatea de a surprinde limbajul în acțiune, limba ca activitate, cu toate ipostazele sale, ignorate de viziuni mai vechi [242, p.125]. Impus definitiv în terminologia lingvistică a sec. al XX-lea de către Z.S. Harris [157], termenul apare însă și mai devreme, de exemplu, în scrierile lui Saussure, care sesiza, pe la 1900, că la prima vedere esența discursului transpare clar din modul în care limba intră în acțiune. Probabil că o analiză aprofundată a trăsăturilor discursului definit în această manieră punea de pe atunci probleme numeroase, cu atât mai mult cu cât binomul limbă-vorbire părea să epuizeze chestiunea epistemologică fundamentală a relației dintre lingvistic și extralingvistic. A trebuit să treacă apoi mai bine de jumătate de secol ca preocupările lingviștilor și specialiștilor din alte domenii socio-umane să tindă spre descoperirea unui punct de convergență „umanist", concretizat într-un obiect de studiu aparte, care să includă și *individul ca sursă a limbii,* obiect numit *discurs* și definit, în linii generale, ca limbă asumată de vorbitor într-o circumstanță anume; cu această accepție distribuționalismul a valorificat conceptul „discurs" în formularea propriei teorii, cu semnificația de „unitate superioară a frazei".

Afirmând unanim existența unei unităţi mai complexe decât fraza, cercetătorii, în acelaşi timp, o nominalizează şi o definesc diferit. Unii o numesc *text* şi o consideră unitate a priori, alţii o definesc drept "discurs", "enunţare" etc., atribuindu-i diferite proprietăţi.

În acest sens, pentru K. Heidolph, unitatea superioară frazei este textul - un şir de propoziţii ce formează enunţul în procesul comunicativ. Aceste propoziţii sunt receptate drept text integral

în virtutea unităţii referinţei (condiţionată de relaţiile anaforice şi cataforice), unităţii lexicale (condiţionată de reluarea unui element al discursului) şi unităţii perspectivei comunicative (condiţionată de conexiunea remo-temică a propoziţiilor cu caracter linear, de unitatea temporală şi de unitatea punctului de vedere) [*apud* 34, p. 12].

În opinia lui Г. Кольшанский textul este o formaţie polivalentă, în care unităţile limbii se supun regulilor de integrare lineară (orizontală) şi textuală (verticală) [114, p. 27].

Ю. Лотман concepe prin termenul "text" totalitatea raporturilor structurale ce şi-au găsit exprimare glotică [*apud* 34, p. 12].

A. Boguslawski inversează perspectiva asupra textului, susținând că cel mai esențial, în ştiinţa despre text, nu este ceea ce expune autorul, ci cum este construit enunţul, care sunt elementele lui constituente şi ce efecte vrea să obţină autorul, întrebuinţând aceste elemente [*apud* 34, p. 11].

Reiese că un prim demers asupra textului presupune disocierea în elemente constitutive și analiza lor. Componentele textului sunt, în opinia lui Т. Николаева, după cum urmează:
1) componentul referențial; 2) componentul modal, ce transmite atitudinea autorului enunţului faţă de mesaj, faţă de interlocutor etc. 3) componentul textual sau comunicativ [119, p. 280].

O discuţie completă privitor la raportul dintre limbaj şi text şi coordonatele pragmatice ale textualităţii există și în lucrările lui L. Roșca „Producţia textului jurnalistic" [79] şi „Mecanisme ale propagandei în discursul de informare" [80].

În opinia savanţilor, lingvistica textului trebuie să se ocupe de studiul componentului al treilea. Deci, scopul acestei abordări ar fi cercetarea modalităţilor de formare a tuturor textelor, indiferent de stil şi gen.

Mult mai devreme, însă, în cultura europeană, prin direcția retorică și filozofică ori religioasă, discursul a deținut rolul de construcție lingvistică persuasivă, realizată după o schema riguroasă, destinată să influențeze emoțional și rațional auditoriul.

Din perspectiva lingvisticii franceze, discursul a fost inițial conceput în opoziție cu enunțul: enunțul constituie o suită de propoziții delimitată prin pauze în comunicare, în vreme ce discursul conține enunțul, dar și sfera condițiilor de producere a acestuia. Pentru E. Benveniste [190] însă discursul reprezintă o manifestare a enunțării, înțelegând prin enunțare conversia limbii în discurs, actul individual prin care vorbitorul pune în funcție limbajul. Cu alte cuvinte, din acest punct de vedere, discursul depășește limitele unei unități a comunicării, fiind sfera concretă unde se exersează creativitatea locutorului, împreună cu suma factorilor care condiționează asemenea manifestare a valorizării vorbirii. Dar problematica definirii discursului se complică treptat, prin inserarea noțiunii de "text", înțeles ca ipostază a discursului, individualizabil printr-o organizare

specifică, dar care, pentru a deveni discurs, trebuie să circumscrie condițiile de producere a interacțiunii comunicative.

Sistematizând ideile divergente din știința limbii, P. Charaudeau și D. Maingueneau [*apud* 83, p.26] arată că *discursul* cunoaște o multitudine de accepții, relevate prin raportare la alte entități lingvistice, cum ar fi *fraza* (discursul obținându-se prin adiția frazelor), *enunțul, limba ca sistem (*discursul suprapunându-se parțial conceptului de „vorbire" ca act individual). Pe de altă parte, E. Benveniste situează discursul în opoziție cu povestirea (*récit* și *histoire*), aratând că aceasta constituie gradul zero al enunțării, prin aparenta absență a vocii auctoriale, pe când discursul presupune coprezența interlocutorilor implicați; cu această accepție se produce deja o specializare a termenului *discurs,* care se individualizează în câmpul conceptual al științei limbii cu accepțiunea de activitate enunțiativă în relație cu actori sociali, aflați, de regulă, într-un cadru instituțional. Cu această accepție, P. Charaudeau și D. Mainguineau identifică mai multe trăsături ale discursului: a) Discursul presupune o organizare tranfrastică, orice unitate a limbii care comunică un mesaj coerent, putând avea calitatea de discurs (un proverb, o propoziție, o frază, un substitut de propoziție). Deși sunt considerate unități transfrastice, discursurile respectă reguli de organizare lingvistică a unei structuri determinate, norme ce vizează lungimea enunțului, planul textului etc. b) Discursul este orientat spre o finalitate, fiind conceput în funcție de locutor și înscriindu-se într-un cadru temporal. Este adevărat însă că discursul, constrâns să vizeze o finalitate, poate fi definit, prin digresiuni, reformulări, reveniri, astfel încât să determine locutorul să recepteze eficient mesajul intenționat. În cazul dialogului, în interacțiunea orală, uneori, este dificilă controlarea completă a structurii discursului. c) Discursul este o expresie, ipostază a acțiunii, ca influență exercitată asupra locutorului. Teoria actelor de vorbire, promovată de J. Austin, apoi de J. Searle, a susținut cu argumente că orice enunțare constituie un act (*a promite, a afirma, a ruga, a interoga* etc.*),* destinat să modifice o situație. La un nivel superior, aceste acte se integrează în unități ample ale unui gen determinat, în strânsă corelație cu actele non-verbale. d) Discursul este interactiv, conversația fiind emblematică pentru această ipostază discursivă, în care doi locutori își coordonează enunțările, emit un mesaj în funcție de atitudinea celuilalt și au posibilitatea de a primi un feed-back imediat. Totuși, discursul nu se reduce, prin dimensiunea sa interactivă, la simpla interacțiune orală, ci se caracterizează printr-o interactivitate constitutivă, prezentă în orice situație de comunicare, inclusiv în cazul absenței interlocutorului, căci se presupune în permanență prezența unei alte instanțe a enunțării, în funcție de care locutorul își organizează discursul. e) Discursul este contextualizat, adică se produce într-un anume context și dezvoltă, de regulă, o semnificație tributară contextului; prin mesajul vehiculat, discursul poate schimba datele contextului sau poate genera noi contexte. f) Discursul este asumat de către instanța enunțiativă,

în raport cu această instanță situându-se reperele personale, temporale, spațiale, modale. g) Discursul este normat; el respectă atât regulile generale, ce caracterizează orice fenomen social, cât și norme specifice, numite *legi ale discursului*. h) Discursul este integrat într-un interdiscurs; el nu dobândește un sens decât în interiorul universului altor discursuri.

În sensul cel mai larg, discursul reprezintă expresia verbală a gândirii și expresia oratorică a unui locutor. Prin discurs, competența noastră lingvistică se actualizează în performanță. În volumul *Probleme de lingvistică generală,* E. Benveniste dă termenului *discurs* accepția cea mai largă: „orice enunțare care presupune existența unui locutor și a unui auditor, iar primul dintre ei are intenția de a-l influența pe celălalt" [190, p. 230]. Mai exact, în planul discursului, intră diversitatea rostirilor orale de orice fel și de orice nivel, precum și multitudinea textelor care reproduc discursurile orale sau își împrumută de la acestea structura și scopul (de exemplu, stenogramele intervențiilor în cadrul unei ședințe parlamentare, textul unui roman sau al unui dialog destinat studiului unei limbi străine ș.a.m.d.). Valoarea semiotică a discursului nu este reliefată doar prin natura semnică a unităților sale lingvistice de rang inferior: morfeme, cuvinte, propoziții sau fraze. Ea este evidențiată, mai ales, de caracteristicile pe care le dobândește discursul prin *funcția sa comunicativă* și prin raporturile pe care acesta le stabilește, ca entitate distinctă, cu un univers semnificat.

Din perspectiva temei propuse, apreciem că trebuie să avem în atenție discursul care se instituie ca provocator sau modificator de *atitudini.* De notat, importanța acestei trăsături pentru înțelegerea specificului discursului, în special, celui politic, reprezentând, de altfel, și o paradigmă relevantă a activității mediatice contemporane [67].

Se impune, în acest context, abordarea aspectelor performative în comunicare. J. L. Austin, important reprezentant al „școlii literare" de la Oxford, realizează o primă distincție între *enunțurile constatative,* care doar spun ceva, ilustrează o stare de lucruri sau adevărul unui fapt, și *enunțurile performative,* care reprezintă, prin ele însele, efectuarea unei acțiuni. Enunțarea unei fraze oarecare presupune efectuarea simultană a trei acte [129]: 1. *actul locuționar,* care se manifestă ca rostire, ca formulare a propozițiilor, în conformitate cu normele gramaticale; 2. *actul ilocuționar,* care înseamnă a săvârși ceva prin enunțare, relevând o anumită valoare și „forță"-informație, promisiune, cerere, ordin, rugăminte, avertisment, sfat etc.; 3. *actul perlocuționar,* care este produs prin faptul de a spune ceva, fiind urmat de *efecte,* fie asupra alocutorilor, fie asupra locutorilor; dimensiunea perlocuționară a actului de limbaj poate produce o influență neconvențională asupra alocutorilor, efecte care nu au fost intenționate de locutor (o cerere poate să provoace reacția de îndeplinire sau să lase indiferent alocutorul).

Prin extindere la nivelul discursului, putem afirma că aceasta reprezintă unitatea dinamică dintre producerea enunțurilor care îl alcătuiesc, forța ilocuționară a rostirii prin care se realizează o anumită performanță și acțiunea perlocuționară, în măsura în care cele trei aspecte ale actului de discurs sunt codificate și reglate conform unor paradigme, deci în măsura în care sunt *„identificate și reidentificate ca având aceeași semnificație*" [78 p.100]. Așadar, prin discurs se manifestă intenționalitatea locutorului, actul specific uman de a institui sens și valoare „lumii" pe care acesta o exprimă.

Discursul este, concomitent, un mod specific de acțiune sau de reprezentare, dar și un demers lingvistic prin care locutorii acționează asupra lumii și, mai ales, asupra semenilor lor. Discursul politic, în calitatea lui de specie a discursului, subsumează trăsăturile acestuia, dar calea spre căutarea identității lui rămâne deschisă examinării și evaluării.

La baza oricărui enunț stă intenția comunicativă a locutorului. În același timp, locutorul își orientează enunțul spre interlocutor. Prin abordarea comunicativ-pragmatică, modalitatea devine categorie, orientată spre interlocutor: orice structură se folosește în scopul efectului asupra interlocutorului. Considerăm că, asemenea oricărui alt tip discursiv, discursul politic se poate constitui în limbaj-obiect al unei cercetări de ordin comunicativ-pragmatic, însă nu înainte de a încerca să-i delimităm aparatul conceptual și sfera de aplicare.

Așa cum atestă cercetările întreprinse până la ora actuală, opiniile savanților cu privire la tratarea termenului *discurs* nu sunt unanime. Nu este precizat locul pe care discursul îl ocupă în seria de termeni definiți deja și care nu mai necesită explicații suplimentare, cum ar fi: *limbă, vorbire, comunicare* etc.

Întrucât comunicarea politică este reprezentată prin *discurs,* se poate susține că un *discurs politic* poate fi considerat orice text cu caracter politic, emis fie de o persoană politică, fie de alegători, fie de ziariști. Spre deosebire de alte tipuri de texte/mesaje, discursul politic vizează întreaga societate. *Discursul politic* este una dintre cele mai variate și spectaculoase forme de comunicare, prin care puterea sau aspirațiile la putere își prezintă pozițiile în diferite domenii ale vieții sociale [*apud* 30, p. 159].

Dintre toate, pentru demersul nostru, mai importantă este abordarea fenomenului discursiv în sfera comunicării politice, adică a *discursului politic*. Caracteristica discursului politic revendică, în primul rând, necesitatea delimitării frontierelor conceptuale ale acestuia.

Vom începe prin a afirma că abordarea fenomenului discursiv în sfera comunicării politice ține de instituționalizarea discursului politic și cunoaște două interpretări: îngustă și extinsă. Prin urmare, din prisma utilizării sensului îngust al termenului, discursul politic se limitează la formele instituționale de comunicare (de exemplu, discursul de învestitură al președintelui, decrete, darea

de seamă, programul partidului, discursul preşedintelui cu anumite ocazii etc.). După C. Beciu, „un discurs este politic atunci când evaluează situaţii de interes public. <…> orice discurs politic funcţionează pe baza unei *argumentaţii convenţionale* care justifică, pe de-o parte, rolul instituţiei şi, pe de altă parte, imaginea publică a celui care reprezintă instituţia" [11, p.42].

Abordarea termenului în sens larg se bazează pe cele două niveluri de conceptualizare a fenomenului politicii: în primul caz, politica se defineşte ca un set de acţiuni anumite, îndreptate spre repartizarea puterii şi a resurselor economice într-un stat sau între state pe plan internaţional. Cel de-al doilea nivel se referă la factorul personal, ce reprezintă prin sine însăşi metoda prin care primul nivel se actualizează în conştiinţa individuală, cum se reflectă în individ, în familie, în relaţiile dintre oameni, în activitatea profesională, precum şi în perceperea de către om a operelor de literatură şi artă [8, p.24], care sunt canalele de difuzare și circumstanțele în care este transmis.

Reieșind din cele menționate mai sus, susținem că discursul politic nu poate fi limitat la statutul de comunicare instituţionalizată, deoarece discursul trebuie să influenţeze asupra repartizării şi executării puterii în societate [125, p.23], astfel, este deschis pentru toţi membrii societăţii comunicaţionale şi orientat spre utilizarea specifică a unui limbaj nu doar ca mijloc de control şi convingere, dar şi de manipulare.

O cercetare a discursului politic se consideră că s-ar cuveni să înceapă astăzi de la stabilirea poziției analistului cu privire la rolul limbajului în politică, la relația dintre limbaj și ideologie, limbaj și putere, după care analiza poate să urmeze multe direcții posibile, cum ar fi: felul în care politicienii folosesc discursul politic pentru a convinge, felul în care limbajul servește în evocarea convingerilor politice, analiza modului în care presa raportează evenimentele politice și prin aceasta, inevitabil, le interpretează și le atribuie o anumită perspectivă politică etc.

Analiza discursului politic a oscilat mereu între o concepție asupra relației dintre limbajul politic și politică numită „hard", potrivit căreia limbajul politic „determină" gândirea politică, și o concepție „soft", după care limbajul politic „poate" influența gândirea politică [155]. O voce reprezentativă a primei direcții este M. Edelman, care, într-o serie de lucrări remarcabile, este de părere că „limbajul este o fațetă integrală a scenei politice: nu doar un instrument pentru descrierea evenimentelor, ci este el însuși parte din evenimente, conturându-le puternic semnificația și ajutând la definirea rolurilor politice pe care autoritățile și masele consideră că le joacă" [*apud* 155, p. 5].

Din alt punct de vedere, relația dintre limbajul politic și gândirea politică se explică prin faptul că atitudinea noastră față de un lucru sau de un eveniment depinde mult de felul în care el este descris. Relatarea unui eveniment sau lucru presupune și asumpții prealabile (*background assumptions*). În ceea ce privește limbajului politic, în afară de semnificația lingvistică, această

descriere presupune și convingerile politice pe care le conține limbajul. „Limbajul ne poate influența inconștient comportamentul atunci când acceptăm, mai curând decât atunci când provocăm aceste asumpții fundamentale”. Aceasta pentru că „limbajul folosit pentru a descrie evenimente politice poate influența percepțiile politice într-un mod care depășește conținutul propozițional” [62, p. 62].

Pe lângă diverse posibilități de abordare a discursului politic prin prisma analizei discursului, dorim să remarcăm existența unei direcții anglo-americane de investigare a funcționării discursului în societate, numită *studiul critic al limbajului* sau *lingvistica critică (critical language study / CLS, critical linguistics).* În centrul acestui demers se află investigarea relației dintre limbă și putere, mai precis, dintre „întrebuințarea limbii și relațiile inegale de putere”, după N. Fairclough, care, în *Language and Power*, oferă două argumente în favoarea acestui tip de cercetări. Astfel, ele sunt utile pentru că ajută, în primul rând, „la corectarea larg răspânditei subestimări a semnificației limbajului în producerea, menținerea și schimbarea relațiilor sociale de putere” și, în al doilea rând, „la înțelegerea felului în care limbajul contribuie la dominarea unor oameni de către alții” [153, p. 13]. Este prin urmare vorba, și în acest caz, despre limbă și putere, dar și despre modul în care limba este putere. Este vorba, în mod concret, de a examina „felul în care modalitățile în care comunicăm sunt constrânse de structurile și de forțele acelor instituții sociale în care trăim și funcționăm; de a pune în evidență, de asemenea, felul în care aceste instituții și rolurile noastre în cadrul lor sunt frecvent definite de astfel de întrebuințări particulare ale limbajului” [153, p. 6].

Scopul mai concret al abordării critice a limbajului este evidențierea „felului în care limbajul contribuie la dominarea unor oameni de către alții”, iar aceasta prin semnalarea felului în care limbajul poate fi modelat ideologic de relațiile de putere. Prin urmare, studiul critic al limbajului are în vedere evidențierea unor interacțiuni sociale din perspectiva limbajului. Este un studiu critic pentru că se pun în lumină determinațiile ascunse ale limbajului, dar și efectele sale ascunse asupra sistemului de relații sociale.

Dintre varietatea definiţiilor discursului politic, cea mai indicată pentru cercetarea în cauză considerăm a fi accepţia cercetătoarei M. Arsith, care susține: „*discursul politic reprezintă un tip discursiv performativ, cu o structură argumentativă, ce posedă un fundament raţional, întrucât evoluează în sfera verosimilului şi a prescriptivului, având drept note definitorii disimularea, caracterul polemic şi pe cel de clasă, finalitatea sa constituind-o aspiraţia sau accederea la legitimarea puterii politice”* [6, p.234].

Elucidarea trăsăturilor definitorii ale discursului politic, implică identificarea caracteristicilor discursului politic în general, și a actorilor implicați în demersul politic, în particular.

O prezentare sistematică a caracteristicilor discursului politic oferă A. Trognon și J. Larrue în lucrarea *Pragmatique du discours politique* [215]. În opinia autorilor, discursul politic se caracterizează, în primul rând, prin faptul că el „nu constituie un ornament al conduitei politice", „o superstructură", ci este *constitutiv politicului*. Reprezentările politice prin care indivizii și grupurile se recunosc, se disting, își orientează strategiile și conduitele, rezultă din încrucișarea discursurilor. „Oamenii politici se fac și se desfac, adică se constituie în cadrul dezbaterilor în care se confruntă", dar, în plus, „multe acte politice sunt acte de discurs, adică acte realizate prin intermediul discursului și care nu pot să se realizeze decât în felul acesta", cum ar fi, de exemplu, o demisie [*apud* 62, p.63]. Dacă privim DP ca acțiune[1], deci sub aspectul relației dintre acesta și cei care-l generează sau asupra cărora se aplică, înseamnă că îl abordăm din perspectiva pragmatică, o perspectivă asumată recent, de altfel, în studiile consacrate mai ales formelor moderne ale acestui tip de discurs.

În al doilea rând, DP este întotdeauna un interdiscurs, fiind o enunțare polifonică ce răzbate cu mult dincolo de destinatarii direcți. Prin sondaje și media, opinia publică intră în jocul politic și cere să fie convinsă, ea pronunțând verdictul final. În egală masură reactiv, dar și inițiativ, DP este raportat, reformulat și transformat. Este motivul pentru care un „savoir-fair" mediatic constituie un element fundamental al reușitei politice după cel de-al Doilea Război Mondial. Se poate vorbi chiar despre o deplasare progresivă a centrului de gravitație a spațiului politic dinspre adunările parlamentare spre media, care, fără să le înlocuiască complet pe primele devin un punct de trecere obligatoriu după unele analize [62, p.64] .

Experții converg în opinia că „discursul politic în mass-media este resursa informațională de bază pentru cetățeni și uneori constituind unicul mijloc prin care aceștia percep politica în democrațiile contemporane mediatizate în masă" (trad.n) [151, p.65].

Sub incidența comunicării mediatice societatea civilă devine mediatică și mediatizată. Mediatică pentru că prin mass-media oferă nu doar accesul la informația de interes public, ci asigură relaționarea, interconectarea cetățenilor. Mediatizată, deoarece societatea civilă este percepută și concepută de către cetățeni în oglinda mass-media [63, p. 126].

Această deplasare a spațiului de luptă politic duce la a treia caracteristică, anume *punerea în scenă*, dramatizarea discursului politic, care presupune conceperea tematicii, dar și a scenariilor aparițiilor publice și a textelor participanților din campania electorală. Operația are drept

[1] Cât privește relația dintre *discurs* și *acțiune*, Habermas afirmă: „Prin cuvântul *acțiune* eu introduc domeniul comunicării, în care noi presupunem și recunoaștem tacit pretențiile de validitate implicate în exprimări (și în susțineri) pentru a schimba informații (adică experiențe corelate cu acțiunea)" [60, p. 411]. Iar „prin cuvântul *discurs* eu introduc forma de comunicare caracteristică de argumentare, în care pretențiile de validitate sunt tematizate și cercetate în ceea ce privește îndreptățirea lor" [60, p. 411-412].

consecință, printre altele, plasarea discursului politic sub regulile *marketingului politic*. A patra caracteristică, constă în faptul că deoarece DP este un interdiscurs și esența politicii este lupta, confruntarea, *dezbaterea* este cea care constituie forma prototipică a discursului politic.

Actorii implicați în demersul politic sunt reprezentați de: *emițător (* politicianul este purtătorul de cuvânt al grupului care se regăsește în discursul său. El este agentul politic care exprimă și transmite destinatarului repertoriul tematic și mesajul politic, într-un anumit context social și o anumită situație [37, p.78]. Instanța politică este reprezentată de actori care au putere de decizie și de acțiune și puterea de manipulare, este o entitate care acoperă statute (șefi de stat, miniștri, deputați etc.) și situații diverse (declarații publice, campanii electorale) [194]. Ei propun programe politice, critică ideile partidului adversar pentru a-și consolida propria poziție și viziune, apelează la consensul social pentru a obține sprijinul cetățenilor, prin recursul la anumite strategii de persuasiune și seducție); *adversar (*punerea în luptă a mecanismului competiției politice este întotdeauna legată de partidul advers și se fondează pe un univers dihotomic și maniheist. Persuasiunea politică modernă (tactica discursului deliberativ în termeni aristotelici) este, de fapt, combinarea elogiului unui politician-candidat, caracteristică a discursului epidictic, și a acuzării unui contracandidat, caracteristică a discursului judiciar) [29, p.61]; *electorat (*judecă programele propuse și alege politicienii, având puterea de a sancționa greșelile de guvernare. Prin acțiunea lor, electorii pot susține sau, dimpotrivă, respinge actorul politic. Politicianul trebuie să convingă cetățenii de pertinența proiectului său politic și să-i convingă pe oameni să adere la valorile sale. El trebuie să-și construiască o dublă identitate discursivă: una care corespunde politicului, prin care formulează judecăți asupra vieții oamenilor în societate, și alta care corespunde politicii, strategiilor de gestiune a puterii) [194, p.61].

Punerea în scenă a discursului politic oscilează între rațiune și pasiune, amestecând logosul, ethosul și pathosul, pentru a răspunde la întrebarea pe care cetățeanul o formulează constant: ,,Ce mă determină să ader la o valoare sau la alta?" Omul politic urmărește astfel să-și creeze o imagine (ethos) prin care să pară credibil și seducător, recurgând la emoții puternice (pathos), în scopuri persuasive, și selectând și prezentând acele valori care au scopul de a fundamenta proiectul său politic.

Discursul politic trebuie să confirme așteptările unui public eterogen, să se adapteze în funcție de așteptările acestuia și să privilegieze întotdeauna exigența succesului [59]. El trebuie să mențină trează atenția publicului, trebuie să convingă și să placă, în același timp, publicului receptor. De aceea, în discursul politic apar adesea anumite formule retorice, cum ar fi sloganul, cuvintele-șoc, jocurile verbale, mijloace expresive, care accentuează mesajul, printre care și semnificațiile modale. Publicitatea politică în special utilizează din plin aceste strategii.

Instanța media are rolul de a informa și de a denunța, fiind preocupată de credibilitate în ochii cetățenilor și de captare a interesului/ atenției publice. Se poate afirma că discursul politic este considerat un „discurs de influență", al cărui scop este de a acționa asupra cuiva pentru a-l influența, pentru al face să gândească, să creadă sau să împărtășească anumite valori [200].

Mai mult decât oricare alt tip de discurs, cel politic comunică „versiunea corectă" a unor fapte, precum și implicarea maximă a autorului în privința veridicității conținutului. Prea preocupați să-și construiască credibilitatea, actorii politici promit prea mult sau spun cu ușurință ceea ce oamenii vor să audă. Discursul politic reprezintă o formă de „discurs strategic" și îndeplinește mai multe funcții: de informare, de mobilizare, de atragere, și de manipulare, incitând și declanșând dispoziția spre participare la viața politică, spre acțiune [11]. Astfel că limbajul politic nu e doar *descriptiv* (prezintă, informează asupra unui anumit context), ci este și *apreciativ* (etichetează, evoluează), precum și *prescriptiv* (determină comportamente) și *designativ* (denumește, definește sisteme și regimuri politice) [37, p.80].

Discursul politic reflectă existența și amploarea relațiilor dintre ideologia politică, limbă și realitate. Van Dijk observă că orice discurs politic se structurează pe trei nivele (dimensiuni): nivelul de bază (al indivizilor), nivelul intermediar (al grupurilor și instituțiilor politice) și nivelul superior (al sistemelor politice) [180 p.204]. În nivelul de bază, al activității discursive individuale, sunt prefigurate și nivelele superioare. Actorul politic vorbește în nume propriu, dar își legitimează discursul prin apartenență la o organizație, prin promovarea unei ideologii și acționează sau reacționează în interiorul unui sistem politic. În activitatea concretă de comunicare, raportul *om – limbă – realitate* este guvernat de solidaritatea *planului cognitiv* cu *planul lingvistic*, astfel orice act discursiv, ca ansamblu de enunțuri, reflectă existența unui *model cognitiv* constituit din reprezentări, credințe și valori. În cercetarea discursului politic cu mijloacele analizei critice a discursului este supusă investigației științifice legătura faptelor de limbă cu valorile, credințele și reprezentările ideologice puse în circulație de actorii politici.

Considerând ADP ca o analiză a capacității limbajului de a crea realitate (*the reality-constituting power of language*) în vecinătatea puterii, a felului în care limbajul se implică în structura de putere a societății, R. Fowler evidențiază un număr de elemente sau structuri care apar frecvent și care au o pondere importantă în „practica lingvistică a puterii". El propune astfel o listă de verificare lingvistică (*a linguistic checklist)* în care figurează procesele lexicale, tranzitivitatea, sintaxa (elipsa, succesiunea, complexitatea), modalitatea, actele de vorbire, implicaturile, luările

de cuvânt, formele de adresare, de numire, de referire la persoană, fonologia[2] etc. [154]. Vom remarca faptul că în această listă figurează și categoria modalității.

Prin analiza modalității, tranzitivității, actelor de vorbire, a implicațiilor și presupozițiilor, a alternanței pronumelor personale etc., ajungem, de fapt, în domeniul *analizei pragmatice a discursului politic.* Dacă pragmatica are ca obiect studiul semnificației în context, o analiză pragmatică a discursului politic presupune, în primul rând, o analiză a acestuia în contextul funcționării sale. O analiză a ceea ce un astfel de discurs spune, dar și a ceea ce lasă să se înțeleagă, a felului în care el manipulează sau este interpretat în funcție de prealabile comunicative. În lucrarea sa *Politically Speaking*, J. Wilson încearcă o analiză pragmatică a unei dezbateri din Camera Comunelor a Parlamentului britanic. Pornind de la ideea că pragmatica se preocupă de ,,felul în care semnificațiile sunt construite sau calculate în anumite contexte de interacțiune", el încearcă să observe modul în care limbajul este folosit pentru a semnifica mai mult decât ce se spune și, prin aceasta, de a îndeplini una dintre funcțiile de bază ale limbajului politic: *manipularea gândirii politice*. În mod curent se pleacă în analiză de la premisa că discursul politic nu se rezumă la a comunica informații, ci ,,creează pentru ascultător un mediu cognitiv controlat (*a controlled cognitive environment*), în care orice interpretare este manipulată" [184, p.14]. Altfel spus, limbajul mediază concepția noastră despre lume, în ceea ce privește atât producția, cat și interpretarea. Wilson consideră însă că este vorba mai curând despre o anumită ocultare, cu ajutorul limbii, a unor adevăruri și a unor reguli simple de onestitate. El nu-și propune în lucrarea sa să dezvăluie ponderea ideologică a acestor devieri, ci dorește să analizeze felul în care politicienii exploatează câteva resurse ale limbii în comunicarea curentă, altfel spus, să facă o analiză a discursului politic de pe terenul lingvisticii.

În cadrul abordării pragmatice, *modalitatea*, ca ansamblu de proceduri care implică atitudinea vorbitorului fața de discursul său și față de adresant (probabilitatea, certitudinea, validitatea, predictabilitatea, dezirabilitatea, obligația, permisiunea ș.a), este un indice de autoritate sau de legitimitate în mai mare sau mai mică măsură. Ea se realizează, arată Fowler, prin verbe modale, adjective, verbe, nominalizări etc. Analiza actelor de vorbire este de asemenea relevantă în ,,articularea relațiilor de putere". Se menționează, de exemplu, multitudinea formelor posibile de a exprima o cerere în funcție de gradul de politețe și de autoritate. Fowler consideră că investigarea a ceea ce Grice numea *implicatures*, ,,propozițiile nerostite dintre rânduri", pe de o parte, poate

[2] Dacă „toate formele lingvistice pot avea atașate valori sociale", pot fi avute în vedere și discuțiile fonologice, chiar dacă sunt mai greu de pus în evidență în cercetarea istorică, cum ar fi accentul, legat de stratificarea socială. Este de analizat, de exemplu, „felul în care vorbitorii folosesc formele fonologice pentru a se legitima ca membri ai unor clase ce conferă status" [154, p. 74].

oferi date referitoare la ,,cine are 'dreptul de a implica' din punct de vedere al statusului și al autorității", pe de altă parte, ansamblul propozițiilor implicate poate forma ,,un tot care reprezintă baza ideologică a discursului analizat", baza sa de referință.

Limbajul politic depinde în mare parte de implicații, mai curând decât de susțineri factuale. Prin analiza implicațiilor și a presupozițiilor, analiza merge dincolo de suprafață. Argumentele analistului nu se mai bazează doar pe intuiții despre convingerile ideologice. *Ordinea luărilor de cuvânt (turn taking)* într-o dezbatere, de exemplu, analiza convențiilor care stau la baza acestora, precum și la baza deținerii cuvântului, a întreruperilor, a deschiderii sau închiderii unui act de comunicare sunt semnificative. În mod clar, chestiunea referitoare la cine și când vorbește este strâns legată de relațiile de putere dintre participanți, iar examinarea construcțiilor lingvistice care subîntind aceste fenomene oferă rezultate interesante [154, p.74]. Edificatoare este afirmația precum că structurile/construcțiile lingvistice reflectă organizarea conținutului conceptual în funcție de o anumită perspectivă asumată de subiectul vorbitor în urma conceptualizării[3] situației concrete, precum și în funcție de elementele situației care merită o atenție mai mare sau mai mică, acestea demonstrând fără echivoc manifestarea omului în și prin limbă [19, p.69].

Între formele de adresare, merită studiată variația pronumelor personale în funcție de putere sau de solidaritate. Ea este o arie marcat pragmatică. Sistemul pronominal, prin alternanța formelor de singular / plural, de la eu / noi, de exemplu, poate proteja omul politic, poate realiza o anumită distribuție politică a responsabilității, sau cum a demonstrat cercetătoarea T. Verdeș, deicticele marchează organizarea textuală, devenind unele dintre cele mai adecvate instrumente (mărci lingvistice) utilizate de actorii politici pentru a abstractiza discursul politic actual, servind şi ca un mod de influenţare, ghidare a receptorului, a alocutorului [95, p. 8]. De menționat că, studierea construcțiilor implicite și al efectului acestora în discursul politic au descoperit un teren propice pentru ample cercetări în acest domeniu, aprofundat recent pe dimensiunea națională și de cercetătoarea V. Bahneanu în lucrarea sa „*Dimensiunile implicitului în discursul politic*"[8].

Folosirea metaforei în politică, precum și funcția și impactul pragmatic al întrebărilor și al răspunsurilor în dezbaterile politice sunt de asemenea câteva direcții de investigație în analiza comunicativ-pragmatică a discursului politic. Studierea strategiilor politeții vs impoliteții este un alt domeniul de cercetare în domeniul leadershipului politic, cel al managementului imaginii. Teoria politeții, instrumente la dispoziția lingvistului, explorează cel mai adecvat raporturile de putere între participanții la interacțiuni verbale. Conștientizarea politeții ca fenomen pertinent din

[3] Noțiunile de *conceptualizare, construire a realității,* preluate din cercetările cognitiviștilor (termen care subsumează o varietate de școli și teorii), vin să explice atât esența relativismului lingvistic, cât și manifestarea subiectivității în limbă [19, p.68].

punct de vedere lingvistic și semiotic datează din anii ’70 (Robin Lakoff 1973, 1977) se constituie ca domeniu de reflecție în anii ’80 (Leech 1983, Brown & Levinson 1987) și își diversifică direcțiile de investigare în deceniul următor (C. Kerbrat-Orecchioni 1992, 1994).

În lucrarea *Strategii persuasive în discursul politic* (2005) de C. Cmeciu, ideea dominantă este aceea că totul, pe parcursul cercetării, se semnalează ca mijloc de persuadare: imperiul sau universul semnelor și al sistemelor pe care le integrează acestea sunt puse în serviciul unui tip de interacțiune al cărei scop este determinarea modificării comportamentului celuilalt prin persuadare, nu neapărat prin convingere [29]. Este un lung și pasionant exercițiu, care, nu rareori, atinge virtuozitatea, datorită, în mod evident, abilității crescânde a analistului în adaptarea instrumentelor la obiectul investigat. Interesul cercetătoarei este focalizat pe unul din constituenții campaniei electorale, un constituent „infim” după aprecierea sa, *afișul,* folosit ca strategie persuasivă. Infim sau nu, acest obiect de analiză a dus la elaborarea unui text amplu, de mare și incontestabilă originalitate. Foarte precis, au fost folosite ca suport al analizei strategiilor persuasive broșuri și afișe electorale, stradale sau din cele prezente în ziare, în timpul campaniei electorale din România, în perioada octombrie-noiembrie 2000. Perspectiva adoptată este cea a unei interdisciplinarități extinse, abordarea semio-lingvistică fiind totuși predominantă, deși demersul ce se reclamă de la logică la calitatea rezultatelor obținute datorită lui nu pot fi nicidecum trecute cu vederea. Este relevantă, în acest context, definirea discursului prin comparația cu un cub, un anumit cub, cubul RUBIK, de fapt rolul/importanța metaforei ca obiect și instrument de analiză. Alegerea cubului ca termen de comparație și „concept – sursă” este justificată de dualitatea dintre explicit și implicit în captarea sensului, întrucât enunțurile, aidoma cubului pomenit, au o față văzută și nevăzută, aceste fețe fiind indisociabile, deci neapărat prezente în stabilirea semnificațiilor, jocul, colaborarea dintre explicit și implicit fiind unul dintre fenomenele ce fundamentează funcționarea discursului ca producător de semnificații. La aceasta contribuie în mod hotărâtor coerența și coeziunea discursivă, care sunt analizate în funcție de context, căci acesta este elementul ce le asigură pertinența și intensitatea funcțională.

Dacă interesul cercetătoarei C. Cmeciu este axat pe unul din constituenții campaniei electorale, și anume, *afișul,* atunci obiectul de analiză în cazul altei cercetătoare din România, R. Boicu (2012) îl constituie dezbaterea televizată [14]. Autoarea accentuează importanţa analizei lingvistice pentru înţelegerea efectelor pragmatice ce singularizează genul discursiv al dezbaterii televizate în cadrul celorlalte forme de discurs dialogal instituţionalizat şi în cadrul comunicării politice monologale sau dialogale. Corpusul folosit în cercetare este forma transcrisă a dezbaterii electorale televizate între candidaţii la preşedinţia Franţei, Ségolène Royal şi Nicolas Sarkozy, ce a avut loc pe 3 mai, 2007. Cercetarea evidenţiază complexitatea tipului de comunicare moderată şi mediată,

comunicare faţă-în-faţă a protagoniştilor, mult aşteptată de publicul telespectator francez după o pauză de 12 ani. Proprietăţile generice ale discursului dezbaterii electorale televizate sunt abordate în fiecare capitol al acestei lucrări din unghiuri diferite: modul de adresare directă în cadrul dezbaterii analizate, în comparaţie cu adresarea indirectă caracteristică modelului american, modul adresării indirecte sub forma unui "aparté" realizat prin folosirea persoanei a III-a singular, unicitatea ethosurilor proiectate de candidaţii la preşedinţia Franţei, Royal şi Sarkozy, precum şi complementaritatea ethosurilor, tipul specific de agentivitate etc.

De menționat că interesul analiștilor discursului pentru dezbaterea electorală mediatizată a evoluat și el în paralel cu evoluția ofertei media și cu cea a cererii audienței: de la analiza de conținut a tematicilor dezbătute, de la cea a argumentării prezentate de candidați, domenii importante la momentul reprezentărilor ideologiilor de partid în programul candidaților, la analiza psihosocială a personalităților și comportamentelor verbale ale candidaților, adecvată etapei actuale a interesului pentru personalitatea candidaților pe fundalul dezideologizării discursului acestora, conform Thoveron (1996) sau Charaudeau și Rodolphe (2005), până la analiza conversațională (Heritage 1990; Brassac 1992; Kerbrat-Orecchioni 1992; de exemplu) care tratează structura interacțiunii între două universuri de credințe, valori, atitudini, în cadrul aceleiași culturi. Studiul relației interpersonale între adversarii politici a luat amploare odată cu trecerea spre supremația publicului, prin mediatizare. De asemenea, în versiunea analitică a teoreticienilor francezi se consideră că discursul dezbaterii este o manifestare specială a comunicării conflictuale (O'Grady 2011, Fracchiolla 2011), generatoare de audiență. Studiile lingvistice abordează dezbaterea ca tip specific de enunțare, analizează polii co-construcției sensului pragmatic, cu accent pe complexitatea receptării, datorată extinderii auditoriului de la cel particular, prezent nemijlocit la dezbatere, în unele emisiuni, la cel universal, heterogen, presupus de mediatizare.

Investigarea comunicării politice televizuale şi a efectelor acesteia în plan pragmatic, constituie, de asemenea, obiectivul lucrării *Televiziunea și reconfigurarea politicului. Studii de caz: alegerile prezidențiale din România din anii 1996 și 2000,* a cercetătoarei române R. Haineș [54]. În această lucrare se propune o paradigmă a comunicării televizuale, se introduce conceptul de comunicare politică televizuală, care este analizat stabilind corespondenţe sau corelări între discursul politic, în general, şi discursul televizual. Tot aici se identifică modalităţile de construire a identităţii actorilor politici în noul spaţiu public creat de televiziune în baza a două studii de caz, acela al alegerilor prezidenţiale din anul 1996 şi, respectiv, 2000. Lucrarea constituie o cercetare independentă realizată dintr-o perspectivă pluridisciplinară, cu teorii şi puncte de vedere din semiotică, psihologie, structuralism, psihologie socială, psihosociologie, psihanaliză, sociologie, teoria filmului, pragmatică.

La finalul acestui parcurs, considerăm că au fost aduse suficiente argumente în sprijinul ideii că analiza discursului, indiferent de caracteristicile și accentele sale, este o cale promițătoare de acces spre investigarea funcționarii limbii în societate, iar, prin aceasta, a funcționării ideologiei și, în ultima instanță, a societății, într-un moment sau altul al dezvoltării sale. Analiza discursului, și nu analiza limbii pur și simplu, pentru că nu este vorba despre analiza unor proprietăți de limbaj în mod abstract, ci despre ,,cine spune, ce spune, cui spune și cu ce rezultate comunică" (conform schemei de analiză propusă de Harold D. Lasswell), despre felul în care discursul susține interese și produce anumite efecte.

1.2. Conceptualizarea modalității

În înțeles general, *modalitatea* este felul în care se prezintă ceva, înțelegându-se implicit că există mai multe feluri (specii sau variații) posibile și că unul dintre ele este actualizat [242, p. 237]. Pe tărâmul logicii, al lingvisticii și al semioticii, *modalitatea* are nuanțe și detalieri diferențiate, rezultate din unghiul de vedere din care este privită.

Din timpurile apariției conceptului de modalitate în antichitate, pe când științele existau în formă nedezmembrată, și până astăzi când diferite aspecte ale modalității constituie obiectul de studiu al mai multor științe (filozofie, logică, gnoseologie, lingvistică), ea rămâne pe parcursul secolelor una din cele mai complicate probleme, ce a devenit, notează H. Jongaboer „un labirint, în care fiecare lingvist încearcă să găsească un drum, dar, din păcate, de cele mai multe ori nu-şi dă seama că a nimerit într-o fundătură" [*apud* 15, p. 249].

Modalitatea este una dintre cele mai complexe şi mai confuze categorii, care a cunoscut multiple abordări în lingvistica actuală, din diverse perspective (semantică, sintactică, pragmatică etc.) în vederea definirii conceptului respectiv în plan general lingvistic sau cu aplicare la o limbă anumită. Multitudinea de faţete ale acestei categorii permit o interpretare poliaspectuală şi, evident, presupun o discuţie în contradictoriu, pornind de la aspectul filozofic, logic, ontologic până la cel lingvistic.

Există toate temeiurile pentru a susține afirmaţia precum că acest concept este unul dintre cele mai actuale [117, p. 3], dacă e să luăm în calcul manifestarea lingvistică a fenomenului şi numeroasele studii care au tratat subiectul respectiv în baza unui corpus variat de limbi [91, 92, 93, 40, 39, 72, 108, 107, 117, 120, 102 etc.]

Problematica modalităţii a suscitat în lingvistica clasică şi modernă multiple interpretări menite să surprindă atât esenţa sistemului modal al unei limbi, cât şi a unui discurs sau a unui element modal. Orice tentativă de abordare teoretică a categorii modalităţii se loveşte de

obstacolele generate atât de comportamentul contextual inconsecvent al purtătorilor de valoare modală, cât mai ales de complexitatea semantică a acestei categorii.

Conceptul de modalitate lingvistică a fost împrumutat din logică, de la Aristotel şi Kant [45, p.23]. În fond, relaţiile logice şi cele gramaticale sunt de natură diferită, nu coincid nici categoriile modale: logicienii recunosc trei categorii modale: contingentul, posibilitatea şi necesitatea, pe când planul limbii are un câmp de valori modale mult mai larg, fiind abordat din diferite perspective de mai mulţi savanţi ca A. Martinet, E. Benveniste, Ch. Bally, P. Charaudeau ş. a. В. Виноградов menţiona că „în limbile europene modalitatea cuprinde întreaga pânză a limbii" (trad.n.) [106, p.57]. Categoria modalităţii, considerată de Ch. Bally drept „sufletul propoziţiei" *[apud* 77, p.27], „se manifestă sub forme diferite în limbi deosebite ca structură": prin mijloace lexicale, gramaticale şi cu ajutorul intonaţiei, la care limba română mai adaugă şi unul semantico-sintactic, care implică semiauxiliarele de mod [22, p.61]. Cercetătorii converg în aprecierea modalităţii drept o categorie semantică, parţial gramaticalizată, stabilindu-se trei tipuri de modalitate: *epistemică, deontică şi apreciativă*, spre deosebire de alte orientări care includ şi modalitatea *alethică* de inspiraţie logică [46, p. 673].

Însăşi noţiunea de *modalitate* este înţeleasă diferit. În sens îngust este considerată drept „categorie morfosintactică de întrebuinţare modală a formelor temporale" determinată de contextul sintactic sau lexical, concepută ca mod verbal – irealul – în exemple de tipul *era să cad* [75, p. 245].

Modalitatea este văzută ca „relaţie dintre locutor şi enunţ" [40, p.5], idee concepută drept „raportul locutorului la un conţinut propoziţional" [46, p.673].

P. Gherasim consideră că modalitatea este centrată pe vorbitor şi pe relaţiile dintre acesta şi lume, deci, fiind văzută ca „manifestare explicită a opţiunii vorbitorului" [45, p.48]. Modalitatea mai este interpretată şi ca „raportare la realitate" [106, p. 55] sau ca „raportare a vorbitorului la cele exprimate, racordate la realitate" [118, p.15; 108,p.113]. În această ordine de idei, consemnăm şi faptul că se face distincţie între modalitate şi *pseudomodalitate „dinamică"*, ce presupune prezenţa relaţiilor obiective privitoare la conţinutul referenţial [46, p.673].

F. Palmer notează că modalitatea este preocupată de opiniile şi atitudinile noastre în relaţie cu lumea din jur şi cu noi înşine. Acelaşi autor consemnează diferenţa dintre termenul *modal*, care se referă la comportamentul şi proprietăţile morfo-sintactice ale unei clase lexicale şi *modalitate*, care surprinde înţelesurile şi internaţionalitatea cuvintelor [167, 168].

A. Downing şi Ph. Locke (1992) consideră modalitatea „o categorie semantică care acoperă noţiuni ca posibilitatea, probabilitatea, necesitatea, voinţa, obligaţia şi permisiunea, la care adaugă

noţiunile de îndoială, dorinţă, regret şi noţiunea temporală de uzualitate (usuality)" [*apud* 15, p.250].

M. Tuţescu numeşte *modală* o propoziţie în care verbul care poartă înţelesul (l'assertion) – afirmativ sau negativ – este determinat (modifié) de un adverb modal sau de o locuţiune modală, modurile clasice de exprimare a propoziţiilor modale fiind *necesarul, imposibilul* şi *contingentul* [217, p.9].

Un lucru este cert, modalitatea este una dintre categoriile cele mai importante fără de care comunicarea interumană ar fi incoloră. La nivelul enunţului, tipologia vastă a sensurilor modalităţii, reclamând gama de stări intelectuale şi afective ale subiectului vorbitor, poate fi actualizată/exteriorizată printr-o varietate largă a mijloacelor de expresie. În limba română aceste mijloace sunt de mai multe tipuri: *lexicale* [64, p. 38-51] *gramaticale, lexico-gramaticale* şi *prozodice* [46, p. 674].

Definițiile modalității converg în a evidenția caracterul subiectiv al acestui fenomen de exprimare a punctului de vedere al vorbitorului față de conținutul enunțului pe care îl produce.

Ca expresie a subiectivității, în speță a opinii, atitudinii, aprecierii sau a reacției sufletești a locutorului față de ceea ce comunică, *modalitatea* este rezultatul unui proces de *modalizare*[4], care constă în introducerea unui *modalizator* în enunț sau/și în actul de enunțare.

Ca formă specifică de manifestare a atitudinii locutorului faţă de lume, dar şi faţă de relaţia de discurs, *modalitatea* face parte din categoria configuraţiilor, a căror cercetare impune o abordare complexă, ce uneşte prin relaţii complexe dimensiunea logico-conceptuală (cu cea funcțional-semantică) de cea comunicativ-pragmatică.

1.2.1. Perspective teoretice și tipologice de abordare a modalității

Perspectiva logico-conceptuală. Această perspectivă permite profilarea esenței universal-conceptuale a modalității, clasificarea celor mai importante tipuri de modalitate, precum și corelarea lor cu tipurile generale de relații existențiale și de cunoaștere. Constituind primul câmp de reflexie asupra modalității, logica a influențat considerabil evoluția ulterioară a conceptului de modalitate și în alte domenii.

În vederea analizei noastre specializate, ne vom referi la cele mai importante teorii referitoare la modalitate, care vor fi operative în teză.

[4] „Modalizarea reprezintă marcarea în enunț, prin mijloace specifice (modalizatori), a atitudinii vorbitorului față de adevărul, obligativitatea sau valoarea stărilor de lucruri descrise". [73, p. 631]; v.și „…modalizarea se supune unei organizări categoriale și produce structuri modale discrete …"[43, p. 17].

Categoriile conceptuale despre care au scris (dacă vom face abstracție de deosebirile terminologice) F. Brunot, L. Hjelmslev, O. Jespersen, L.V. Șcerba, И. Мещанинов, V. Mathesius, E. Coşeriu, E. Koschmieder, M. Metzeltin, L. Prieto, A. Downing şi Ph. Locke, F. Palmer, F. De Haan, P. Gherasim, M. Tuțescu ș. a. au fost moştenite din gramaticile universale ale epocii clasice. Categoriile conceptuale, scria И. Мещанинов, sunt acel element care leagă, în ultima instanță, materialul limbii de structura gândirii general-umane, prin urmare și de categoriile logicii și ale psihologiei [*apud* 77, p. 24].

Modalității îi revine rolul de mediator între două lumi diferite: lumea exterioara obiectivă și perceperea subiectivă a omului despre ea. Modalitatea situează enunțul în raport cu realitatea obiectivă de pe poziția locutorului. Aceasta exprimă atitudinea vorbitorului în raport cu conținutul semantic al enunțului și față de conexiunea pe care conținutul trebuie s-o aibă cu realitatea.

J. Klare consideră că, aprecierea modală poate accentua gradul autenticității faptelor, al acțiunii sau al evenimentului dat, pe de o parte, și poate măsura probabilitatea existentei celor enunțate în legătură cu un fapt conceput ca fiind sau nefiind în conformitate cu realitatea, pe de altă parte [*apud* 77, p.25].

În pofida faptului că interpretarea modalității drept categorie conceptuală (В. Виноградов, О. Ахманова, Т. Ломтев, Н. Петров, В. Косеска-Тошева,V. Banaru, J. Lyons ș.a.) corespunde naturii sale, întrebuințarea acestui termen ne oferă motive să credem că avem de-a face cu concepte logice și nu cu categorii ale limbii.

Încă în Evul Mediu modalitatea a fost recunoscută printre universaliile semantice, care desemnau concepte și idei comune în diferite limbi. În *Despre interpretare,* Aristotel a fondat logica modală, identificând modalitățile: *contingent, posibil, necesar* și *imposibil,* care reflectă gradul apartenenței însușirii la obiect. Modalitățile pot fi raportate fie la stări de fapt sau evenimente, fie la propoziții. În primul caz, în enunțul „*Este posibil să plouă*", predicatul „*plouă*" vizează o stare de fapt. Aceasta este o propoziție ontologică. Enunțând: „Este posibil să fie adevărată propoziția <<plouă>>", formulăm o metapropoziție despre o propoziție asertorică (nemodală) care se referă la stări de fapt [2].

Orice metapropoziție de acest tip aparține clasei *propozițiilor modale alethice.* Aristotel analizează raporturile dintre judecățile modale, instituind ceea ce ulterior avea să se numească *pătratul modalelor*[5]*:* propozițiile modale au un *modus M* (o parte modală) și un *dictum D* (o parte asertorică). Notând *dictum*-ul cu p iar modurile astfel: P (posibil), C (contingent), N (necesar), I

[5] Întrucât modalitatea ține de structura semnificației, situată la nivelul substanței conținutului, ea este de natură logico-semantică și ia forma unui model precis, reprezentat spațial de pătratul logic (numit și semiotic), pe care unii logicieni îl asimilează unui "model constituțional" [J. Courtés (1993) *apud* 45, p.63].

(imposibil)), se pot obține următoarele tipuri de propoziții modale, clasificate în funcție de modus: *Pp: „Este posibil p”: Cp: „Este contingent p”; Np: „Este necesar p”; Ip: „Este imposibil p”.*

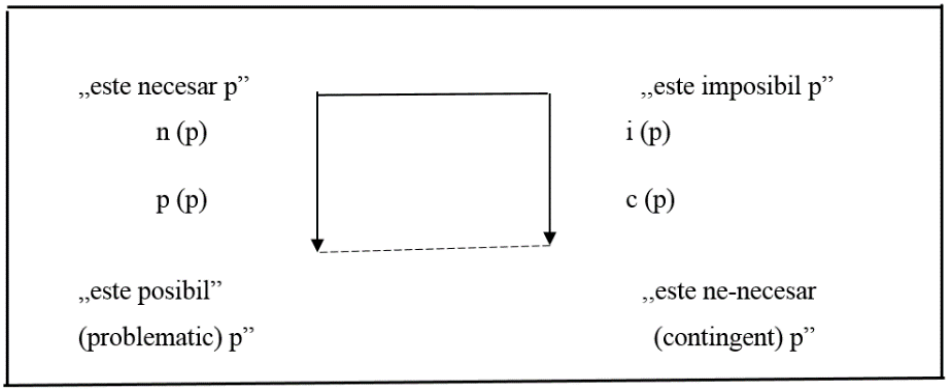

Fig.1. 1. Pătratul logic al propozițiilor (sau al enunțurilor) modale, după Aristotel

De-a lungul secolelor, generalizarea sistemului de propoziţii (sau de enunțuri) a fost realizată în mai multe rânduri, dar s-a desăvârșit în anul 1951, „odată cu ideea unor logici «a – teoretice» analoage cu logica «*apofantică*» (de inspirație aristotelică) în care s-au impus modalitățile *aletice* (sau ale «adevărului» [55, p.284]. După filozoful finlandez Georg Henrik von Wright [181], asemănătoare sunt modalitățile *epistemice* (referitoare la convingeri și cunoștințe), cele *deontice* (referitoare la prescripții de felul obligației, al permisiunii, sau al interdicției în cadrul sistemelor normative care reglementează conduita indivizilor în raporturile dintre ei) și cele *existențiale* (ale ființării), ilustrate în Anexa 1.

Logica medievală, continuând creativ logica aristotelică, a introdus distincţia *modalităţii de dicto/modalităţii de re* [241]. Astfel, *modalităţile de dicto* sunt aplicate propoziţiei ca întreg, în timp ce *modalităţile de re* se referă la felul în care se face predicaţia de către vorbitor. De exemplu, forma „S este posibil P” este o *modalitate de re***,** în caz particular: „*Ionescu este probabil talentat”. Modalităţilor de dicto* le corespund, aşadar, judecăţile modale ce se referă la adevărul lucrurilor (*modalităţile aristotelice*), logica medievală adăugându-le acestora și pe cele *de re*, care aduc în prim plan *subiectul vorbitor***.**

Continuând distincţia (din logica medievală) *modalităţi de dicto/modalităţi de re,* unii logicieni contemporani le consideră modalităţi numai pe cele *de dicto***.** E. Vasiliu atrage atenţia că „*modalităţile* sunt considerate, în mod exclusiv, ca fiind *de dicto* (= se referă la propoziţii) și niciodată *de re* **(** = se referă la felul în care se face predicaţia de către un individ). Aşadar, propoziţii modalizate sunt numai de tipul: „*Se ştie că Ion doarme* și nu *Ion se ştie că doarme (...)”* [94, p.220].

Există logicieni, precum R. Blanché care consideră că, dimpotrivă, ar putea constitui *modalitatea* doar propoziţia *de re* „nu fără motiv, întrucât propoziţia care afirmă sau neagă ceva

despre *dictum* are forma unei propoziţii asertorice al cărei predicat, este adevărat, are un sens modal [*apud* 45, p.27]. În timp ce alţii, consideră modalizate toate judecăţile care conţin „o însuşire la obiect". „Dar apartenenţa însuşirii la obiect (sau neapartenenţa) este susceptibilă de grade: însuşirea poate să aparţină în mod necesar, în mod posibil, în mod simplu" [45, p.28].

În fine, dacă e să privim concepția extensivă (*lato-sensu)* referitor la sfera semantică a modalității, atunci, lista modalităților cunoaște o extindere largă, fiind incluse și modalități improprii.

P. Ioan propune completarea sistemului structurilor propoziționale ținând cont de modalitățile *doxastice* (ale opiniei, ale credinței, sau ale încrederii), de modalitățile *temporale* (sau cronologice), de modalitățile *spațiale* (topologice), de modalitățile *dialectice* ale schimbării), de modalitățile *etice* (sau ale sancționării), de modalitățile *estetice* (sau ale evaluării și aprecierii), de modalitățile *direcționale* (ale raportării spațiale), *de modalități axiologice (apreciative)* indică aprecierea modală pozitivă *(E bine*) sau aprecierea modală negativă (*E rău)* ș.a.m.d. [55, p.284-285]. Din această listă propusă de P. Ioan, putem constata că acesta recurge la un sistem extins al modalităților, ele fiind preluate și din alte domenii. Considerăm că aceste tipuri de modalități sunt categorii din alte sfere conceptuale, care se intersectează, dar nu coincid cu modalitatea, de aceea, ne vom ține de accepția stricto senso al conceptului de modalitate.

Abordarea modalității în contextul comunicării duce la confundarea fenomenelor ce țin de modalitate cu fenomenele din domeniul subiectivului ce aparțin altor categorii: aprecierea evaluativă, emotivitatea ș.a. O astfel de abordare extensivă este de neconceput, întrucât comportă riscul de a se pierde integritatea semantică a categoriei modalității, prin extinderea fără limite a câmpului modalității și a transformării sale într-un concept difuz.

În acest context, pentru lucrarea noastră ne vom ghida, în mare parte, de cele două tipuri ale modalității clasice, și anume cele *epistemice și deontice*, care includ semnificațiile modale recunoscute de G.H.von Wright. Termenul de bază pentru *modalitățile epistemice* (sau de cunoaștere) ce se referă la cunoașterea pe care vorbitorul o are despre lucruri este <sigur>, ceilalți trei termeni (<probabil>, <îndoielnic> și <exclus>), organizându-se conform pătratului logic în jurul lui <sigur> și fiind în relație de opoziție, de contradicție, sau de implicație față de acesta și respectiv, *modalitățile deontice* ce reflectă relațiile interpersonale, se organizează în jurul termenului <obligatoriu>, celelalte valori fiind <permis>, <interzis>, <facultativ>.

Întrucât discursurile politice urmăresc în general să-i convingă pe receptori şi să-i determine să acţioneze într-un anumit fel, de pildă, prin votarea unui anumit partid politic, este de aşteptat ca modalitatea deontică să fie folosită mai frecvent decât cea epistemică. Ne propunem să analizăm atât modalitatea epistemică, cât şi cea deontică întrucât ambele se manifestă în discursul de

învestitură, de exemplu, în mod complementar, prima, pentru a se referi la lumile posibile, ca expresie a certitudinii vorbitorului, a doua, pentru a formula prescripţii în vederea atingerii lumilor posibile, mai bune decât cea anterioară discursului de învestitură.

Această explicaţie poate fi contestată prin faptul că modalitatea epistemică oferă în sine un câmp de analiză vast şi suficient, întrucât majoritatea discursurilor politice se referă la lumi posibile, în mod obligatoriu mai bune, din perspectiva mesajului unui candidat la funcţia de preşedinte. Cu toate acestea, pentru ca un discurs şi un program de guvernare să aibă succes, nu este de ajuns ca oratorul să-şi exprime propria atitudine, ci să influenţeze atitudini la rândul său, ceea ce se poate obţine prin expresiile deontice.

În continuare considerăm necesar a ne opri sumar asupra conceptului de *lumi posibile* relaționat cu modalitatea. Limba a fost analizată prin prisma legilor vericondiționale ale logicii formale, până când logica intensională a acceptat ideea relativității adevărului în limbaj, ceea ce a condus la apariția noțiunii "lumilor posibile", capabilă să explice valorile operatorilor modali și temporali, printre alte manifestări lingvistice.

Întâlnit la G. Leibniz [161], conceptul de *lumi posibile* a fost preluat în forma semanticii logice de G. Frege şi R. Carnap, apoi a fost aplicat într-o „semantică a lumilor posibile" la B. Russell, J. Hintikka şi în noile elaborări ale lui G. H. von Wright, P. F. Strawson, sau S. A. Kripke în teoriile referinţei.

În *Tractatus logico – philosophicus*, L. Wittgenstein susținea că lumea constă din totalitatea faptelor: *„Lumea este tot ce se petrece"* [98, p.37]. Aceasta este mulțimea stărilor de fapt efectiv-existente. Însă, dacă ne referim la lumi posibile, ne confruntăm cu stări de fapt posibile, care ar putea fie să existe, fie nu, dacă am privi lumea altfel decât se petrece ea. *„O «lume posibilă» are obiectualitate – este în felul «obiectului» – obiectivitate – valabilitate intersubiectivă – și semnificație – este un orizont semnificativ, o perspectivă realizată ca mod valoric de raportare la lume*" [6, p.74].

E. Vasiliu definește *lume posibilă* o multitudine de obiecte din universul logicii discursului[6], pe care îl putem considera ca totalitate a entităților despre care se poate vorbi într-un limbaj. Lumea posibilă poate fi interpretată în raport cu anumite puncte de referință temporale, spațiale etc. [94, p.40].

[6] *Logica discursului* se deosebește de *logica propozițiilor* (sau logica *modală*), care „indică regulile de construire și transformare a enunțurilor în cazul unor valori de adevăr constante, cât și de o logică transcedentală, care cercetează conceptele fundamentale (categoriile) relevante pentru constituirea obiectelor experienței posibile" [60, p. 439]. *Logica discursului* este o logică *pragmatică,* pentru că „tratează proprietățile formale ale contextelor de argumentare" sau susținere, iar în "susțineri, existența stărilor de lucruri este acceptată sau negată în privința pretențiilor de adevăr" [60, p. 441].

Lumea actuală este lumea la care ne referim. Când descriem o lume suntem liberi să alegem universul de discurs la care ea va putea fi aplicată. Este utilă întrebuințarea noțiunii de *lume posibilă*, atunci când ne referim la o stare de lucruri, dar numai dacă este necesar să confruntăm cel puțin două lucruri alternative. Există lumi posibile care par verosimile şi credibile şi le putem concepe. Considerăm că realitatea social-politică este constituită, în mod esenţial, prin limbaj. Discursul politic este, în esenţă, un discurs prescriptiv [7] a unui ideal de atins şi de formulare a căilor şi a mijloacelor pentru a accede la acesta.

După M. Arsith, identificăm lumea descrisă de un discurs politic atunci când întâlnim în înlănţuirile discursive teme, concepte cheie de tipul: *democraţie, interes public, program politic, program economic, program social, independenţă, libertate, drepturi, obligaţii, vot, reformă, birocraţie, naţional, privilegii, prosperitate, impozite, datorii, ideologie, doctrină, război, pace, egalitate, inegalitate, popor, naţiune, lider, stat, elită, societate civilă, parlament, angajament politic, politică, situaţie politică, revoluţionar, responsabilitate, unitate socială şi politică, dezirabil, opresiune, totalitar, drept, progres* ş. a. [6, p.58]. Aceste concepte, susține M. Arsith, participă la formarea unei diversităţi de discursuri politice, dobândind înţelesuri specifice, pentru a descrie, pentru a critica sau pentru a crea şi a promova lumi actuale sau alternative.

Realitatea politică, însă, este completamente cu totul altfel de a fi considerată una ideală. În lumea reală a politicii există o înfruntare continuă a alternativelor de lumi posibile, în dependență de interesele grupurilor care se aruncă în lupta discursivă din arena politică. Autorii L. Kaid și A. Johnston sugerează că putem distinge trei categorii de „realitate" politică: a. În primul rând, putem vorbi de o realitate politică *obiectivă*, cuprinzând evenimentele politice așa cum au loc de fapt; b. Există apoi o realitate *subiectivă* – „realitatea" evenimentelor politice așa cum sunt ele percepute de către actorii politici și de către cetățeni; c. În al treilea rând - și decisivă în modelarea celei de-a doua categorii a percepțiilor subiective - este realitatea *construită*, reprezentând evenimentele așa cum sunt ele relatate de către mijloacele de comunicare [*apud* 89, p.47].

Orice discurs politic oferă publicului său destinatar viziuni globale mai mult sau mai puțin coerente și schematice ale lumii viitoare, urmărind, permanent, adeziunea la o acțiune viitoare. Ulterior urmează explicațiile pentru ceea ce s-a făcut, dar, în mod special, pentru promisiunile care nu s-au realizat. Electoratul este conștient că nici succesele, nici eșecurile nu se datorează în exclusivitate clasei politice. În cazul în care explicațiile oferite cu privire la eșecurile guvernării

[7] Referindu-se la caracterul prescriptiv al discursului politic, G.H. von Wright afirma că prescripțiile au următoarele componente: (1) caracterul; (2) conținutul; (3) condiția de aplicare, sau nucleul normei; (4) autoritatea; (5) subiectul (sau, după caz, subiectele); (6) ocazia [*apud* 6, p.84].

sunt credibile și datorită toleranței pe care o manifestă de multe ori destinatarii discursului politic, aceștia din urmă oferă legitimitate chiar și unor grupuri care nu au obținut performanțe remarcabile și nici nu-și respectă integral angajamentele electorale. Prin urmare, discursul politic își perfecționează sistematic gradul de acceptabilitate, ajustând registrele explicative la cele ale publicului căruia îi este destinat.

Campania electorală se prezintă ca un demers privilegiat de construcție a realității politice la care contribuie toți actorii politici, reieșind din resursele și interesele lor. Ca ritual, campania electorală se desfășoară după anumite coduri socio-politice, care reglementează interacțiunea între participanți, aceștia raportându-se unii la alții de pe poziții concurențiale.

Comunicarea electorală trebuie să reiasă din lecțiile trecutului, să se adapteze la timpul prezent, proiectând așteptările - orizontul viitorului. Comunicarea pretendenților la putere constă în eforturile depuse pentru a exercita un control simbolic asupra circumscrierii și definirii colective a situației politice [27, p.238]. Ei caută să influențeze și să impună (prin recursul la modalitatea subiectivă)[8] dominația definiției lor grație simbolurilor, care pot fi cuvinte, imagini, filme, povestiri, argumente, discursuri, afișe ș.a.m.d. [143, p.184]. După cum afirma cercetătoarea I. Condrea: „Comunicarea politică are nu numai rolul de a transmite o informație, ci și de a exercita un impact emotiv asupra omului, influențând astfel viziunea și reprezentările receptorului" [31, p.111]. Comunicarea politică poate avea loc prin orice semn, simbol sau semnal prin care se transmite un sens (votarea, asasinatul politic, demonstrațiile de stradă, afișul politic, publicitatea etc.). Puterea simbolică are forța de a face să se vadă și de a face să se creadă, de a confirma sau de a transforma viziunea asupra lumii și, astfel, de a acționa asupra realității. Discursul politic este, până la urmă, o descriere și o explicare a actului politic viitor, capabil să instituie o realitate virtuală și alternativă [6, p. 75]. Cele mai multe dintre cele gândite și proiectate în plan politic ajung, în cele din urmă, să fie (să *se realizeze)*. Astfel, analiza semantică a discursului politic impune o abordare a acestuia și din perspectiva *teoriei lumilor posibile*.

Perspectiva funcțional-semantică. Această perspectivă se referă descrierii taxonomice a inventarului mijloacelor lingvistice. Noțiunea de categorie funcțional-semantică se bazează pe teoria categoriilor conceptuale. Unii cercetători А. Бондарко (1971), Е. Беляева (1985) menționează că aceste categorii conceptuale, având caracter universal-tipologic, corelează cu

[8] [...] mulți filosofi ar nega complet faptul că putem face afirmații despre viitor, argumentând că nu putem avea cunoștințe ci numai credințe despre lumile viitoare. Ceea ce pretinde a fi o afirmație care descrie un eveniment sau o stare de lucruri viitoare este, în mod necesar, "un enunț modalizat subiectiv": o predicție mai degrabă decât o aserțiune" (trad.n.) [162, p. 815].

nivelul semantic de profunzime. Spre deosebire de acestea, categoriile funcțional-semantice au un caracter semantic "de suprafață" [*apud* 77, p.34]. Deci, categoriile funcțional-semantice exprimă, de fapt, aceleași categorii conceptuale care funcționează într-o limbă concretă.

Abordarea funcțional-semantică permite reunirea într-un singur sistem a diferitelor mijloace de exprimare, care, de regulă, sunt prezentate în compartimente diferite, precum și evidențierea mijloacelor de exprimare mai complexe ale modalității. Conform principiului funcțional-semantic sub "umbrela" integrantă a modalității au fost reunite numeroase mijloace lingvistice eterogene din punct de vedere formal (lexicale, morfologice, sintactice, prozodice), dar foarte asemănătoare, aproape identice din punctul de vedere al funcționării.

Gramatica tradițională, subliniază cercetătoarea E. Prus, orientată spre diferite categorii de cuvinte care constituie părți de vorbire considerate izolat, a dispersat aceste mijloace lingvistice fără a lua în considerare raporturile semantice și funcționale care exista între ele [77, p.35]. În cadrul gramaticii normative nu vom găsi capitole consacrate modalității în totalitatea sa, ea fiind tratată separat sub diferite compartimente: modalizarea, moduri verbale, verbe auxiliare, verbe modale, adverbe denumite "de clasa a două", statutul frazei, sintaxa propozițiilor condiționale, concesive sau cauzale. Este evident că inventarierea elementelor modale face apel la planul conținutului. Specificul categoriei modalității presupune un astfel de model de descriere, care ar fi în stare să reflecte complexitatea planului conținutului și a planului exprimării. Or, tocmai o astfel de analiză oferă perspectiva funcțional-semantică, care se bucură de o răspândire tot mai largă printre lingviști. Un astfel de demers dublu propun pentru cercetarea modalității și cercetătorii români, în baza materialului limbilor de română și franceză [196, 45]. Ei îmbină demersul inductiv (sau semasiologic) cu un demers deductiv (sau onomasiologic), pornind în descrierea modalității și de la studiul modalizatorilor și al comportamentului lor sintactic, precum și al zonelor modale sub aspectul structurării lor. O contribuţie importantă la noi în țară, la această temă îi revine cercetătoarelor E. Prus și E. Zgârcibabă [77, 100]. Investigația celei din urmă, s-a axat pe o tratare exhaustivă a problemei semiauxiliarelor modale, având la bază principiul logico-semantic, îmbinat cu elemente ale principiului formal-structural. Drept concluzie a acestui demers investigativ a fost lansată de E. Zgârcibabă următoarea ipoteză: categoria modalităţii în limba română poate fi interpretată drept *câmp semantic-funcţional,* iar mijloacele lexico-gramaticale de actualizare a lui, fiind departajate în funcţie de nuanţa modală exprimată, pot fi delimitate în *microcâmpuri* ce redau *posibilitatea, necesitatea, dorinţa, aparenţa, obligaţia, capacitatea* şi *decizia.*

În mod tradițional, câmpul funcțional-semantic este interpretat din punctul de vedere al morfologiei. Se consideră că nucleul include forme gramaticale specializate - purtătoare ale înțelesului categorial dat, iar periferia - elemente ale altor niveluri ale limbii. Drept criterii de

definire a elementelor centrale și periferice pot servi volumul semantic, gradul de specializare și frecvența întrebuințării mijloacelor.

Astfel, se poate spune că ansamblul mijloacelor de exprimare a semnificațiilor modale în diverse limbi este destul de bogat. Vom determina rolul acestor mijloace de exprimare în formarea caracteristicii modale a discursului.

După cum am menționat supra, *modalizatorii* reprezintă ansamblul suporturilor lingvistice ale modalităților. Sunt unități lexicale (adverbe de modalitate, verbe semiauxiliare de modalitate), categoriale (moduri verbale personale), paraverbale (intonația, tonalitatea, accent, ritm etc.) și nonverbale (mimică, gest, posturi), specializate în exprimarea opiniei sau atitudinii vorbitorului față de conținutul enunțului emis.

Din perspectiva nivelului de actualizare, se deosebesc:

- *modalizatorii enunțării,* de natură paraverbală (cu ajutorul cărora se specifică mai ales forța ilocuționară a actelor de vorbire: inflexiunile vocale, modificările intenționale de accent, de ritm, de intonație; tempoul, tonul, pauzele, tăcerile etc.) sau de natură nonverbală (mimica, gestualitatea, postura, proximitatea etc.);
- *modalizatorii enunțului,* de natură verbală (ocurenți la nivel segmental, mărci ale subiectivității locutorului sau ale intenției acestuia de a influența/manipula comportamentul interlocutorului).

Lucrarea de față se ocupă în mod special de modalizatorii enunțului, urmând să se focalizeze, în special, pe modalizatorii lexicali și categoriali (gramaticali).

Din punct de vedere al semanticii modalității, *modalizatorii enunțului* se clasifică în aletici, epistemici, deontici, axiologici (apreciativi), volitivi etc.

În funcție de secvența lingvistică pe care o modalizează, interpretând-o din perspectiva unor valori modale diferite, corespunzătoare unui tip logic de modalități (aletici, epistemici, deontici, axiologici (apreciativi), volitivi etc.), modalizatorii enunțului se împart în:

- *modalizatori intrapredicativi,* incluși în structura predicatului, semiauxiliarele de modalitate (a putea, a trebuie etc.) și modurilor verbale personale/predicative (indicativ, conjunctiv, condițional – potențial, ireal, optativ – prezumtiv și imperativ);
- *modalizatori extrapredicativi*, externi structurii predicatului și chiar propoziției: adverbele de modalitate (desigur, sigur, firește, poate, probabil, bineînțeles, cu siguranță, fără îndoială etc.) și verbele modale (a crede, a ști etc.).

Gruparea modalizatorilor enunțului în intrapredicativi și extrapredicativi în corespondență cu opoziția logică *modalități de re – modalități de dicto*, este un model de clasificare sintagmatică a modalizatorilor [17, p.63].

O clasificare sensibil diferită, cu accent pe statutul paradigmatic al modalizatorilor, întâlnim în GALR , *Cf.* „*Modalizatorii* sunt mijloace de realizare a modalizării (de marcare a atitudinii modale în enunț); ei pot fi de mai multe tipuri: (a) gramaticali: – modurile verbale; (b) lexico-gramaticali (expresii modale specializate):– adverbe şi locuţiuni adverbiale; semiadverbe;– verbe modale (operatori modali); (c) lexicali:– verbe cu sens modal (epistemice, volitive, deontice, apreciative); – perifraze stabile sau libere; (d) prozodici: – intonaţia" [46, p. 674].

În demersul nostru analitic, ne vom orienta după această clasificare pentru a determina finalmente funcționarea semiuaxiliarele modale și modurilor verbale (considerate modalizatori gramaticali de către autorii GALR) în discursul politic, precum și impactul acestora asupra receptorilor.

Perspectiva comunicativ-pragmatică. Această perspectivă își are originea în tezele teoretice expuse la acest subiect de F. Brunot și, în special, de Ch. Bally. Ei susțin că orice frază, întrucât comunică un gând, iar acesta este întotdeauna o reacție (sau o activitate) subiectivă, conține în structura ei semantică o parte modală, care exprimă această reacție. În opinia acestora, modale sunt considerate un spectru larg de semnificații, al căror numitor comun este subiectivitatea: toate pornesc de la subiectul vorbitor și exprimă atitudinea sa față de cele enunțate.

Pentru Ch. Bally, recunoscut ca fondator al studierii modalității în romanistică, modalitatea se formează în special ca rezultat al unei operațiuni active a emițătorului. Indiferent de conținutul enunțurilor pe care le rostește, vorbitorul adoptă întotdeauna (explicit sau implicit) o anumită atitudine față de acest conținut, exprimă o modalitate, atitudine a vorbitorului față de enunț, subliniindu-i importanța și calificând-o „sufletul propoziției" [*apud* 77, p. 27]. La fel ca și predecesorul său F. Brunot, Bally distingea trei grupuri mari de modalități: modalitățile judecății, modalitățile stărilor sufletești și modalitățile voinței. F. Brunot delimita în fiecare grup realul și posibilul. Bally a aprofundat ideile lui F. Brunot și a sistematizat materialul lingvistic. El considera că modalitatea nu poate lipsi în frază, fără ea enunțarea n-ar corespunde decât reprezentărilor virtuale ale spiritului, fără contact cu realitatea [188, p. 11].

Ch. Bally abordează modalitatea de pe pozițiile "teoriei enunțării". Activitatea comunicativă a locutorului ocupă un rol important în structurarea enunțului și Bally a încercat să elucideze cum se detașează de ansamblul acestei structurări acele elemente specifice, a căror funcție primordială constă în a transpune diferite aspecte ale activității emițătorului. În rezultatul unei analize logice și lingvistice, Bally deosebea în enunț doi constituenți: *dictumul* (sau conținutul reprezentat) și *modusul* (operația psihică având *dictumul* drept obiect). Evoluția noțiunilor de *dictum* și *modus* s-a produs în direcția propusă de Bally. Aria largă a semnificațiilor considerate modale, conturul

difuz al semanticii modalității au dat naștere ulterior la interpretări și modificări diferite ale acestei categorii.

Pe măsură ce se extindea aria fenomenelor analizate din punct de vedere a modalității constatăm și o extensiune corelativă a cadrului teoretic. Prin urmare, modalitatea a fost plasată într-o perspectivă mai largă, a unei interpretări enunțiative. Este de menționat studiul lui A. Meunier care examinează modalitatea în legătură cu procesul de comunicare. Pornind de la delimitarea făcută de R. Jakobson între "enunț" și "enunțare", A. Meunier distinge între modalitatea enunțului și modalitatea enunțării. Modalitatea enunțării se referă la locutor și presupune o relație interpersonală, socială între protagoniștii comunicării. Ea este prezentă în orice propoziție și poate fi declarativă, interogativă sau imperativă. Modalitatea enunțului ține de atitudinea subiectivă a enunțătorului față de conținutul enunțului.

La fel din perspectiva enunțării[9] analizează modalitatea și P. Charaudeau (1992). El pornește de la "funcțiile limbajului" propuse de R. Jakobson (1963) și de la afirmația acestuia din urmă că "funcția referențială" a limbajului nu trebuie să predomine. Trebuie să fie luate în considerație, de asemenea "funcția emotivă" (care trimite la locutor), "funcția conativă" (care trimite la interlocutor) și "funcția fatică" (care trimite la ambele). Urmărind acest deziderat al lui R. Jakobson, P. Charaudeau cade într-o altă extremă: el privilegiază toate aceste funcții în detrimentul "funcției referențiale". Or, acesta este doar punctul de plecare al analizei sale. Autorul înțelege prin modalitate o "realitate conceptuală", iar prin modalizare o categorie conceptuală căreia îi corespund mijloacele de exprimare care permit a explicita diferitele poziții ale subiectului vorbitor, precum și intențiile sale enunțiative [*apud* 77, p. 31].

Modalizarea nu constituie decât o parte a fenomenului de enunțare, însă ea formează pivotul în măsura în care permite a explicita ceea ce sunt pozițiile subiectului vorbitor în raport cu interlocutorul său (Loc. - Interloc.), cu sine însuși (Loc. - Loc.) și față de enunțul său (Loc. - Propos) [193, p. 572].

Modalizarea include mai multe acte enunțiative de bază care corespund unei poziții particulare și deci, unui comportament particular, al locutorului în actul său de locuție. Potrivit lui P. Charaudeau, în teoria enunțării, modalitatea redă poziția locutorului prin raportare la interlocutor, la sine însuși și la cele enunțate, astfel încât rezultă: *modalități alocutive*: orientate spre interlocutor (locutorul prezintă intenția sau poziția proprie), *modalități ilocutive*: orientate

[9] Enunțarea este considerată de autor ca un fenomen complex care reflectă felul în care subiectul vorbitor își apropriază limba pentru a o organiza în discurs. Înainte de enunțare, limba nu este decât posibilitatea limbii (E. Benveniste) și discursul se construiește prin enunțare [193, p. 572].

spre locutor (locutorul ia atitudine față de cele enunțate) și *modalități delocutive*: orientate spre enunț (locutorul exprimă o opinie în legătură cu mesajul) (Anexa 2).

Considerăm analiza întreprinsă de P. Charaudeau destul de completă dacă e să facem abstracție de "funcția referențială" a limbajului. Importanța acestui studiu constă în faptul că ea, în comparație cu alte analize ce au un caracter general, stabilește clasificarea modalităților enunțiative în actele locutive.

Privitor la organizarea comunicării discursive, P. Charaudeau întemeiază o nomenclatură simplă și convingătoare a discursurilor și "aparatelor langajiere" [*apud* 33]. Pornind de la premisa că la baza oricărei strategii verbale stă actul de limbaj, acesta fiind rezultatul unei "puneri în scenă" a faptelor discursive de către niște subiecte active – EU-l comunicant și TU-ul interpretant –, autorul constată că există patru niveluri de "punere în scenă" fondate pe mecanisme de limbaj pertinente:

1 – *nivelul enunțiativ* (plasarea protagoniștilor în actul de limbaj – EU/NOI si TU/VOI – și producerea comunicării prin enunțuri);

2 – *nivelul argumentativ* (organizarea și descrierea lumii – EL/EI/ELE – prin operații mental-cognitive cu rol demonstrativ-persuasiv);

3 – *nivelul narativ* (organizează și descrie lumea pe baza acțiunilor și calificărilor actanțiale);

4 – *nivelul retoric* (organizează și descrie limbajul cu ajutorul operațiilor fono-sintactice și al relațiilor morfo-semantice, creând tropi și figuri).

Din punct de vedere structural, componentele acestor ordini de "punere în scenă" se situează la nivel lingvistic, iar principiul lor de organizare se situează la nivelul discursiv. Pentru a ușura demersul nostru și a deveni mai operativi în explicarea mecanismului politic, vom denumi aceste niveluri și "aparate langajiere" pur și simplu structuri, în sensul unor configurații organice de expresii textual-discursive, cu întregul lor ansamblu de reguli, planuri și trasee de organizare pragmasemantică.

Deoarece descrierea sensului implică factorul *locutor* și examinarea contextului pragmatic, semantica modalității e considerată o semantică pragmatică [*apud* 77, p.33]. Cercetările din ultimul timp în domeniul pragmaticii deschid noi posibilități pentru analiza modalității. Pragmatica permite analiza modalității din altă perspectivă.

La baza oricărui enunț stă intenția comunicativă a locutorului. Totodată, locutorul își orientează enunțul spre interlocutor. Prin abordarea pragmatică, modalitatea devine categorie comunicativă, orientată spre interlocutor: orice structură se întrebuințează cu intenția de a influența/manipula comportamentul interlocutorului.

Prin urmare, perspectiva comunicativ-pragmatică a cercetării modalității privilegiază în analiza sa subiecții comunicării și permite examinarea diferiților parametri, care influențează

funcționarea modalității în condițiile comunicării reale (cum ar fi factorii: locutorul și interlocutorul, relațiile dintre ei, intențiile și presupozițiile lor, condițiile contextului ș.a.).

Deoarece actualizarea actelor de vorbire are loc, după cum se cunoaște, în discurs, unde ele se concretizează, examinarea manifestării și funcționării oricărei categorii e posibilă doar în cadrul acestuia. Doar discursului, spre deosebire de unitățile lingvistice de un nivel ierarhic inferior, îi este proprie o informație comunicativ-pragmatică completă și o realizare integră a intențiilor ilocutive ale subiecților comunicării. Discursul, ca unitate de comunicare maximă, presupune mișcarea gândului, deci, cercetarea modalității în perspectivă dinamică. Prezintă interes tocmai analiza modalizării la nivel discursiv în intersecțiile acesteia cu diverși modalizatori, precum și cu sensul general al contextului, și nu a actelor de vorbire separate.

Până în prezent cercetarea relațiilor modale s-a axat în special pe cuvânt (abordare morfologică), propoziție şi enunț (abordare sintactică). De regulă, semnificațiile modale ale diferitelor expresii sau cuvinte sunt examinate izolat, autonom, doar la nivelul acestor forme sau a combinării lor cu alte unități adiacente, într-un enunț aparte, fără a se ține cont de actualizarea lor în discurs. De aceea analiza modalității doar la nivelul frazei (care presupune exploatarea taxonomică a mărcilor modale şi structurarea frazei modalizate), precum şi la nivelul enunțului (al cărei scop este de a face să se înțeleagă constituirea enunțului ca rezultat al unei serii de operații enunțiative) comportă anumite limitări. Aceste limitări au ca urmare o insuficiență față de aspectele gnoseologic, psihologic și stilistic ale modalității ca mecanism al subiectivității în exprimarea realității.

Deoarece raporturile modale se exprimă prin mijloace ce țin de diferite niveluri - lexicologic, frazeologic, sintactic, fonologic, stilistic, compozițional - modalitatea devine o categorie proprie limbii în acțiune, adică discursului. Mijloacele de exprimare a modalității la nivelul enunțului au fost examinate şi descrise în diverse cercetări, în timp ce analiza mijloacelor modale discursive este o problema care se anunță ceva mai recent. Iată de ce, ne vom opri în ceea ce urmează, în primul rând, la felul cum mijloacele de exprimare a modalității în propoziție funcționează la un nivel superior, la nivelul discursului şi, în al doilea rând, vom descoperi acele noi mijloace de exprimare a modalității care se reliefează la acest nivel.

Foarte dificil de investigat este problema modalizării în situații de eterogenitate enunțiativă sau de polifonie – situații în care, în limitele aceluiași enunț se amalgamează modalități diferite, cu o mare diversitate a modurilor lor de exprimare lingvistică. Oricum, discuția referitoare la modalizare în termenii *analizei discursului* nu poate fi limitată numai la relevarea mărcilor lingvistice, ci aceasta trebuie pus în relație cu factorii extralingvistici care modelează situația de comunicare specifică discursului în atenție.

Susținem părerea cercetătorului M. Ioniță expusă în tezele despre carcasa categorematică a discursului, care poate fi acceptată și dezvoltată cu unele precizări. De remarcat, afirmația cercetătorului că integritatea semantică a discursului include semnificația semantică și pragmatică „Denotat al semnificației semantice este acțiunea, care include obiecte și ființe ale realității obiective și subiective, iar denotat al semnificației pragmatice a textului trebuie recunoscută acțiunea verbală, acțiunea zicerii" [*apud* 77, p.48-49]. Prima acțiune are referință la lumea reală sau imaginară, adică la obiectele, ființele, ideile, sentimentele din lumea obiectivă materială și ideală. Autorul are în vedere aici doar acțiunea *faire,* dar este necesar de identificat și alte acțiuni, cum completează E. Prus, precum *être, faire être, faire faire,* care ar reda în mod real interacțiunea dintre obiecte, ființe etc. [77, p.49]. A doua acțiune conotează acțiunea de vorbire care își are indicii atât în discursul oral sau dialogal (comportamentul mimico-gestual al protagoniștilor), cat și în discursul scris dialogal sau monologal (descrierea comportamentului mimicogestual al interlocutorilor, semnele de punctuație, verbele performative și ilocutive, verbele evaluative, elipsa etc). Dacă M. Ioniță identifică doar acțiunea *dire,* susținem părerea cercetătoarei Prus, că această acțiune trebuie completată cu *faire dire,* altfel se pierde caracterul interacțional al interlocutorilor.

La realizarea acestor acțiuni interacționează un anumit număr de categorii semantico-funcționale ca: intenția, persoana, aspectualitatea, temporalitatea, modalitatea, etc. Schema categorematică a discursului poate fi reprezentată în felul următor:

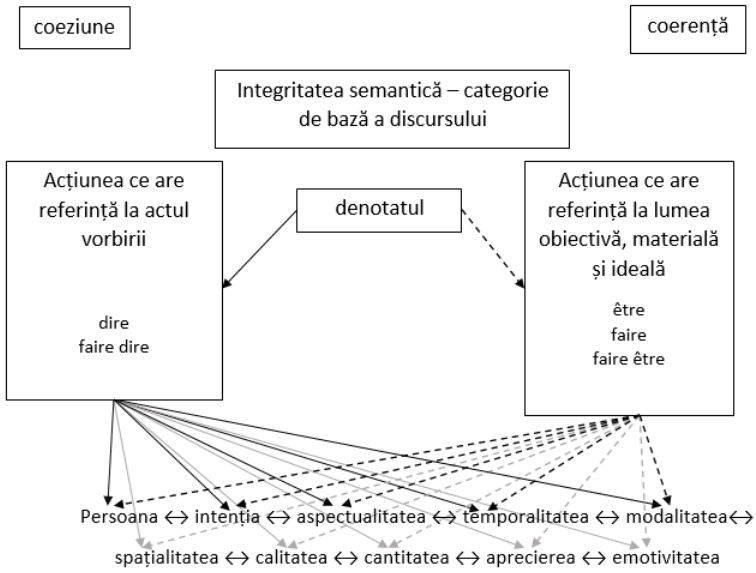

Fig. 2.2. Subcategorii semantico-funcționale după E. Prus [76, p.49]

Săgeţile bidirecţionale[10], indică interacţiunea dintre categoriile semantico-funcţionale[11]; săgeţile verticale indică referinţa la actul de vorbire, precum şi la acţiunea ce are ca referinţă lumea obiectivă, materiala şi ideala. Liniile punctate indică faptul că interacţiunea acestor categorii se reflectă în coeziune şi coerenţă.

Discursul este reflectarea acelui tablou subiectiv al lumii obiective care s-a creat la subiectul vorbitor. Orice discurs cere o investigaţie a raporturilor sale cu realitatea. Modalitatea joacă rolul de mediator între două lumi diferite: lumea exterioara obiectivă şi reprezentarea subiectivă a omului despre ea. Modalitatea discursului rezultă din raporturile multiple dintre participanţii activităţii discursive: emiţător (E), receptor (R), Discurs (D), şi realitate (r).

Şi, deoarece discursul este manifestarea Eului, elementul principal al activităţii discursive este emiţătorul. Modalitatea, definea Ю.Степанов dintr-o perspectivă semiotică, este prezentarea realităţii din punctul de vedere al Eului vorbitor [*apud* 76, p.50]. Ea reflectă poziţia vorbitorului, care determină orientarea modală principală a discursului.

Considerând modalitatea drept manifestare explicită a opţiunii producătorului, constatăm că atitudinea sa subiectivă este tridirecţională: ea se raportează atât la elementul referenţial obiectiv, cat şi la conţinutul discursului şi la receptor.

În linii generale, de pe poziţiile ambilor subiecţi ai comunicării, relaţiile modale în discurs se pot exprima prin formula următoare: [(E ↔r (D,R)] ↔ [r ↔ R (D,E)]

Relaţiile modale se încadrează în următoarea schemă a activităţii discursive:

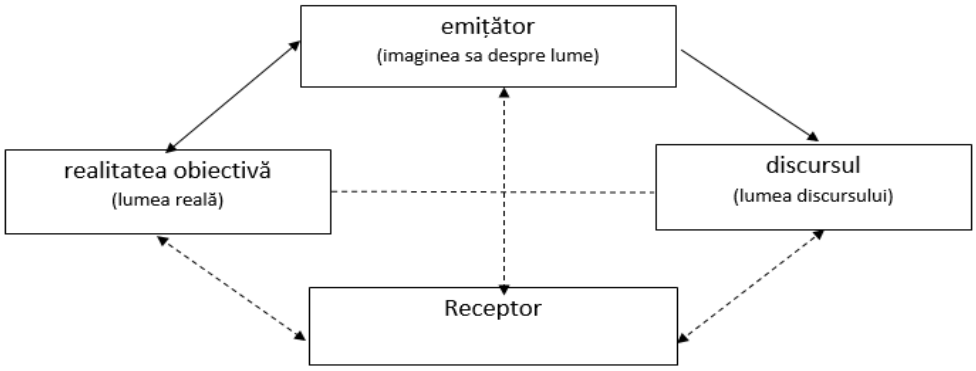

Fig. 2.3. Reprezentarea modalităţii discursului (readaptare după modelul lui E. Prus) [76, p. 50]

[10] Săgeţile bidirecţionale unesc diferite categorii în mod arbitrar, raporturile dintre ele nelimitându-se, firesc, la relaţii biunivoce, ci interacţionând în mod complex.

[11] Evident, că aceste categorii se manifestă în mod diferit în funcţie de stilul funcţional căruia îi aparţine discursul. Nu este exclus faptul că în unele discursuri pot apărea şi alte categorii ca, spre exemplu, apartenenţa, intensitatea, politeţea ş.a., însă acestea nu sunt subcategorii de bază, ci sunt nişte categorii secundare care ar putea fi analizate în cadrul cercetărilor subcategoriilor semantico-funcţionale de bază în funcţie de scopul analizei.

Săgeţile indică legăturile directe (→) şi indirecte (---→) care leagă emiţătorul, receptorul, realitatea şi discursul.

Rolurile emiţătorului şi receptorului în activitatea discursivă sunt asimetrice - centru al modalizării apare Eul creator al autorului. În explicitarea modalităţilor discursive se poate merge atât din partea emiţătorului (producerea discursului), cât şi din partea receptorului (interpretarea discursului), dar în ambele cazuri relaţiile de bază vor fi cele dintre subiectul emiţător şi lumea reală.

Specificul modalităţii constă în caracterul ei subiectiv, ea este întotdeauna formulată de un modalizator, subiect care modalizează informaţia discursului.

Reieşind din schema producerii textului dezvoltată de către cercetătoarea E. Prus, ne propunem să luăm în considerare delimitarea următoarelor raporturi modale şi tipuri de modalitate ale discursului (orientându-ne la subiectul modalizator), în felul următor:

I. *Modalitatea referenţială* D ↔r (E, D) exprimă raportul discursului (referinţa internă) cu realitatea (referinţa externă) ca stare reală / ireală a lucrurilor.

II. *Modalitatea comunicativă*

a. Modalitatea emiţătorului E ↔ D (r, R) reflectă informaţia discursului ca stare reală/ireală a lucrurilor din punctul său de vedere (în primul rând, modalităţii epistemice) şi conferă discursului caracterul său unic. Este determinată de sistemul de cunoştinţe, scopuri, norme şi dorinţe ale conlocutorilor, îndreptate spre interpretarea sau transformarea unei anumite situaţii.

b. Modalitatea receptorului R ↔ r (D, E) se bazează pe înţelegerea şi interpretarea mesajului modal al discursului şi al emiţătorului său.

c. Modalitatea interpersonală E ↔ R (D, r) se bazează pe explicarea relaţiilor dintre emiţător şi receptor (modalităţi deontice, volitive, imperative, interogative).

Modalitatea lingvistică este cosubstanţială procesului de comunicare, reflectând atitudinea vorbitorului faţă de realitate, conţinutul enunţului său şi faţă de interlocutor. Din aceste considerente modalitatea în limbă se reflectă asupra unui cerc mai extins de fapte logico-lingvistice, decât în logică, incluzând, pe lângă semnificaţiile aletice, epistemice şi deontice, şi anumite semnificaţii volitive, care redau atitudinea faţă de persoana căreia enunţul îi este adresat. În descrierea specificului modalităţii în limbă vom susţine că, la baza sa se găseşte modalitatea logică, dar legătura acestor categorii nu este directă, ci mediată de subiectul vorbitor cu toate consecinţele pe care le presupune procesul de comunicare.

Mesajul fiind focusat spre interlocutor, modalitatea este considerată o categorie relaţională care joacă un rol esenţial în comunicare. În cazul discursului politic rolul Emiţătorului îi revine actorului, liderului politic, reprezentantului politic, jurnalistului etc., iar în rolul Receptorului este

cetățeanul alegător. Emițătorul operează cu o selecție a mijloacelor de limbaj în funcție de obiectivele pe care și le propune și de varietatea circumstanțelor comunicării. El se întreabă *cum* să spună un anumit lucru, astfel încât să-l determine pe receptor să-i înțeleagă corect enunțul, deci să-i perceapă intențiile comunicative și să reacționeze în corespundere cu această intenție. Formularea enunțului trebuie să-i dea emițătorului posibilitatea de a controla procesul interpretativ care se petrece la polul receptării. Adică, actorul politic prin discursul său electoral trebuie să-l determine pe alegător să-i dea preferință și să-l voteze. Alegătorul trebuie să admită că decizia îi aparține și este una corectă.

Demersul emițătorului are caracter *predictiv* și *strategic:* pentru ca actul comunicativ ori acțiunea mediatică să fie eficiente, locutorul trebuie să anticipeze corect relațiile receptorului, să-i dejoace rezistența probabilă, să-i menajeze susceptibilitatea și să-i dea impresia autonomiei de interpretare.

În analiza dată se va ține cont de următoarele aspecte: - relația Emițător-Receptor; - condițiile concrete ale comunicării (etapa producerii și receptării mesajului); - marcatorii lingvistici și felul în care se utilizează aceștia; - efectele discursului.

Intențiile comunicative ale Emițătorului (ca și efectele asupra Receptorului) se realizează prin intermediul unor acte de vorbire (de limbaj), înțelese ca forme de comportament lingvistic guvernate de reguli proprii în raport cu diverse situații de comunicare. O prezentare sintetică a teoriei actelor de vorbire este formulată de filosoful englez J. L. Austin [129]. Împreună luate, toate cele trei planuri: locuționar, ilocuționar și perlocuționar definesc o situație de comunicare. „Folosind un semn lingvistic și, mai exact, emițând o frază într-o anume situație, o persoană care comunică (noi înșine sau un lider politic) spune ceva (care are un anumit sens) – este planul locuționar; face ceva spunând ceea ce spune – este planul ilocuționar; și, făcând ceea ce face, induce o conduită receptorului său care o interpretează în felul acesta – este planul perlocuționar” [62, p. 87].

În studiul nostru ne propunem să observăm dacă actele de limbaj clasificate de Austin capătă semnificații specifice, când sunt „manipulate” de politicieni în discursurile lor.

Reamintim aici că dintre cele trei elemente ale unui act de vorbire (locuționară, ilocuționară și perlocuționară), ADP este interesată, în mod particular, de dimensiunea *ilocuționară* (ca expresie a intenției comunicative) și de cea *perlocuționară* (care urmărește realizarea impactului asupra Receptorului).

Intenția emițătorului politic este unica, cea de convingere a receptorului. Ceea ce se propune spre analiză este cum se reușește această intenție cu ajutorul construcțiilor modale.

1.2.2. Contribuții și considerații analitico-metodologice

Interesul permanent manifestat de-a lungul secolelor față de modalitate vorbește despre consistența și caracterul controversat al problemei. Într-adevăr, conceptul de modalitate abundă în semnificații diferite determinate de domeniul, scopul și direcția cercetării. Investigațiile individuale și colective, consacrate problemei în cauza demonstrează că nu există o soluționare univocă, unanim recunoscută, promițătoare să devină definitivă, în interpretarea modalității [197, 198, 196, 216, 168, 169, 170, 149, 217, 147].

Dificultățile sunt provocate de lipsa unei teorii a modalității unanim acceptate, de înțelegerea diferită a naturii și a funcțiilor modalității, de definițiile ei polimorfe, de conturul, nivelurile și semnificațiile sale multiple, de extensiunea variabilă a volumului său etc. – altfel spus, de întreg spectrul de probleme ce țin de modalitate [23, p.70].

De menționat, la noi în ţară, cea care a dedicat un studiu special acestei probleme a fost cercetătoarea E. Prus [76, varianta reeditată:77], care a propus o nouă perspectivă de cercetare a modalității și anume cea poetico-stilistică, analiza axându-se pe cercetarea modalității textului artistic, mai precis, a lumilor posibile în opera lui Marcel Proust.

De amintit aici și contribuția cercetătoarei de la noi din țară, Elena Zgârcibabă, care s-a referit la cadrul mijloacelor de exprimare a modalității în teza sa de doctorat "*Problema predicatului verbal compus cu semiauxiliare modale în limba română actuală*" [100] .

Printre cercetătorii din Republica Moldova, care s-au ocupat de problema modalității, în general, pe lângă E. Prus și E. Zgârcibabă, mai putem enumera: A. Ciobanu (1960), A. Gorea (1989), precum și alți cercetători: I. Barbuța (1992), I. Condrea (1999), E. Ungureanu (1998, 1999, 2004), Al. Dârul (1992, 2012) etc., care au abordat problema modalității tangențial, în unele articole științifice [21, 109, 9, 32, 91, 92, 93, 38, 39].

Printre cercetările din spațiul cultural românesc dedicate problemei modalității și discursului politic, care sunt relevante studiului nostru, pot fi amintite: L. Ionescu-Ruxăndoiu (2009), care în articolul *Perspectivă şi modalizare în discursul politic* analizează două dintre intervenţiile prezentate în cadrul dezbaterii parlamentare din 19 aprilie 2007, privind suspendarea din funcţie a preşedintelui Traian Băsescu. Vorbitorii sunt reprezentanţi marcanţi ai unor partide politice importante: Mircea Geoană (PSD) şi Crin Antonescu (PNL), ambii pronunţându-se în favoarea suspendării [57]. Cercetătoarea a preluat termenul de perspectivă (discursivă) din naratologie, pentru a desemna punctul de vedere din care sunt prezentate diversele aspecte aduse în discuţie, punct de vedere reflectat, în primul rând, de selectarea cu precădere a unei anumite persoane gramaticale. Perspectiva apare ca parametru esenţial al organizării discursului politic,

guvernând diferite tipuri de alegeri strategice, de ordin macro-şi micro-structural, urmărind felul în care perspectiva influenţează alegerea şi funcţionarea modalizatorilor discursivi.

O altă lucrare care abordează discursul politic din perspectiva modalității, este semnată de cercetătoarea M. Angheluţă (2014), analizând din perspectivă pragmatică, semantică şi lexicală unsprezece discursuri de învestitură pronunţate în perioada 1979-2011 de şase preşedinţi de guvern spanioli pentru a demonstra predominanţa expresiilor modale deontice în comparaţie cu cele epistemice în acest tip de discurs şi a observa cu ce scop şi cu ce efecte sunt folosite acestea de către vorbitor [1]. În lucrarea sa, M. Angheluță remarcă faptul că, în discursurile de învestitură, asocierea dintre modalitatea epistemică şi cea deontică acordă expresivitate şi forţă persuasivă mesajului, fapt pentru care este recomandabil să fie analizate în egală măsură.

S. Țigriș (2014) în lucrarea sa *Acte de limbaj indirecte și modalizare în discursul politic electoral* analizează actele de limbaj indirecte într-un cadru global și integrat, dar cu precădere din perspectiva modalizării [86]. Ipoteza formulată pe care se axează studiul susține că modalizarea are un rol secundar, deoarece ține în principal de actele de limbaj indirecte. Cercetarea menționată pornește de la studiul lui G. Gauthier (2004), în care sunt analizate trei dezbateri electorale televizate între George Bush și Al Gore din 2000. Gauthier scoate la iveală că s-au realizat 724 de acte de limbaj indirecte și indică 8 mecanisme de indirecție, subliniind că mecanismul cel mai frecvent folosit este C-2 Comisiv / Intenție. De asemenea, Gauthier ajunge la concluzia că s-au realizat mai multe comisive indirecte decât directive indirecte (444 > 280). Astfel, s-a încercat verificarea supoziției că mecanismul menționat este cel mai frecvent și în dezbaterile spaniole, incluzând în corpus și discursuri și interviuri electorale.

De asemenea, bazându-se pe afirmația lui K. Hengeveld (2004), conform căruia, perifrazele nu joacă niciun rol în modalitatea orientată către propoziție, însă joacă un rol în modalitatea orientată către eveniment și participant, cercetătoarea și-a propus să verifice: a. ce tip de modalitate predomină în cazul perifrazelor verbale modale: modalitatea orientată către eveniment sau cea orientată către participant; b. care din modalizatori facilitează formularea și îmbunătățesc totodată procesarea actelor de limbaj indirecte; c. ce modalizatori se folosesc în actele de limbaj indirecte, ce intensificatori sau marcatori de atenuare se utilizează frecvent. Autoarea a constatat că modalitatea cea mai utilizată în cadrul perifrazelor modale este cea deontică, orientată către participant (103 cazuri). În definitiv, a fost stabilit că mecanismul de indirecție D-2 Directiv / Dorință și modalitatea orientată către participant de tipul deontic reliefează rolul de incitare pe care îl are discursul politic electoral spaniol.

Pe lângă mecanismul de indirecție utilizat de politicieni în obținerea adeziunii electoratului, un rol important îl joacă și strategiile specifice politeții pozitive/negative.

Cele mai multe dintre modalitățile discursive de a cere un vot aduc prejudicii feței pozitive sau negative a electoratului. Acestea pot fi atenuate uneori prin apelul la strategii specifice *politeții pozitive,* precum exagerarea expresiei aprobării, admirației, simpatiei față de receptor, includerea discursivă a alegătorilor în procesul electoral**,** folosirea unor mărci de identitate care subliniază apartenența politicianului şi a cetățeanului la acelaşi grup, sau prin recursul la procedee caracteristice *politeții negative*: exprimarea indirectă convențională a forței ilocuționare, atitudinea deferentă prin diminuarea propriei personalități**,** reducerea gradului de interferență prin elemente sau construcții restrictive, libertatea de decizie oferită alegătorilor.

R. Boicu [132] dezvăluie acest aspect prin abordarea relației dintre verbele modale și strategiile politeții. Având drept corpus alocuțiunea unui politician britanic independent naționalist, Ashley Mote, cercetătoarea și-a propus de a observa utilizarea verbelor modale care contribuie la atenuarea sau agravarea forței ilocuționare a actelor de vorbire respective, expuse de Searle (asertive, directive, promisive, expresive şi declarative). Autoarea studiului constată că toate actele directive care conțin verbe modale sunt acte care amenință eul colocutorilor (face threatening acts FTA) și susține conceptul pragmatic de imagine (Brown și Levinson 1987), care se poate referi atât la profilul expus publicului de către un vorbitor, cât şi la imaginea personală, *negativă* în sensul de neexpusă publicului [133]. În opinia cercetătoarei, în cadrul relaționării acestui concept cu cel de modalitate, prin semnificația lor intrinsecă, verbele modale au rolul de atenuator (*hedge*) pentru structurile deontice prescriptive (cereri, ordine) de exemplu, care ar putea fi considerate ca ofensive sau excesiv de autoritare, astfel locutorul recurgând la politețea pozitivă sau negativă, sau fie aceste verbe modale pot contribui la agravarea forței ilocuționare a actelor de vorbire directive utilizând aceleași resurse. Același act de vorbire poate atenua și astfel proteja fața/imaginea aliaților politici ai lui Mote, și în același timp poate agrava și prejudicia fețele adversarilor politici ai acestuia.

Printre cercetătorii ruși care s-au ocupat de problema modalității, se distinge А. Хоецян (2003), cu teza de doctor *Стилеобразующая функция категории модальности в ораторской речи* [124]. Lucrarea reprezintă o analiză lingvo-stilistică a componentei discursive a discursului argumentativ, care conține puterea limbajului și a discursului întru realizarea categoriei modalității, cu orientarea tematică-războiul și pacea. Este un studiu al funcției stilistice a categoriei modalității într-un așa sub-stil publicistic precum discursul retoric, din punct de vedere al tuturor factorilor extralingvistici (mentalitatea endemică, particularitățile naționale, elementele istorice, culturale, sociale și psihologice ale percepției, locul, timpul și audiența), care influențează coeficientul modalității. Inovația lucrării constă, de asemenea, în faptul că fenomenele lingvistice analizate, care iau parte directă în procesul realizării categoriei modalității în discursul retoric, sunt

văzute ca un mijloc de argumentare, prin intermediul cărora se exprimă doar atitudinea autorului față de faptele realității obiective cu scopul de a convinge efectiv adresatul. Deci, cercetătorul accentuează importanța rolului argumentării în procesul de realizare a categoriei modalității în discursul retoric.

O altă cercetătoare în domeniu, Ю. Тагильцева a efectuat studiul lingvistic al obiectului discursului în textele politice preluate de pe Internet din perspectiva categoriilor textuale ale modalității subiective și tonalității [123]. Valoarea acestei lucrării este legată de tendința activă a studierii problemei „obiectului discursului" în textele politice. Obiectul discursului reprezintă un component indispensabil al textului și se realizează prin intermediul mijloacelor lingvistice și discursive, inclusiv a modalității subiective și tonalității textuale. Cercetătoarea susține că aceste categorii contribuie la crearea strategiei de comunicare a autorului, care este orientată spre transmiterea concepțiilor despre lume ale autorului către receptor. Rolul principal în crearea discursurilor politice de pe Internet, susține Тагильцева, îl joacă organizarea subiectivă și intonațională al acestuia. Acest fapt este determinat de subiectivitatea sporită a astfel de texte și importanța imaginii autorului proiectată în raport cu cele expuse. În general, studiul categoriei modalității subiective și a tonalității este direct conectată cu problema studierii diferitor forme de prezență a eului autorului în textul web. De notat observația autoarei referitor la faptul că categoriile modalității și a tonalității sunt deseori identificate anume din cauza că la baza ambelor categorii stă evaluarea realității. Însă această evaluare poate fi axată atât pe: modalitatea care contribuie la realizarea evaluărilor logice, cât și pe tonalitatea, care contribuie la realizarea evaluărilor emoționale. Cu toate acestea, ambele categorii sunt interdependente și se completează una pe alta. Faptul că modalitatea și tonalitatea "reflectă" unul și același eveniment este adevărat, însă la niveluri diferite: logic și emoțional - ceea ce sporește profunzimea percepției și înțelegerii problemei, stării reale a lucrurilor vizate.

Printre alte cercetări științifice internaționale importante care elucidează problema modalității și a efectelor acesteia în discursul politic, poate fi menționat studiul "*Coherence In Political Speeches: Interpreting Ideational, Interpersonal and Textual Meanings in Opening Addresses"* al cercetătoarei cehe, Olga Dontcheva-Navratilova [152]. Pornind de la modelul sistemic funcțional al limbii după M. Halliday, autoarea se concentrează pe cele trei funcții ale limbajului: ideațională, interpersonală și textuală. Funcția ideațională (de reprezentare a lumii) se relaționează cu semantica, în timp ce funcția interpersonală (care include atitudinea vorbitorului, dar și atitudinea pe care acesta așteaptă să o provoace în ascultător) și funcția textuală (relaționată cu crearea unui text scris sau vorbit) cu pragmatica.

Cu referință la funcția interpersonală, cercetătoarea analizează 30 de discursuri ale directorilor generali UNESCO (câte 10 discursuri pentru fiecare) pentru a observa predominanța modalizatorilor deontici față de cei epistemici. Conform rezultatelor obținute, verbele modale în engleză *must, should* și *have to* înregistrează cea mai sporită frecvență și exprimă în majoritatea cazurilor valoare modală deontică, indicând un angajament sporit față de ideologia instituțională, precum și implicarea unei puteri și a unui consens suficient în sprijinul acesteia. Cât privește modalitatea epistemică, studiul acesteia demonstrează că modalizatorii cu valoare modală redusă sunt cei mai frecvenți, ceea ce denotă un nivel mai scăzut al certitudinii și angajamentului față de afirmațiile autorilor discursurilor analizate. În fond, rezultatele acestui studiu demonstrează faptul că Directorii Generali sunt convinși în ideile lor și încearcă să le impună și audienței.

Problema modalității constituie de asemenea obiectul cercetării întreprinse de Mario Saraceni în lucrarea *"The Strange Case of Dr. Blair and Mr. Bush: Counting their Words to Solve a Mystery"* [172]. Prin analiza comparată bazată pe discursurile primului ministru Tony Blair și ale președintelui George Bush, cercetătorul studiază în mod particular, utilizarea verbelor modale. Rezultatele arată că Bush folosește verbul modal *will* mai frecvent decât Blair, și acesta este de cele mai dese ori utilizat cu pronumele de pers. I pl. *we (noi)*. În timp ce Blair utilizează verbele modale *must, have to* și *need to* mai des decât Bush, pentru a exprima valoarea modală deontică <obligatoriu>. Mai mult ca atât, verbul modal *should* este utilizat de Blair de cinci ori mai frecvent.

Rezultatele sugerează ideea că George Bush pare să fie adeptul doar promisiunilor, exprimând poziția sa privind ceea ce e necesar de făcut pentru viitor, fără a demonstra un angajament asumat din partea lui în realizarea celor promise, în timp ce Tony Blair pare a fi mai preocupat de ceea ce trebuie, ar trebui, ar fi necesar de făcut, astfel demonstrând un angajament ferm, insuflând încredere pentru viitor. În concluzie, rezultatele demonstrează „o atitudine mai concretă din partea Primului Ministru, și un angajament asumat care explică cu fermitate ce acțiuni vor fi întreprinse pentru a atinge acele scopuri, odată ce au fost promise. Acest fapt, susține Saraceni, îi oferă lui Blair un grad mai înalt de onestitate și credibilitate: accentul său nu este numai pe ceea trebuie realizat, dar și pe ceea ce trebuie de făcut pentru a realiza".

Timpul viitor utilizat cel mai frecvent de politicieni în campania electorală poate fi interpretat de electorat ca: se va face, se va modifica, se vor lua măsuri doar în viitor și doar atunci când votul pus în dreptul partidului respectiv va aduce victorie în campania electorală.

Acest studiu, precum și altele similare demonstrează că politicienii conservativi precum Bush folosesc verbul modal *will* foarte frecvent pentru a exprima voința/dorința și pentru a arăta determinarea de a acționa, în timp ce liberalii precum Blair tind să fie mai atenți la promisiuni și la exprimarea dorinței.

K. Bista studiază proprietățile sintactice și semantice ale sintagmei 'Yes, We Can' („Da, noi putem"), utilizată frecvent de către Președintele SUA, Barack Obama [131]. Această sintagmă exprimă mai multe sensuri : provocare, posibilitate, capacitate, permisiune și oportunitate - în domenii diverse, de ordin social, politic și lingvistic în același timp. O expresie repetitivă destul de populară în discursurile președintelui Obama din campania electorală 2008, această frază scoate în evidență voința lui politică și poate fi interpretată ca o directivă pentru o viitoare acțiune politică, menită se crească moralul și motivația cetățenilor americani afectați de criza economică, precum și să le redea speranța într-o implicare responsabilă a decidenților politici.

Cercetătoarea atrage atenția, în mod special, asupra utilizării verbului modal "*can*" (a putea) din această frază, care oferă mesajului o tonalitate serioasă exprimată prin acest verb, și anume valoarea modală de promisiune, posibilitate și capacitate.

În studiul lor, E. Maks și Vossen P. (2010) examinează predominanța construcțiilor deontice în manifestele electorale [163]. Pentru ei, manifestele electorale includ o utilizare predominantă de construcții deontice care exprimă perfect principiile, comportamentul și politicile redate prin intermediul manifestelor electorale. Studiul lor arată că principiile și măsurile politice redate într-un manifest sunt adesea exprimate prin recursul la structuri cu valoare modală deontică actualizată prin verbe modale și adjective. După părerea acestora, acest lucru se datorează faptului că mesajul unui manifest politic are obiectivul de a confirma încă odată asigurarea/încrederea. Prin urmare, utilizarea modalizatorilor deontici nu este deloc întâmplătoare, deoarece astfel de verbe exprimă un anumit nivel de angajament, implicare și entuziasm din partea partidului politic.

K. Shayegh (2012) prezintă o analiză critică a discursului din perspectiva modalității, având ca obiect de studiu discursurile politice ale lui Barack Obama și Martin Luther King. Axându-se pe un cadru combinat de analiză bazat pe gramatică funcțională sistemică a lui M. Hallidays și teoria lui N. Fairclough privind analiza critică a discursului (Critical Discourse Analysis - CDA), studiul lui Shayegh demonstrează că ambii politicieni folosesc în mod preponderent verbul modal *will* pentru a insista asupra valabilității informațiilor în ceea ce privește probabilitatea [174].

Într-un studiu similar, K. Shayegh și Nabifar N. (2012) demonstrează că Barack Obama recurge la diverse mijloace lingvistice de exprimare a categoriei modalității pentru a crea imaginea de putere pozitivă sau negativă în interviurile sale [175]. Potențialitatea verbelor modale pentru a reflecta relațiile de putere și ideologie este accentuată în analiza critică a discursului realizată și de J. Wang pe baza discursurilor lui Barack Obama [182].

O deschidere către această temă din perspectivă functional-pragmatică a discursului s-a realizat prin studiul *Ideology through Modality in Discourse Analysis***,** a cercetătorului britanic D. Badran [130]. Lucrarea reprezintă o analiză a ideologiei prin prisma categoriei modalității în baza

a trei genuri de discurs: literar, științific și politic. Obiectivul general a constat în a demonstra în ce măsură o analiză din perspectivă funcțională sistemică și pragmatică de abordare a modalității poate fi aplicată în realizarea unui studiu critic al ideologiilor identificate în aceste trei genuri de discurs. Pentru discursul politic, cercetătorul recurge la analiza comparată a două discursuri ținute de către T. Blair și J. Bush la 7 octombrie 2001, ca urmare a atentatelor teroriste din SUA de la 11 septembrie. În pofida faptului că ambele discursuri sunt axate pe unul și același eveniment, accentul pus pe diverse aspecte și teme abordate în discurs de către locutor, diferă în mod special, din punct de vedere ideologic, susține D. Badran. Pornind de la ideea precum că utilizarea modalizatorilor este un proces extrem de delicat și suprasolicitarea acestuia poate avea efecte nedorite, scopul cercetătorului constă în a demonstra care sunt efectele utilizării modalității de pe poziții ideologice a celor doi vorbitori în cele două discursuri politice analizate. Mai exact, cercetătorul își propune să observe cum frecvența utilizării modalizatorilor, întrebuințarea mijloacelor de exprimare a modalității, precum și gradului de rezistență a acestor expresii între cele două discursuri politice, contribuie la redarea a două poziții ideologice complet diferite care reflectă restricții ideologice ale celor două partide politice diferite și impun, totodată, cerințe separate față de cele două audiențe care diferă și ele la rândul lor. Studiul conchide că printr-un astfel de demers științific a fost posibil de determinat pozițiile ideologice ale vorbitorilor față de o anumită informație și anumite credințe pe de o parte, precum și față de relațiile lor cu ceilalți, pe de altă parte.

Utilizarea modalizatorilor în discursul politic nu este deloc întâmplătoare, ci strategică, susține autorul lucrării *Analysing Political Speeches: Rhetoric, Discourse and Metaphor,* Jonathan Charteris-Black (2014), aducând în capitolul cinci, intitulat *Social Agency and Modality,* mai multe exemple din discursuri, documente politice importante, printre care, face referință și la un „lengthy dossier" (dosar interminabil), elaborat de către guvernul britanic cu privire la investigarea dovezilor despre deținerea armelor de distrugere în masă de către Irak [132]. În acest context, în sprijinul declarațiilor sale despre faptul că Irak ar fi prezentat o amenințare asupra stabilității și asigurarea păcii în lume, au fost făcute anumite modificări la acest dosar Cercetătorul atrage atenția asupra efectelor produse în urma operării unor modificări în ceea ce privește aspectul modal în următoarele exemple [136, p.111]:

Textul original: Iraq *may be able to* deploy weapons of mass destruction to attack British bases within 45 minutes. (Irakul *ar putea fi capabil* de a disloca armele de distrugere în masă pentru a ataca bazele britanice în timp de 45 de minute).- trad.n.

După editare: Iraq *are able* to deply weapons of mass destruction to attack British bases within 45 minutes. (Irakul *poate (este capabil a)* disloca armele de distrugere în masă pentru a ataca bazele britanice în timp de 45 de minute).- trad.n..

În textul original este folosit verbul modal (*may* „a putea"), iar în versiunea editată acesta este înlocuit cu verbul (*to be* „a fi") la timpul prezent. Expresia "*may be able to"* exprimă un nivel considerabil mai scăzut de angajament faţă de adevăr în comparaţie cu "*are able to*". Această modificare, desigur, a fost necesară pentru a evidenția amenințarea posibilă din partea Irakului şi, totodată, a consolida bazele argumentelor de necesitate a intervenției militare. Un nivel înalt de angajament faţă de adevărul celor enunțate indică autoritatea vorbitorului, care demonstrează că acesta/aceasta are dovezi ferme în legătură cu cele afirmate, şi că opinia subiectivă are la bază o dovadă obiectivă. Un nivel mai scăzut al angajamentului faţă de adevăr presupune un grad de incertitudine din partea vorbitorului, posibil din cauza că există mai puţine dovezi sau că rezultatul unei acţiuni este mai puţin sigur. Aceasta înseamnă că resursele *modale* sunt utilizate pentru a reprezenta evenimente care sunt incerte (când sunt privite obiectiv) ca și cum ar fi certe, şi evenimente care sunt certe (obiectiv) ar fi incerte. Acest fapt este foarte important în influenţarea receptării veridicității sau justeții afirmațiilor, ținând cont că gradul de certitudine poate fi manipulat pentru un efect retoric.

Din acest studiu, poate fi trasă concluzia că categoria modalității exprimă semnificații de adevăr şi obligaţie/necesitate, recurgând la o serie de verbe modale care pot fi poziţionate pe o scară graduală în funcție de nivelul angajamentului pe care îl exprimă.

În exemplul de mai sus, existenţa subînţelesului este strict dependentă de presupusul pragmatic. Deci, după cum observăm, comprehensiunea subînţelesului rezultă dintr-un calcul interpretativ particular al destinatarului.

Prin urmare, menţionăm că o parte a informaţiei în procesul de comunicare este explicită, adică cu suportul mijloacelor lingvistice, destinate nemijlocit pentru exprimarea directă. Pe lângă informaţia explicită, practic, orice enunţ conţine o informaţie implicită, cu o semnificaţie comunicaţională scăzută şi un grad ridicat de codificare. Pentru exemplificare, amintim sloganul liderului Partidului popular European din Moldova (PPEM), Iurie Leancă, în alegerile prezidențiale din Republica Moldova 2016: „*Pot obţine mai mult pentru Moldova*". Acest slogan vine parcă să amintească de lucrurile bune ce s-au întâmplat în Republica Moldova în perioada când Iurie Leancă era premier şi să sugereze o eventuală continuitate a acestora, dacă liderul PPEM devine Preşedinte al R.M. Verbul modal utilizat în acest slogan joacă un rol important, accentuând abilitățile politicianului Leancă.

Totodată, de menționat, că modalizatorii nu sunt monosemici; un același modalizator poate acoperi anumite valori modale (și) în funcție de *contextul* în care se găsește – în acest caz este vorba de *polisemia modalizatorului*, care dezvoltă contextual atât sensuri generice, cât și particulare, categoriale sau surprinzător de alunecoase. Teza apare drept oportună pentru a selecta metode și terminologie din direcții compatibile de investigare a sensului, operând atât departajările necesare, cât și, la fel de necesare, sinteze în vederea soluționării problemelor de interpretare a discursului.

Abordarea metodologică a modalității în discursul politic. Specificul obiectului nostru de studiu solicită folosirea diverselor metode calitative şi cantitative de cercetare, în ansamblu fiindcă întrebuinţată separat, nici una dintre ele nu poate asigura examinarea complexă a problemei discutate. Concomitent, fiecare dintre ele facilitează cercetarea diverselor aspecte ale subiectului lucrării, în vederea soluţionării diferitelor probleme de ordin funcţional, structural şi semantic ce survin în procesul analizei structurilor modale. Analiza şi descrierea fenomenelor atestate prin prisma postulatelor teoretice adecvate, ne-a permis să relevăm felul de manifestare a structurilor modale și a efectelor pe care le comportă asupra receptorilor.

La studierea problemelor teoretice ale modalității am utilizat următoarele metode: documentarea științifică, sinteza și analiza, metoda tipologică, metoda inductivă și cea deductivă.

Problematica lucrării noastre este abordată în plan semantic, pragmatic şi tematic. Interpretarea exemplelor ne-a convins de utilitatea metodelor moderne de cercetare, în special, tehnicile metodelor calitative. Procedeul de analiză este orientat de la cazuri individuale la cele sistemice.

Primul pas al cercetării elementelor modale în discursul politic a constat în constituirea unui *corpus,* ansamblu de date circumscris în funcţie de obiectivele şi de presupoziţiile teoretice ale cercetării. Corpusul cuprinde două dezbateri televizate, șapte discursuri de învestitură, două mesaje de Revelion și alte exemple excerptate din discursurile publice ale politicienilor americani și englezi ținute cu diverse ocazii, în perioada 2001-2017. Acestea reprezintă forme dialogice și monologice ale discursului politic. Opțiunea noastră pentru investigarea discursului politic se explică prin întrebuințarea sporită a expresiilor modale de actorii politici cu evident scop argumentativ şi persuasiv.

Dat fiind caracterul predominant calitativ al studiului, am optat pentru așa-numita *eșantionare teoretică* a materialelor discursive incluse în analiză. Această strategie implică alegerea cazurilor în funcție de reprezentativitatea lor pentru dezvoltarea și consolidarea sugestiilor teoretice. Potrivit literaturii de specialitate, în cazul acestui tip de eșantionare, deciziile

privind selecția se fac în timpul colectării datelor, fiind vorba de o operație deschisă și flexibilă [128, p. 30].

Am considerat întemeiat a include în cercetare secvențe din discursurile liderilor politici nu doar din Republica Moldova, dar și din SUA, Marea Britanie, România. Acest fapt ne-a permis să observăm rolul şi efectele utilizării modalizatorilor în discursul politic în plan comparativ, apelând, astfel, la observaţia şi comparaţia, studiul de caz, ca tehnici de cercetare calitativă.

După R. Stacke se disting trei feluri de *studii de caz*:

- cele care sunt realizate pe motivul interesului "intrinsec" pe care îl prezintă particularitatea cazului, şi nu pentru că este reprezentativ pentru altele sau ilustrativ pentru o problemă dată;
- cele care prezintă un interes "instrumental", în măsura în care cazul este un mijloc de a „rafina" o teorie sau a facilita înţelegerea unui fenomen mai general;
- în fine, studiile colective, având în centrul lor mai multe cazuri, ce vizează o problemă, o populaţie sau o condiţie de viaţă; în această eventualitate se presupune că pentru a înţelege un asemenea caz, este nevoie de cunoaşterea altora, şi atunci ne concentrăm asupra fiecăreia dintre ele, luate în parte, înainte de a se proceda la compararea lor [177].

În cazul cercetării noastre, pentru a confirma ipotezele avansate despre fenomenul modalității în discursul politic, am recurs la studiul de tipul doi, cel care prezintă un interes "instrumental".

Criteriile în baza cărora a fost construit corpusul sunt următoarele: am ales forme reprezentative ale discursului politic; valoarea discursului politic într-un anumit context socio-politic; efectul sporit al modalității în discurs; vizibilitatea discursurilor pe Internet; varii spații culturale; ideologii politice diferite. Cât privește discursurile de învestitură cuprinse în corpus, ne-am ghidat după principiul unității:

- toate discursurile afirmă că procesul de învestitură respectă regulile Constituţiei, fiind, de asemenea, pronunţate în urma unor alegeri libere şi democratice,
- prezintă teme similare: siguranţa naţională, dezvoltarea economică, lupta împotriva corupției, dezvoltarea şi educaţia, drepturile persoanelor vulnerabile, crearea de locuri de muncă, ceea ce determină folosirea aceloraşi cuvinte-cheie, precum *naţiune, stat, politică, economie, guvern, alegeri, cetăţeni, colaborare, încredere, responsabilitate, constituţie, criză, democraţie, drept, dezvoltare, dialog, educaţie, locuri de muncă, egalitate, justiţie, libertate, şomaj, partid, solidaritate, corupție etc.*;
- au acelaşi scop: oratorul îşi propune să prezinte un program politic şi să convingă de valabilitatea acestuia;

- fiecare discurs este unic şi irepetabil, de unde derivă semnificaţia şi autenticitatea lui.

În același timp, am ales discursuri cu autori diferiți pornind de la premisa de a decela atât elementele recurente, cât și cele variabile din perspectiva propusă.

S-a recurs la alegerea unui corpus ce se concentrează asupra unor evenimente semnificative, deoarece în perceperea modului de funcționare a *modalității* se impune cu obligativitate prezența unei continuități, a unei relații sintagmatice între textele supuse interpretării. Ele nu pot fi separate de contextul în care au fost rostite, întotdeauna existând o legătură între ceea ce a fost spus anterior și ceea ce va urma. Domeniul politic este unul aparte, în care efectele discursive inedit realizate sunt amplificate prin intermediul acestui fenomen.

Compartimentul practic a solicitat o viziune pragmasemantică asupra fenomenului. Întrucât semantica studiază nu doar semnificaţia, ci şi structura limbajului, iar pragmatica studiază funcţia şi utilizările acestuia, ambele perspective se completează şi ilustrează complexitatea limbajului: pe de o parte, analiza semantică reprezintă o bază pentru cea pragmatică, iar pe de alta, analiza pragmatică permite decriptarea intenţionalităţii vorbitorului şi a efectelor pe care discursul acestuia îl produce asupra ascultătorilor.

Din perspectiva analizei propuse, au fost luate în considerare structura, conţinutul, contextul şi cuvintele cheie, inventariate cu ajutorul analizatorilor de text http://textalyser.net/ şi http://www.syms.ro/Densitatea-Cuvintelor-Cheie. Cu primul s-a descoperit cele mai frecvente cuvinte după eliminarea prepoziţiilor, conjuncţiilor. Al doilea program a fost folosit pentru a observa frecvenţa unor cuvinte considerate reprezentative pentru discursul de învestitură.

Cercetarea a implicat şi *metoda statistică* pentru a ne convinge de frecvenţa utilizării modalizatorilor, deicticilor personale în procesul comunicării, fapt ce vizează aspectul pragmatic al funcţionării lor.

Pornind de la indici de limbaj, am considerat necesar a prezenta *modalitatea* ca instrument esențial în elaborarea discursurilor politice şi să urmărim efectele produse de construcţiile modale în cadrul acestora.

Rezumând cele supra, susținem că în situația conjuncturală, când publicul distinge, alături de valorile politice, „personalitățile lingvistice” ale politicienilor, rolul *modalității* în discursul politic a devenit unul de actualitate incontestabilă.

Astfel, cercetarea subiectului pe care ni l-am propus poate să contribuie la soluţionarea unor probleme de ordin teoretic şi aplicativ din perspectivă comunicativ-pragmatică, din care face parte şi analiza cognitivă a situaţiilor contextuale şi intertextuale ale discursului politic.

Din aceste considerente, credem oportună investigarea în lucrarea dată a două dimensiuni majore ale folosirii limbajului, cum ar fi *reţeaua modală* şi *configuraţia atitudinală a discursului*.

Termenul de „rețea modală” (prin analogie cu termenul „rețea lexicală”, de H. Weinrich [*apud* 77, p.52], considerăm a fi potrivit pentru descrierea caracteristicii modale a discursului și a elementelor sale componente. Noțiunea de *rețea modală* trebuie delimitată de noțiunea „câmp funcțional – semantic [12]”. Dacă câmpul include toate mijloacele posibile ale limbii pentru exprimarea modalității, atunci *rețeaua modală* include în sine doar acele mijloace de exprimare a modalității, care se conțin în discursul concret.

Aceste două dimensiuni majore au iniţiat multiple preocupări teoretice în logică, lingvistică, semantică şi în pragmatică. În fiecare dintre aceste domenii, modalitatea a fost abordată într-o manieră specifică şi cu metodele adecvate perspectivei teoretice respective. Discursul conţine structuri conceptuale semantic complete, care se referă la *stări de lucruri* sau *evenimente,* dar, în acelaşi timp, vehiculează anumite *atitudini* ale locutorilor faţă de *reprezentările semantice* sau faţă de *lumea* la care acestea se referă. Acţiunea, dar şi rostirea umană pot deveni cauza a unor noi evenimente şi a unor stări de lucruri din lume [24, p. 214].

Cercetarea premiselor epistemologice şi metodologice, analiza şi sintetizarea conceptelor privind exprimarea nuanțelor modale în discursul politic ne permit să identificăm problema în domeniul de investigaţie: studiul mijloacelor de exprimare a modalității în discursul specializat care, într-un fel sau altul, şi-a găsit reflectare în literatura de specialitate, rămâne a fi incert, neincluzând setul de indicatori capabili să nuanțeze valorile modale ale modalității, în cazul studiului nostru, cele epistemice și deontice, în mod special. Pentru soluționarea problemei în cauză intenționăm să ilustrăm mijloacele lexico-semantice și comunicativ-pragmatice (în relația cu semnificația verbelor și adverbelor modale) prin care se exprimă cele două tipuri de modalitate în discursul politic, care ne vor permite să observăm cu ce scop și cu ce efecte sunt folosite acestea de către subiectul vorbitor.

Astfel, **scopul cercetării** constă în elaborarea și prezentarea unui suport teoretico-practic vizând utilizarea modalizatorilor în discursul politic. Pornind de la actualitatea temei, ne-am propus a elucida aspectul comunicativ-pragmatic al resurselor modale deontice și epistemice utilizate în câmpul discursivității politice.

În prealabil, se presupune luarea în discuţie a mai multe **obiective –** generale şi particulare **–** dintre care, mai importante, menţionăm următoarele:

1. sintetizarea abordărilor conceptuale ale discursului politic în plan multiaspectual;

[12] Majoritatea cercetătorilor se bazează pe definiția câmpului functional-semantic, elaborată de А. Бондарко: câmpul funcțional-semantic reprezintă o unitate bilaterală (formală cu conținut), constituită cu ajutorul mijloacelor morfologice și sintactice ale limbii respective de rând cu elementele lexicale, lexico-gramaticale și de derivare, ce interacționează și care sunt componenți ai aceleiași zone semantice [102, p. 40].

2. delimitarea direcțiilor fundamentale de cercetare a modalității;

3. interpretarea conceptului de modalitate ca parametru esenţial al organizării discursului politic;

4. specificarea particularităților interrelaționării dintre argumentare și modalizare;

5. evidențierea statutului aparte pe care limbajul îl deține în interiorul comunicării politice, prin prisma celor două valori: obiectivitatea și subiectivitatea modală;

6. reliefarea structurii formale a paradigmelor pronumelor personale și ale indicilor subiectivității în discursul politic;

7. identificarea resurselor modale utilizate de actorii politici la prezentarea programelor politice;

8. precizarea caracterului strategiilor modale în dezbaterile electorale televizate.

1.3. Concluzii la Capitolul 1

1. În acest capitol am propus o imagine de ansamblu a principalelor direcții teoretice care pot ghida demersul investigativ. Un rol aparte în această ordine de idei revine *perspectivei pragmatico-comunicative (enunțiative)* propusă de şcoala franceză de analiză a discursului. Pentru analiza discursului, modalizarea și termenii înrudiți semantic au o importanță centrală, căci analiza discursului, prin definție, este centrată pe enunțuri prin care locutorii instituie o relație anume cu alți subiecți vorbitori și cu propriul lor discurs. Modalizarea poate fi explicitată prin mărci particulare, dar ea este întotdeauna prezentă indicând atitudinea subiectului vorbitor cu privire la interlocutorul său, la el însuși și la propriul enunț.

2. Definit ca limbaj real, utilizat de către locutori reali în situații reale, discursul constituie obiectul unei discipline aflate la intersecția științelor umaniste, *analiza discursului,* ca domeniu de cercetare ce respectă câteva principii de bază, care îi asigură individualitatea și permanența: orice analiză a discursului ține cont de limbă și de limbajele particulare considerate într-un anumit timp și spațiu; orice analiză a discursului are o relație dublă cu aspectele descriptive ale limbii. Întrucât limbajul este prin excelență intențional, el vizează pe un altul decât pe sine. De aceea, discursul se manifestă ca o unitate dinamică a producerii enunțurilor, a forței ilocuționare prin care se realizează o anumită performanță și a capacității de a produce efecte, suprapunându-se anumitor legi și principii specifice, care îi reglementează modurile de manifestare.

3. Pe de altă parte, tipurile de discurs se clasifică și în funcție de resorturile prin intermediul cărora vorbitorul redă propriul discurs sau discursul altuia, în codul scris sau cel oral; acestea sunt

reprezentate de vorbirea directă, vorbirea indirectă, vorbirea directă legată și de vorbirea indirectă liberă, modalități ce permit reproducerea sau relatarea lanțului comunicativ.

4. Prin cercetarea pe care ne-am asumat-o ne dorim să demonstrăm că discursul politic este o parte constitutivă a realității social-politice și că eficacitatea acestuia se realizează prin descrierile lumii reale și, mai ales, prin valorizarea unor potențialități ale viitorului, avându-se mereu în atenție interesele grupurilor de putere care-l exprimă, dar și auditoriul eterogen căruia i se adresează. Acest auditoriu are propriile sale interese, dorințe, așteptări și idealuri care își revendică împlinirea.

Întemeierea puterii are nevoie de consimțământul celor mulți, iar dacă un politician declară că acționează în numele Umanității, al lui Dumnezeu, al Libertății, al Dreptății sau al Progresului, atunci ceea ce trebuie să avem în vedere este forța de mobilizare a discursului său, capacitatea acestuia de a produce efecte asupra auditoriului, în condițiile în care întregul demers discursiv este mobilizat în acest scop.

5. Cât privește interpretarea caracterului complex al modalității, aceasta rămâne deocamdată o problemă nerezolvată. Dacă se ia în considerare abordarea diferită a noțiunii de modalitate, precum și faptul că nu întotdeauna se ține cont de nivelurile la care ea funcționează, de ierarhia lor, apoi se explică că și modul de interpretare a acestei categorii este diferit. Au fost propuse varii teorii care s-au succedat pe parcursul ultimelor decenii, contribuind la descrierea caracteristicilor de bază ale categoriei modalității. Succesiunea treptată de la abordarea modalității prin prisma logicii până la analiza funcționării ei într-un context larg și-a găsit reflectare în delimitarea câtorva direcții fundamentale de cercetare a modalității. Astfel se disting perspectivele logico-conceptuală, funcțional-semantică și comunicativ-pragmatică asupra cărora ne-am referit în acest capitol.

II. DIMENSIUNEA MODALĂ A DISCURSULUI POLITIC

Ne definim prin ceea ce spunem, prin felul cum o facem, arătăm cu anticipație modul în care vrem să fim înțeleși și toate acestea sunt posibile datorită faptului că activitățile noastre discursive sunt structurate de norme prescriptive, dar și de eforturile personale de validare a sinelui [173, p. 408]. Acțiunea politică desfășurată într-un context interacțional se înscrie în zona acestor eforturi.

Discursul politic, constituit din „produse" verbale ale actorilor din domeniu, are, pe de o parte, o serie de caracteristici comune tuturor tipurilor de discurs instituțional, pe de altă parte, specificitatea acesteia este definită de identitatea locutorului politic.

Această din urmă dimensiune este fundamentală și pune în relief diferența discursurilor, când emitenții vizează unul și același eveniment politic (în cazul nostru, discursul de învestitură și dezbaterile electorale). Specificitatea discursului politic este legată de categoria modalității.

2.1. Discursul politic: aspecte ale interrelaționării dintre argumentare și modalizare

Teoria argumentării este una din cele mai vechi discipline. Istoria ei, bogată în evenimente şi schimbări radicale, a început încă în perioada antică. În tot acest răstimp, argumentarea s-a dezvoltat în cadrul retoricii sau al teoriei artei oratorice. Explorând diverse metode de convingere prin intermediul discursului oratoric, argumentarea a deţinut o poziţie fermă în domeniul retoricii, ca parte componentă a acesteia, până în secolul al XIX-lea, după care, treptat, teoria argumentării se separă de retorică.

Într-o lume guvernată de imperativul comunicării, cum este lumea actuală, retorica, reabilitată la mijlocul secolului al XX-lea, se impune, mai ales, prin reinterpretarea teoriei aristotelice a argumentării de către Ch. Perelman și L. Olbrechts-Tyteca, centrată pe mecanismele discursului social [210] și prin reteoretizarea figurilor de stil focalizată pe cercetarea elocuției [48]. Noua retorică încetează să fie doar arta vorbirii elegante, ajungând să se instituie ca o teorie a comunicării persuasive. Odată cu neoretorica, are loc discriminarea argumentației în raport cu raționamentul cartezian și cu valoarea evidenței și marcarea dispoziției acționale și a mecanismelor de realizare a adeziunii epistemice.

Ch. Perelman și L. Olbrechts-Tyteca elaborează o teorie a argumentării ghidându-se după trei principii metodologice: a) principiul aposteriorismului, după care dezvoltarea teoriei argumentării se realizează prin observarea și analizarea procedeelor aplicate de cei care argumentează în viața politică, juridică sau cotidiană, sau în științele umane; natura însăși a deliberării și a argumentării se opune necesității și evidenței, „*căci nu deliberăm acolo unde soluția*

este necesară și nu argumentăm în contra evidenței"; domeniul argumentării este cel "al verosimilului, al plauzibilului, al probabilului, în măsura în care acesta din urmă scapă certitudinii calculului" [210, p.1]; b) principul care impune cerința ca oricare formă de argumentare să țină seama de auditoriul pe care îl are în vedere; c) principiul care impune delimitarea câmpului de jurisdicție a raționamentului argumentativ la nivelul științelor umane, în drept, în filozofie, în demersul educativ, în publicitate și în politică.

Noua retorică a lui Ch. Perelman se preocupă de problemele teoriei acțiunii, ale rațiunii practice, dar și de aspecte ale negocierii distanței între indivizi, ale persuasiunii și ale adeziunii, în timp ce retorica generală a *„Grupului μ"* urmărește surpriza, sau ineditul. Conceptul fundamental cu ajutorul căruia se operează este cel de schemă argumentativă pentru cea dintâi, iar pentru cea de-a doua, cel de figură. Ambele discipline, însă, sunt *„bazate pe principiul fundamental al cooperării, raționalității și medierii"* [81, p. 22].

Neoretorica este definită ca o teorie generală a argumentării sub orice formă, aplicabilă oricărui tip de audiență și care introduce ca element decisiv pentru valoarea argumentării calitatea auditoriului. Schimbându-și auditoriul, argumentarea își schimbă și forma, iar dacă scopul vizat de ea este să acționeze întotdeauna eficient asupra spiritelor, pentru a-i judeca valoarea, „*nu se poate să nu se țină seama de calitatea spiritelor pe care ea reușește să le convingă*" [81, p. 9-10]. Când se argumentează, se urmărește influențarea prin intermediul discursului, în sensul creșterii adeziunii unui auditoriu la anumite teze. De aceea, nu mai este posibil să fie ignorate, în totalitate, condițiile psihice și sociale, „*căci orice argumentare vizează adeziunea spiritelor și, chiar prin acest fapt, presupune existența unui contact social*" [81, p. 18].

Considerăm oportună de luat în calcul taxonomia discursului retoric propusă de Gh. Mihai, care pentru domeniul persintologic din România este o autoritate binecunsocută. Înțelegerea taxonomiei lui Gh. Mihai presupune că „argumentarea retorică" necesită o *strategie a activității de asumare și educație* care trebuie să țină cont de mai mulți factori:

- *timpul:* „un argument are grade variabile de asimilare congnafectivă în funcție de momentul în care e propus";
- *publicul:* „un argument are grade variabile de asimilare cognafectivă în funcție de destinatar";
- *contextul sau situația socială:* „un argument are grade variabile de asimilare congnafectivă în funcție de împrejurările concrete de viață în care e propus";
- *relevanță semnificativă:* „un argument are grade variabile de asimilare congnafectivă în funcție de puetrea de a evidenția semnificația complexă a soluției propuse la problema de rezolvat" [66, p. 51-63].

Problema esențială, prin urmare, constă în modelarea auditoriului, modelare care se realizează în funcție de originea socială, de centrele de interes, de motivațiile profesionale, de nivelul de cultură, dar și de constrângerile apărute în diverse situații. Chaïm Perelman susține că cea mai mare parte a formelor de publicitate și de propagandă se preocupă, înainte de toate, „să trezească interesul unui public indiferent, condiție necesară pentru începerea oricărei argumentații" [81, p. 23].

Nu informația constituie valoarea primordială, ci transmiterea acesteia, adică forța cu care elementele de probă acționează asupra interlocutorului. De aceea, efortul de convingere reprezintă pentru locutor potrivirea cu nivelul de înțelegere al interlocutorului, cu trebuințele, așteptările și idealurile acestuia și cu specificul domeniului abordat [6, p. 137].

Remarcabilă este definiţia argumentării propusă de către Г. Брутян: „Argumentarea este un mod de raţionament în procesul căruia susţinătorul invocă anumite idei, de realizarea cărora este interesat şi doreşte să-şi convingă şi oponentul, demonstrează sinceritatea acestora, îşi convinge oponentul de sinceritatea şi punerea în aplicare a ideilor respective şi caută să se asigure că oponentul său va avea aceleaşi păreri la capitolul discutat şi va deveni partenerul său în procesul de implementare a planului realizat" (trad.n.) [104, p.15]. Astfel, argumentarea întotdeauna este adresată unor ascultători sau cititori. Scopul argumentării este obţinerea unui acord sau al unei diversificări a auditoriului. De aceea, în procesul de construire a argumentării sale, oratorul neapărat trebuie să ţină cont şi să pornească de la ideea: cui îi este adresată argumentarea; felul în care se argumentează depinde de publicul pentru care se argumentează; tipurile de argumentare variază în funcţie de adresat, iar succesul discursului politic, în mare parte, depinde de faptul cât de mult s-a ţinut cont de specificul auditoriului.

Prin urmare, neoretorica se axează pe schimbarea universului epistemic al auditoriului. Astfel, argumentarea nu înseamnă doar arta influențatorului, căci ea trebuie să satisfacă trei condiții din partea celora cărora li se adresează: argumentarea trebuie primită, acceptată și abia apoi trebuie să se obțină adeziunea auditoriului la teza susținută de subiectul enunțător [29, p. 126].

Respectiv, argumentatorul şi adresatul (emiţătorul şi receptorul) sunt părţi inevitabile ale procesului argumentării: lipsa unuia dintre ei face ca argumentarea să fie imposibilă. Cu toate acestea, argumentatorul poate să-şi prezinte argumentarea în formă scrisă, neştiind cine va fi adresatul. Un exemplu tipic pentru astfel de situaţii este pregătirea şi scrierea unui document politic, discursul public sau de învestire al unui preşedinte sau prim-ministru. În toate cazurile, autorul discursului argumentativ, de fiecare dată, se axează pe un public de nivel mediu, iar în timpul prezentării, îşi ajustează discursul în funcție de reacţia auditoriului vizat.

Specificul publicului căruia îi este adresat discursul, caracterul social al acestuia determină o trăsătură importantă cum este valabilitatea şi accesibilitatea comunicării. Oratorul este pus în situaţia să vorbească în faţa diferitor tipuri de public, acesta poate fi ascultat de oameni cu diferite interese, cu diferit nivel de dezvoltare şi educaţie. Având un discurs public, oratorul, va ţine cont neapărat de conţinutul comunicării sale (subiect, temă, întrebări ș.a.), de audiență, de locul şi timpul desfăşurării, de sarcinile şi scopul său, de epocă şi de caracterul naţional.

Caracteristicile argumentării sunt:

- este exprimată prin limbaj, are forma convingerilor scrise sau rostite; teoria argumentării explorează relaţia dintre aceste convingeri, nu gândurile, ideile, motivele din spatele acestora;
- reprezintă o activitate cu un anumit scop: aceasta îşi are sarcina sa de a consolida sau diminua anumite convingeri;
- este o activitate socială, întrucât ea are un adresat, presupune un dialog şi *feedback* la argumentele prezentate;
- argumentarea se regăseşte în diferite domenii ale cunoaşterii umane, şi este firesc faptul că examinarea din punctul de vedere al unei ştiinţe, sau într-o sferă separată a acestei ştiinţe dezvăluie proprietăţi specifice ale ei. În acest caz, argumentarea prezintă interes în planul aplicării sale şi al posibilităţii influenţării coeficientului ce se desprinde din modalizarea discursului oratoric [124].

După cum a fost menţionat mai sus, scopul final al argumentării este să convingă publicul de valabilitatea informaţiei transmise, să-l direcţioneze spre acceptarea acesteia şi, posibil, şi spre reacţia aşteptată. Recurgând la argumentare, subiectul vorbitor încearcă să influenţeze atitudinea contradictorie iniţială a receptorului faţă de mesajul transmis în formă scrisă, narat sau discutat, redirecţionând-o după traiectoria stabilită din timp. Astfel, *atitudinea* subiectului vorbitor şi cea a adresatului faţă de informaţia transmisă se echivalează. Cu alte cuvinte, obiectivul argumentării poate fi considerat realizat, rezultând din încălcarea principiului obiectivităţii, astfel schimbându-se şi atitudinea subiectivă iniţială a adresatului faţă de fenomenul descris. Astfel autorul, utilizând un anumit argument bine stabilit, reuşeşte nu doar să releve atitudinea sa subiectiv-modalizatoare faţă de informaţia expusă, ci să şi influenţeze formarea unei atitudini personale subiectiv-modalizatoare a adresatului faţă de această informaţie, care pretinde a deveni o realitate obiectivă.

În contextul principiului obiectivităţii, trebuie înţeleasă cerinţa unei revizuiri din toate punctele de vedere a fenomenului analizat, luarea în considerare a întregului complex de alternative şi ipoteze posibile, evitând astfel limitarea doar la cele dorite sau avantajoase pentru subiectul însuşi. Anume argumentarea ca subterfugiu este utilizată de către subiectul politic pentru

consolidarea platformei sale politice, argumentarea poziţiei sale în dezbaterile politice, cu toate acestea, încălcând şi modificând unele principii ale realităţii obiective.

Ar trebui remarcat faptul că, încălcarea acestui principiu, prejudecăţile rezultate în urma analizării concluziilor pot provoca reacţii neadecvate şi consecinţe negative de ordin politic, economic şi social. Cu atât mai mult, cu cât, în cazul nostru, cel care argumentează este un politician şi orice replică a lui este interpretată ca şi opinie oficială a unui partid politic, a unui stat, ş.a.

Conform unei astfel de interpretări, Aristotel, spre exemplu, considera că limba, criteriul care-i diferenţiază cel mai mult pe oameni, este doar un mijloc de a descrie realitatea, dar nu poate nicidecum să schimbe această realitate [3, p. 6]. Este absolut necesar ca această opinie să fie revizuită într-o lumină nouă – ca urmare a schimbărilor pe care le-a suportat în cursul dezvoltării istorice.

În discursurile politice legate, spre exemplu, de tema războiului şi a păcii, remarca cercetătorul A. Хоецян, deseori realitatea dură este prezentată sub un aspect pozitiv şi, viceversa, cu scopul de a justifica sau judeca un război. În acest sens, se apelează la diverse instrumente ale limbii (construcţii sintactice, efecte stilistice şi retorice, intonaţie şi mijloace fonetice), care servesc la o conturare mai clară a unei viziunii subiective proprii în raport cu subiectul descris [124, p. 16]. De obicei, limbajul politic este acuzat de încercarea de modificare a realităţii obiective şi de prezentarea acesteia într-o altă formă, în dependenţă de necesitate. Astfel, prin intermediul argumentării, oratorul îşi exprimă „punctul său de vedere", criteriu semantic modalizator, care reflectă viziunea autorului asupra realităţii obiective. În discursul oratoric, modalizarea, cu trăsăturile sale dominante de realitate/irealitate, se caracterizează ca legitate de raportare a situaţiei descrise la „lumea reală" sau la o „lume posibilă".

În urma celor enunţate mai sus, putem concluziona următoarele: deşi limba nu poate schimba realitatea, ea poate crea o lume virtuală, care vrea să prezinte autorul discursului din perspectiva din care acesta doreşte să apară în faţa publicului său, iar această lume virtuală este interpretată drept realitate subiectiv- obiectivă [25, p. 172].

Analiza mijloacelor de exprimare a modalităţii subiective şi obiective în unul dintre discursurile lui Tony Blair dedicat luptei contra terorismului, confirmă ipoteza utilizării modalizatorilor pentru obiectivarea punctului de vedere al vorbitorului [229]. Modalitatea obiectivă este exprimată prin utilizarea modalizatorilor *must (a trebui), should (ar trebui), need to (este nevoie).*

(1) „Ceea cu ce ne confruntăm aici este o ideologie diabolică. Nu este vorba de o ciocnire între civilizaţii - toată lumea civilizată, musulmani sau de altă confesiune, simt o repulsie faţă de aceasta.

Dar este mai degrabă o luptă globală și o înfruntare de idei, inimi și minți, atât în interiorul Islamului cât și în afara acestuia. Aceasta este lupta care *trebuie* câștigată, o luptă ce privește nu doar metodele teroriste, dar și viziunile lor. E vorba nu doar de faptele lor barbare, dar și de ideile lor barbare" (trad. n).

După cum menţionează oratorul, lupta împotriva terorismului este sarcina întregii societăţi: „*all civilized people" (*toată lumea civilizată*),* „*a global struggle*" (o luptă globală). Verbul modal *must* (a trebui) alături de infinitivul pasiv (be won) indică caracterul obiectiv al necesităţii de acţiune.

Utilizarea pronumelui personal *we (noi)* în mod semnificativ, de către orator nu obligă ascultătorii să procedeze într-un anume fel, ci împărtăşeşte cu ei povara responsabilităţii. Utilizarea acestuia în calitate de substituent al substantivelor colective sau depersonalizarea agentului acţiunii, de asemenea, este un mod eficient de influenţare a auditoriului: necesitatea de acţionare, se sugerează, nu este datorată intereselor unui politician anume, dar este dictată de factori interni, adică de realitatea obiectivă.

În continuare, vorbind despre necesitatea luării unor măsuri dure în ţară, Tony Blair utilizează verbul *must (a trebui)* ca modalizator deontic al obligaţiei. În calitate de subiect, iarăşi apare pronumele *we*: acest apel la naţiune are caracter de slogan. Pe de o parte, utilizarea verbului modal cu semnificaţie stimulatoare înlesneşte activizarea rolului adresatului, iar, pe de alta, se subliniază unitatea intereselor întregii naţiuni. Această luptă, de asemenea, este indispensabilă în limitele întregii comunităţi mondiale, dar pentru exprimarea acestei necesităţi oratorul utilizează verbul modal *should (ar trebui)*, adică într-o formă mai atenuată pentru a exprima utilitatea-necesitatea acţiunilor.

(2) „*Trebuie* să dezrădăcinăm acest flagel. În întreaga Anglie *trebuie* să ne unim forțele împreună cu musulmanii noștri în lupta contra extremiștilor. *Ar trebui* să combatem acest fenomen oriunde există în lume" (trad.n).

Întrebuințând modalizatorul *need to (este nevoie)* în partea finală a discursului său, prim-ministrul evidenţiază că aplicarea măsurilor de combatere a terorismului corespunde intereselor tuturor oamenilor, organizaţiilor, ţărilor.

(3) „În întreaga lume sunt organizate deja conferințe, au loc numeroase dialoguri interconfesionale, dar *este nevoie* ca aceste activitați să se întâmple prin dpunere de efort împărtășit și să le acordăm o mai mare atenție" (trad.n.).

Astfel, importanţa necesităţii şi obligaţiunii în discursul politic depinde nu atât de exprimarea atitudinii proprii a subiectului vorbitor faţă de acţiuni, cât de un vorbitor independent, dar care să prezinte subiectul propunerii sale drept sursă a necesităţilor la nivelul întregii societăți. Rolul

oratorului constă, în mare parte, în prezentarea stării lucrurilor în aşa fel, încât să oblige subiectul să acţioneze anume aşa şi nu altfel. Se poate vorbi despre siguranţa vorbitorului, de autenticitatea spuselor sale după principiul „obiectivităţii", fapt ce, fără îndoială, presupune direcţionarea spre realizarea modalităţii obiective.

Interpretarea modalizării şi argumentării din punct de vedere al interferenţei lor poate servi la o cercetare mult mai detaliată atât a teoriei argumentării în general, cât şi a modalizării în parte. Remarcăm faptul că unul din autori în domeniu, В. Родос, susţine că „(...) pentru analiza unor probleme ale teoriei argumentării, teoriile „modalizării subiective şi personale" par a fi de perspectivă şi chiar idei şi rezultate necesare logicii modale" (trad.n.) [122, p. 304]. Este evident că aici autorul accentuează importanţa dezvoltării teoriei argumentării, iar utilizarea rezultatelor logicii modale în cadrul analizei unor probleme ale argumentării contribuie şi la clarificări în domeniul categoriei modalităţii.

Procesul argumentării reprezintă interacţiunea între subiecţi, unul dintre care (argumentatorul) îşi prezintă punctul său de vedere, încercând să-şi convingă şi interlocutorul să accepte această opinie ca parte a convingerilor proprii. Este cunoscut faptul că filosofii antici îşi construiau argumentele evitând conceptele abstracte. De regulă, argumentarea avea un scop concret. În cele din urmă, în antichitate, activităţile oratorice erau mai întâi de toate activităţi politice. Oratorul, filozoful, „argumentatorul" era un politician care avea un obiectiv concret, ce urma să fie realizat prin apel la argumentare. Astfel, argumentarea este un proces cu o direcţie bine stabilită, cu un scop bine definit care constă în influențarea adresatului.

Politicianul argumentator, în procesul discursului său public îşi exprimă viziunea sa asupra unui anumit fapt al realităţii obiective. Stilul argumentării politicienilor este influenţat de convingerile politice, colective, personale, de specificul mediului cultural din care acesta vine, de trăsăturile psihologice ale lui şi de perioada istorică exactă în care se regăseşte argumentarea respectivă. Spre exemplu, argumentarea în epoca medievală nu se putea realiza fără trimiteri detaliate la conceptele autoritare pentru oamenii acelei perioade, cum ar fi religia, tradiţiile, simbolurile ş.a. În timpul Renaşterii, argumentarea, dimpotrivă, s-a evidenţiat prin refuzul autoritarului şi tradiţiilor, prin evitarea simbolurilor ş.a. Argumentarea modernă este influenţată în mod direct de evenimentele tumultuoase ce s-au produs în sfera politică, social, economică şi militară a societăţii secolului XX: cele două războaie mondiale, crearea armelor nucleare, progresul tehnico-ştiinţific, televiziunea ş.a.; toate acestea îşi au contribuţia lor proprie, oferind astfel cele mai multe posibilităţi de perfecţionare a stilului argumentativ şi retoric de altă dată. Pe lângă toţi aceşti factori obiectivi ce au influenţat stilul argumentativ, trebuie evidenţiaţi şi factorii subiectivi precum atitudinea personală a autorului discursului argumentativ, trăirile, emoţiile,

dispoziţia şi starea psihologică a acestuia. Atitudinea personală a autorului discursului argumentativ, ca şi cea a oricărui locutor, se realizează tocmai prin intermediul categoriei modalității, cel mai des prin text, şi este în mare măsură determinată viziunea și ideologia colectivă (la care aderă) și/sau de cea personală.

Prin urmare, modalizarea cu un coeficient înalt este caracteristică discursurilor politice construite după principiul monologului ce reflectă judecata autorului însuşi. Coeficientul modalizării însă poate varia în funcţie de un şir întreg de factori: stilul individual al politicianului, obiectul descrierii, circumstanţele pragmatice, relaţia dintre informaţia factuală şi cea conceptuală (modalitatea obiectivă- modalitatea subiectivă, modalitatea de re- modalitatea de dicto). Acest coeficient este cu atât mai înalt, cu cât identitatea vorbitorului este mai clar reflectată în discursul acestuia. Pe lângă faptul că argumentarea este un factor inevitabil al oricărui discurs public şi nu doar (fără ea, este de neconceput şi o simplă comunicare uzuală), aceasta poate fi interpretată şi ca un mijloc de exprimare a viziunii proprii faţă de realitatea obiectivă a autorului.

În timpul unui discurs public personalizat, întotdeauna va fi evidentă imaginea autorului şi atitudinea lui faţă de realitate, fapt ce, fără îndoială, se datorează caracterului modalizator al textului. Astfel, în discursul politic modalizarea şi argumentarea merg mână în mână, asigurând astfel perceperea dacă nu completă, atunci suficientă a informaţiei.

Interacţiunea reciprocă a modalizării şi argumentării în discursul oratoric este legată de orientarea ideologică şi de propagandă a informaţiilor politice, transmiterea eficientă a căreia depinde în mare măsură de suportul documentar al materialului, de metodele de convingere alese logic şi rezonabil şi de resorturile de influenţare a auditoriului. Procesul de transmitere a informaţiei, ce integrează combinaţia profilată şi relaţiile de reciprocitate dintre argumentare şi modalizare în discursul public, poate fi reprezentat prin următoarea schema:

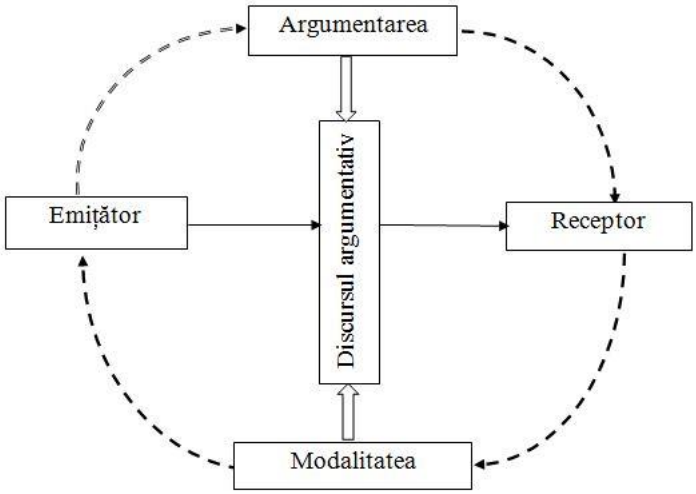

Fig. 2.1. Procesul de transmitere a informaţiei după А. Хоецян [124, p. 8]

La baza schemei respective stă informaţia, deşi nu este prezentată în cadrul ei, întrucât scopul acestei scheme este să indice felul cum interacţionează modalitatea şi argumentarea, care se desprinde din discursul argumentativ. Transmiterea informaţiei receptorului de către emiţător prin discursul argumentativ este un proces continuu şi se realizează sub formă de legătură ciclică. Prezenţa feedback-ului între autor şi adresat în cadrul discursului politic este permanentă, întrucât în procesul discursului său, politicianul orator are posibilitatea să recepteze reacţia auditoriului şi, în caz de necesitate, să-şi ajusteze declaraţiile. Receptorul sau adresatul discursului condiţionează modalizarea şi argumentarea locutorului şi, prin urmare, stabileşte o relaţie reciprocă cu acesta, întrucât subiectul vorbitor îşi construieşte argumentarea în dependenţă de specificul auditoriului, în funcţie de care se stabileşte şi coeficientul corespunzător al modalizării. În funcţie de utilizarea surselor de structurare a informaţiei ce are un caracter comunicativ, direcţia vectorului ce vine de la vorbitor şi se îndreaptă spre ascultător îşi poate schimba traiectoria. Cu alte cuvinte, dacă intenţia comunicativă a discursului respectiv necesită demonstrarea superiorităţii poziţiei vorbitorului şi evidenţierea insuficienţei premiselor şi concluziilor poziţiilor alternative, urmată de o explicaţie – de ce punctele de vedere alternative nu pot soluţiona problemele sau de ce soluţia propusă de vorbitor este mai bună – atunci direcţia vectorului dinspre emiţător spre receptor urmează traiectoria *„emiţător-argumentare-receptor*”. Situaţia respectivă necesită o justificare logică substanţială a tezei lansate, dar nu solicită prea multă atenţie pentru aspectul estimativ al discursului oratorului, limitându-se la argumentele vii, logice şi concludente în favoarea acestei teze. Factorul subiectiv apreciativ nu este foarte bine conturat în acest caz, respectiv şi coeficientul modalizator într-un astfel de discurs este scăzut. Dacă intenţia comunicativă necesită concentrarea atenţiei destinatarului, stabilirea unui contact cu acesta şi, pur şi simplu, exprimarea atitudinii proprii faţă de subiectul discutat fără a apela la argumentarea cu scop de convingere a adresatului, atunci orientarea vectorială dinspre emiţător spre receptor va urma traiectoria „*emiţător-modalizare-receptor*”. În cazul acestui tip de discurs prevalează evaluarea subiectivă a informaţiei transmise pin evidenţierea individualităţii autorului, iar coeficientul modalizator este mai înalt. Dacă intenţia comunicativă presupune clarificarea unei probleme, natura şi importanţa ei pentru receptor, precum şi convingerea acestuia, atunci, în acest caz, emiţătorul nu poate să nu recurgă la argumentele cu efect emoţional-psihologic şi orientarea vectorială dinspre emiţător spre receptor urmează traiectoria *„emiţător-argumentare-modalizare-receptor*”, în rezultatul căreia identificarea poziţiei autorului şi atitudinea subiectiv-evaluativă a acestuia este obligatorie, iar coeficientul modalizator este înalt.

Cu toate acestea, orice discurs public neapărat va îngloba, în toate elementele sale, suficiente elemente de pathos şi componente logice, fapt ce asigură o interacţiune reciprocă eficientă dintre argumentare şi modalizare în discursul politic. Orientarea vectorială dinspre emiţător spre receptor va varia pe diferite traiectorii, în funcție de scopul comunicativ al autorului [25, p.176].

În susținerea celor expuse supra, propunem în continuare analiza unui tip particular de discurs politic: mesajul prezidențial de Anul Nou, în cadrele teoretice ale retoricii clasice și ale analizei discursului, având drept obiective demonstrarea caracterului argumentativ modalizator al acestui tip de discurs și evidențierea particularităților de ordin comunicativ-pragmatic. Analiza respectivă de corpus se va referi în mod special la două mesaje prezidențiale ce aparțin unor președinți ai Republicii Moldova diferiți, fost și actual: Nicolae Timofti și Igor Dodon, adresate națiunii în 2015 și respectiv în 2016, care vor fi abreviate în continuare, în funcție de numele autorilor, ca MPNT și MPID [235, 234]. Opțiunea pentru cei doi președinți este aleatorie, fiind determinată de accesul liber la mesajele lor, pe internet. În același timp, am ales mesaje prezidențiale cu autori diferiți în ideea de a decela atât elementele recurente, cât și cele variabile.

Mesajul prezidențial de Anul Nou este un discurs inclus într-o serie cronologică: în fiecare an, un președinte se adresează aceluiași auditoriu: propria națiune. Este deci un discurs ritualizat prin timpul enunțării, prin dimensiunea sa mediologică (discurs televizat) și prin locul din care se enunță (interior cu însemne instituționale, naționale: drapel, stemă etc.). *Scena enunțării* se compune în acest caz dintr-o *scenă înglobantă*: discurs politic, o *scenă generică*: mesaj prezidențial de Anul Nou, și o *scenografie* care presupune o *cronografie* și o *topografie* fixe. În același timp, enunțiatorul se înscrie, printr-un discurs monologic (text scris spre a fi televizat – citit în fața camerelor de luat vederi), într-o configurație culturală dictată de tipul de auditoriu, fiind forțat să se conformeze valorilor culturale și morale ale propriei națiuni, care vor controla întotdeauna alegerea premiselor.

Analize anterioare ale unei forme similare de mesaj au pus în evidență o punere în discurs puternic codificată, convențională – există o structură comună tuturor discursurilor: salut de sfârșit de an, bilanț, apel la evenimente trecute și o analiză a situației prezente, *peroratio*: ce trebuie făcut în viitor și o formulă de adio: felicitări, urări [211, 12].

Deși are aceeași funcție-cheie a oricărui mesaj prezidențial: definirea realității sociale, mesajul de Anul Nou se constituie într-un text politic „slab", relativ liber de elemente doctrinare și înțesat de elemente personalizate, anumite pasaje apar conotate puternic, precum cele referitoare la istorie sau tradiții, pentru că discursul trebuie să rezoneze cu un anumit mod de reprezentare a lumii, a realității.

Potrivit lui Ch. Plantin, calitatea unui discurs argumentativ este apreciată în funcție de două criterii: eficacitate și adevăr [212, p.19]. Privind mesajele respective din perspectiva acestor criterii, vom constata că ne aflăm în fața unor discursuri argumentative cu eficacitate redusă, pe de o parte datorită calității argumentelor:

- premise subiectiv-evaluative (anul X a fost bun/greu etc., am avut o guvernare bună/rea etc.) -

„*Așa cum a fost el, cu bune și cu rele, cu urcușuri și coborîșuri, cu pierdere și izbîndă, acest an îl vom păstra în memorie. El face parte din istoria țării, din biografia fiecăruia dintre noi*" . (MPID)

„ *Este în firea lucrurilor să ne legăm speranțele de un An Nou. Mai ales după ce am ajuns la finele unui an intens și dificil, care a lăsat unora dintre noi un gust amar*". (MPNT)

- argumente exclusiv faptice, care nu sunt selectate din sfera de interes imediat a auditoriului, efect ilocuționar incert (datorat momentului enunțării), dar, pe de altă parte, și structurii argumentative, care este simplificată excesiv: concluzie - inferențe – premise, prin prisma restricției de durată.

Un mesaj prezidențial de Anul Nou se construiește într-o ordine similară: o concluzie (se încheie un an bun) – *pentru că*: argumente faptuale – premise: măsuri de guvernare. De cele mai multe ori, o judecată evaluativă (bilanțul pozitiv al anului care se încheie) se argumentează faptic prin măsuri și acțiuni politice, trecerea de la concluzie la premise făcându-se prin înlănțuiri de argumente și nu prin inferențe. Premisele acestui tip de discurs sunt explicite, în majoritatea cazurilor, pentru că fac parte dintr-un act social mai complex, cel de legitimare.

La rândul lor, argumentele și judecățile argumentative sunt evaluate în funcție de trei criterii, prin prisma corectitudinii materiale: criteriul *veridicității* – argumentele sunt puse în valoare prin judecăți adevărate, criteriul *suficienței* – există suficiente argumente pentru a întemeia teza, și criteriul *acceptabilității* – argumentele sunt acceptate de auditoriu [84, p. 239]. Dacă raportăm argumentele propuse de mesajele prezidențiale la aceste criterii, vom observa că se încalcă mai ales criteriul acceptabilității: argumentul unui act de guvernare eficient, benefic din punct de vedere economic/politic/social este contestabil nefiind un „adevăr necesar", pe de o parte, sau unul împărtășit de întreaga comunitate, pe de altă parte, aspect admis de altfel și de către enunțiatori:

„ *Îmi doresc ca dezamăgirile și nereușitele să fi rămas în trecut, noi urmând ca de acum înainte să strângem rândurile, să ne mobilizăm, ca să izbândim în realizarea sarcinilor naționale și personale pe care ni le-am propus. Să continuăm parcursul european, nu să-l denaturăm prin declarații pompoase, îndărătul cărora înfloresc afaceri obscure, străine interesului poporului.*

Anul 2015 ne-a demonstrat că entuziasmul firesc prin care am trecut odată cu realizările noastre pe plan european trebuie să se transforme în acțiuni concrete, de însănătoșire a climatului public, de eradicare a corupției, inclusiv a celei politice, de eliminare a derapajelor și a lacunelor existente în societate". (MPNT)

„ *Îmi doresc din toată inima ca aceste așteptări să se realizeze. Într-o mare măsură, bunăstarea și fericirea cetățenilor depinde de cei de la conducerea țării, depinde de cei care au obligația să mențină creșterea economică, să asigure coeziunea socială, să dezvolte satele, drumurile, agricultura, țara*". (MPID)

Adresându-se unui auditoriu universal, mesajul prezidențial trebuie să selecteze acele fapte din realitate care să fie cunoscute și acceptate de toată lumea, dar care să legitimeze în același timp și deciziile politice ale unui guvern. Acest deziderat este practic imposibil de atins, pentru că nu există fapte la care tot auditoriul să reacționeze favorabil (dată fiind eterogenitatea lui sociologică) și să fie acceptate din perspectivă politică și ideologică, fapt imposibil într-o democrație, care presupune tocmai pluralitatea opiniilor:

„ *În 2016, Republica Moldova a împlinit 25 de ani de la Independență. Acest jubileu de un sfert de veac e unul al maturității noastre ca stat. Noi am demonstrat că avem capacitatea să ne păstrăm statalitatea, să ne consolidăm ca popor, să trecem peste provocările grele care ne-au lovit. 2016 a fost un an când cetățenii și-au redobîndit dreptul fundamental de a-și alege direct conducătorul țării [13]. E și aceasta o realizare politică importantă, deoarece a apropiat președinția de popor. Votul direct a făcut această funcție mai legitimă și mai responsabilă*". (MPID)

Trebuie subliniat faptul că, nu este suficient să înțelegem semnificația cuvintelor, sau a altor semne utilizate într-o situație de comunicare concretă, pentru a împărtăși convingerile celui ce rostește cuvintele sau folosește semnele respective. Crearea unor convingeri comune și concordante presupun nu numai înțelegerea identică a ideilor exprimate, ci și recunoașterea în comun a adevărului acestor idei.

În soluționarea acestor contradicții, se vor opta pentru argumente acceptate cvasiunanim și pentru atenuări prin elemente de *pathos* adresate acelor segmente de auditoriu care ar putea reacționa nefavorabil la anumite argumente.

[13] Amintim că pe 30 octombrie şi 13 noiembrie 2016 în Republica Moldova s-au desfăşurat alegerile prezidenţiale, după ce prin decizia Curţii Constituţionale din 4 martie 2016 s-a revenit la alegerea Preşedintelui prin vot direct de către cetăţeni. Primul tur de scrutin din 30 octombrie 2016 cu o rată de participare de 50.95% a fost validat, fiind depăşit baremul de validare al alegerilor de 1/3 din numărul alegătorilor înscrişi în listele electorale. Deoarece niciunul dintre cei 9 candidaţi la funcţia de Preşedinte al Republicii Moldova nu a întrunit 50% din voturile valabil exprimate, un al doilea tur de scrutin a fost organizat pe 13 noiembrie 2016. Lupta s-a dat dintre primii doi candidaţi care au obţinut cel mai mare număr de voturi pe 30 octombrie - Igor Dodon şi Maia Sandu. Prezenţa la vot a fost de 53.45%, iar Igor Dodon a fost ales în funcţia de Preşedinte al Republicii Moldova.

Observăm că în mesajele prezidențiale de Anul Nou, deși valoarea argumentativă a enunțului primează asupra valorii informative, discursul prezintă puține elemente de argumentatism forte: absența operatorilor argumentativi și repertoriul redus de topoi încadrează acest discurs la argumentativism „slab".

Structura mesajelor este modificată prin abandonarea strategiei argumentative și prin opțiunea pentru modalizarea volitivă, dezideративă a enunțurilor: *Eu vă doresc un An Nou fericit ; Îmi doresc din toată inima ca …* (MPID), *Doresc să vă fiu alături și să vă urez ca toate așteptările să vi se împlinească ; Îmi doresc ca …* (MPNT), chiar dacă formulele „canonice " de deschidere și de închidere sunt păstrate. Poate tocmai argumentativismul „slab" al enunțurilor prezidențiale de Anul Nou au determinat această schimbare de strategie, prin care se obține o mai bună adecvare a mesajului la contextul enunțării și la auditoriu.

Analizele discursurilor prezidențiale (lexicometrice și retorice) au pus în evidență, cum era de așteptat, existența unor cuvinte-cheie ca țară, patrie, națiune, popor etc. și prezența unor referiri constante la teme precum istorie și tradiție, intenția de a continua munca pentru binele comun/patriei, evocarea figurilor istorice sau sublinierea importanței pe care o are instituția prezidențială. Se admite, în general, că mesajele prezidențiale utilizează predicații din domeniul politicului, orientate spre viitor, niciodată cu sens privat, „comun" [179, p. 27]. Mesajele de Anul Nou nu fac excepție de la aceste particularități, prin utilizarea frecventă a unor cuvinte cheie de tipul: *Republica Moldova, cetățenii aceleiași țări –Moldova, țara natală, oamenii dragi și apropiați (MPID); patrie, compatrioți, concetățenii noștri, poporul nostru (MPNT).*
Topicalizarea se face în favoarea prezentului și a acțiunilor ce trebuie întreprinse în viitor:

„*Acum gîndurile noastre se îndreaptă către anul care vine, către 2017. Este ca o pagină nouă, pe care urmează să o deschidem și de la care ne așteptăm la lucruri bune și la schimbări fericite*". (MPID)
„Anul 2015 ne-a demonstrat că entuziasmul firesc prin care am trecut odată cu realizările noastre pe plan european trebuie să se transforme în acțiuni concrete, de însănătoșire a climatului public, de eradicare a corupției, inclusiv a celei politice, de eliminare a derapajelor și a lacunelor existente în societate. Sunt optimist că este în puterile noastre să atingem aceste obiective". (MPNT)

Sunt frontate construcțiile negative doar atunci când se semnalează o excepție de la argumentare, fiind utilizate mai degrabă cu intenția de încurajare:
„Să continuăm parcursul european, nu să-l denaturăm prin declarații pompoase"; „Vă asigur că eforturile nu vă sunt zadarnice". (MPNT)

„*Să nu uităm că am fost mereu un popor slăvit prin muncă și bunătate*”. (MPID)

Referirile la prezent pot fi negative, așa cum se întâmplă în MPNT, doar pentru că sarcina președintelui este de a gândi acele măsuri politice menite să îmbunătățească. În restul textului sunt frontate predicații pozitive care, prin poziția de preeminență, accentuează ideea de acțiune în slujba poporului:

„*Îmi doresc ca dezamăgirile și nereușitele să fi rămas în trecut, noi urmând ca de acum înainte să strângem rândurile, să ne mobilizăm, ca să izbândim în realizarea sarcinilor naționale și personale pe care ni le-am propus. Sunt optimist că este în puterile noastre să atingem aceste obiective. Trebuie ca și toată clasa politică să aplece urechea la vrerea Dumneavoastră, pentru ca să intrăm în normalitate, să trecem la o democrație autentică, în care poporul este suveran, iar voința sa, sfântă*”. (MPNT)

Actele perlocuționare sunt indirecte în ambele mesaje:

„*Dacă vom trata lucrurile cu seriozitate și responsabilitate, vom reuși să avem și stabilitate, și un guvern cu puteri depline*”. (MPNT)

„*Viaţa fiecăruia dintre noi în noul an se va schimba spre bine dacă ne vom iubi ţara natală, dacă ne vom respecta reciproc, dacă vom avea grijă de oamenii dragi şi apropiaţi*”. (MPID)

Succesiunea de forme relative ține și ea de o restricționare a acțiunii, de impunerea unor condiții de reușită. Performarea actelor de vorbire în mod indirect corespunde unei strategii de politețe, pentru că simbolul autorității într-un stat trebuie să se adreseze „de la egal” națiunii, dar și de efectele acestui tip de discurs, care sunt mai curând invitații la care se așteaptă răspuns și nu acțiuni în sine.

Pentru mesajul președintelui N. Timofti, modalizarea deontică este caracteristică:

„Trebuie ca și toată clasa politică *să aplece urechea* la vrerea Dumneavoastră ; Anul 2015 ne-a demonstrat că entuziasmul firesc prin care am trecut odată cu realizările noastre pe plan european *trebuie să se transforme* în acțiuni concrete”. (MPNT)

Comparativul de superioritate este suficient de frecvent la președintele I. Dodon, dar apare și în celălalt mesaj, în relație directă cu enunțuri exortative în care îndemnul la acțiune este indirect sugerat prin deziderate: „Votul direct a făcut această funcție mai legitimă și mai responsabilă”; *„Anul care vine o să vă aducă mai multă bucurie, mai multe realizări, mai multă căldură din partea celor apropiați”; „Să fim mai înțelegători și generoși cu cei de lîngă noi”;*

„Votul direct a făcut această funcție mai legitimă și mai responsabilă”. (MPID)

În cazul ambelor mesaje analizate, observăm aceeași polarizare ce divide discursul președintelui pe două axe diferite: trecut-viitor, dintr-o perspectivă istorică marcată de stereotipuri

imagologice: trecut zbuciumat „*Îmi doresc ca dezamăgirile și nereușitele să fi rămas în trecut ...* ”(MPNT), vs. viitor prosper: „*Sper foarte mult că anul care vine, 2017, va fi pentru întregul nostru popor un an al păcii şi al bunăstării*” (MPID); vs. prezent-trecut recent dificil: „Așa cum a fost el, cu bune și cu rele, cu urcușuri și coborâșuri, cu pierdere și izbîndă” (MPID).

Mesajul prezidențial de Anul Nou se dovedește a fi un tip de discurs politic a cărui structură schematică e canonică, în care strategiile de argumentare cu premise explicite sau implicite își păstrează caracterul epidictic, în care se construiesc sau se evaluează permanent argumente, contraargumentele fiind foarte rare, persuadarea prin argumente rămânând astfel trăsătură caracteristică, indiferent de enunțiator. Este un discurs de legitimare și de credibilizare, organizat pe o schemă metadiscursivă simplă: judecata evaluativă argumentată faptic. Deși vorbim despre un discurs cu structură fixă, se identifică două tipuri de realizări pe scară modală: orientare deontică și civică (MPNT) și perspectiva schimbării „tradiției” printr-un discurs volitiv, deziderativ (MPID) [145].

Argumentarea din câmpul politic, deși trebuie să țină seama de anumite norme, are libertatea de a-și asuma toate domeniile socialului, putând fi extrem de variată prin conținuturile sale, prin locutorii care o utilizează, prin ideologiile pe care le promovează sau prin auditoriul căruia i se adresează.

2.2. Modalitatea obiectivă și subiectivă în discursul politic

D. Rovența-Frumușani consideră că discursul politic este o manifestare a modalității prescriptive, care exprimă atitudinea locutorului față de contextul bine determinat în care se construiește discursul [82, p.130].

Politica, segment important al vieții sociale, activează un tip discursiv ce impune o abordare în interiorul comunicării, al vorbirii, ca sistem pus în mișcare, echivalând cu luarea în posesie a limbajului de către vorbitor. Prin urmare, unitățile limbajului se recomandă ca entități neutre, *obiective,* dar, în cele mai frecvente situații, ca entități *subiective,* respectiv indici ai subiectivității vorbitorului.

Ceea ce diferențiază discursul politic de alte tipuri ale discursivității din punctul de vedere al imperativității este faptul că rațiunea lui de a fi e *acțiunea* determinată din partea autorului. Acest discurs urmăreşte cu toată puterea să determine acţiunea favorabilă puterii pe care o prezintă şi pune în mişcare toate mijloacele de care dispune. Pentru discursul politic este caracteristică utilizarea diferitor mijloace de exprimare a *modalităţii.* Modalitatea discursului politic actualizată prin diverși modalizatori constituie un instrument eficient de influenţare a publicului.

Într-un context acțional, manifestarea subiectivității locutorului devine o formă de acțiune, adică de influențare. Între diversele avataruri discursive, susținem că modalitatea subiectivă în discursul politic se construește ca o strategie de influențare. Astfel, *subiectivitatea* deține responsabilitatea de a susține valoarea perlocuționară a intervenției discursive a politicianului orator.

Conform lui E. Coșeriu [35], *subiectivitatea* se manifestă la mai multe nivele: la nivelul universal, al vorbirii în general/al limbajului ca facultate umană, la nivelul istoric, al unui anumit idiom si la nivelul individual, al vorbirii unui individ. Nivelul pe care îl considerăm relevant pentru studiul de față este cel al vorbirii individuale, în interiorul unui anumit tip de comunicare, si anume comunicarea politică.

În analiza noastră ne interesează mărcile obiectivității şi subiectivității generate de mecanismul modalizării. Modalitatea reprezintă manifestarea subiectivităţii oratorului, atitudinea lui propoziţională cognitivă (modalitatea epistemică) şi volitivă sau prescriptivă (modalitatea deontică) faţă de un fapt proiectat în viitor.

Chiar dacă modalitatea este definită în GALR drept „categorie fundamental subiectivă", există şi structuri impersonale care implică o „aparentă obiectivizare", sugerând fie rezerva autorului, fie încercarea acestuia de a arăta valabilitatea unei opinii ca produs al cunoaşterii generale a comunităţii [46, p.703].

La nivelul discursului politic, elementele obiective au rolul de a conceptualiza un univers referențial exterior manifestării lingvistice, actualizând fapte, evenimente, care reprezintă starea de facto a lucrurilor (modalitatea obiectivă) prin raportare la care se produce intervenția discursivă a politicianului orator.

Modalizarea discursului politic este un aspect ideologic ce modelează o realitate specifică. Scopul funcţional al modalizării, ca una din categoriile comunicării, în accepţia lui О. Кобрина, este „expresia începutului obiectiv în cadrul exprimării realităţii obiective" (trad.n.) [113]. Utilizarea acestei categorii în discursul politic împreună cu alte categorii lingvistice ce dispun de caracter modal, este „rezultatul tacticii ocazionale, deliberate, precum corectitudinea politică, eticheta, orientarea în funcţie de vârstă şi statutul social, precum şi înfrumuseţarea, simplificarea ş.a" [*apud* 103, p. 138].

Analizând categoria modalității din perspectiva lingvisticii cognitive, putem observa că modalitatea obiectivă şi subiectivă nu se opun, ci sunt complimentare. Lumea nu este oferită omului în mod direct, ea este creată şi interpretată de acesta. Eu – este un instrument al interpretării. În rezultatul interpretării se creează un anumit tablou al lumii, în acelaşi timp, şi realitatea politică are și obiectivitatea sa, care se infiltrează în conştiinţa membrilor comunităţii politice.

Capacitatea limbii de a crea iluzii şi de a construi o realitate specifică este introdusă prin intermediul factorilor obiectivi şi subiectivi. „Problema nu constă în excluderea uneia din aceste orientări opuse ale gândirii, ci în echilibrarea acestora, în combinaţia dintre obiectivarea şi subiectivarea gândurilor, care necesită premise istorice concrete ale existenţei umane” [245, p. 835-836].

„Motivul obiectiv constă în caracterul relativ al cunoştinţelor noastre despre lume (…) Cunoaşterea naivă, surogatele verbale creează tabloul unei lumi care nu corespunde în totalitate realităţii (…) Factorul subiectiv este legat de distorsionarea deliberată a realităţii” [125, p.40]. Modalitatea subiectivă este mijlocul de influenţare a publicului, în scopul atingerii scopului stabilit, în cadrul unui mesaj verbal, prin intermediul creării efectului obiectivităţii al punctului de vedere exprimat de către orator şi, drept consecinţă, obţinerea în rezultatul acceptării şi susţinerii acţiunilor liderului politic pentru menţinerea sau câştigarea puterii. „Prin interacţiunea reciprocă dintre textul lingvistic şi conştiinţa lingvistică a interpretanţilor acestuia, mediate de activităţile interpretative, se croieşte, după cum se pare, dinamica procesului de stabilire a valorilor şi normelor culturale – fenomenul este deosebit de semnificativ din perspectiva schimbărilor sociale” [111, p. 35].

Trebuie menţionată şi dependenţa subiectivului de obiectiv şi importanţa decisivă a obiectivului pentru înţelegerea subiectivului. Astfel putem vorbi despre modalitatea subiectiv-obiectivă a discursului politic.

Formarea tabloului lumii se datorează atât factorilor subiectivi, cât şi celor obiectivi. Pe când modalitatea constituie instrumentul de formare a acestui tablou. Întrucât modalitatea stabileşte relaţia realitate – subiect – discurs, obiectivitatea se găseşte în relaţia realitate – subiect, iar subiectivitatea stabileşte relaţia subiect – discurs. Aceasta poate fi reprezentată prin următoarea schemă preluată după Е. Бородавкина [103, p.140]:

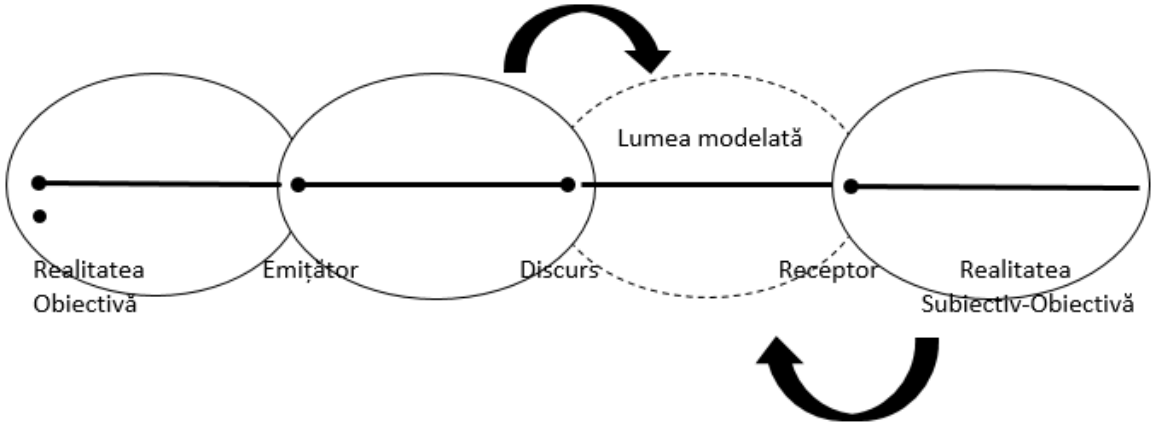

Fig. 2.2. Lumea modelată a discursului (readapatare după modelul lui Е. Бородавкина)

Această schemă prezintă procesul de formare a noii stări cognitive a destinatarului condiţionat, pe de o parte, de impactul manifestat de autorul discursului, iar pe de alta, de realitatea obiectivă. Dezvoltând această idee, considerăm că în urma modelării de către emiţător a lumii imaginate/prezentate se ajunge, de fapt, nu la aceeaşi realitate obiectivă inițială, după cum reise din modelul avansat de cercetătoarea Е. Бородавкина, ci la una transfigurată sub formă de univers modelat pe care o putem defini drept subiectiv-obiectivă.

Conceptele de bază, care, în discursul politic, se activizează prin codificatorii modalizatori, sunt „voinţa", „obligaţia", „abilitatea", „necesitatea", „presupunerea". La periferie se află „posibilitatea", „probabilitatea".

Conceptele „voinţă" şi „obligaţie" se apropie de conceptul de bază al discursului politic – „puterea", înțeleasă drept „capacitatea şi posibilitatea de a avea o influenţă decisivă asupra activităţii şi comportamentului oamenilor prin intermediul unor oarecare mijloace – voinţă, autoritate, drepturi, violenţă" [244]. H. Lasswell menţiona că, „Puterea şi cuvântul sunt strâns legate între ele, întrucât indicatorii puterii au, în mare parte, caracter verbal…" (trad.n.) [115].

Prin urmare, limbajul politic este limbajul puterii. „Limbajul devine cea mai puternică armă de conducere atunci când este utilizat din poziţia puterii" (trad.n.) [105, p. 42]. Diferenţa de viziuni, de statut necesită diverse moduri de exprimare. Dacă oratorul consideră că auditoriul va recepta mesajul cu înţelegere, el va oferi acestuia un aspect modal corespunzător gradual, şi anume, în prim plan va fi pusă necesitatea unor acţiuni, apoi va face apel la realizarea acestor necesităţi, fapt ce stabileşte laitmotivul unui astfel de discurs, care se reflectă în utilizarea modalităţii deontice cu valoarea modală <obligatoriu>.

Existenţa lumii reale reprezintă realitatea obiectivă, cu alte cuvinte, lumea reală acţionează drept criteriu al adevărului propoziţiei [103, p.143]. Adevărul sau minciuna[14] enunţării la indicativ se stabileşte în funcţie de viziunile complexe ale adresatului despre lumea reală şi disponibilitatea comunicativă a lui de a fi de acord cu locutorul. Prin urmare, dacă destinatarul deţine informaţii opuse celor prezentate de vorbitor, atunci adevărul enunţării poate fi supus îndoielii. Tocmai acest aspect este foarte important pentru discursul politic. Eficacitatea discursului politic se va stabili şi în funcţie de argumentele ce vor fi prezentate de către politician pentru a-şi susţine punctul de vedere, şi de faptul cât adevăr se va conţine în informaţia prezentată.

[14] La întrebarea ce este acel ceva despre care noi afirmăm că este adevărat şi fals, Satze identifică *propoziţiile*, Ausserungen, *exprimările*, iar Aussagen, *enunţurile*, iar Habermas susţine capacitatea de a disocia „o anumită clasă de propoziţii... pe care le-am putea socoti adevărate sau flase" [60].

Orice discurs politic trebuie, totuși, pentru a fi *credibil*, să respecte normele elementare ale raționalității și să aducă în discuție fapte verosimile. Numai în aceste condiții el poate fi convingător. Orice locutor politic știe că denaturarea realității nu poate fi oricât de amplă, întrucât ea nu poate acoperi imensa sferă a realului [6, p.112].

În textele discursurilor politice, oratorii apelează foarte des la informaţia ce constată adevărul general, dar şi la informaţia ce are un caracter privat. În discursul său din 8 aprilie 2004, ţinut în faţa Comisiei de investigare a atacurilor din 11 septembrie, secretarul de stat al Americii, Condoleezza Rice s-a referit în mod repetat la faptele istorice, pentru a convinge publicul de faptul că SUA nu este o ţară beligerantă, ci este nevoită să riposteze împotriva acţiunilor teroriştilor [227]. Oratorul menţionează evenimentele recente, martorii cărora au fost toţi cetăţenii Americii, dar şi cele de la începutul şi mijlocul secolului XX, fapt ce vine ca o confirmare a corectitudinii acţiunilor Americii.

(1) „Amenințarea teroristă asupra națiunii noastre nu a apărut pe 11 septembrie 2001. Cu mult înainte de acea zi, teroriștii radicali, care urăsc libertatea au declarat război Americii și lumii civilizate. *Atacul asupra flotei marine din Liban în 1983, deturnarea navei "Achille Lauro" în 1985, apariția organizației teroriste al-Qaeda și bombardarea World Trade Center în 1993, atacurile asupra instalațiilor americane din Arabia Saudită în 1995 și 1996, bombardarea ambasadei SUA în Africa de Est din 1998, atacul asupra navei "USS Cole" în 2000* - aceste și alte atrocități au făcut parte dintr-o campanie sistematică susținută pentru a răspândi devastare și haos și nimicirea americanilor inocenți" (trad.n.).

Aceste informaţii sunt adevărate şi, evident că, sunt receptate adecvat de către auditoriu. Oratorul susţine ideea discursului său prin lexicul subiectiv-evaluativ: teroriştii şi acţiunile lor sunt caracterizaţi prin cuvintele *atrocities (*atrocități), *devastation and chaos* (devastare și haos), *to murder innocent Americans (*nimicirea americanilor inocenți).

C. Rice menţionează că America, de-a lungul istoriei moderne, a promovat o politică împotriva violenţei (*this country simply was not on war footing* - această țară, pur și simplu, nu a fost pe picior de război*)*, iar operaţiunile militare desfăşurate au fost dictate de circumstanţe externe:

(2) „Teroristii erau în război cu noi, dar noi nu eram încă în război cu ei. Pentru mai mult de 20 de ani, amenințarea teroristă a devenit tot mai evidentă, însă reacția Americii pe parcursul a mai multor guvernări ale ambelor partide a fost insuficientă. Din punct de vedere istoric, societățile democratice au reacționat cu întârziere la amenințările care au luat amploare, preferând mai degrabă să tergiverseze în ceea ce privește combaterea acestora, astfel ca aceastea fie că au devenit din ce în ce mai periculoase pentru a mai putea fi ignorate sau fie că deja era prea târziu pentru a

mai recaționa cumva. În ciuda naufragierii navei RMS Lusitania în 1915 și a hărțuirii continue din partea germană asupra transportului maritim american, *Statele Unite nu au intrat în primul război mondial, doar cu doi ani mai târziu. În ciuda încălcărilor repetate ale Tratatului de la Versailles din partea Germaniei naziste și a provocărilor care au urmat pe tot parcursul mijlocului anilor - 1930, democrațiile occidentale nu au întreprins măsuri până în anul 1939. Guvernul SUA nu a reacționat la amenințările tot mai vizibile din partea Japoniei Imperiale până când amenințarea a devenit prea evidentă la Pearl Harbor.* Și, în pofida acestor tragedii, pentru întregul limbaj al războiului vorbit până la 11 septembrie, această țară, pur și simplu, nu a fost pe picior de război ” (trad.n.).

Argumentele aduse de orator pot fi contradictorii. Şi în acest caz însă, vorbitorul insistă asupra faptului că are dreptate şi încearcă să convingă publicul. Un exemplu în acest sens poate servi un fragment discursiv din discursul lui George W. Bush din 18 decembrie 2005 [225]:

(3) „*Este adevărat* că Saddam Hussein a intrat în istorie prin urmărirea și folosirea armelor de distrugere în masă. *Este adevărat* că el a ascuns în mod sistematic acele programe, și a blocat activitatea inspectorilor de arme din partea Națiunilor Unite. Este adevărat că multe națiuni au crezut că Saddam a deținut arme de distrugere în masă. Dar, o mare parte din informațiile secrete s-au dovedit a fi greșite. În calitate de Președinte al Dvs, eu sunt responsabil pentru decizia de a invada Irakul. Deci, consider că *a fost corect* de a-l elimina pe Saddam Hussein de la putere” (trad.n.).

Întrebuinţând construcţia modală *It is true (*este adevărat), oratorul nu lasă ascultătorul să dea situaţiei propria apreciere, ci insistă asupra unei singure interpretări, cea prezentată de el. Deşi preşedintele a recunoscut public că o mare parte din datele privind disponibilitatea armelor de distrugere în masă din Irak s-au dovedit a fi false, acesta susţine corectitudinea începerii acţiunilor militare în Irak. Preşedintele îşi asumă responsabilitatea pentru invazia Irakului – *I am responsible* (sunt responsabil); pe de o parte, este o exprimare a modalității subiective, iar pe de alta, utilizarea, în calitate de agent a pronumelui *it* şi a verbului-predicat la indicativ face ca enunţul să pară obiectiv.

După cum s-a specificat deja, referinţele la surse cunoscute, citarea replicilor unor personalităţi celebre şi apreciate, atât istorice, cât şi contemporane sunt mijloace eficiente de influenţare la nivel raţional şi emoţional a ascultătorului.

În discursul său susținut la Universitatea din Cairo, Egipt, 4 iunie 2009, B. Obama face apel de mai multe ori la textul Coranului, cartea sfântă a musulmanilor, asigurând, în acelaşi timp, publicul de faptul că politica noului guvern american nu este contra valorilor lumii islamice, ci dimpotrivă, o vede ca un aliat în lupta contra terorismului [228].

(4) „După cum Sfântul Coran ne spune: „Fii conştient de Dumnezeu şi vorbeşte întotdeauna adevărul.” Asta este ceea ce *voi încerca să fac* - să spun adevărul cum pot mai bine, umilit de sarcina pusă în faţa noastră şi *ferm în convingerea mea* că interesele pe care le împărtăşim ca fiinţe umane sunt mult mai puternice decât forţele care ne conduc spre dezbinare ” (trad.n.).

Obama se angajează să respecte regulile prezente în Coran, exprimându-şi intenţia prin intermediul lui *I will try (*voi încerca*),* şi consolidând cele spuse prin valoarea dovezilor *firm in my belief (*ferm în convingerea mea*).* Astfel sunt evidenţiate interesele comune ale Americii şi comunităţii musulmane – *the interests we share as human beings (*interesele pe care le împărtăşim ca fiinţe umane).

De asemenea, oratorul îl citează şi pe cel de-al doilea preşedinte al Americii, care confirmă lipsa ostilităţii poporului american în relaţia cu musulmanii.

(5) „De asemenea, știu că Islamul a fost întotdeauna o parte din povestea Americii. Prima națiune care a recunoscut țara mea a fost Maroc. Prin semnarea Tratatului de la Tripoli în 1796, al doilea președinte al nostru *John Adams* a scris: „Statele Unite nu poartă niciun pic de dușmănie în raport cu legile, religia sau liniștea musulmanilor” (trad.n.).

Mai mult, el vorbeşte despre contribuţia lumii musulmane la dezvoltarea Americii, referindu-se la cele mai importante valori ale fiecărui american: drepturi civile, probleme de afaceri, sport ş.a. În încheierea acestei părţi a discursului, locutorul aminteşte de persoana notorie în istoria acestei ţări – Thomas Jefferson. Astfel ascultătorilor, studenţi musulmani în cazul de faţă, li se creează impresia că politica americană este în consens cu lumea islamică.

(6) „Și de la fondarea noastră, musulmanii americani au îmbogățit Statele Unite ale Americii. Ei au luptat în războaiele noastre, ei au servit în guvernul nostru, ei au stat pentru drepturile civile, au început afaceri, au predat la universitățile noastre, au excelat pe arenele noastre sportive, au câștigat Premii Nobel, au construit cele mai înalte clădiri ale noastre și au aprins torța olimpică. Iar când primul american musulman a fost ales recent în Congres, el a depus jurământul de a apăra Constituția noastră, folosind același Coran Sfânt pe care unul dintre părinții noștri fondatori - Thomas Jefferson – îl păstra în biblioteca sa personală ” (trad.n.).

Pe parcursul acestui discurs, B. Obama face apel la Coran de trei ori, o singură dată la biblie şi o dată la Talmud, cu aceeaşi intenţie de a influenţa emoţional ascultătorul. Menţionarea triplă a preşedinţilor (de două ori îl menţionează pe Thomas Jefferson) are drept scop influenţarea percepţiei raţionale a discursului său. Apelul la adevăruri generale, de asemenea, confirmă ideea principală a discursului: America şi musulmanii nu sunt duşmani.

(7) „Suntem formați sub influența fiecărei culturi, care se trage din diverse colțuri ale lumii, urmând un principiu simplu*: E pluribus unum: Din mai mulți, unul”* (trad.n.).

(8) „Există, de asemenea, o regulă care se află la baza fiecărei religii – *procedăm cu ceilalți în așa fel, cum am fi dorit să se procedeze cu noi"* (trad.n.).

Dacă oratorul trebuie să-şi expună propriul punct de vedere, iarăşi, o va face reieşind din perspectiva perlocutorie a enunţării: părerea va fi exprimată cu o doză maximă de încredere în afirmaţiile făcute, sau va fi mascată prin intermediul modalizatorilor, care exprimă posibilitatea existenţei relaţiei dintre obiect şi trăsăturile acestuia.

În discursul politic verbul *will* ocupă o poziţie de lider în rândul modalizatorilor. Aceasta se datorează caracterului pragmatic al acestui tip de discurs: oratorul vorbeşte despre viitorul naţiunii, al ţării, al lumii şi îşi asumă responsabilităţile acestui viitor. Astfel, are loc influenţarea auditoriului şi atragerea acestuia de partea sa: poporul vrea să ştie cine îl va ghida şi ce îl aşteaptă în viitor (sau va preveni consecinţele negative). În discursul lui George W. Bush din 13 aprilie 2004, în cadul unei conferințe de presă pe tema situației din Irak [226]**,** oratorul utilizează în nenumărate rânduri verbul *will.* Intervine o anumită „suprautilizare" a acestui verb, fapt ce corespunde intenţiilor pragmatice ale discursului: convingerea auditoriului de siguranța acţiunilor sale în Irak. Utilizarea lexemului dat în cadrul unor structuri paralele intensifică efectul acţionării acestuia.

(9) „Succesul unui guvern liber în Irak este de o importanță vitală din mai multe motive. Un Irak liber este vital, deoarece 25 de milioane de irakieni au la fel dreptul de a trăi în libertate așa cum îl avem și noi. *Un Irak liber va apărea* ca un exemplu pentru reformatorii din Orientul Mijlociu. *Un Irak liber va arăta* că America este de partea musulmanilor care doresc să trăiască în pace, așa cum am demonstrat deja în Kuweit și Kosovo, Bosnia și Afganistan. *Un Irak liber va confirma* lumii întregi care îi urmăresc, că cuvântul Americii, o dată dat, poate fi de încredere, chiar și în cele mai grele timpuri " (trad.n.).

Întrebuinţarea expresiei *A free Iraq (Un Irak liber)* în calitate de subiect are scopul convingerii publicului că acţiunile militare ale Americii în Irak au fost în interesele irakienilor. Oratorul aminteşte şi alte „puncte fierbinţi", unde SUA a fost parte la conflictele interne, omiţând însă faptul că aceste teritorii încă nu sunt paşnice şi în lipsa oricărui pericol.

Evoluţia prevăzută a situaţiei poate avea un efect ambiguu în funcție de ce valoare va fi conferită, pozitivă pentru destinatar – în acest caz *will* ia forma unei promisiuni; dacă se prevăd urmări negative – *will* poate fi interpretat drept o ameninţare.

(10) „De-a lungul ultimilor câtorva decenii, am realizat că orice concesie sau retragere din partea noastră *va încuraja doar inamicul și conduce la mai multă vărsare de sânge"* (trad.n.).

Oratorul punctează şi riscul direct al unei vărsări de sânge, în cazul în care trupele americane vor părăsi Irakul. Adică, acţiunile militare ale părţii americane vor scoate irakienii din zona acestui

risc. În acelaşi timp, sunt lansate promisiuni cu privire la reformele democratice, care se aşteaptă în ţară. Aceste reforme sunt în legătură directă cu acţiunile Americii în această ţară.

(11) „Statele Unite și toate națiunile din coaliția noastră *vor stabili* relații diplomatice sănătoase cu guvernul irakian. O ambasadă americană *va fi deschisă* și un nou ambasador al SUA *va fi învestit.* În conformitate cu programul deja aprobat de Consiliul guvernatorilor, în Irak *se vor organiza alegeri* pentru formarea unei adunări naționale cel târziu în ianuarie anul viitor. Această adunare *va elabora o nouă și permanentă constituție,* care va fi prezentată poporului irakian într-un referendum național ce va avea loc în luna octombrie a anului viitor. Irakienii *vor alege apoi, până la 15 decembrie 2005, un guvern permanent* - un eveniment care *va marca încheierea perioadei de tranziție pentru Irak, de la dictatură la libertate"* (trad.n.).

De menționat că, în discursul susținut la 18 decembrie 2005 [225], cu ocazia primelor alegeri democratice în Irak, președintele Bush utilizează frecvent verbul *will* (22 de atestări în total*)* în mai multe cazuri nu pentru exprimarea ipotetică, ci a cunoştinţelor:

(12) *„*Ne apropiem de un nou an și există anumite lucruri pe care toti americanii ar putea să se aștepte ca să le vadă. *Vom vedea* mai mult sacrificiu – din partea militarilor noștri, familiilor lor și poporului irakian. *Vom vedea* un efort concertat pentru a îmbunătăți forțele de poliție irakiene și lupta împotriva corupției. *Vom vedea* cum puterea militară irakiană își câștigă încrederea, iar procesul democratic avansând. Pe măsură ce aceste realizări se vor întâmpla, mai puține trupe americane vor fi necesare pentru a-și îndeplini misiunea. *Voi lua decizii* în privința numărului de trupe armate în baza progreselor înregistrate pe teren și sfatul liderilor noștri militari - nu în baza unor termene stabilite de către politicieni la Washington. Forțele noastre din Irak sunt pe drumul spre victorie - *și acesta este drumul pe care vor reveni acasă "* (trad.n.).

Pe de o parte, construcţia „*We will see*" (vom vedea) este subiectivă, întrucât exprimă pronosticul din perspectiva vorbitorului (modalitate epistemică), iar pe de altă parte, acest pronostic se bazează pe legitimitatea obiectivă: în anumite condiţii (primele alegeri democratice în Irak) evenimentele vor evolua anume aşa (stabilirea şi consolidarea statalităţii). În plus, utilizarea pronumelui „*we*" (noi), de asemenea, generează un efect de obiectivitate: aceste evenimente sunt importante pentru toţi americanii şi irakienii. Şi de această dată preşedintele îşi asumă responsabilitatea pentru acţiunea trupelor americane în Irak: „*I will make decisions*" (voi lua decizii).

Astfel, eficacitatea discursului politic depinde de cât de convingător a fost oratorul, a reuşit să convingă publicul de necesitatea anumitor acţiuni şi evaluări, şi să-i facă să ia decizii şi să acţioneze în interesele respectivei forţe politice. Modalitatea este inerentă întregului text, iar anumitor enunţări li se dă un aspect modalizant pronunțat.

În condiţia lipsei de cunoaştere, politicianul modelează reacţia oamenilor, atât în cazul unor situaţii social-politice cunoscute deja, cât şi în cazul unora absolut noi. Cu acest scop oratorul recurge la trucul „obiectivarea enunţării", adică evaluarea personală va fi prezentată drept stare de lucruri obiectiv-existenţială, necesară, posibilă sau dorită. Din acest motiv modalitatea obiectivă poate fi definită drept un instrument de acţiune manipulatoare asupra conştiinţei umane.

Aşa cum modalitatea este produsul unui *eu-enunţiator*, considerat de B. Pottier (1992) *le maître des modalités* [*apud* 217, p.14], am considerat oportună examinarea noţiunii de subiectivitate, relaţionată cu modalitatea, manifestată în discursuri atât prin prisma pronumelui *eu* şi a verbelor la persoana întâi singular, cât şi a pronumelui *noi* şi a verbelor la persoana întâi plural. În realitate, *noi* nu ajunge să se exprime decât printr-un reprezentant, cel care realizează, de fapt, selecţia indivizilor şi care o poate modifica pe parcursul discursului, aşa cum este cazul oricărui element deictic. Într-un discurs politic, tendinţa vorbitorului este de a omogeniza membrii grupului, arătând posibilitatea ca aceştia să capete individualitate unitară, chiar dacă pronumele *noi* are, de fapt, semnificaţie eterogenă. Pe lângă aceasta, oratorii utilizează în mod alternativ pronumele *noi* şi *eu* sau verbe la persoana întâi plural şi singular pentru a sublinia capacitatea acestora de a se solidariza cu publicul şi de a acţiona ca un element de coagulare.

Având drept corpus confruntarea directă televizată dintre candidații finali pentru funcția de președinte al României din anul 2004 (dezbaterea video – „Destinația … Cotroceni", TVR1), al doilea tur de scrutin [237], ne vom opri în continuare asupra manierei în care aceștia au utilizat pronumele personale "eu/noi"[15], în încercarea lor de a influența telespectatorii. Vom interpreta alternativele enunțiative ale asumării individuale sau colective a rolurilor discursive. Ne propunem să discutăm, de asemenea, comportamentul discursiv-pragmatic al construcției epistemice "*Eu cred că*", în cadrul acestei interacțiuni verbale, avându-i ca protagoniști pe Traian Băsescu (T.B.) și Adrian Năstase (A.N).

Caracterul dialogic al discursului politic, în general, interacţiunea verbală directă în cadrul dezbaterii electorale televizate, în special, presupun construirea şi impunerea identităţii discursive a actorului politic în demersul său legitimator, afirmarea poziţiilor dominante, de putere, în situaţia de comunicare dată. Studierea efectelor discursive ale deicticelor personale se justifică prin faptul că pronumele personale şi posesive (adjective şi pronume) sunt unităţi lingvistice ale discursului

[15] Considerăm că putem extinde însă observația și la formele verbale, în condițiile în care, în română, pronumele de persoana I și II-a sg. și pl. în funcție de subiect sunt, de regulă, omise - , acesta este "unul dintre cele mai politice pronume" [178, p.360], având "un semnificat schimbător" [57, p.271], care poate varia chiar în cursul aceluiași discurs.

legitimator şi, respectiv, ale celui delegitimator, marcând opoziţia care esenţializează însăţi raţiunea de a fi a discursului politic [14, p.67].

Deicticele marchează organizarea textuală, devenind unele dintre cele mai adecvate instrumente (mărci lingvistice) utilizate de actori politici pentru a abstractiza şi a oferi un *fals concret* discursurilor politice, dar şi servind ca un mod de influenţare, ghidare a receptorului, alocutorului [95, p.8].

Pronumele personale sunt instrumentele lingvistice cu funcţie retorică, pe care politicienii contează, mai mult sau mai puţin conştient, în demersul lor persuasiv pentru a se reprezenta pe ei înşişi într-o lumină favorabilă, în contextul actual al importanţei personalităţii candidatului la preşedinţie [201]. Mai mult decât atât, acestea sunt eficiente în discursul politic datorită calităţii lor de implicare a puterii în relaţiile interpersonale între participanţii direcţi la dialog şi în raport cu adevăraţii destinatari ai mesajelor politice, alegătorii. Politicianul care îşi câştigă prin negociere (în varianta dezbaterii analizate Băsescu-Năstase) dreptul la cuvânt are avantajul de-a manevra referinţa pronumelor în scopul precizării relaţiei sale cu interlocutorii. Prin modul în care îşi exprimă *subiectivitatea*, locutorul dozează asumarea individuală sau colectivă a meritelor, includerea sau excluderea interlocutorului în/din grupul „celor buni", responsabilizarea directă sau indirectă a adversarului pentru eşecuri reale sau inventate. Pe lângă implicarea raporturilor de putere în discurs, în cazul dezbaterii electorale televizate, deicticele personale[16] concentrează conflictul între reprezentările contradictorii ale candidaţilor.

Deicticele cu funcţia sintactică de subiect introduc acte de limbaj care conturează *subiectivitatea enunţiativă* a politicianului şi raportul intersubiectiv între acesta şi contracandidatul său. În acelaşi timp, acestea definesc modalităţile adresării oponentului subsumate demersului delegitimator.

P. Charaudeau prezintă pronumele personale drept procedee lingvistice enunţiative, întrebuinţate de politicieni mai mult sau mai puţin strategic. În viziunea sa, pronumele au următoarele funcţii:

- *Elocutivă*: Pronumele persoanei I pun în scenă ethosul. Împreună cu verbele modale, adjectivele calificative şi adverbele de frază, aceste pronume personale subîntind diversele grade de implicare a enunţătorului în mesajul pronunţat; de exemplu, vorbitorul îşi asumă enunţul pentru

[16] Din punct de vedere etimologic, 'deixis' înseamnă 'a indica', sau 'a arăta' prin intermediul limbajului. Acest termen evidenţiază actul fundamental al exprimării. Deicticele personale sunt analizate de lingvistul francez E. Benveniste în cele doua volume publicate sub titlul "Problèmes de linguistique générale" (1966, 1974). Printre primii cercetători care s-au ocupat de deictice, în general, menţionăm pe J. Bar-Hillel, care le numeşte 'indexical expressions' (1954), pe R. Jakobson, care le numeşte 'shifters'(1963), (fr. embrayeurs) referindu-se la mobilitatea referinţei lor, şi pe E. Benveniste care foloseşte atât termenul de 'déictiques', cât şi pe cel de 'indicateurs' [190].

a proiecta ethosul ghidului suprem (atunci când candidează la preşedinţie), sau respinge enunţul, polemizând cu el în dezbatere, pentru a promova ipostaza sa de combatant.

- *Alocutivă*: Pronumele persoanei a II-a introduc interlocutorul în dezbatere şi îl plasează pe poziţia pe care o hotărăşte locutorul. Tot locutorul/vorbitorul este cel care stabileşte relaţia interlocutivă, selectând modalităţi de adresare, interpelare şi solicitare orientate spre interlocutor.

- *Delocutivă*: Pronumele cu sens generic, expresiile impersonale, definiţiile etc., permit enunţătorului să redea conţinutul mesajului fără implicarea aparentă în valoarea de adevăr a acestuia [188].

Utilizării „politice" a pronumelor personale îi este acordată o atenţie specială în cercetările analiştilor discursului politic. Van Dijk [179] şi Wilson [184], de exemplu, consideră că dihotomia între „noi" şi „ei" este definitorie pentru discursul politic. Studierea efectelor discursive produse de selectarea pronumelor personale a pus în evidenţă expresia tradiţională a opoziţiei ireconciliabile între cei doi poli ai politicii, puterea şi opoziţia. În campania electorală, publicului i se oferă formulări axilogice de tipul: „Noi" suntem cei buni (eficienţi, interesaţi de agenda cetăţeanului etc.), aşadar votaţi cu noi, iar „Ei" sunt cei răi (incompetenţi, corupţi etc.), deci nu-i votaţi!

Unul dintre sloganurile electorale cele mai vizibile lansate la alegerile locale din România, în mai 2008: „Noi cu Voi şi Ei cu Ei" a fost folosit, în variante diferite, de ambele partide câştigătoare ale alegerilor Partidului Social Democrat (PSD) şi Partidul Democrat Liberal (PDL). Pe parcursul campaniei, reprezentanţii acestor partide s-au acuzat reciproc de plagiat. Fiecare partid dorea să-i fie recunoscută paternitatea ideii sloganului de mai sus. Deşi demersul care a dus la crearea mesajului era evident populist, ambele partide intuiau eficacitatea formulei sloganului, datorată expresiei concentrate a relaţiilor de alianţă şi opoziţie politice. Un alt exemplu de slogan electoral în acest sens poate fi amintit cel al PCRM de la alegerile parlamentare din Republica Moldova din martie 2005: "Împreună vom transforma Moldova într-o ţară bogată, cu oameni avuţi! Moldova învinge împreună cu noi!" - Mesajele implicite ar fi: dacă îți dorești o țară bogată, prosperă, votează-ne pe Noi! Sau: o victorie, un viitor luminos al Moldovei poate fi realizat doar împreună cu NOI! […] Interpretări pot fi multiple, ideea este una, Votează-ne!!! Unde Ne=NOI=PCRM. Un alt exemplu similar de slogan mai recent (alegeri prezidențiale 2016) utilizat de candidatul Partidului Democrat din Moldova, Marian Lupu „Împreună suntem mai puternici". În cazul lui Barack Obama, „Yes We Can"(în traducere „Da, Noi putem") a devenit, acea frază mobilizatoare, provocatoare şi istorică din campania electorală prezidențială din SUA în 2008, unde NOI=EU (Partidul Democrat) +VOI (Poporul). Teun van Dijk [179] relevă că acţiunea persuasivă a discursului politic are ca scop obţinerea "puterii persuasive". Persuasiunea şi

manipularea sunt puse în legătură cu strategiile politeţii pozitive, ca în cazul folosirii pronumelui ‘noi’ cu valoare inclusivă, prin care enunţiatorul acordă auditoriului statutul de participant.

În discursul politic, relaţia ‘eu-tu’, este cel mai frecvent înlocuită de relaţia ‘eu- voi’. Ca părinte al teoriei enunţării, E. Benveniste a accentuat importanţa relaţiei subiective între ‘eu’ şi ‘tu’, în cadrul enunţiativ: “ Ca formă de discurs, enunţarea propune două ‘figuri’, în egală măsură necesare, una este sursa enunţării, cealalta este ținta. Aceasta este structura dialogului. Două figuri partenere sunt, alternativ, protagoniști ai enunțării” (trad.n.) [*apud* 14 , p.73].

E. Benveniste afirmă că limbajul oferă semne vide non-referenţiale în raport cu realitatea, pe care fiecare locutor şi le apropriază în exercițiul discursului, atribuindu-le o semnificaţie prin raportare la persoana sa și prin definirea unui partener ca “tu”. Limbajul (ca sistem de semne) este profund marcat de expresia subiectivității, dar fundamentul subiectivității este în exercițiul limbajului. Limbajul apropiat devine instanță a discursului, caracterizată printr-un sistem specific de referințe interne a cărui cheie este “eu”.

Prin urmare, E. Benveniste redefineşte fundamentul lingvistic al subiectivităţii ca pe o relaţie dialectică între cei doi termeni ‘eu’ şi ‘tu’. Aşa cum consideră Charaudeau, politicianul îi conferă publicului său statutul de complice şi de dublură a sa [194]. Ca şi politicianul, publicul are o dublă identitate, cea socială, obiectivă, şi cealaltă construită de discurs.

Prin îmbinarea analizei mecanismului enunţării cu abordarea pragmatică a rolurilor instanţelor discursive, precum şi a interdependenţei lor constitutive, ne propunem examinarea sensului referenţial al deicticelor personale pronominale de persoana I sg. și pl. De asemenea, sensurile referenţiale ale ocurenţelor semnificative numeric ale deicticelor personale, care fac obiectul studiului nostru, vor fi corelate cu relaţiile de putere rezultate în interacţiunea directă sau indirectă cu adversarul său şi cu electoratul. În analiza de față vom lua la bază teoria relevanţei şi principiile postulate de aceasta[17] Carston 2002, Sperber şi Wilson 1986/1995, Wilson 2004, Wilson şi Sperber 2004, în contextul cărora comunicarea este un stimul ostensiv-inferenţial. Astfel, dezbaterile politice sunt şi ele stimuli ostensivi-inferenţiali pentru că politicienii vor să atragă atenţia ascultătorilor lor cu ajutorul discursului; ascultătorii se aşteaptă ca informaţia pe care o procesează să producă efecte cognitive pozitive, fără să necesite un efort de procesare ridicat.

Un discurs politic este relevant pentru ascultători dacă duce la efecte cognitive pozitive fără să necesite un efort mare de procesare. Elemente structurale ale discursului pot contribui la

[17] Relevanţa unui input/stimul pentru un individ. Cu celelalte lucruri neschimbate (Caeteris paribus), cu cât efectele cognitive pozitive rezultate în urma procesării unui input/stimul sunt mai numeroase, cu atât relevanţa stimulului este mai mare pentru un individ la un moment dat. Caeteris paribus, cu cât efortul de procesare creşte, cu atât este mai scăzută relevanţa unui input/stimul pentru un individ la un moment dat (trad. n.) [183, p.3-4].

menţinerea unui efort de procesare scăzut, înlesnind în acelaşi timp înţelegerea şi acceptarea mesajului.

Efectele (pozitive) cognitive pot fi definite ca o schimbare produsă în mediul cognitiv al auditorului, „ceva care merită să fie obţinut", „o schimbare importantă a modului în care un individ îşi reprezintă lumea"[183, p.2]. Efectele cognitive pozitive sunt de trei tipuri: (i) întărirea/consolidarea unor premise contextuale, (ii) contrazicerea şi eliminarea unei anumite premise contextuale şi (iii) implicaţiile contextuale, cel mai important fiind cel din urmă.

Atât analiza cantitativă, cât şi analiza calitativă a pronumelor personale subiect susţin ipoteza conform căreia candidaţii folosesc limbajul pentru a da viaţă realităţii pe care o descriu şi o promovează ca reală.

Din analiza comparată a celor doi candidați, se poate observa că nu este semnificativă diferența în utilizarea pronumelui personal de pers. I pl., 19 ocurențe în cazul lui Băsescu și respectiv, 18 în cazul lui Năstase. Cât privește pronumele personal de persoana I sg., acesta apare de 45 de ori în răspunsurile lui T. Băsescu şi de 50 de ori în cele ale lui A. Năstase. Funcţia lor principală este de a evidenţia rolul pe care şi-l asumă vorbitorul, subliniind în acelaşi timp şi implicarea/neimplicarea lui în discurs. Mai mult, subiectele pronominale exprimate duc şi la o schimbare a *structurii informaţionale,* subiectul nu mai este *topicul* enunţului, ci *focusul*: '*eu*' aduce informaţia cea mai importantă în cadrul enunţului.

Prezenţa lui '*eu*' subliniază existenţa unei antiteze, antiteză care rămâne însă presupusă şi care ar putea fi exprimată de o construcţie de tipul *eu, şi nu contracandidatul meu, voi face X*, informaţia pe care folosirea pronumelui '*eu*' o presupune pragmatic.

(1) La Anvers *eu* mi-am servit ţara. (T. B.)

Exemplu (1) susţine interpretarea pe care tocmai am sugerat-o. Limba română are o ordine a cuvintelor relativ liberă ceea ce permite manipularea relaţiei *topic – focus*. Băsescu topicalizează grupul prepoziţional *la Anvers* deoarece acesta se referă la o informaţie veche (Năstase l-a întrebat pe Băsescu ce făcea la Anvers în perioada comunismului, încercând să sugereze că cel dintâi ar fi fost spion). Prin folosirea pronumelui *eu,* Băsescu vrea să sublinieze că el îşi servea ţara, spre deosebire de contracandidatul său. Presupoziţia pragmatică este un element des folosit de politicieni. În acest exemplu, Băsescu o foloseşte pentru a nu-l ataca direct pe Adrian Năstase, lăsând această informaţie nerostită, dar manipulând structura enunţului.

Prezintă interes analiza temelor pe care candidaţii au vrut să le sublinieze prin folosirea pronumelor personale. Băsescu a folosit pronumele personal *eu* în momentul în care a încercat să sublinieze calităţile sale de lider, viziunile şi convingerile sale (prin recursul la categoria modalității, bineînțeles) de neclintit referitoare la binele ţării şi ale românilor sau pe cele referitoare

la corupţia instituţionalizată. Repetând aceste elemente, izbuteşte să stabilească şi să accentueze antiteza dintre el şi contracandidatul său: el, Traian Băsescu, este sincer şi vrea să aducă o adevărată schimbare:

(2) „Dar *cred* că într-o cursă electorală poate este bine să spui şi aşa ceva. Discutam cu colegii la începutul campaniei. Măi, ce blestem o fi pe poporul ăsta de a ajuns până la urmă să aleagă între doi foşti comunişti? Între Adrian Năstase şi Băsescu. În oglindă mă uitam la mine şi zic: „*Mă, tu* ai respect pentru poporul român, Băsescule?" - mă întrebam. Zic: „Am!" „*Tu* ţi-ai bătut joc de poporul român?" „Nu am avut senzaţia că am făcut-o vreodată." Dar, marea problemă pe care *noi* doi o avem, e nu numai că am fost amândoi membri de partid, ăsta era statul atunci. De aici *eu cred* că mergând din aproape în aproape, *poate* că discuţia asta n-ar fi trebuit să aibă loc. Poate că era momentul ca în faţa românilor să vină alt tip de candidat decât *noi doi. E adevărat, eu* n-am trăit din muncă politică, dar am fost membru de partid. Marea dramă însă nu este ca am fost membru de partid". (T. B.)

Sub (2) am reprodus mult comentatul *moment al oglinzii*, moment despre care s-a spus că i-a asigurat lui Băsescu victoria. Se poate observa că Băsescu foloseşte pronumele personal *tu* pentru a vorbi cu el însuşi, pentru a se auto-interoga în legătură cu intenţiile pe care le are faţă de electoratul şi poporul român. Ca şi în cazul exemplului (1), folosirea emfatică a pronumelui personal *tu* subliniază o antiteză între Băsescu şi Năstase: de data aceasta presupoziţia este că, spre deosebire de Adrian Năstase, el, Băsescu, respectă poporul român şi nu şi-a bătut joc de el.

Trebuie amintit faptul că referirea lui Băsescu la blestemul românilor de a avea de ales între doi foşti comunişti, fraza din exemplul (2): *„Ce blestem o fi pe poporul ăsta de-a ajuns până la urmă să aleagă între doi foşti comunişti: Adrian Năstase şi Traian Băsescu",* a devenit unul dintre cele mai memorabile momente din istoria dezbaterilor finale televizate ale campaniilor prezidenţiale din România.

Istoria dezbaterilor prezidenţiale televizate româneşti consemnează câteva momente cruciale, care sunt considerate responsabile în mare măsură de rezultatul alegerilor. Sociologii numesc un astfel de moment ca fiind un „glonţ de argint".

Confruntarea finală din 2004 aduce cu sine un moment bine gândit, o manevră politică câştigată de Traian Băsescu prin lipsa de reacţie a lui Adrian Năstase şi anume momentul "doi foşti comunişti" (Fig. 2.3.):

Fig. 2.3. Secvența: "doi foști comuniști" (Sursa: TVR1, 08.12.2004)

Auto-interogându-se, Băsescu implică anumite lucruri neplăcute despre contra-candidatul său, dar nu îl atacă direct. În acest dialog Băsescu – Băsescu, candidatul foloseşte un limbaj specific conversaţiei de zi cu zi, caracteristic omului ordinar. Astfel, candidatul subliniază propria sa apartenenţă la masa alegătorilor: şi el este un om de rând, sincer, care încearcă să îşi ajute poporul. Este interesantă şi trecerea de la un *tu* autoreferenţial, dacă îl putem numi aşa, la un *eu* la fel de disjunctiv ca şi celelalte, poate chiar mai puternic antitetic datorită folosirii unui *noi*, intercalat între două ocurenţe ale lui *eu*, prin care Băsescu pare că încearcă să sublinieze o legătură între el şi Năstase, pentru ca mai apoi să sublinieze încă o dată incompatibilitatea şi antiteza totală: „*E adevărat, eu* n-am trăit din muncă politică."

Pe de o parte, utilizând frecvent pronumele personal *eu* pentru a-şi accentua calităţile şi propriul program, iar alte ori pentru a implica antiteza existentă între el şi Adrian Năstase, mesajul lui Băsescu devine activ în minţile telespectatorilor, acest fapt contribuind şi el la menţinerea unui nivel scăzut al efortului de procesare din perspectiva teoriei relevanței.

Pe de altă parte, răspunsurile lui Băsescu pot duce la apariţia tuturor celor trei tipuri de efecte cognitive pozitive. De exemplu, procesarea mesajului din exemplu (2), poate duce la întărirea/consolidarea unor premise contextuale, cum ar fi *Băsescu este interesat şi sigur de binele poporului*, idee exprimată prin utilizarea pronumelui *eu* și a verbului modal epistemic *a crede*, marcând un grad ridicat de certitudine, uz apropiat de factiv.

Procesarea răspunsurilor lui Băsescu poate duce şi la contrazicerea şi eliminarea unei premise contextuale. Ne putem imagina un cetăţean care credea că Năstase era personajul pozitiv, dar, în urma procesării mesajului lui Băsescu, ar putea concluziona că acest lucru nu corespunde adevărului. În acest caz alegătorul s-ar afla într-un moment de disonanţă cognitivă a cărei

soluționare cere anularea uneia dintre premisele contextuale, în cazul dat cea ce ține de onestitatea lui Năstase.

În această ordine de idei, procesarea răspunsurilor lui Băsescu, poate duce la apariţia unor implicaţii contextuale, cel mai important efect cognitiv pozitiv. Înţelegerea şi acceptarea exemplelor (1) şi (2) ar putea duce la implicaţia contextuală *Năstase a fost un informator şi este corupt*.

Trebuie menționat faptul că în niciun moment al dezbaterii electorale, publicul nu este uitat. Atât T. Băsescu, cât și A. Năstase fac referiri flatante la acesta și caută orice prilej pentru a-l atrage și a-l convinge să acorde unuia dintre ei votul : (3) *Sper* că scrutinul electoral de duminică să fie unul concret, pentru că altfel riscăm să aruncăm în aer democrația din România, *dovedindu-ne incapabili să respectăm* votul poporului român. (..) *Eu cred* că ce s-a întâmplat la primul tur a devenit o lecție pentru toată clasa politică și respectul pentru voința alegătorului ... *trebuie* respectat și nu fraudat (T. B.).

Pentru persuadarea electoratului conjunctural, Adrian Năstase susține până și ideile PNL și ale PRM, în măsura în care acestea răspund nevoilor românilor: (4) Sunt social-democrat și *bineînțeles cred că* sprijinirea oamenilor care au probleme. De aceea, *consider că nu trebuie* să lăsăm pe nimeni în urmă (…), dar apreciez, în același timp, avântul liberalilor, *sunt convins* că dorința lor de a reuși prin ei înșiși, eforturile pe care le fac pentru a crea locuri de muncă sunt importante pentru țară. *Sunt convins* că mulți dintre ei mă vor vota. Respect justițiarismul celor care au votat pentru PRM. *Sunt convins* că valorilor lor, dorința ca România să fie o țară demnă, mândră, o țară fără corupție, cinstită, contează foarte mult (…). (A. N.).

Dacă e să privim dinamica acestor doua exemple (3 și 4), remarcăm că în ambele secvențe discursive predomină o *modalitate în ascensiune,* care debutează cu verbele *sper* sau *cred,* apoi culminează cu *trebuie* prescriptiv și modalizatorul *sunt convins,* sinonim cu adverbul de modalitate *cu siguranță,* care indică gradul de siguranța a vorbitorului față de cele spuse. Utilizarea acestora contribuie la consolidarea continuă a ideii de certitudine, siguranță a locutorului.

Adrian Năstase face uz și de evaluări personale care transferă publicului propriile opinii, subliniind solidaritatea de simțire și gândire cu cetățenii pe care îi respectă: (5) „Cei care ne urmăresc acum probabil că sunt dezămăgiți, vor trece poate pe alt canal de televiziune. *Mi se pare inadmesibil* ceea ce face domnul Băsescu. (…) în loc să discutăm despre niște chestiuni care sunt importante pentru cei care ne privesc, cei care vor vota, intră într-o discuție jenantă (…)".

Acesta este un exemplu ilustrativ de satisfacere a dorinței receptorului de a fi înțeles, ascultat.

De remarcat că, preponderenţa cazurilor în care vorbitorul îşi disimulează identitatea individuală şi politică, apelând la un *noi* care desemnează o colectivitate nediferenţiată sub aspectul opiniilor, se asociază cu preponderenţa formelor modalizării deontice a enunţurilor. Ca voce din grup, egală în drepturi cu celelalte voci, vorbitorul îşi poate permite să fixeze obiectivele acţiunii grupului, obiective a căror convergenţă nu poate fi pusă la îndoială în condiţiile date.

Traian Băsescu este acel care se raportează cel mai des la poporul român, mărturisind: (6) „Am tricolorul în suflet, iar tricolorul este poporul român".

În mesajul final către electorat, T. Băsescu utilizează o formulă care l-a consacrat și a făcut din el liderul apropiat de popor, venit din rândul celor simpli: (7) *„Oameni buni,* 12 decembrie este o zi de importanță fundamentală pentru Români".

Antrenarea într-un discurs conflictual presupune angrenarea într-un mecanism interacțional în care superioritatea este marcată mai ales la nivelul cantitativ al intervențiilor. A confisca, a deține cuvântul este un semn al relației de dominare impuse contracandidatului. Frecvența suprapunerilor sau a întreruperilor în succesiunea inițiativelor verbale este marcată la nivel lingvistic de prezența enunțurilor incomplete, a reluărilor sau anticipărilor.

Contestarea rolului conversațional este frecventă și are un caracter antagonic pronunțat. În (9), de exemplu, la un moment dat, A. Năstase, cel întrerupt, protestează explicit împotriva acestui procedeu: (8) „Capacitatea unui candidat este să se încadreze în subiect, că s-a vorbit de trei și …". (T. B.); (9) „O să mă încradrez în timp și o să fac lucrul acesta dacă nu mă împiedicați dumneavoastră".

Este interesant faptul că tocmai Băsescu, care își întrerupe de cele mai multe ori candidatul și răspunde în locul lui, are o atitudine extrem de agresivă atunci când este întrerupt la rândul lui de rivalul său, relevându-și astfel temperamentul coleric: (10) „La următoarea întrebare care se pune domnului Adrian Năstase răspund și *eu* vreo 5 ore".

Caracterului vădit conflictual al discursului i se adaugă numeroase mărci ale afectivității, ceea ce înseamnă că foarte multe dezbateri politice pot fi încadrate în categoria comunicărilor conflictual-afective, conform tipologiei lui Windish [218, p. 61]. Implicarea, emoția locutorului determină trăsături particulare ale comportamentului interacțional, care, la rândul său, imprimă un caracter puternic afectiv discursului.

Discursul instituționalizat glisează deseori spre discursul caracteristic situațiilor de comunicare informale, dezbaterea luând forma unei conversații sau chiar a unei certe.

Ampla succesiune de acuzații reciproce din secvența următoare, de exemplu, imprimă discursului un aer de dispută privată dintr-o conversație cotidiană: (11) „Este o informație care

face parte din stilul dumneavoastră. „Am mărit pensiile” – dar nu spuneți cât ați crescut la prețurile de încălzire și la pâine”. (T.B.)

„Am spus în schimb cât ați scăzut dumneavoastră pensiile în perioada 97’- 2000: cu 20%”. (A. N.); (12) „Domnule Băsescu, datorită inflației dumneavoastră, pensia a scăzut din punctul de vedere al echivalentului de dolar”. (A. N.)

„Ok, iar datorită creșterii prețurilor la dumneavoastră, a scăzut puterea de cumpărare a pensionarilor la circa 70 % față de 2000”. (T.B.); (13) „Probabil că nu știți că sunt primarul capitalei de vreo patru ani și jumătate”. (T. B.)

„Știu, nu s-a simțit lucrul acesta, dar nu e o problemă”. (A. N.) – ceea ce implică presupoziția că Băsescu e incompetent în această funcție.

„Nu l-ați simțit dumneavoastră, dar e o chestie de percepție”. (T. B.) În măsură ce conflictul evoluează spre punctul culminant, formele pronominale de adresare evoluează spre o direcție intimă, apelându-se la formele pronominale de persoana a II-a singular. Este de remarcat faptul că de la un moment dat, contracandidații renunță brusc la dresarea cu persoana a II-a plural și trec la persoana a II-a singular, schimbare inițiată de T. Băsescu: (14) „Drama este că nu avem voie să rămânem tot cu mentalitatea aia și după 15 ani, de când nu mai e comunism în România. Iar *tu* mă convingi în fiecare zi că nu ești capabil să înțelegi că instituțiile astea trebuie să funcționeze singure”.

Observăm un mesaj modalizat puternic, cu o dinamică modală în ascensiune, prin utilizarea la început: *nu avem voie să rămânem* tot cu mentalitatea aia (valoarea modală <inadmisibil>), la mijloc: *nu ești capabil să înțelegi (*valoarea modală <incapabil>) și la sfârșit: instituțiile astea *trebuie să funcționeze* singure (valoarea modală <obligatoriu>). Glisările de la plural la singular devin mai frecvente spre finalul întrevederii, tot Băsescu fiind acela care începe să se adreseze contracandidatului său într-o manieră informală: (15) „Nu *l-ai* mai *susținut* pe Ceaușescu, așa, să n-aibă opoziție” (replică acidă la replica anterioară a lui Năstase care afirmase că nici el, la fel ca T. Băsescu, nu a trăit din munca de partid în regimul comunist).

În cazul talk-show-ului, comunicarea conflictuală își adaugă o componentă de spectacol. Participarea afectivă intensă, *subiectivizarea* discursului dincolo de limitele admise de context, aducerea intimității în sfera publicului contribuie la realizarea spectacolului dedicat telespectatotului.

Este relevantă, în cadrul discursului politic, funcționarea discursiv-pragmatică a construcției epistemice *(eu) cred că,* sintagmă pentru care menționăm polifuncționalitatea pragmatică.

Verbul *a crede* la persoana întâi singular prezent indicativ, diateza activă, poate avea trei valori pragma-semantice: ca verb psihologic de credinţă, ca verb epistemic şi ca verb evidenţial în uz performativ pentru diferite acte de limbaj:

(i) *Ion Iliescu*: *Eu cred că* Dumnezeu există. *Eu cred* în Dumnezeu. Eu m-am născut într-o casă de oameni evalvioși și am fost botezat în religia ortodoxă. Și am asimilat, mail ales în anii copilăriei și în viață ceea ce este fundamental în credința creștină (verb ce ține de domeniul psihologiei) [57].

(ii) *Adrian Năstase*: Iar întâlnirea mea cu preşedintele Putin *eu cred* că a pus bazele unei relaţii economice mai consistente (verb epistemic) [237].

(iii) *Ion Iliescu* : Nu, răspund direct, inclusiv cu amendări incluse. Spre deosebire de domnul Constantinescu, care a încercat să exprime teoretic nişte consideraţiuni despre ce înseamnă reprezentare în exterior, eu mă prezint cu faptele mele din aceşti ani şi mai ales din ultimii patru ani. Şi *eu cred că* în domeniul politicii externe România a înregistrat în aceşti 4 ani de zile progrese remarcabile care sunt apreciate pe plan internaţional. Şi au fost ani în care aceste lucruri au consemnat câteva lucruri majore; ele, pe de o parte, au dat viaţă unui comandament, unui obiectiv al Revoluţiei române, care, între cele 10 puncte programatice ale Proclamaţiei Revoluţiei din decembrie, includea această deschidere a României către lume. *Eu cred că* aceşti ani au marcat consacrarea acestei deschideri a României către lume, au consacrat consolidarea poziţiei României în organismele internaţionale şi a fost un obiectiv major pentru noi, poate un obiectiv nr. 1 al acestei perioade: relaţiile cu instituţiile europene şi euroatlantice. În aceşti ani s-a produs mutaţia fundamentală din acest punct de vedere: suntem membri asociaţi la Uniunea Europeană … (verb din domeniul evidenţial) [54].

Utilizarea pragmatică în condiţiile gramaticale specificate mai sus se regăseşte şi la nivelul construcţiei englezeşti corespunzătoare – *I think (that)* – ceea ce reprezintă o *precondiţie funcţională* pentru ca verbul să înregistreze o evoluţie spre calitatea de parantetic, situaţie în care decolorarea lui semantică îl face să se comporte ca regentă „slabă", fără sens reprezentativ (iconic), şi de aici să avanseze spre statutul de *marcator epistemic discursiv* [127]. În calitate de construcţie parantetică şi de regentă slabă, *(Eu) cred că* dezvoltă un sens atitudinal al enunţiatorului, un sens care nu mai participă la partea substanţială, de conţinut, a mesajului. Semnificaţia enunţului (i) este unitară, având în vedere că întâlnim un sens descriptiv atât la nivelul regentei, cât şi la nivelul propoziţiei complement. În enunţul (ii) regenta exprimă atitudinea mentală a vorbitorului – care în acest caz este de încredinţare în adevărul propoziţiei complement –iar în (iii) regenta se apropie foarte mult de semnificaţia evidenţială, adică semnalizează o cunoaştere a enunţiatorului a cărei sursă o reprezintă prelucrarea inferenţială a informaţiei din context [127].

F. Palmer (1986) îl încadrează pe *I think* ca verb modal epistemic şi evidenţial, arătând că el indică *speaker's epistemic judgement* [*apud* 176]. Chafe (1986), vorbeşte despre faptul că *I think* se referă la modul de a şti al enunţiatorului, mod pe care îl denumeşte *belief*, făcând menţiunea că apare mai frecvent în conversaţie decât în scrisul academic; Stubbs îl numeşte „verb privat" şi introduce parametrul caracterului verificabil sau nonverificabil din punct de vedere empiric al propoziţiei complement. *I think* cu sens epistemic introduce o subordonată a cărei natură este verificabilă empiric (*empirically verifiable*), iar *I think* cu sens psihologic de *believe*, deci cu sens „privat", introduce o propoziţie complement a cărei natură este nonverificabilă. Persson distinge trei sensuri procedurale diferite pe care le poate indica construcţia *I think* în cadrul enunţului: *probability based opinion, pure opinion* şi *subjective evaluation.* Departajarea acestor valori procedural pune în lumină criteriul prezenţei semnificaţiei de obligaţie sau de necesitate la nivelul propoziţiei complement (*I think you should read this book*) ca indice procedural de „ *pure opinion*" în termenii lui Persson *[apud* 176].

Aijmer şi apoi Simon-Vandenbergen utilizează în analizele lor distincţia *belief versus opinion*, presupunând faptul că o opinie implică o anumită *evaluare*, admite modalizări şi că se caracterizează printr-o natură *documentabilă*.

Halliday numeşte regenta *I think* metaforă interpresonală de probabilitate (*interpersonal metaphor of probability*), unde termenul de metaforă este înţeles din perspectivă cognitivă, şi aceasta deoarece opinia enunţiatorului este codificată aparte de propoziţia complement, devine o formă enunţiativă, separându-se de conţinutul comunicat [156, p.354] . *I think* este încadrabil ca secvenţă metalingvistică în clasa marcatorilor de validitate [126, p.68-69].

În interviul politic, modalizatorul epistemic *I think* este folosit cu funcţia de a evita implicarea locutorului, dată fiind tendinţa ca enunţiatorii actori politici antrenaţi în acest gen de comunicare preferă semnificaţia vagă uneori, aproximările, generalizările ambigue [176].

Simon-Vandenbergen foloseşte următorii parametri de analiză: poziţia în enunţ a modalizatorului epistemic, natura propoziţiei complement, în sensul că în legătură cu aceasta trebuie să se stabilească dacă este o *opinie* sau o *părere (belief)*, colocaţiile admise şi macromodalitatea dicursivă cu care construcţia *I think* se armonizează într-o zonă de text mai mare [176].

Pronumele *eu* apare mai frecvent în răspunsurile lui Năstase, dar acest fapt nu duce neapărat la o creştere a efectelor cognitive pozitive, în primul rând datorită combinării lui cu verbul *a crede* (17 ocurenţe). Tabelul din Anexa 3 reproduce contextele în care Năstase foloseşte pronumele personal *eu* împreună cu verbul *a crede*, verb al cogniţiei, cu valoare epistemică, care exprimă universul credinţelor, al convingerilor etc.

În contextele respective, verbul *a crede* în cele mai multe cazuri, nu înseamnă a *fi* „convins/sigur de ceva, a avea convingerea că”, ci „a fi de părere că”. Astfel, Năstase e de părere că *relaţiile româno-ungare* s-au îmbunătăţit, dar nu este sigur de acest fapt. Mai e de părere că este importantă preţuirea faunei româneşti şi că acest lucru a avut loc, asta în momentul în care moderatorul îl întreba despre cruzimea de care a dat dovadă în momentul vânătorii mult discutate în presă şi dacă are intenţia să renunţe la vânătoare.

Folosirea recurentă a acestei construcţii semnalează, în unele cazuri, o lipsă de siguranţă, o încercare de a se eschiva, de a nu-şi asuma responsabilitatea pentru cele afirmate. Astfel, Adrian Năstase apare nehotărât, nepregătit şi nesigur. Ţinând cont că el reprezenta puterea în acel moment, ar fi trebuit să îşi asume aceste afirmaţii, şi să emită propoziţii categorice, aşa cum a făcut-o Băsescu.

Mai trebuie menţionat că de cele mai multe ori această structură (*eu cred*) rupe curgerea firească a frazei (vezi ex.10 din Anexa 3), ceea ce duce la o creştere a efortului de procesare, fără a produce efecte cognitive pozitive în direcţia dorită de vorbitor: în cazul în care vor procesa mesajul, alegătorii vor considera că Năstase este nesigur şi vor ezita să-l voteze.

S-a sugerat că folosirea pronumelui personal *eu* cu verbe de opinie (precum *a crede*, *a bănui* etc.) este o marcă a politeţii negative şi o modalitate de respectare a maximei modestiei [71, p. 339]. Fără a nega aceste afirmaţii, considerăm că ele pot fi susţinute în contextul în care un discurs este analizat din perspectiva teoriilor politeţii, situaţie care nu se aplică în cazul de faţă pentru că, din perspectiva teoriei relevanţei, vorbitorii aleg să transmită un mesaj care să corespundă propriilor lor abilităţi şi preferinţe [183]. Mai mult, în cazul unei dezbateri politice în care candidaţii au ultima şansă de a se adresa direct alegătorilor şi de a încerca pentru ultima dată să le câştige încrederea şi votul, candidaţii nu trebuie să pară modeşti, ci hotărâţi. Astfel, considerăm că folosirea unei astfel de structuri în cadrul unui discurs politic nu face decât să sugereze o lipsă de încredere în propriile forţe, o încercare de a modaliza enunţul şi de a nu-şi asuma întreaga responsabilitate pentru mesajul rostit.

De exemplu, în (*15*) „/…/ în ceea ce priveşte Ungaria, *eu cred* că relaţiile noastre din ultimii ani s-au ameliorat în mod deosebit” folosirea construcţiei *eu cred* nu face decât să diminueze forţa persuasivă a mesajului, insistând asupra unei viziuni personale, situație complet diferită, dacă e să comparăm cu următorul exemplu ilustrativ de întrebuințare a marcatorului epistemic *eu cred că* în secvența discursivă a lui Băsescu: *Eu cred* că ce s-a întâmplat la primul tur a devenit o lecție pentru toată clasa politică și respectul pentru voința alegătorului ... trebuie respectat și nu fraudat (T. B.).

În această situație, uzul lui *Eu cred că* se asociază cu o retorică împăciuitoristă de tip *wishful thinking*, prin care locutorul prezumă și își imaginează propria cunoaștere ca împărtășită

și de interlocutor, public. Într-o astfel de situație de comutare a centrului epistemic personal, se contribuie la întărirea/consolidarea unor premise contextuale.

2.3. Concluzii la Capitolul 2

1. Constatăm că analiza modalizatorilor în comunicare, în general, oferă multiple posibilități de interpretare, în funcție de intenția pragmatic codificată de emițător și de situația de comunicare (imediată sau mediată). La baza oricărui enunț stă intenția comunicativă a locutorului. În același timp, locutorul își orientează enunțul spre interlocutor. Prin abordarea comunicativ-pragmatică, modalitatea devine categorie, orientată spre interlocutor: orice structură modală se folosește în scopul efectului asupra interlocutorului. Orientând mesajul spre interlocutor, modalitatea devine o categorie relațională care ocupă un loc central în comunicare. Între emițător și receptor există o relație dialectică. Aprecierea celor întâmplate de către receptor se formează sub influența aprecierii emițătorului. Dorința de a influența receptorul se manifestă modal în sensul de a-i crea o anumită opinie, convingere. Modalitatea receptării poate uneori devia considerabil de la modalitatea inițială a emițătorului din cauza unei mari libertăți a opțiunii, ceea ce, fatal, îl îndepărtează de intențiile modale ale emițătorului.

2. O condiţie specifică însă câmpului comunicării politice devine construcţia sensului modal de către actorul politic în aşa fel, încât receptorul, adică segmentul-ţintă, să poată participa la actul de cooperare comunicaţională. În caz contrar, efectul persuasiv al comunicării prin categoria modalității devine unul nul.

3. Expresiile modale sunt utilizate cu evident scop argumentativ şi persuasiv de către actorii politici. Orice discurs politic neapărat va îngloba, în toate elementele sale, suficiente mărci ale afectivității şi componente logice, fapt ce asigură o interacţiune reciprocă eficientă dintre argumentare şi modalizare în discursul politic. Orientarea vectorială dinspre emiţător spre receptor va varia pe diferite traiectorii, după cum am demonstrat, în dependenţă de scopul comunicativ al actorului politic.

4. Accentuarea dimensiunii argumentative a discursului politic determină examinarea procedurilor logico-discursive prin care sunt elaborate schematizările, adică reprezentările simplificate ale situațiilor politice. Dimpotrivă, reliefarea dimensiunii narative duce la înțelegerea mecanismelor de punere în povestire, discursul electoral având drept conținut atât o retrospectivă, ca bilanț al acțiunii guvernamentale, cât și un program de acțiune de întreprins.

Miza comunicării electorale o reprezintă controlul asupra construcției unei realități și modelarea reprezentărilor, căci în funcție de aceste reprezentări se orientează conduitele. Atunci

când oamenii politici ajung să prezinte situațiile ca fiind reale, ale ajung să devină reale în consecințele lor. Reprezentările subiective apar drept consecințe obiective ale interacțiunii discursive a candidaților politici. Dacă un locutor politic reușește să instaureze propria reprezentare asupra situației politice într-o poziție dominantă, atunci va crește potențialul capacităților și abilităților sale de a influența conduitele electorilor și de a provoca efectele intenționate asupra ordinii social-politice.

5. În cazul dezbaterii electorale analizate în studiul de caz, am remarcat că participarea afectivă intensă, *subiectivizarea* discursului dincolo de limitele admise de context, aducerea intimității în sfera publicului contribuie la realizarea spectacolului consacrat telespectatotului.

Prin urmare, indeferent de conținutul enunțurilor pe care le rostește, politicianul adoptă întotdeauna (explicit sau implicit) o anumită atitudine față de acest conținut, exprimă o modalitate, atitudine a vorbitorului față de enunț, cum scria cercetătoarea E. Prus, subliniindu-i importanța când o denumea „axa discursului politic" [121, p.151]. Problema modalității în discursul politic este una centrală pentru că în discursul politic modalitatea, ca mecanism discursiv, are un rol fundamental, întrucât a fost determinată ca o caracteristică esențială al acestuia.

6. Prin aplicația pe care am dezvoltat-o în ultima parte a acestui capitol, am ajuns la concluzia că procesul de codificare enunțiativă a discursului electoral are drept finalitate comunicarea poziției de superioritate pe care candidatul și-o atribuie prin enunțarea unor pretenții de veridicitate referitoare la competența sa politică.

Deși în cazul ambilor candidați se poate vorbi despre un ethos de identificare, soluțiile pe care le aleg în cursul dezbaterii sunt diferite. Acest fapt este explicabil prin factori care țin de identificarea fiecăruia (sinele personal), dar și prin viziunile și pozițiile lor relative în spațiul politic (sinele relațional și colectiv). Construindu-și în și prin discurs o anumită imagine, fiecare își construiește implicit și un public țintă, a cărui decizie de vot intenționează s-o influențeze. Plecând de la principiile teoriei relevanței, prin analiza de față am încercat să explicăm modul în care folosirea pronumelor personale în corelație cu modalizatorii ar putea influența felul în care publicul procesează un mesaj politic, contribuind astfel la relevanța mesajului care, în cele din urmă, poate afecta persuasivitatea acestuia. Analiza pronumelor personale, în special a celor de persoana I singular, sugerează că acestea pot contribui la persuasivitatea unui mesaj politic. Prin intermediul acestei analize ne-am dorit să sugerăm şi câteva posibile argumente pentru folosirea lui *eu* în cadrul discursului politic: prin utilizarea pronumelui personal de persoana I sg., candidaţii doresc să creeze o antiteză între propria persoană şi contracandidat, să-şi accentueze calităţile şi propriul program. În funcţie de modul în care *eu* este utilizat, acesta poate deveni o marcă a încrederii în propriile puteri, subliniind unicitatea vorbitorului. Din perspectiva modalizării, prin

utilizarea pronumelui personal de persoana I singular în combinare cu anumiți modalizatori, remarcăm o strategie bazată pe asumarea subiectivității, dar care prețuiește obiectivitatea spre care se tinde prin exploatarea valențelor atenuatoare ale unor procedee şi forme de modalizare.

De notat că, preponderenţa cazurilor în care vorbitorul îşi disimulează identitatea individuală şi politică, apelând la un *noi inclusiv,* cu sensul de "eu + voi" care desemnează o colectivitate nediferenţiată sub aspectul opiniilor, se asociază cu preponderenţa formelor modalizării deontice a enunţurilor.

7. Un rol de marcare a asumării subiective a adevărului celor enunțate îl au și astfel de elemente care funcționează în calitate de modalizatori epistemici ca: verbul de atitudine propozițională *a crede* sau locuțiunea *în opinia mea*, marcând grade diferite de certitudine.

În acest context, în ultima parte a acestui capitol am încadrat şi verificările legate de comportamentul discursiv-pragmatic al construcției epistemice (*Eu) cred că*. Secvențele în care *Eu cred că* introduce un enunț-părere dezvoltă mult mai mult atitudinea epistemică decât atitudinea-afect. Ne-a atras atenția bogăția modalizării epistemice din aceste secvențe organizată contrapunctic sau ca o gradație epistemică.

Uzul discursiv al acestui marcator epistemic în secvențele extrase din dezbaterea analizată este preponderent de opinie, folosind adesea o retorică a gândirii deziderative de tip *wishful thinking* în care apare extensia centrului epistemic personal. (*Eu*) *cred că* conotează aici certitudinea subiectivă. În alte cazuri, am observat că această construcție funcționează ca introducând un enunț-părere, care poate avea variate configurații ilocuționare.

8. Discursul politic este un câmp propice pentru manifestarea fenomenului modalității, orice text din acest domeniu conţine un număr impunător de modalizatori care pot fi interpretați în funcție de situaţia de comunicare şi de intenţia comunicativă.

III. CONFIGURAȚII ATITUDINALE MODALE ÎN DISCURSUL POLITIC

3.1. Resurse modale în discursul de învestitură prezidențială din SUA, România și Republica Moldova

În acest compartiment ne-am propus să evidențiem particularitățile discursului evenimențial (discursul de învestitură), pentru a identifica resursele modale utilizate de actorii politici la prezentarea programelor politice şi a deduce posibilele efecte ale sensurilor modale asupra receptorului. Totodată, vom urmări raportul dintre *personalitatea politică* şi *personalitatea lingvistică* a emiţătorului.

Examinarea analitică multiaspectuală, pe verticală și orizontală, a configurațiilor[18] interacțiunilor modale în discursul politic este, probabil, cea mai afectată de lipsa criteriilor de selectare, de sistematizare şi structurare a paradigmelor și a legităților de cunoştinţe general-umane, speciale, opţionale, determinând esenţa, volumul, structura şi complexitatea lor, vizând corelarea acestora la provocările timpului.

Iată de ce intenționăm cu mijloacele avute la dispoziție să formulăm și implicit să desfășurăm obiectivele concepţiilor ce vizează corelațiile dintre modalitate și putere politică în discursurile de învestitură.

Pentru ca puterea să se poată menţine, este nevoie de un proces de instituţionalizare, impunerea regulilor fiind posibilă, pe de o parte, prin coerciţie, iar pe de altă parte, prin persuasiune, deşi în practică se manifestă ambele metode.

Cetăţenii transmit puterea în mâinile liderului mai mult pe baza unor proiecţii subiective în viitor decât datorită unor virtuţi reale probate în trecut. Datoria îi obligă pe cetăţeni să acorde încredere *suveranului* şi tot datoria îl obligă pe acesta să-şi respecte angajamentele faţă de popor şi faţă de instituţii.

Puterea nu poate fi separată de limbaj deoarece implică un conflict care, în ţările democratice, se manifestă sau se limitează la limbaj. Cu toate acestea, discursul de învestitură este una dintre puţinele dovezi de încercare de a aplana conflictul, accentuat mai ales în perioada electorală, apelul la reconciliere fiind o dovadă că partidele şi-au asumat valorile democraţiei. Rolul discursului de învestitură rezidă în angajamentul de a respecta programul anunţat în perioada

[18] Cu semnificația lui generală, cuvântul *configurație* redă idea de „aspect al unui obiect, rezultat din organizarea elementelor componente și din relațiile dintre ele”, idee care, aplicată la domeniul științei limbii, permite realizarea unor denumiri sintagmatice precum configurație semantică, configurație sintactică, configurație argumentativă și altele, care au circulație în unele doctrine lingvistice din a doua jumătate a secolului al XX-lea [242, p. 86].

electorală pe care candidatul la funcţia de preşedinte al statutlui şi-l ia faţă de cetăţeni şi instituţiile statului. Puterea se poate manifesta prin actele de vorbire, nu doar prin structurile imperative, ci şi prin construcţiile care, aparent, nu conţin nicio indicaţie. Prin urmare, puterea este condiţionată de cuvânt, care o instituţionalizează, îi acordă caracter durabil, pe când puterea îi conferă cuvântului autoritate, dat fiind că un ordin în sine nu ar avea capacitatea de a determina acţiuni dacă nu ar exista perspectiva ameninţării pentru neîndeplinirea acestuia.

Ținem să precizăm următorul fapt: corpusul analizat în cele ce urmează este format din discursurile de învestitură în funcția de șef al statului pentru primul mandat, rostite de preşedintele SUA Barack Obama (2009), de preşedintele României Traian Băsescu (2004) şi de preşedintele Republicii Moldova Vladimir Voronin (2001) și respectiv, de succesorii acestora, de preşedintele SUA Donald J. Trump (2017), de preşedintele României Klaus Iohannis (2014), de preşedinții Republicii Moldova Nicolae Timofti (2012) și Igor Dodon (2016), pe care le-am reprodus integral în anexe şi care vor fi abreviate în continuare, în funcție de numele autorilor, ca B.O., D.T., T.B., K.I.,V.V., N.T., I.D.

Discursul de învestitură al preşedinților SUA Barack Obama (2009) și Donald J. Trump (2017)

Candidatul B. Obama a obișnuit publicul cu luări de cuvânt viguroase. Tonul discursului de învestitură ținut la 20 ianuarie 2009, în faţa mulţimii adunate în faţa Capitoliului American a fost unul grav și energic, cu un conținut comprehensiv, convingător și plin de hotărâre, exprimat prin recursul evident la categoria modalității. Viziunea asupra identității și misiunii Statelor Unite se înscrie în tradiția părinților fondatori, însă este reînnoită: „*fiul unui negru care acum șaizeci de ani nu avea voie sa intre întru-un restaurant, astăzi depune jurământul!”,* a declarat B. Obama. Acest discurs întoarce două pagini de istorie: pagina segregării sau a rasismului latent și pagina fricii apărute în urma atentatelor sângeroase din 11 septembrie 2001. Nicio vorbă despre inamicul care trebuie strivit, urmărit și distrus preventiv. Dimpotrivă, o încredere liniștitoare în capacitatea Statelor Unite de a-și urma destinul; „*astăzi suntem împreuna,* declară Obama, *pentru ca am ales speranța în locul fricii*”. Discursul pune capăt unei reprezentări ofensive/defensive a poziției Statelor Unite în lume și deschide calea unei noi viziuni: „*sa știți că America este prietena fiecărei națiuni în parte și a fiecărui bărbat, femeie, copil care aspiră la un viitor de pace și de demnitate, și că suntem gata să exercităm rolul de leadership, încă o dată*”. Cu acest discurs Obama fundamentează din nou o Americă puternică, însă nu ca o putere militară, ci ca o țară cu idealuri puternice: „*securitatea noastră emană din justețea cauzei noastre, din forța exemplului nostru*”.

De remarcat valoarea emfatică a verbului modal epistemic „a ști" de la începutul enunțului, utilizat sub semnul asigurării ferme din partea subiectului vorbitor.

Președintele nu elimină din discurs nici criza economică, nici realitățile războiului, însă prin aceste cuvinte dă dovadă, odată cu fervoarea care a înconjurat învestitura sa, de o convingere care naște speranța: „*spiritul nostru este mai puternic și nu va putea fi frânt*".

Astfel de cuvinte transmit un mesaj al Statelor Unite care este, în sens larg al cuvântului, un mesaj de umanism occidental.

Conform tradiției, discursurile de învestitură ale președinților americani includ, dincolo de abordarea unor teme concrete, o dimensiune metaforică accentuată, plasând provocările prezentului în perspectiva destinului istoric al Americii în lume. Trei realități simbolice au avut o prezență constantă în discursurile de învestitură din ultimele decenii: Divinitatea, a cărei voință era considerată originea acțiunilor SUA în lume, noul președinte, înscris în descendența părinților fondatori, și națiunea americană, căreia i se cerea să rămână loială principiilor și valorilor fundamentale ale statului, așa cum sunt ele înscrise în documentele fondatoare ale SUA.

Din aceste trei mari nuclee simbolice, noul președinte deriva, în discursul său de învestitură, sensul acțiunilor SUA în lume, ele fiind asociate, în ultimele decenii, cu răspândirea democrației și a libertății, cu respectarea drepturilor universale ale omului, cu menținerea păcii globale etc. Noii președinți proclamau de fiecare dată necesitatea unei renașteri și a unei regenerări morale a națiunii, a unui nou început, văzut însă ca o reluare, în condițiile prezentului, a vechiului legământ cu părinții fondatori ai SUA, garantul unității societății americane. Toate aceste elemente sunt păstrate în discursul de învestitură al lui Obama. Însă, așa după cum era și de așteptat, dincolo de cadrul exterior al ceremoniei, puține dintre aceste elemente au pătruns în discursul lui Donald Trump, care a omis cu totul nu doar solemnitatea momentului, ci și anvergura politică proprie discursurilor de acest tip. În schimbul reafirmării idealurilor fondatoare ale SUA într-un discurs politic de nivel înalt, care să se adreseze întregii națiuni americane, noul președinte a ales să ducă mai departe, într-o modalitatea brută și prozaică, mesajele sale în tonul campaniei electorale, adresându-se în principal suporterilor săi.

În campania sa electorală, Donald Trump nu a reluat în mod substanțial niciunul dintre idealurile tradiției politice americane, mesajul său ideologic fiind unul total atipic, mercantilist, blocat în cheltuieli, joburi și plata facturilor, aproape lipsit de o dimensiune propriu-zis politică. Chiar și sloganul său de campanie, *Make America Great Again* (Să facem America măreață din nou) – preluat de fapt din campania lui Reagan din '80 –, deși proclama nevoia unei regenerări a națiunii printr-o reîntoarcere la un trecut mai bun, nu punea accentul pe reafirmarea unor valori

fondatoare ale SUA, ci, exact contrar, pe ideea degenerării prezentului, a declinului actual al statului american, gândite și ele, în cele din urmă, în termeni strict economici [18].

Amintim că dintre cele peste 50 de discursuri de învestitură ale președinților americani, cel puţin trei se consideră ”istorice”: discursul de învestitură al lui Abraham Lincoln (1865) la sfârşitul Războiului Civil, discursul lui T. F. Roosevelt (1933) în timpul Marii Crize Economice şi discursul lui Jonh Keneddy (1961). Toate acestea au conţinut câte o frază-cheie, care a rămas în memoria colectivă şi în istoria poporului american (repetare care utilizează procedeul intertextualităţii). Fraza – cheie devine, deci, imperativă pentru un discurs de învestitură. În cazul lui Barack Obama, „Yes, We Can” (în traducere, „Da, putem”) a devenit acea frază mobilizatoare, provocatoare şi istorică [7, p. 107].

M. Geis, în lucrarea sa *The Language of Politics,* este de părere că marea parte a discursului politic american la nivel înalt este mitic. Geis remarcă faptul că „unul dintre semnele că cineva este angajat în gândire mitică este faptul că lansează susțineri foarte problematice” [151, p. 40]. În cazul lui Kennedy, de altfel, ca și în cazul lui Obama, observăm o retorică clasică, pe alocuri grandilocventă, cu formulări biblice desprinse parcă din rugăciuni, creează o poezie care induce cu atât mai puternic temele mitice.

Barack Obama a accentuat scopul de-a readuce SUA în postura de lider respectat al lumii libere, promiţând să lase în urmă perioada Bush, prin reforme interne, dar şi o nouă perspectivă pe plan extern. „*Puterea noastră creşte prin folosirea ei cu prudenţă*”, a afirmat preşedintele democrat. „*Vom face ce trebuie în Irak şi Afganistan, iar cu prietenii noştri vom face ce e bine acolo. Nu ne vom cere scuze pentru modul nostru de viaţă* [..]”. „*Îi mulţumesc preşedintelui George W. Bush pentru serviciul adus naţiunii noastre* [...]” – a continuat președintele nou-ales. Utilizarea verbului modal „a trebui” în sens deontic, denotă determinarea președintelui. Prin această frază, vorbitorul confirmă implicit principiile jocului concurenţial din perioada campaniei electorale, când adversarii se află de o parte şi alta a „baricadei” politice; de fapt, însă, ambele părţi au drept obiectiv bunăstarea şi fericirea poporului american. „Atacurile verbale fiind emergente dezbaterilor în societatea democratică, nu transformă rivalii politici în duşmani pentru totdeauna. Chiar dacă politicile promovate de către noul preşedinte al SUA se deosebesc radical de cele promovate de către predecesorul său, discursul lui B. Obama nu a fost, nici măcar sporadic, unul critic, moralizator” [7, p.103]. Ceea ce nu putem spune în cazul discursului lui D. Trump. Chiar dacă a adus la începutul discursului mulțumiri predecesorilor săi pentru guvernare, bună sau rea, acesta nu a specificat, doar a continuat prin a critica dur politicienii care s-au îmbogățit pe spatele “poporului”:

„*Timp prea îndelungat, un grup mic din capitala țării a cules roadele guvernării, în timp ce poporul a plătit prețul. Washingtonul a înflorit, dar poporul nu s-a bucurat de bogățiile acestuia. Politicienii au prosperat, dar locurile de muncă au fost desființate, iar fabricile au fost închise. Sistemul s-a protejat pe el, dar nu pe cetățenii țării noastre...". "Timpul pentru vorbe goale s-a încheiat, acum a venit momentul acțiunii",* a declarat Trump, fără a prezenta vreo politica clară. Magnatul american a folosit ocazia primului discurs după învestirea sa oficială în funcția de președinte al Statelor Unite pentru a reaminti fiecare punct din campania electorală. El a avut un discurs, în care a vorbit despre cum America trebuie pusă din nou pe primul loc.

El a vorbit atât despre crearea de noi alianţe, cât şi despre întărirea alianțelor din prezent.

„America va începe a câştiga din nou, ca nicicând până acum. Vom crea noi locuri de muncă. Vom restabili graniţele noastre. Vom readuce bogăţia şi ne vom readuce în ţară visele. Vom construi noi drumuri, noi autostrăzi, aeroporturi, tunele, căi ferate, de-a lungul întregii noastre ţări minunate. Vom asigura bunăstarea poporului nostru, vom oferi locuri de muncă oamenilor noştri, vom reconstrui ţara noastră cu mâini americane şi forţă de muncă americană". [D.T]

De exemplu, în ce priveşte noua politica externă promovată de noul Cabinet, B.Obama declară: „*Lumea întreaga să ştie că America caută doar pacea şi liniştea şi suntem gata să conducem din nou [..]".*

Există multe studii care menţionează că discursul de învestitură al lui Obama este considerat, în tradiţia discursivităţii americane, cel mai bine construit – cu întrebări retorice, metafore implicite şi explicite şi fenomenul intertextualităţii.

Este relevantă prezența fenomenelor lingvistice specifice în discursul de învestitură al președintelui american Barak Obama. Ţinând cont de faptul că scopul structurării unui discurs nu este altul decât compatibilitatea dintre orator şi public, acea decodare a conţinutului său lingvistic complex ce poate face posibilă înțelegerea procesului prin care limba se transformă în instrument cu ajutorul căruia oratorul izbutește nu doar să prezinte, dar şi să transmită publicului mesajul său într-un context favorabil, ceea ce îi va asigura obţinerea efectului dorit. Ritmul, ca parte a unui set complex de tehnici, utilizate de către Obama, oferă declaraţiilor sale melodicitate[19].

Observăm într-un pasaj din discursul analizat, primul vers al primelor patru strofe (dintre care a patra include conjuncția „şi", care nu încalcă ritmul şi nu schimbă conţinutul) începe cu

[19] În Grecia antică structura creaţiei în versuri era extrem de populară, întrucât „putea fi memorizată mult mai uşor decât proza" [243]. În plus, poezia evocă trăiri sentimentale, care, în dependenţă de context, pot fi liniştitoare sau pot provoca îngrijorare. Deseori, cuvintele sunt polisemice şi pot fi interpretate diferit. În poezie cuvintele pot crea un joc, datorită proprietăţilor fonetice deosebite, efectelor de sunet şi metaforizării.

aceeaşi îmbinare de cuvinte *"we will* sau *we'll"*, după care urmează partea verbală corespunzătoare. În următoarele trei versuri continuă şi se dezvoltă ideea principală, exprimată în primul vers. Toate strofele au atât ritm, cât şi metrică asemănătoare. Cu toate acestea, ultima strofă se deosebeşte după structură, este un fel de element de blocaj, unde gândul se îndepărtează de la subiectul principal, ca mai apoi tot la el să revină şi se termină cu elementul de început al strofelor precedente: *"we will"* urmat de un verb.

Pe parcursul întregului discurs pot fi observate foarte clar trăsăturile unei poezii, atât din punct de vedere al ritmului, cât şi al caracterului liric al cuvintelor ce descriu natura (cum ar fi făcut-o la timpul lor şi poeţii romantici), sau sunt utilizate pentru prezentarea aspectelor practice şi chiar a celor tehnice. Împărţind un alineat din discurs în catrene [238], obţinem:

*„**We will** build the roads and bridges, the electric grids and digital lines that feed our commerce and bind us together./ **We'll** restore science to its rightful place, and wield technology's wonders to raise health care's quality and lower its cost./ **We will** harness the sun and the winds and the soil to fuel our cars and run our factories./ **We will** harness the sun and the winds and the soil to fuel our cars and run our factories. / **We will** harness the sun and the winds and the soil to fuel our cars and run our factories. / And **we will** transform our schools and colleges and universities to meet the demands of a new age./ And **we will** transform our schools and colleges and universities to meet the demands of a new age./ All this we can do. / All this **we will** do".* [B.O.]

Ultimele două propoziții sună ca un acord final al melodiei. Soarele şi vântul, menţionate în acest context, simbolizează necesitatea umană de energie, inevitabilă în cadrul managementului economic. B. Obama nu utilizează limbajul sec al economiştilor, după cum se remarcă în cazul lui Trump, ci preferă limba poeţilor.

Chiar dacă discursul lui Trump a fost mult mai concis în comparație cu cel al lui Obama, dar totodată și mai accesibil, simplu din punct de vedere al comprehensiunii, folosind fraze scurte și cuvinte pe înțelesul tuturor, lipsit de valențe simbolice subtile și valențe poetice, acesta nu a evitat să recurgă la unele procedee lingvistice similare discursului lui Obama:

*„Together, **we will** determine the course of America and the world for years to come. **We will** face challenges. **We will** confront hardships. But **we will** get the job done".* [D.T]

*„**We will** bring back our jobs. **We will** bring back our borders. **We will** bring back our wealth. And **we will** bring back our dreams. **We will** build new roads, and highways, and bridges, and airports, and tunnels, and railways all across our wonderful nation…"* [D.T]

De asemenea, un alt aspect ce se cere a preciza, constă în faptul că frecvent, după cum vedem și în fragmentele discursive de mai sus ai ambilor președinți, se remarcă viitorul, timp care are

valori modale, care scoate enunţurile (previziuni, îndemnuri, angajamente) din sfera aserţiunilor cu valoare de adevăr și le transferă în sfera probabilităților. Proiecţia în viitor e tipică atât pentru discursul lui Obama, cât și pentru Trump, încercând să accentueze ideea de speranță, încredere într-un viitor mai prosper. Principalele concepte pozitive promovate de Obama au fost *speranță, prosperitate,* iar în cazul lui Trump, a fost conceptul de *protecționism, succes.*

Regula paralelismului sintetic ca procedeu lingvistic, în care al doilea segment completează sau întregeşte ideea primului este remarcată în ambele discursuri, fiind mult mai evidentă, bineînțeles, în cazul discursului lui Obama. Un astfel de instrument lingvistic îi permite lui B. Obama și lui D. Trump să scoată în prim plan ideile despre schimbările ce urmează a fi efectuate, utilizând repetarea aceloraşi structuri sintactice sau a altora analogice, şi aceleiaşi construcţii compuse din pronumele I pl. "we" și verbul cu sens modal "will".

Tema redresării economice a ţării în cazul lui Obama și protejării, prosperării în cazul lui Trump este dezvoltată pe parcursul întregului discurs cu un acord „definitiv", unde preşedintele, vizibil, îşi schimbă sloganul anterior „da, noi putem" / *"yes, we can"* în „da, vom face" / *"yes, we will" [B.O]*, și respectiv, "*we will bring back our dreams*" (vom aduce înapoi visele noastre), "*And, yes, together we will make America great again"* (și, da, împreună vom face America măreață din nou) [D.T] astfel, prin această evoluție, ambii locutori exprimă încrederea în viitor și în forța națiunii.

Paralelismul, produs al „aranjamentului echilibrat, obţinut în urma repetării aceleiaşi forme sintactice" [238], este încă un element care trebuie remarcat. În urma analizei textului, pot fi găsite atât paralele sintactice, cât şi lexicale. Paralelismul lexical este produsul repetării aceluiaşi cuvânt sau o anumită relaţie între cuvinte, în mare parte aparţinând aceluiaşi grup de cuvinte, cum ar fi verbe sau substantive. Oratorii recurg deseori la poezie şi retorică, care au foarte multe în comun în ceea ce priveşte apelul la stările emoţionale ale ascultătorului.

Vorbind despre promiscuitate și mai ales despre radicalizare, B. Obama recurge la efectele antitezei, menționând diferite grupuri religioase, în scopul obţinerii unui contrast. Într-un alt context, o astfel de abordare a religiei ar fi putut fi interpretată drept o ruptură în interiorul ţării şi, prin urmare, clasificată drept un subiect problematic, dar, în cazul de faţă, s-a ajuns la ideea de unitate şi solidaritate în scopul realizării obiectivului principal [144, p. 46].

*„Pentru că **noi știm**, că moștenirea noastră făcută din diversitate este o forță, nu o slăbiciune. Suntem o națiune de creștini și musulmani, evrei și hinduși și de necredincioși. Suntem croiți de fiecare limbă și cultură, ne tragem din toate colțurile planetei; și pentru că am gustat amărăciunea războiului civil și al segregării și am ieșit din acel capitol întunecat mai puternici și mai uniți, **nu putem să nu credem** că ura veche se va stinge într-o zi, că linia care separă etniile*

se va topi curând, că pe măsură ce lumea devine tot mai mică, umanitatea noastră comună se va dezvălui curând, iar America ***trebuie să-şi joace rolul*** *de inauguratoare e noii ere de pace"* [B.O.] [223].

O dinamică modală în ascensiune poate fi remarcată în acest fragment discursiv, cu accentul pe ideea certitudinii, la început, exprimată prin modalizatorul epistemic *știm,* ce poate fi parafrazat ca *avem convingerea,* apoi, prin interferența a doi modalizatori *nu putem să nu credem,* declarațiile subiectului vorbitor fiind intensificate, ca în încheiere, acestea să fie confirmate cu ajutorul verbului modal deontic *trebuie,* ce joacă un rol determinant, de consolidare, în care forța impozitivă a verbului modal este amplificată de conjunctivul cu valoare de imperativ (*să-și joace rolul*).

Totodată, acest fragment de discurs se constituie din paralelism lexical. Oratorul creează efectul paralelismului în baza contradicţiilor, punând în acelaşi vers substantivele „putere" şi „slăbiciune", care sunt în relaţie de antonimie. B. Obama, în mod constant, creează imagini contrastive din adevăr şi minciună în discursul său, până când „binele", la final, învinge „răul".

Interesant este că, prin intermediul structurilor opoziţionale şi al paralelismului, vorbitorul obţine efectul foregrounding sau „scoatere în prim plan" [238]. Înainte de a evidenția obiectivele, ce trebuie realizate, președintele explică cauza acestora, pregătind astfel calea spre un apel ce urmează a fi enunţat ulterior. Repetiţiile lexicale şi sintactice consolidează proprietăţile textului (background and foreground of the text).

Ceea ce atrage atenția, din perspectivă modală, în discursul lui Obama, este utilizarea verbului modal *a putea,* care, după cum am menționat mai sus, de altfel, constituie motto-ul discursului de învestitură al lui B. Obama, cât şi genericul întregii sale campanii: "Yes, We Can" („Da, putem"), „Da, noi putem profita de oportunități și prospera. Da, noi putem vindeca această națiune. Da, noi putem repara această lume. Da, noi putem" etc. Verbul modal *a putea* la prezent indicativ, corespunde modalității dinamice pentru a releva capacitatea de a realiza ceva, adică dovadă a forței pe care o reprezintă poporul, iar utilizarea pronumelui de persoana I pl. împreună cu acest verb modal, exprimă certitudinea, solidaritatea dintre vorbitor și popor [141, p.442].

În discursul analizat se face simțită relația care există între președinte și popor, relația de putere care există între ei. Obama nu se impune ca un lider strict și autoritar. El se prezintă ca un conducător, un personaj cu rolul de îndrumător. Cu toate acestea, el este ales președintele Statelor Unite, una dintre cele mai importante națiuni ale lumii, iar, în final, rolul lui este cel de factor decident și cel mandatat să ia aceste decizii. Prin acest discurs, el se poziționează ca un actor al progresului și al muncii în echipă.

O afirmație a președintelui american din campania electorală, este expusă astfel: „De-a lungul istoriei noastre, a existat cineva care a spus că *nu putem*. Sunt aici să vă spun că *putem*" [166, p. 98]. Observăm, în cazul dat, o modalitate în ascensiune, ce presupune schimbarea sensului.

După cum remarca cercetătoarea K. Bista în studiul său, verbul modal *a putea* este deseori folosit ca refren în muzică, politică, religie, sport și literatură pentru a motiva oamenii în situații dificile [131]. Așadar, fraza „Da, noi putem" nu doar indică ceva posibil de realizat sau efectuat într-un mod anume, dar de asemenea comportă careva sensuri ascunse. Cu toate că „Da, noi putem" este o propoziție completă în sine, ea a ajutat, în mod evident, să identifice și să pună în discuție alte concepte politice importante în conexiune cu tema speranței în discursurile lui B. Obama. Președintele își dorește în mod progresiv să facă lucruri mai mari și mai bune pentru poporul său. Cu sloganul „Da, noi putem" el are visul de a face lumină în probleme, să facă schimbări spre mai bine și să creeze oportunități pentru generațiile viitoare. Această frază sugerează că toți trebuie să ajute și să se susțină reciproc pentru a conlucra ca o națiune în învingerea oricărei provocări. Obama face referință la „speranța neclintită". Aceasta este asemănătoare cu mesajul lui John F. Kennedy care a zis „Nu întrebați ce poate face țara pentru voi …", Obama exprimând speranța și optimismul prin expresia ce-i aparține „Da, noi putem". El le amintește cetățenilor să vadă partea bună a lucrurilor chiar în timpurile nesigure și le conferă speranță și optimism în forțele solidare ale națiunii. A reușit sau nu Obama să schimbe sistemul, să readucă lumea la o stare mai bună și să transforme resursele în prosperitate, este deja o întrebare pentru un analist politic. Oricum, utilizarea verbului modal *a putea* în fraza „Da, noi putem" a devenit în prezent o deviză consacrată promisiunii, posibilități și aptitudinii. Oamenii au început să spere că „Da, noi putem" va schimba cursul politicii americane și va îmbunătăți viața.

Dacă în cazul discursului lui Obama, este caracteristic întrebuințarea modalizatorului *can,* atunci la Trump, observăm o tendința a utilizării aceluiași verb atât la forma afirmativă, cât și negativă *cannot,* dar utilizate pentru a reda mesaje pozitive, încurajatoare.

„*The time for empty talk is over. Now arrives the hour of action. Do not let anyone tell you it* ***cannot*** *be done. No challenge* ***can*** *match the heart and fight and spirit of America. We will not fail. Our country will thrive and prosper again*". [D.T.]

În discursurile analizate regăsim exemple care pot fi raportate la regula celor 3. Ideea acestei reguli este că „trebuie să devenim profesioniști în recunoașterea tiparelor comunicaționale (communication pattern) de orice tip, iar cifra trei reprezintă numărul cel mai mic de elemente necesar pentru a crea acest pattern" [146]. Prin urmare, observăm sintagme celebre care apelează la regula celor trei. „Liberté, egalité, fraternité", celebra deviză revoluționară franceză, „Veni, vidi, vici", motto-ul celebrului lider politic Cezar ș.a. În discursul lui Obama regăsim următoarele

abordări ale regulii celor trei: „*They are serious* and *they are many. They will not* be met easily or in a short span of time. But know this America: *They will* be met". „ […] the God-given promise that *all are equal, all are free,* and *all deserve* a chance to pursue their full measure of happiness". „*This is the price* and the promise of citizenship. *This is the source* of our confidence - the knowledge that God calls on us to shape an uncertain destiny. *This is the meaning* of our liberty and our creed […]". De asemenea, regăsim exemple similare și în discursul lui Trump: „*Your voice, your hopes,* and *your dreams,* will define our American destiny". „We assembled here today are issuing a new decree to be heard *in every city, in every foreign capital* and *in every hall of power*".

Acestea sunt exemple care evidențiază regula celor trei, o regulă care vine să scoată în relief mai bine cele menționate și să creeze un model comunicațional mai puternic.

Toate operațiile de transformare a discursului prezentate mai sus contribuie la "expresivitatea" discursului politic și la dobândirea de către acesta a unei "rezonanțe" a structurilor sale sintactice.[20] Aceste calități pot influența formularea judecăților de valoare în rândul auditoriului. Ele convoacă adeziunea acestuia și măresc performanța perlocuționară a intervenției discursive din domeniul politicului.

În baza analizei discursurilor de învestitură a celor doi președinți americani poate fi trasă concluzia că preşedintele Obama s-a prezentat ca un bun orator, care a utilizat diferite procedee și mijloace lingvistice şi retorice în scopul construirii unui discurs efectiv. Utilizând experiența grecilor antici, B. Obama a recurs la poezia didactică, care se axează pe repetiție şi paralelism. Acestea sunt principalele instrumente pentru construirea unui text ritmic şi uşor de memorizat [144, p.51]. În plus, pronumele personale joacă un rol important la crearea efectului de „scoatere în prim plan", care este un aspect al pragmaticii. Toate aceste stratageme corelează pozitiv cu stilul retoric, pe care l-a ales pentru discursul său B. Obama.

Din perspectiva abordării dimensiunii simbolice a comunicării politice, important pentru un discurs de învestitură ar fi păstrarea *unei tradiţii*. Astfel, pentru președinții americani a devenit o tradiţie includerea la sfârşitul jurământului a frazei rostite pentru prima dată de primul președinte al SUA, George Washington: *„Aşa să ne ajute Dumnezeu!",* care a fost preluată de toţi succesorii săi, cu excepţia lui Teddy Roosevelt. Fraze similare găsim şi la sfârşitul discursului de învestitură analizat al lui Barack Obama: *„Cu ajutorul lui Dumnezeu sa ducem mai departe acel cadou de*

[20] Termenii de *expresivitate* și *rezonanță* sunt preluați din volumul *Exerciții de semiotică structurală (deductivă) a discursului filosofic* [49].

libertate si sa-l dam generaţiilor următoare. Va mulţumesc! Dumnezeu să ne binecuvânteze! Dumnezeu sa binecuvânteze America!" şi al lui D. Trump: „*Mulţumesc. Dumnezeu să vă binecuvânteze şi să binecuvânteze America".*

Utilizarea acestor fraze-clişeu au sarcina de a legitima în faţa publicului larg şi a opiniei publice noul locatar al Casei Albe. Aceasta este o legitimare simbolică, în primul rând, apoi una juridică şi politică. Acest exemplu confirmă o dată în plus prezenţa intertextualităţii în discursivitatea preşedinţilor americani. La baza fiecărui discurs de învestitură se găseşte incontestabil o *anumită ideologie*, în baza căreia noul lider îşi fixează traiectoria pe care urmează să conducă poporul său.

Pentru un efect "doctrinar" mai accentuat, Obama a inclus şi referințe la John Kennedy, care afirmă că "*naţiunea **nu poate prospera** pe termen îndelungat, dacă îi favorizează numai pe cei prosperi"*. De remarcat că, în acest caz, esența presupoziției este explicitată într-o structură cu modalul de posibilitate negat "nu poate", ce profilează tendinţa lui B. Obama de "re-distribuire" a veniturilor. Trebuie să vedem aici un soi de liberalism egalitarist sau, în termeni mai familiari unui public european, o ideologie social-democrată foarte diluată [7].

Spre deosebire de Obama, președintele nou ales Trump nu a menționat nimic nici despre drepturile omului, care „nu țin de generozitatea statului, ci de voința Divinității" (Kennedy, 1961), nici despre SUA care „vor sări în ajutorul speciei umane oricând va exista în lume un strigăt de ajutor" (Reagan, 1985), nici despre „strategia SUA de a susține dezvoltarea mișcărilor și instituțiilor democratice în toate națiunile și culturile" (Bush, 2005), nici despre „capacitatea inegalabilă a pieței de a produce bogăție și de a răspândi libertatea" (Obama, 2009), nici despre faptul că „interesul cel mai mare în privința păcii globale îl are națiunea cea mai puternică" (Obama, 2013) ș.a.m.d.

Totul a fost înlocuit de un singur mit, acela al prosperității SUA, pe care noul președinte va încerca să-l realizeze pe baza neîntrecutelor sale calități de negociator și prin planurile sale economice – protecționism, reconstrucție internă, locuri de muncă, consumul produselor proprii etc. Donald Trump a introdus astfel la acest nivel, pe fondul ignorării tradiției politice americane, un fel de personalism economic, înlocuind discursurile de învestitură clasice, bazate pe cultivarea pioasă a marilor momente fondatoare ale istoriei SUA și pe descrierea destinului său în lume, cu un discurs în care a rămas doar magia financiară prin care va face America să „câștige din nou" [18]. Cei patru ani de mandat ai noului președinte ne vor arăta dacă toate aceste mari absențe ale discursului său vor duce la acea Americă măreață.

Discursul de învestitură al lui Traian Băsescu, Preşedintele României (2004) şi al lui Klaus Iohannis (2014)

Discursul de învestitură al lui T. Băsescu și al lui K. Iohannis, spre deosebire de omologii americani, Obama și Trump este deschis nu prin aducerea de mulțumiri sau exprimare de recunoștința, ci cu revenirea, de la bun început, la idea importanței angajamentului luat în fața tuturor românilor, reieșind din promisiunea făcută față de poporul român în cadrul campaniei electorale: *„Prin voința democratică a cetățenilor, am fost ales președintele României. Acest vot* ***mă obligă*** *odată mai mult să respect ceea ce am afirmat cu prilejul lansării mele la candidatura supremă în stat și* ***să îi asigur*** *încă odată pe cetățenii țării că* ***voi fi președintele tuturor românilor****, un președinte puternic, imparțial, activ, care se va pune 24 de ore din 24 la dispoziția națiunii române. Aceasta este* ***promisiunea mea*** *fața de poporul român.* ***Vă asigur*** *că următorii 5 ani de mandat prezidențial vor fi anii în care România va deveni o altă țară. O țară funcțională prin aplicarea și respectarea legilor, o țară performantă prin oamenii ei”*. [T.B.]

„Sunt recunoscător și onorat de încrederea pe care cetățenii României mi-au acordat-o, aceea de a fi Președintele lor. Și ***îi asigur că voi fi Președintele tuturor românilor****. Sunt profund mișcat de dragostea de țară care a stat în spatele participării la vot, de aspirația spre libertate și prosperitate a românilor. Vă mulțumesc vouă, tuturor concetățenilor mei, pentru că ați arătat lumii întregi adevărata față a României. La 25 de ani după căderea comunismului ați făcut încă o dată să triumfe democrația și participarea*”. [K.I.]

Din aceste fragmente, remarcăm angajamentul pe care și-l asumă, în calitate de președinte nou ales, un președinte mai determinat, în cazul lui Băsescu (*un președinte mai puternic, imparțial, activ)*, spre deosebire de alți președinți - predecesori, dacă e să decodificăm sensurile implicite puternic modalizate ale acestui fragment, aceștia fiind slabi, ineficienți, posibil care au împărţit societatea română în tabere adverse. Ţara a fost nefuncţională, nu au fost respectate legile şi demnitatea cetăţenilor. Astfel, ambii președinți supuși analizei noastre, prin utilizarea repetată a construcției modale „vă asigur” „îi asigur”, deloc întâmplătoare, vine să confirme angajamentul ferm, că sunt gata să îndrepte greșelile din trecut și să depună un efort considerabil pentru o societate română prosperă. Politica după care se vor ghida este cea a poporului, nu cea rigidă, a ideologiilor.

În continuare, din discurs se desprind uşor sarcinile actuale pe plan intern şi extern: *„****Nu putem să vorbim*** *de integrarea, cu demnitate, in Uniunea Europeana fără să nu rezolvăm problemele majore ale României: corupţia şi sărăcia”; „O prioritate majoră de politică externă, cât şi de evoluţie pozitivă a României, este integrarea în Uniunea Europeană. Integrarea în UE este un element de forţă în politica externă a României. … O altă prioritate de politică externă a*

României, va fi consolidarea poziţiei noastre în NATO"; „Republica Moldova va beneficia de toată deschiderea autorităţilor de la Bucureşti atât pentru accelerarea proceselor de modernizare a ţării, cât şi pentru întărirea conştiinţei la o parte din populaţia acestei ţări că este parte a poporului român".[T.B.]

După cum observăm din acest fragment, modalul de posibilitate negat la pers. I plural „*nu putem*" deschide un pasaj cheie din acest discurs, accentuând o judecată speculativ-evaluativă. Acest semiauxiliar de modalitate având aici valoarea modală <imposibil>, adică utilizat în sens deontic și nu dinamic.

De menționat că axa principală a discursului este lupta împotriva sărăciei și a corupției, cuvinte care se repetă în întreg discursul. Proiectul lui Traian Băsescu în 2004 a fost „Să trăiţi bine" – tema centrală a campaniei prezidentiale.

În domeniul statului de drept și luptei anticorupție pașii trebuie continuați, a menționat convingător, la rândul său și Iohannis în discursul său, prin recursul la anumiți modalizatori care constituie pivotul acestui fragment discursiv:

„***Este nevoie*** *de înțelegerea unui principiu nu există altă cale pentru România decât a unei țări eliberate de corupție.* ***Vreau*** *ca la sfârșitul mandatului corupția să nu mai fie pe agenda, instituțiile să funcționeze pentru cetățeni, iar oamenii politici să fi înțeles că se află în serviciu public și nu pentru interese personale".* [K.I.]

Cuvintele cel mai des rostite de Klaus Iohannis în timpul discursului susţinut în faţa Parlamentului au fost „România", „naţiune", „români" şi „partide politice". Pentru a da greutate mesajului său, Iohannis s-a folosit cu predilecție de verbele „a vrea", „a dori" și „a trebui". Utilizarea frecventă a modalizatorilor deontici de necesitate (trebuie, este nevoie) exprimă, fără îndoială, convingerea că liniile de acțiune propuse sunt singurele juste. Mesajul noului preşedinte al României s-a axat în jurul ideii de schimbare a mentalităţii, în special în rândul clasei politice din România. Iohannis a cerut încredere şi răbdare de la societate, în timp ce, de la partidele politice, a cerut consens, reconstrucţie, soluţii şi termene limită. Adică a trece de la vorbe la fapte.

Iohannis a ținut să transmită un mesaj ferm întregii clase politice:

„Momentul în care clasa politică începe să se ridice la înălțimea așteptărilor ***nu poate întârzia mult.*** *Și nu frica de dezamăgire* ***trebuie să miște*** *oamenii politici, ci faptul că România se schimbă. Că o națiune de cetățeni cu aspirații, idealuri și valori* ***nu va mai accepta să fie reprezentată*** *decât de o clasă politică pe măsură".* [K.I.]

Totodată, în calitate de șef al statului, Iohannis a ținut să sublinieze că va fi primul care va da dovadă de responsabilitate în funcția pe care și-a asumat-o.

„Și le spun românilor clar: ***așteptările mari pot duce la rezultate mari****. Și vor duce. Pentru că așteptări mari înseamnă mai multă responsabilitate, mai mult efort, mai multă seriozitate și mai multă muncă. Din partea tuturor.* ***Iar eu voi fi primul****”.* [K.I.]

Președintele Iohannis a precizat că își dorește ca proiectele importante începute în România să fie finalizate:

„România ***nu poate să rămână*** *țara așteptărilor mari și rezultatelor mici, țara timpului irosit și oportunităților ratate. Și nu va rămâne.* ***Vreau*** *ca la sfârșitul mandatului meu oamenii să vadă că în România proiectele se duc la bun sfârșit, că am construit instituții solide, că am făcut legi și reguli durabile.* ***Vreau*** *ca la sfârșitul mandatului meu să avem satisfacția de a fi a valorificat fiecare șansă și de a fi lăsat în urmă o Românie mai puternică și mai unită. Dar pentru asta* ***trebuie să ne apucăm de treabă****”.* [K.I.]

Din nou, observăm cu pasaj modalizat puternic, cu o dinamică modală în ascensiune.

O strategie eficientă la care apelează Iohannis în discursul său de învestitură este interogația retorică, ce are o valoare performativă, asemenea ilocuțiunilor:

„Se vorbește foarte mult în aceste zile despre așteptări. Despre speranțele pe care românii și le pun în viitor, despre semnalul dat de votul din 16 noiembrie. Și după valul de entuziasm o îndoială din trecut pare a-și face loc încet pentru unii. Dar dacă așteptările mari duc la dezamăgiri? Eu vreau să dărâmăm și această îndoială, așa cum am dărâmat și altele. Și le spun românilor clar: așteptările mari pot duce la rezultate mari. Și vor duce. Pentru că așteptări mari înseamnă mai multă responsabilitate, mai mult efort, mai multă seriozitate și mai multă muncă. Din partea tuturor. Iar eu voi fi primul”. [K.I]

„Vrem un sistem de pensii care să asigure o viață decentă. Deși toți afirmăm că ni le dorim, totuși, de ce nu le avem? Cum construim un sistem de educație performant și competitiv?
Cum arată un sistem de sănătate corect și eficient? Cum facem ca România să poată plăti pensii decente pe termen lung? Cum răspundem la problema demografică? Cu aceste teme va trebui să ne așezăm la masa dialogului și în jurul lor să construim consens”. [K.I.]

Aceste interogații sunt formulate de Ionannis pentru a obține adeziunea din partea receptorilor în favoarea tezelor lansate. Întrebările sunt rezultatul certitudinii șefului statului exprimate prin recursul evident la modalizatori, ce contribuie la consolidarea premiselor contextuale: „*Și le spun românilor clar:* ***așteptările mari pot duce la rezultate mari****. Și* ***vor duce****”.*
„Cu aceste teme ***va trebui să ne așezăm*** *la masa dialogului și în jurul lor să construim consens”.*

O calitate importantă a interogațiilor retorice este marea lor putere de sugestie, receptorii ajungând să se implice, alături de locutor, în situațiile descrise și în trăirile exprimate, după cum

se poate remarca în secvența discursivă de mai sus: „*Pentru că așteptări mari înseamnă mai multă responsabilitate, mai mult efort, mai multă seriozitate și mai multă muncă. Din partea tuturor”.*

Negația polemică este caracteristică, de asemenea, discursului lui Iohannis. Negația polemică este un tip de negație diferit de negația descriptivă. Orice negație descriptivă are potențialul necesar pentru a deveni polemică, în situația în care locutorul îi adaugă un corectiv de natură argumentativă. Ea respinge un conținut pozitiv exprimat anterior printr-un enunțiator diferit de locutor sau instanța enunțiativă ce produce acel act, ca în următoarea secvență discursivă:

„Dar vă rog, pe cei din partide, să înțelegeți în egală măsură că ***nu mai putem lua*** *decizii conjuncturale. Că reconstrucția instituțiilor politice* ***nu poate porni*** *de la calcule de partid, de la interese particulare, de la distribuiri de funcții și nici de la strategii pentru următoarele alegeri. Sper că avem cu toții înțelepciunea de a* ***nu repeta*** *erorile din trecut. Dacă există cu adevărat voință politică și nu doar declarații de intenție, atunci vom lua decizii care conduc la o construcție durabilă, dincolo de interese partizane și de moment”*. [K.I]

Negația polemică formată din verbul modal *a putea,* de altfel, surprinde receptorul care ar trage concluzia despre teza abordată și susținută de locutor, precum că acesta are o altă poziție, altă viziune și că este determinat să aducă schimbarea.

De menționat, discursul lui Băsescu conține și o adresare inedită către tinerii deputați, efect ne mai întâlnit în alte discursuri de învestitură. Această adresare poate fi interpretată ca un interes strategic al președintelui pentru întinerirea clasei politice din România:

„Dragi «boboci» parlamentari, am fost întotdeauna un susținător al procesului de întinerire a clasei politice împotriva a multor voci sceptice. Tocmai de aceea, pentru a-i convinge pe aceşti sceptici, ***îmi doresc*** *sa fiţi principalii mei colaboratori şi* ***va îndemn*** *să mă consideraţi un susţinător al vostru*”. [T.B.]

Prin utilizarea *„îmi doresc”, „vă îndemn”,* observăm atitudinea volitivă (deziderativă) a subiectului vorbitor, exprimată prin modalitatea axiologică, care redă un semantism intern pozitiv, ce este actualizată, de regulă, de modalizatori verbali ca *a vrea, a dori, a spera, a conta (pe), a visa etc.*

Se deosebește discursul lui Băsescu de alte discursuri şi prin adresarea de final, care conține o metaforă ce exprimă un simbolism al sentimentului de patriotism al președintelui:*„Domnilor Parlamentari, Dragi români, Cetăţeni ai patriei mele,* ***Va cer*** *să fiţi lângă mine in următorii 5 ani! Port în suflet drapelul României şi pe voi, reprezentanţi ai poporului român, în jurul lui!* ***Vom trăi bine într-o Românie a românilor, o Românie europeană!*** *Aşa să ne ajute Dumnezeu* !”

În comparație cu Băsescu, Iohannis și-a încheiat discursul adresând românilor o provocare:

„Este o onoare pentru mine să fiu Președintele acestei națiuni. Vreau ca pentru fiecare român să fie în mod autentic o onoare și o mândrie că face parte din această națiune. Trăim într-o lume în care vrem ca lucrurile să se miște repede și rezultatele să fie imediate, într-o lume în care să ceri cuiva încredere și răbdare e o provocare. Iar să ai încredere și răbdare e o provocare și mai mare. Și totuși vi le cer. Nu pentru mine. Ci încredere și răbdare unii cu alții, între noi înșine și cu noi înșine, ca națiune. Pentru că doar cu ele putem face o construcție durabilă ". [K.I]

Este important de remarcat că verbul *a cere,* utilizat pe finalul discursului atât de Băsescu, cât și de Iohannis, este utilizat nu cu sens de *a ordona, sau a obliga,* adică la imperativ, ci cu sens de *a îndemna, a încuraja.* Nu este vorba de o structură prescriptivă, ci mai degrabă de una volitivă, cea care exprimă dorința, intenţia emiţătorului de a-i determina pe receptori să realizeze o anumită acţiune, dictată de circumstanţe sau de societatea însăşi.

Analiza cantitativă şi de conţinut evidențiază un personaj teoretic, acela al reformei statului (*problemele majore ale României, integrarea în Uniunea Europeană, consolidarea poziţiei în NATO*) dar, totodată, le-a permis multora, la ora respectivă, să întrevadă în preşedintele T. Băsescu un lider salvator. Combinațiile de sintagme ca: *preşedintele tuturor românilor, principalii mei colaboratori, susţinător al vostru, să fiţi lângă mine, port în suflet drapelul României şi pe voi* și construcțiile modale: *Vă asigur, Vreau să vă asigur, România are nevoie, Voi fi un apărător devotat al libertății presei, Voi fi un susținător al Bisericii Ortodoxe, Avem obligația să restabilim relațiile cu diaspora românească,* permit lejer manipularea românilor de a crede într-un viitor mai bun doar conduşi de el.

Traian Băsescu a abordat temele posibile de discuţie în raport cu nevoile românilor, rămânând fidel stilului sobru diplomatic, însă analizând discursul mai cu atenţie şi eliminând "cuvintele" (conţinutul explicit), constatăm că mesajul politic de învestitură spune mai mult decât vrea să transmită Președintele României (conţinutul implicit).

Băsescu promovează o relație bună cu Parlamentul, despre care dorea sa nu mai fie o anexă a Executivului. Tot el spune ca "*Parlamentul **trebuie** întărit*". Și mai declară ca este un aparator puternic al libertății presei. Totodată, Traian Băsescu afirmă: „Voi media cu intransigenţă şi bunăcredinţă relaţiile cu Parlamentul. ***Avem nevoie*** de un Parlament puternic care să nu mai fie o anexă a Executivului"; „***Vă asigur*** că următorii 5 ani de mandat prezidenţial vor fi anii în care România va deveni o altă ţară".

Discursul lui Băsescu și cel al lui Iohannis este mai explicit şi în ceea ce priveşte strategia de guvernare, sarcinile principale nu sunt prezentate într-un mod patetic, cu metafore şi expresii mobilizatoare ca în cazul discursului de învestitură al lui B. Obama, ele amintesc, mai curând, conținutul unui text de PR în sfera politicului.

Discursul de învestitură al Președintelui Republicii Moldova Vladimir Voronin (2001), al lui Nicolae Timofti (2012) și al lui Igor Dodon (2016)

Dată fiind dimensiunea momentului de învestitură a noului președinte ales, în urma nemulțumirilor poporului față de conducerea antecedentă, V. Voronin și-a deschis discursul nu prin a mulțumi tuturor celor prezenți sau predecesorului său ca în cazul lui B. Obama și D. Trump, ci prin încercarea de a crea un raport bun cu publicul prin recurgerea la sentimente religioase cu intenția de a influența emoțional ascultătorul, precum și prin comparații metaforice cu anotimpurile iarna/primăvara: *Ceremonia de învestitură a președintelui Republicii Moldova care are loc astăzi decurge în ziua Bună-Vestirii, zi în care, în conformitate cu tradiția populară, se spune că iarna cedează drepturile primăverii […].*

[…] Iarna care a durat mai mult de zece ani n-a fost pe placul poporului nostru;

[…] Primăvara este timpul când renasc speranțele, speranțele de schimbări benefice în destinul oamenilor. [V.V.]

Timofti și Dodon și-au deschis discursul prin accentuarea importanței dimensiunii momentului de învestitură și prin exprimarea recunoștinței pentru încrederea acordată:

„Astăzi, este o zi importantă pentru Republica Moldova. Este ziua în care, după o lungă perioadă de incertitudine şi instabilitate, ţara noastră intră într-o nouă etapă de dezvoltare. O etapă în care acele bune începuturi, bazele cărora au fost puse în ultimii ani, îşi vor găsi continuitatea şi finalitatea. O etapă în care Republica Moldova ***trebuie să avanseze****, şi* ***sînt sigur că va avansa****, în parcursul ei european, pe calea democraţiei şi reformelor pentru a oferi cetăţenilor noştri un nivel de viaţă prosper".* [N.T.]

„Pentru mine este o mare onoare, dar, totodată, şi o mare responsabilitate, să preiau conducerea Republicii Moldova într-un moment crucial pentru dezvoltarea ei[21]*. Astăzi, avem în faţă mai multe provocări cărora* ***trebuie să le facem faţă****, mai multe obiective pe care urmează să le îndeplinim. În continuare,* ***aş vrea să mă opresc*** *la unele dintre ele, fără de care dezvoltarea ţării noastre este imposibilă".* [N.T.]

Strategia discursivă aleasă la începutul discursului lui Dodon, introduce un ethos de luptător victorios, animat de curaj, pe care și-l revendică noul președinte ales prin vot direct de către cetăţeni.

„Sunt onorat şi Vă exprim gratitudinea cea mai caldă pentru că sunteţi astăzi alături de mine și de poporul Moldovei la acest legământ al meu, înfăptuit cu mâna pe Constituție și gândul

[21] După aproape trei ani de instabilitate, șase încercări de alegere a președintelui, Republica Moldova pune capăt crizei politice, prin alegerea președintelui Nicolae Timofti, care a fost susținut de „Alianța pentru Integrare Europeană", acumulând 62 de voturi, cu unul în plus față de numărul minim care ia asigurat victoria.

la compatrioții noștri. ***Știu foarte bine*** *ce speranțe-și leagă cetățenii țării și ce așteaptă de la Președintele lor. Am fost alături de oamenii, care au luptat ani de zile pentru a redobândi dreptul de a-și alege singuri conducătorul țării. Poporul a cerut dreptul la alegerea directă a șefului statului din motive firești – președintele* ***trebuie să-i reprezinte, să poarte răspundere*** *în fața lor,* ***să fie independent politic și grijuliu*** *față de cei dezavantajați".* [I.D]

Dodon nu s-a sfiit să adopte un limbaj mai dur, trecând de la acuzații la avertizarea exponenţilor clasei politice din Moldova, funcţionarilor publici şi angajaţilor structurilor de stat ca aceştia să trateze serios „alegerea adevăratului suveran al statului":

„Vă rog și vă avertizez - tratați foarte serios acest mesaj al poporului! Nu uitați cine este suveranul adevărat al țării și cui ați jurat credință. În eventualitatea ignorări de către clasa politică a voinței poporului de a scoate instituțiile statului de sub influența grupurilor de interese, voi acționa în numele poporului, voi lupta alături de popor, voi readuce statul în slujba cetățeanului". [I.D.]

Observăm că devine simptomatică utilizarea de către Dodon a combinațiilor de sintagme: *un președinte al tuturor cetățenilor acestui stat, dragii mei compatrioți, statul în slujba cetățeanului, sunteți alături de mine* și a expresiilor modale: *vă asigur, sunt sigur, sunt convins, știu că e posibil, voi rămâne fidel angajamentelor asumate de mine în fața Dumneavoastră, voi strădui zi și noapte pentru a readuce poporului Moldovei încrederea în ziua de mâine, voi acționa în numele poporului, voi lupta alături de popor, voi fi un susținător al Bisericii, avem o datorie sfântă, cu certitudine, cu toată fermitatea*, care permit lejer manipularea cetățenilor de a crede într-un viitor mai bun doar conduşi de el.

În continuare, în discursul lui Timofti urmează descrierea obiectivelor propuse precum: consolidarea societății, integrarea europeană, reintegrarea țării ș.a. În susținerea acestor obiective, pentru a obține adeziunea receptorilor, Timofti exprimă implicarea sa afectivă:

„*Este un obiectiv ambiţios, dar,* ***sînt sigur****, că, prin eforturi comune,* ***îl putem realiza".*** ***„Ferma mea convingere*** *este că am ales o cale de dezvoltare corectă şi* ***nimic nu trebuie să ne sperie, nimic nu trebuie să ne facă să o părăsim****.* ***Am încredere*** *în forţele proprii,* ***am încredere*** *în actuala echipă de guvernare şi* ***am încredere*** *în cetăţenii Republicii Moldova.* ***Împreună vom reuşi!***". [N.T.]

Pe tot parcursul discursului atât al lui Dodon, cât și al lui Timofti se pot remarca strategii argumentative angajante. Șeful statului se comportă ca și cum are certitudinea că lucrurile se vor schimba odată cu învestirea acestuia, iar acest fapt îi consolidează imaginea de om hotărât, gata de acțiune:

„Vă asigur că am suficientă voință politică pentru a intensifica lupta cu corupția. Și o voi face!”. [I.D.]

„Mă voi preocupa în mod prioritar de problemele mediului de afaceri al țării [..]. Sunt sigur că aceasta-i realizabil. Vă informez că în scurt timp va fi creat Consiliul Economic pe lângă președintele Republicii Moldova”. [I.D.]

„În calitate de garant al Constituţiei, voi încuraja toate eforturile îndreptate spre soluţionarea problemei transnistrene în baza Legii Supreme. Voi acţiona cu fermitate, consecvent pentru ca într-o bună zi pe Nistru să nu mai fie linii de demarcare, ca Republica Moldova să devină la modul practic un stat integru din punct de vedere teritorial, cu o democraţie avansată, cu o economie dezvoltată şi cu un înalt nivel de viaţă”. [N.T.]

Din acest pasaj, putem desprinde și cel de-al treilea pilon ce domină arhitectura discursivă a lui N. Timofti, este cadrul *reintegrarea țării*. Este un cadru legitimator, intern și extern, construit, spre deosebire de celelalte două teme principale, predominant defensiv.

Totodată, remarcăm că imaginea lui Timofti este construită în jurul ideii de *echilibru.* Este echilibrul celui care are de partea sa *experiența*. Mesajul emoțional domină, atât la nivel explicit, cât și la nivel implicit:

„*Pornind de la aceste constatări, **vreau să declar** că Preşedintele Nicolae Timofti, la fel ca şi judecătorul Nicolae Timofti, va pune tot timpul legea în capul mesei. **Ferma mea convingere este** că doar un stat guvernat de lege **poate avea** un viitor liber, democratic, european, prosper!”*. [N.T.]

Întreaga cadrare a responsabilității este construită pe un vector mai degrabă implicit, acela al *experienței.* Fiind un candidat puțin cunoscut societății până la alegerea sa la funcția de președinte spre deosebire de Voronin și Dodon, *experiența* este atu-ul pe care marșează Timofti – experiența îi conferă abilități, echilibru, cunoaștere, înțelegere. Doar experiența, implică această cadrare, permite unui om de a se valoriza și să folosească întreaga putere a funcției prezidențiale. Mecanismul persuasiv funcționează în plan latent: Timofti știe să folosească puterea funcției prezidențiale pentru a îmbunătăți viața moldovenilor, a avea un viitor democratic, european și prosper și lasă la latitudinea receptorilor să intuiască cum o va folosi. Un astfel de mesaj acoperă maximal plaja de expectanțe ale receptorilor.

Patrie, popor, securitatea statului, viitor sunt cuvintele-cheie din discursul inaugural al președintelui Dodon. Aceste cuvinte - cheie, cu efect mobilizator şi manipulator, creează impresia unităţii şi a tradiţiei ca principale surse de consolidare a unui popor.

O altă expresie penetrantă din discursul prezidenţial de învestire al lui Dodon, care reprezintă şi un excelent exerciţiu de elaborare a sensului implicit modal cu efect mobilizator într-

un text politic, este următoarea: „Moldova are viitor”. Expresie, care a constituit mesajul de bază din campania electorală a președintelui Dodon, potrivit căreia Moldova are viitor ca stat independent.

„Moldova are viitor”! ***Eu cred*** *în aceasta. Statalitatea, suveranitatea țării* ***nu sunt și nu pot fi*** *subiecte de discuție. Eu, ca și majoritatea absolută a cetățenilor țării noastre,* ***vreau să trăiesc****, să-mi cresc copii și să făuresc într-o țară independentă, într-un stat suveran pe nume Republica Moldova. Această dorință firească a noastră este ancorată în trecutul multisecular al neamului nostru.* ***Avem o datorie*** *sfântă de a onora testamentul sacru, pe care ni l-a lăsat Ștefan cel Mare și alți voievozi de faimă ai Moldovei medievale, este un semn de respect și eternă memorie pentru bravii fii ai neamului nostru, care și-au închinat viața pentru independența acestui stat*”. [I.D.]

Chiar din primele rânduri ale acestui fragment observăm elemente modale, prin intermediul cărora Dodon își exprimă ferm convingerea că Moldova va prospera, odată cu alegerea noului președinte. Construcția epistemică modală: ”*Eu cred în aceasta”* poate fi descifrată ca „*sunt convins, sunt sigur*”. Astfel, președintele învestit asumându-și veridicitatea afirmațiilor sale și totodată, exprimându-și încrederea în viitor și în forța națiunii, se impune drept un agent determinat al schimbării.

Tot în acest pasaj observăm și referiri la personalitatea istorică Ștefan cel Mare, la trecutul multisecular al neamului, folosite pentru a face trimitere la istoria comună şi la evenimentele de importanţă majoră trăite în comun.

Memoria colectivă este cea care oferă o “legitimare” identitară, cea care conservă anumite date şi permite reactualizarea impresiilor, imaginilor trecutului, relevă manifestarea inconstanţelor, faliilor, refulărilor, ce ating inima existenţei istorice […]. Memoria colectivă nu este o istorie “obiectivă”, ci una “ideologică”, ce descrie şi ordonează fapte din trecut în acord cu anumite tradiţii consacrate [219, p. 386].

S. Nicoară scria în lucrarea *Istorie şi imaginar – eseuri de antropologie istorică*: „Însănătoșirea societății implică profund memoria, care este şi un act de voinţă colectivă, ce tinde să scoată din mormântul uitării ceea ce este necesar pentru comunitate” [*apud* 219, p.386].

Noul șef de stat a subliniat că va susține conviețuirea pașnică a etniilor din Republica Moldova, el având, în discursul său, și un pasaj rostit în limba rusă, moment, ce-l deosebește pe președintele Dodon de predecesorii săi. Această adresare poate fi interpretată ca un interes strategic al președintelui pentru obținerea adeziunii unui auditoriu eterogen la viziunea despre lume și scopurile locutorului.

„Мы, представители разных этносов - молдаване, украинцы, русские, болгары, гагаузы и другие - живём в одной стране и одинаково её любим. Молдова - наша общая Родина, и другой у нас не будет […]”.

Prin utilizarea repetitivă a cuvântului „împreună” cu valoare inclusivă: „***Împreună*** *cu ucrainenii, ruşii, găgăuzii şi bulgarii,* ***împreună*** *cu evreii şi polonezii,* ***împreună*** *cu romii şi alţi confraţi de-ai noştri, am ştiut mereu să trăim ca o Familie în Patria comună – Republica Moldova* […]”, prin care enunţiatorul acordă auditoriului statutul de participant, președintele exprimă încrederea în viitor și în forța națiunii.

Să urmărim în exemplul de mai jos ce competențe revendică secvențele modalizate din discursul lui Dodon:

„Această ţară, acest stat, este casa noastră, la care fiecare din noi ***trebuie să ţină, s-o ocrotească. Vă îndemn să urmăm*** *exemplul altor popoare măreţe,* ***vă îndemn*** *dragi compatrioţi,* ***să ne întrebăm*** *şi noi,* ***ce putem face*** *fiecare pentru această casă a noastră, pentru Republica Moldova.* ***Sunt sigur,*** *că* ***putem face*** *multe, şi în primul rând, să fim patrioţi ai ţării”.* [I.D.]

Pe măsură ce citim și recitim aceste cuvinte înțelegem că ne aflăm, de parcă în fața unui mesaj al Statelor Unite care este, în sens larg al cuvântului, un mesaj de umanism occidental.

I. Dodon a recurs implicit la o frază preluată din memorabilul discurs de învestitură al președintelui american J. Kennedy (1961) „ *My fellow Americans, ask not what your country can do for you, ask what you can do for your country” (Dragi compatrioți americani, nu vă întrebaţi ce poate face ţara pentru voi, dar ce puteţi face voi pentru ţară).* Președinții recurg de obicei la temele mitice pentru a-și justifica programul, acțiunile și pentru a-și construi merite ca președinți.

Discursul de învestitură al lui Kennedy, de exemplu, prin iscusita folosire a miturilor Conducătorului și Dușmanului, prin plasarea sa în relații mitice cu conducătorii destoinici din trecut, cu „lucrarea” lui Dumnezeu și cu „supușii credincioși”, a făcut din senatorul, fără mari merite, Kennedy un președinte impunător. Pentru aceasta sunt exploatate cu iscusință formulări ce aveau să facă epocă [62, p.84]. Cert este că președintele Dodon a recurs la astfel de formulări puternic modalizate pentru a obține un efect ”doctrinar” mai accentuat, cu scopul de a se legitima în faţa publicului larg şi a opiniei publice.

Cât privește abordarea temelor negative (corupția, sărăcia, șomajul, criza din sistemul bancar, migrația populației) expuse frecvent în discursul lui Dodon, atunci când apar, sunt doar o pârghie care îi dă posibilitate de a-și prezenta propriul program și a sublinia soluțiile propuse în acest sens. De subliniat că, atunci când unele secvențe din discursul său sunt structurate pe teme negative, negația modalizată are și ea un rol decisiv:

*„**Nu avem nevoie** de reforme de dragul reformelor sau de reforme pentru a raporta creditorilor și partenerilor de dezvoltare. **Avem nevoie** de reforme pentru crearea locurilor de muncă […]”.*

Dar, în mod surprinzător, Dodon folosește negația nu numai a se referi la „noi inclusiv”, dar și atunci când face trimitere la el însuși:

*„**Nu mă voi împăca niciodată** cu cele petrecute în sistemul bancar al țării și-mi voi dedica toată energia pentru a elucida faptele și a restitui poporului patrimoniul public prădat […]. **Vă asigur că am suficientă voință politică** pentru a intensifica lupta cu corupția. Și **o voi face**! ”.* [I.D.]

*„Dragii mei compatrioți, **nu-s în stare să descriu** suferința dumneavoastră acolo departe de vatra natală, de familiile dumneavoastră, de copiii dragi […]. Soluționarea problemelor cetățenilor noștri aflați departe de casă **va fi prioritară pentru mine**, iar în cadrul Președinției va activa un Consilier dedicat problemelor diasporei”.* [I.D.]

Modalizarea acestor enunțuri structurate pe teme negative contribuie la amplificarea expresivității discursului președintelui Dodon. Universul simbolic construit ține de spațiul evidentului: Igor Dodon este *reformatorul*, înțelept, determinat, consecvent în acțiunea sa, *constructorul consensului* național și al noii Moldove.

Reconstrucția propusă are însă nevoie de un garant. Acesta nu poate fi altul decât Președintele. La acest nivel, mesajul lui I. Dodon atinge maxima sa complexitate, recurgând la o dublă cadrare, cu efecte cumulative. Ofensiv, el recurge la cadrul responsabilității, iar defensiv, la cel al democrației. Cel mai adesea, Dodon traduce ideea de responsabilitate prin aceea de *datorie:*

*„Statalitatea, suveranitatea țării **nu sunt** și **nu pot fi** subiecte de discuție. Eu, ca și majoritatea absolută a cetățenilor țării noastre, vreau să trăiesc, să-mi cresc copii și să făuresc într-o țară independentă, într-un stat suveran pe nume Republica Moldova. Această dorință firească a noastră este ancorată în trecutul multisecular al neamului nostru. **Avem o datorie** sfântă de a onora testamentul sacru […]”.*

Dodon cunoaște cel mai bine resorturile funcției prezidențiale și este hotărât să le folosească de o manieră activă:

„Mă voi preocupa în mod prioritar de problemele mediului de afaceri al țării …; O importanță deosebită voi acorda situației în sistemul judiciar și instituțiile de drept ale țării …; Voi dispune crearea unui consiliu pe lângă Președintele Republicii Moldova …; Voi face totul ca cetățenii să participe la procesul de luare a deciziilor …; Voi acorda tot suportul mass-mediei …; În calitatea mea de președinte al țării și smerit creștin, voi fi un susținător al Bisericii și voi sprijini

...; Voi acționa în numele poporului, voi lupta alături de popor, voi readuce statul în slujba cetățeanului ..."

Dacă discursul lui Dodon este structurat sub semnul responsabilității și a datoriei, discursul lui Timofti este structurat sub cel al necesității incontestabile. Interesant este și uzul modalizatorilor deontici de necesitate. *Trebuie* nu apare în formulări generale, fără motivări, cu caracter absolut, ci doar în formulări cu caracter polemic, marcând ferm poziția vorbitorului față de cele spuse. Mai mult ca atât, forța impozitivă a verbului modal este amplificată de conjunctivul cu valoare de imperativ (*să ne respectăm, să continue să promoveze):*

„Nu este vina noastră că sîntem atît de diferiţi. Aşa a vrut istoria să se întîmple şi, dacă astăzi am ajuns să trăim împreună în acelaşi stat, ***trebuie să ne respectăm*** *reciproc...".* [N.T]

*„**Ferma mea convingere** este că Republica Moldova **trebuie să continue să promoveze** o politică externă echilibrată, bazată pe priorităţi clar stabilite. Numai astfel ne vom bucura de respect şi apreciere în plan extern. Numai astfel vom fi susţinuţi şi vom avansa pe calea de dezvoltare aleasă".* [N.T.]

Situație similară constatăm și în cazul președintelui Igor Dodon, uzul modalizatorilor deontici de necesitate (*trebuie, avem nevoie*) având o frecvență mai redusă în discurs, dar, foarte semnificativă, în partea finală al acestuia.

„La un început de cale ***trebuie să ai viziuni clare*** *și asupra obiectivului final. Îmi doresc la final de mandat o Moldovă prosperă și cetățeni încrezători în ziua de mâine. Voi munci pentru a oferi poporului Moldovei un prezent și un viitor mai bun. Există o înțelepciune antică, pe care eu o împărtășesc în totalitate. Ea spune că un conducător* ***trebuie să țină minte*** *trei lucruri. Mai întâi, că el conduce oameni. Al doilea, că el îi conduce după legi. Și al treilea, că nu conduce totdeauna. Eu* ***voi ține cont mereu*** *de acest principiu. Și* ***voi avea grijă*** *ca după conducerea mea, eu să am cât mai puține regrete, iar cetățenii țării să aibă cât mai multe păreri de bine".* [I.D]

De menționat că, în cazul acestui ultim paragraf din discursul lui Dodon, se remarcă vădit valoarea emfatică a prezenței pronumelui de persoana I singular. *„**Eu** voi ține cont ...; voi avea grijă ca după conducerea mea, **eu** să am cât mai puține regrete ...".*

Dodon subliniază continuu natura personală a opiniilor pe care se întemeiază viziunea sa despre președinție. Eficienţa unei strategii de acest tip presupune asumarea integrală de către locutor a afirmaţiilor sale. Prin utilizarea pers. I sg., se evidențiază o atitudine care implică punerea în joc a propriei imagini, mai ales în privinţa credibilităţii, ce denotă garanţie a adevărului.

Strategia bazată pe asumarea subiectivității prin folosirea lui *eu,* prin utilizarea modalizatorilor deontici cu indicarea valorii necesar, obligatoriu (*trebuie, avem nevoie, este datoria noastră*), precum și a expresiilor modale (*sunt convins, sunt sigur, cu toată fermitatea, cu*

certitudine, știu că e posibil), indică, fără îndoială, convingerea noului președinte Dodon că liniile de acțiune propuse sunt singurele juste.

Finalul discursului lui Dodon conține construcții modale cu cea mai mare încărcătură semantică. Utilizarea acestor construcții modale contribuie la consolidarea continuă a ideii de certitudine, siguranță a vorbitorului față de cele afirmate.

Spre deosebire de Timofti și Dodon, stilul discursiv al lui Voronin, din perspectiva utilizării construcțiilor modale, complementează, într-un fel, stilul guvernării și modelul acestuia de leadership, fiind cunoscut deja pe eșichierul politic, cu mult înainte de fi numit la funcția de șef al statului. Stilul autoritar, așadar, denotă utilizarea sensurilor modale implicite exprimate prin metafore și diminutive cu tentă peiorativă sau ironică. Aluziile sunt foarte frecvente.

Aluzii folosite la dresa predecesorului său/precedentei guvernări:

*„**Într-adevăr**, ultimii zece ani au decurs sub semnul înstrăinării şi distrugerii. Zece ani de rătăcire, de politică a confruntării interetnice şi a umilirii sociale. Zece ani de nimicire planificată a viitorului”.* Repetarea obsesivă a “zece ani” este utilizată în scop persuasiv, prin inducerea ideii de încredere și speranță în noua guvernare, remarcată clar în următorul fragment discursiv: *„Anume de aceea astăzi noi **trebuie să conştientizăm** că în faţa statului stă o sarcină extrem de dificilă şi, totodată, extrem de importantă. Si nu e vorba doar de “renaşterea” ţării, problemă despre care vorbesc foarte frecvent politicienii noştri, dar care nici pe departe nu conştientizează clar ce anume urmează a fi renăscut. Noi **trebuie să urmărim** alt scop — cel al edificării unui stat moldovenesc cu adevărat suveran. Mai mult ca atât, **suntem datori** să schimbăm statutul de provincie săracă si înapoiată, supusă umil poruncilor unor forţe externe, cu cel al unui stat contemporan, antrenat în dinamica schimbărilor moderne, care se conduce doar de interesele cetăţenilor lui. **Cu adevărat consider** că în secolul XXI societatea **nu mai poate fi divizată** în clase sau grupuri sociale progresiste şi reacţionare, în popoare bune şi rele, în apropiaţi şi străini. Statul contemporan **trebuie să exprime** în egală măsură interesele tuturor membrilor societăţii. Statul contemporan **trebuie să creeze** condiţii pentru armonia acestor interese, să găsească compromisuri, **să garanteze** egalitatea tuturor în faţa legii. Anume un astfel de stat va câştiga stima şi încrederea poporului, anume aşa scopuri vor coincide cu interesele de perspectivă ale vecinilor noştri geopolitici şi ale comunităţii internaţionale. Este uşor să declari asemenea intenţii. Mult mai greu este să le realizezi, să le transformi în practica concretă a guvernării unui stat. **Cred** că aici de la guvernanţi **se va cere** putere de decizie, corectitudine, inteligenţă şi muncă asiduă zi de zi, pas cu pas pentru a ieşi din starea de dezastru social-economic, ca ţăranul şi întreprinzătorul, medicul şi pedagogul, pensionarul şi copilul să simtă schimbările pozitive. Numai aceste schimbări, schimbări evidente şi reflectate în îmbunătăţirea propriei situaţii vor*

întruchipa garanţia încrederii societăţii faţă de stat: Numai în asemenea condiţii societatea va aprecia întregul organism statal ca reprezentând interesele poporului. Numai atunci când statul ***va fi în stare să protejeze*** *poporul de pericolul răufăcătorilor şi al funcţionarilor corupţi, al "autorităţilor" care se îmbogăţesc pe contul nenorocirilor şi fricii omului simplu, puterea de stat se va bucura de o adevărată autoritate.* ***Anume aşa văd*** *eu sarcinile noastre. Şi în conformitate cu aceste opinii* ***intenţionez să acţionez*** *în înalta funcţie încredinţată mie".*

Faptul că unul din verbele modale folosite frecvent în acest discurs este *a trebui*, considerăm că se impune să precizăm că unul din sensurile acestuia este *deontic*: formularea *„X trebuie să efectueze T";* astfel, dacă *X* nu îndeplineşte *T*, acesta devine pasibil de a fi sancţionat într-o ordine normativă căreia îi este subiect. Însă, acest sens de obligaţie legală nu este prezent în discurs. În prezenta analiză, se impune să precizam ca folosirea verbului *a trebui* este realizată în sensul în care este exprimată o *necesitate practică* (ex. *noi* ***trebuie*** *să conştientizăm)*: (a) *X trebuie să efectueze T*; dacă *X* nu îndeplineşte *T*, acesta va eşua în atingerea unui scop al său; (b) *X* trebuie să efectueze *T*; dacă *X* nu îndeplineşte *T,* acesta nu este considerat ca un agent dintr-o anumită categorie. Sensul verbului *trebuie* exprimă necesitatea practică după care clasa politică din Republica Moldova trebuie să se califice drept un agent conştient. Următoarea atitudine este *disponibilitatea implicativă* în noua lume: „ *Noi* ***trebuie*** *să urmărim alt scop — cel al edificării unui stat moldovenesc cu adevărat suveran...".* În această secvenţă discursivă, sensul verbului *trebuie* relevă necesitatea practică de realizare a unui scop. Considerăm că propoziţia *„****suntem datori*** *să schimbăm statutul de provincie săracă si înapoiată ..."* relevă un demers de *întâmpinare şi relaţionare discursivă*, care cumulează ambele sensuri ale necesităţii practice, este echivalentă cu formularea: *trebuie să răspundem noii realități*. O altă atitudine care se configurează este *implicarea efectivă,* acţională, echivalentă cu formularea: „*trebuie să ne depunem toate eforturile pentru a avea o schimbare",* exprimă un îndemn, sensul de agent calificat fiind asumat ca aparţinând agentului: „*încercare de a inspira, de a convinge şi de a arăta calea",* iar sensul de necesitate a atingerii scopului se relevă în cele din urmă, ca obiectiv: *să urmărim, să schimbăm*. Expresia „ *... în secolul XXI societatea* ***nu mai poate*** *fi divizată ..."* este echivalentă cu formularea „Este necesar să nu mai avem o societate divizată", sau cu enunţul „*Este imposibil să mai avem o societate..."*; se constată o stare a „lumii" care trebuie să se schimbe, pentru a corespunde noii lumi/realități contemporane. Prin enunţurile care urmează „*Statul contemporan* ***trebuie să exprime*** *... ;* ***trebuie să creeze, să garanteze***" se întemeiază (justifică) atitudinile exprimate; se constituie o *condiţie necesară*. Enunțul introdus printr-un verb al cogniţiei *a crede*, cu valoare epistemică: "***Cred*** *că aici de la guvernanţi se va cere …*", ce aparține universului credinţelor, al convingerilor, exprimă un grad ridicat de certitudine a locutorului, uz apropiat de factiv.

Următoarea atitudine din acest fragment discursiv exprimă valoarea modală de posibilitate: *"Numai atunci când statul va **fi în stare** ...". Posibilitatea* este o altă valoare din sfera modalităţii deontice. Enunţurile pentru care este caracteristic un asemenea tip de modalitate desemnează un proces realizabil. Conţinutul enunţului care se defineşte prin valoarea dată ar putea fi actualizat cu ajutorul construcţiei: *X are condiţiile necesare pentru a realiza P*.

*Enunțul: "Anume așa **văd** ..*" – exprimă sensul modal de *voinţă/dorinţă/intenţie*. Este modalitatea care exprimă intenţia subiectului de a realiza o acţiune. Enunţurile modalizate cu un modalizator volitiv de acest tip desemnează un proces dorit, intenţionat. Valoarea specifică unui atare enunţ poate fi actualizată cu ajutorul construcţiei *X doreşte să P*. Modalizatorii din această subclasă sunt: „*a vrea",* „*a avea de gând să*…", „*a avea intenţia să*…", „*a fi hotărât să*…", „*a fi decis să*…".

De remarcat că, adverbele de modalitate ca: *într-adevăr, cu adevărat,* sunt frecvente în discursul lui V. Voronin pentru a reda semnificația modală epistemică de certitudine pe lângă funcția sintactică de conectori discursivi pe care o au. Utilizarea acestor adverbe de modalitate contribuie la consolidarea continuă a ideii de certitudine, siguranță.

Pornind de la cele observate, constatăm că în timp ce adverbele de modalitate sunt în general monosemantice, toate semiauxiliarele de modalitate indică mai mult de un sens modal. Nu se poate pune însă semnul egalității între potențialul expresiv al semiauxiliarelor de modalitate. Numărul sensurilor din pletora semantică a unui semiauxiliar este direct proporțional cu frecvența acestuia în uzul lingvistic.

Complementaritatea între modalităţi nu se manifestă doar prin faptul că ordinea tradiţională a combinaţiilor modale este modalitatea epistemică urmată de cea deontică, ci şi prin polisemia şi ambiguitatea unor expresii modale sau verbe precum *a putea, a trebui* care pot fi interpretate atât în sens epistemic, cât şi deontic.

Prin urmare, se poate constata că ambele modalităţi prezintă atât trăsături comune cât şi diferenţe. Printre trăsăturile comune menţionăm apartenenţa modalizatorilor la aceleaşi categorii gramaticale şi folosirea acestora atât în contexte epistemice, cât şi deontice, cum este cazul verbelor modale *a putea, a trebui*. Acestea pot semnifica necesitate şi posibilitate, atât dintr-o perspectivă subiectivă, bazată pe inferenţe, cât şi dintr-o perspectivă autoritară, în stare să stabilească regulamente.

Studiul efectuat asupra acestui tip de discurs, ni-a permis să observăm predominanţa expresiilor modale deontice în comparaţie cu cele epistemice. Întrucât miza comunicării politice în linii generale o reprezintă controlul asupra construcției unei realități și modelarea

reprezentărilor, căci, în funcție de aceste reprezentări se orientează conduitele, era firesc de aşteptat ca modalitatea deontică să fie întrebuințată mai frecvent decât cea epistemică.

Astfel, în discursul politic, modalitatea orientată spre interlocutor, care nu afectează nivelul de adevăr al frazei, ci care implică realizarea acţiunii prezentate în aceasta, prevalează asupra modalităţii orientate spre vorbitor, prin care acesta îşi manifestă gradul de implicare, de responsabilizare faţă de adevărul conţinut în mesaj. Cu toate acestea, modalitatea epistemică se manifestă la rândul ei prin verbe şi adverbe, chiar dacă în mai mică măsură, şi prin moduri şi timpuri verbale, cel predominant fiind indicativul prezent, utilizat pentru a reda, la un nivel mai subtil, dar mai convingător decât adverbele şi verbele epistemice, veridicitatea informaţiilor şi certitudinea politicianului faţă de cele afirmate.

Sensul modal, rezumat la indicarea unei valori aparținătoare unui anumit tip de modalitate sau a unui sens modal derivat din aceasta, se determină contextual și motivează incapacitatea semiauxiliarelor de modalitate de a forma singure predicatul unei propoziții. Ca verbe nepredicative, semiauxiliarele au doar funcția de formant predicativ, dependent de asocierea cu un verb plin, din punct de vedere semantic, în structura unui predicat.

Chiar dacă se consideră că doar contextul poate să definească sensul unui cuvânt, uneori acesta este insuficient pentru a discerne tipul de modalitate căruia aparţine o anumită expresie, întrucât contextul nu este un dat invariabil, ci o construcţie continuă la care participă şi ascultătorul prin capacitatea de a infera şi de a interpreta (este posibil ca însuşi oratorul să urmărească eventualitatea mai multor interpretări).

Ambiguitatea modală nu este singura care se manifestă în discursurile de învestitură: pronumele *noi* sau verbele la prima persoană plural sunt folosite fără să se poată stabili cu exactitate dacă oratorul se referă la guvern sau la popor, sugerându-se astfel că poporul are acces de asemenea la actul de guvernare, ceea ce ar corespunde principiilor democratice.

Cele șapte discursuri supuse analizei se disting si prin modul de selectare a persoanei gramaticale. Distribuţia acestora în discursurile analizate ne permite câteva constatări.

În discursul lui Obama și Trump, predomină forma de pers. I pl., persoana I sg. fiind prezentă într-un număr limitat de situații (coraportul 59:3 și respectiv 49:3), pe când în discursul lui Băsescu și Dodon, raportul dintre formele de persoana I sg. și I pl. este în favoarea pers. I sg. (36:14 și respectiv 65:38). În cazul celorlalte discursuri din corpus, diferența nu este semnificativă, coraportul pentru formele de pers. I pl. și persoana I sg. fiind 29:25 – Voronin, 30:26 – Timofti și 42:36 – Iohannis.

Utilizarea frecventă lui „noi” de către Obama și Trump atenuează distanța dintre Președinte și public prin incluziunea sa ca cetățean al SUA. În ochii ascultătorilor, acest fapt îl apropie de

popor, înfruntând aceleași greutăți zilnice ca și cetățenii de rând. Prezentându-se drept purtător de cuvânt al americanilor – ca unul dintre cei desemnaţi generic prin *noi* –, vorbitorul subliniază o dată în plus ideea polarității națiune – președinte. Aceasta este o tactică similară pe care o remarcăm și în discursurile lui John F. Kennedy.

Preponderenţa cazurilor în care vorbitorul îşi disimulează identitatea individuală şi politică, apelând la un *noi* care desemnează o colectivitate nediferenţiată sub aspectul opiniilor, se asociază cu preponderenţa formelor modalizării deontice a enunţurilor. Ca voce din grup, egală în drepturi cu celelalte voci, vorbitorul îşi poate permite să fixeze obiectivele acţiunii grupului, obiective a căror convergenţă nu poate fi pusă la îndoială în condiţiile date. *Trebuie* prescriptiv este, de altfel, modalizatorul cu cea mai mare frecvenţă în discurs, folosit nu impersonal, ci personal, corelat sistematic cu pronumele *noi*, marcând o subiectivitate asumată, dar nu individual, ci de către grup. El apare cel mai frecvent în discursurile analizate, în structuri paralele, implicând repetiția anaforică: „*Noi trebuie* să spunem astăzi că...”; “*Noi trebuie* să urmărim alt scop…” ș.a.m.d.

Persoana I pl. este prezentă și în celelalte discursuri analizate în proporții diferite. În majoritatea exemplelor de pluralul politic *Noi,* de cele mai multe ori implicit (prin persoana verbului), în cazul discursurilor lui Voronin, Timofti și Iohanis există o relație de echivalență: *noi* = “*eu+ei*” decodată, indirect, prin “*noi* ca popor, ca națiune”. Alegerea retorică a persoanei I plural: *noi,* în discursul politic, este considerată o strategie de solidarizare cu un grup: etnic, social, profesional etc. [99, p.22]. În discursurile prezidențiale, este mai mult decât o solidarizare, este și o formă de legitimare ca garant politic prototipic, pentru că președintele, ca simbol al unității unei națiuni, vorbește despre lucruri cu certe șanse de reușită.

În discursul politic, în general, se actualizează cu precădere semnificația analizabilă ca *eu + alții* a pronumelui *noi*, care include o valență deschisă spre un receptor multiplu, prezent sau nu în situația comunicativă dată, și deci în mod diferit definibil. Particularitățile referinței lui *noi* reflectă utilizări strategice diferite.

De menționat că în cazul lui Băsescu și Dodon, folosirea frecventă a formei de persoana I sg, este considerată ca o strategie bazată pe asumarea subiectivității, dar care prețuiește obiectivitatea care tinde spre exploatarea valențelor atenuatoare ale unor procedee și forme de modalizare. Eficienţa unei strategii de acest tip este dată tocmai de asumarea integrală de vorbitor a afirmaţiilor sale, prin utilizarea pers. I sg., atitudine care implică punerea în joc a propriei imagini, mai ales în privinţa credibilităţii, ca garanţie a adevărului. Aşa cum se constată, *eu* leagă indisolubil opinabilul de pathos, sporind intensitatea asertivă a enunțurilor prin aceea că evaluarea negativă pe care o conţin este dublată de buna credință a autorului [187, p.71-74].

Faptul că Băsescu și Dodon își asumă actul guvernării constituie și o posibilă explicație a ritualizării „Eului prezidențial”. Totuși, nu se poate neglija riscul exagerării folosirii persoanei întâi la singular. În această situație, politicianul poate fi perceput de public, pe alocuri, drept individualist, voluntar sau egocentrist. Folosind excesiv pe „eu”, în loc de „noi”, politicianul se autopromovează drept individ cu realizări personale, ceea ce intră în contradicție cu imaginea sa de bun colaborator într-o echipă.

Efectele discursive ale alternanței între întrebuințarea pronumelor „eu” și „noi”, cu sens inclusiv sau exclusiv, coincid exprimării contrastului între: a) apropiere vs. distanță, b) includere vs. excludere, c) solidaritate vs. individualism etc .

Dacă ne raportăm la discursurile analizate, în special cel al lui Obama și al lui Dodon, s-a remarcat corelația dintre imaginar, modalitate și putere politică. În discursurile de învestitură, se utilizează expresii modale care vin să informeze ascultătorul indirect despre cunoștințele oratorilor (nu atât în ceea ce privește cunoștințele lor enciclopedice, cât vizavi de conexiunea la evenimentele mai mult sau mai puțin recente). Prin urmare, tocmai cadrul ideologic contribuie mai mult decât contextul la interpretarea discursului politic, de rând cu realitatea extralingvistică și imaginația fiecărei persoane sau grup de persoane, ceea ce presupune un șir de experiențe generatoare de așteptări. Modalitatea manifestată în discursul de învestitură prin intermediul verbelor, expresiilor și modurilor verbale este legată de cele imaginate, deoarece prin elementele respective, oratorul încearcă să capteze atenția și bunăvoința publicului, să-și demonstreze abilitățile și ideologia sa, suscitând, de fapt, în conștiința colectivă, un spectru întreg de imagini despre putere și modul cum aceasta se manifestă în lume.

Ca orice formă discursivă, discursul de învestitură presupune o punere în scenă specifică, determinantă de configurația situației de comunicare și, implicit, de obiectivele pe care le urmăresc oratorii. E de luat în considerare și natura multiplă a individualității lor (o anumită condiție instituțională, o anumită apartenență de grup politic și deci susținerea unei anumite ideologii: a puterii sau a opoziției, o anumită formație și structură a personalității), care influențează puternic perspectiva discursivă adoptată. Pe parcursul acestui demers analitic am observat că resursele modale, în cele mai multe cazuri, chiar dacă nu reușesc să transforme fundamental credințele receptorilor, acestea joacă un rol important la organizarea pragmatică a discursului, fiind recunoscute ca instrumente de influențare a comportamentului receptorilor, adică de sensibilizare a opiniei publice.

3.2. Strategii modale în dezbaterea electorală televizată

Dezbaterea electorală televizată constituie un tip special de comunicare și un gen televizual specific. Este deja axiomatică reprezentarea televiziunii drept spațiu de formare a opiniilor cu privire la evenimentele desfășurate în arena politică, cu un grad mare de influență asupra orientărilor politice ale audienței. Faptele vieții politice, interpretate de televiziune drept importante, obțin statut relevant și în conștiința telespectatorilor [160]. Istoria dezbaterilor televizate oferă un vast material pentru observarea anumitor legități ale desfășurării campaniilor electorale, evidențierea strategiilor, tacticilor, formelor și tipurilor de modalități utilizate de participanții la dezbateri, relevarea comportamentului electoral al candidaților, sesizarea particularităților și efectelor comunicării televizuale.

În acest context, apare oportună abordarea discursului politic din perspectiva dezbaterii, urmărind înțelegerea efectelor comunicativ-pragmatice ce singularizează genul discursiv al dezbaterii televizate în cadrul celorlalte forme de discurs, precum și importanța strategiilor modale utilizate. Analiza pragmatică a contextului situațional, a distribuției formale și informale a rolurilor mediatice, în cadrul discursului instituțional, creează noi posibilități de cunoaștere a modului în care se construiește dezbaterea electorală, ca emisiune-eveniment [14, p.29]. Preocuparea prioritară a studiului interpretativ pe ca ni l-am propus, rezidă în explicarea interdependenței și interacțiunii între suportul lingvistic al dialogului electoral și contextele prin care acestea din urmă se actualizează. În continuarea concepției lui Levinson (1983) [*apud* 14], vom încerca să demonstrăm calitatea discursului de-a modela evenimentul. Focusul analizei pragmatice este relevarea contribuției discursului la configurarea contextului. Pe această linie, vom insista asupra felului în care cei șase politicieni supuși analizei se folosesc de limbaj și interacționează în scopul schimbării contextului în favoarea lor și în defavoarea adversarilor lor.

Campania electorală constituie un demers privilegiat de construcție a realității politice, la care contribuie toți actorii politici, după resursele și interesele lor. Ca ritual, campania electorală se desfășoară după anumite coduri socio-politice, care reglementează interacțiunea între participanți, aceștia raportându-se unii la alții de pe poziții concurențiale. Comunicarea electorală trebuie să se adapteze la timpul prezent, dinamica socio-politică făcând ineficientă aplicarea unei singure formule. Comunicarea pretendenților la putere rezidă în eforturile depuse pentru exercitarea unui control simbolic asupra circumscrierii și definirii situației politice. Acțiunea simbolică (exprimată prin cuvinte, imagini, filme, povestiri, argumente, discursuri, afișe etc.) are forța de a face să se vadă și de a face să se creadă, de a confirma sau de a transforma viziunea asupra lumii și, astfel, de a influența asupra auditoriului. Eficiența acestei acțiuni se datorează

raporturilor de sens pe care le poate institui. În această ordine de idei, este justificată afirmația că „limbajul nu este „politic" pentru că este utilizat de politicieni, ci pentru că este limbajul puterii și al relațiilor de putere" (trad.n) [220, p.116]. Iar relațiile de putere presupun competiție, concurență, confruntare. O formă particulară a acestei confruntări este dezbaterea televizată, reglementată instituțional și puternic ritualizată.

Pentru a distinge specificitatea generică a dezbaterii electorale televizate, remarcăm faptul că acest gen de confruntare politică se caracterizează prin două tipuri de comportament comunicativ. Pe de o parte, un comportament interlocutiv, care se manifestă în situațiile înscrise în desfășurătorul dezbaterii în care moderatorul le oferă candidaților șansa de a dialoga liber sau, în situațiile de dialog polemic pe care candidații și le oferă ei înșiși, ignorând „regulile jocului". Pe de altă parte, se observă și un comportament monolocutiv, manifest în secvențele de monolocuție alocutivă, pe care formatul dezbaterii îl oferă candidaților pentru a-și expune programele și viziunile politice.

Căutarea și prezentarea unei identități politice a omului politic care să fie diferită de cea a adversarilor politici este esențială pentru realizarea unei identități minimale. Aceasta este circumscrisă unei tentative strategice, întrucât urmează să se confrunte cu prestațiile rivale, pentru a cuceri adeziunea receptorilor și, implicit, puterea politică. Candidații la putere apelează la o multitudine de mijloace, dintre care cele discursive sunt cele mai semnificative pentru motivarea pretențiilor de legitimare.

Chiar dacă normele de conduită în timpul dezbaterii sunt cunoscute de toți participanții, se remarcă și abateri de la ele, de cele mai multe ori reprezentând strategii intenționate pentru evidențierea statutului autoritar sau a ignorării oponentului (se întrebuințează expresii licențioase, argumente plagiate, se întrerup discursurile conlocutorilor în interiorul intervalului de timp alocat pentru fiecare ș.a.). În linii generale, dezbaterile televizate trebuie să scoată în relief anumite competențe, calități, abilități ale participanților, precum: toleranța față de opiniile adverse, concizia în exprimare, gândirea critică, ascultarea activă, persuasiunea, stilul de prezentare într-o apariție publică, abilitatea de lucru în echipă. Bineînțeles că imaginea pe care și-o formează actorii politici în cadrul dezbaterii, poate influența semnificativ parcursul campaniei electorale.

Ca orice formă de dezbatere televizată, dezbaterea electorală, mai ales, cea cu elemente de *talk show*, include o latură „serioasă", dar și una de spectacol mediatic, cea din urmă având ponderea esențială, în măsura în care lupta pentru imagine nu este gratuită, secundară, ci motivează întregul comportament comunicativ al participanților, urmărind să influențeze decizia electorală a publicului [56, p.236]. A fost observat, de altfel: „Ce este o confruntare la televiziune? O dispută în care sunt angajate nu atât idei, temeinicia pozițiilor, cât replici cu efect, clișee construite din

vreme, modalități de adresare, prestații compuse pentru a sugera adevăruri, a stimula anumite percepții, a prilejui reliefarea unor atitudini" [42, p.240].

Așa cum noțiunea de discurs politic se referă la ansamblul de schimburi comunicative între actorii arenei politice, circumscrise aspectelor retorice, structurale, modalităților și strategiilor conversaționale (din perspectiva gramaticală, textuală, contextuală, stilistică, exprimate prin utilizarea limbajului) [220, p.112], de notat că în dezbaterile televizate pot fi urmărite confruntările manifestate nu doar comportamental, dar și de ordin lingvistic.

Pentru exemplificare, s-a recurs la analiza unei emisiuni din ciclul „Bună seara", realizată în direct (producător și moderator – jurnalistul Mircea Surdu), difuzată la 24 ianuarie 2014 [236], în cadrul căreia au fost supuse discuției prioritățile partidelor politice din Republica Moldova, antrenate în ultima campanie de alegeri în forul legislativ al republicii (2014, Legislatura a XX-a). La emisiune au participat șase reprezentanți ai partidelor politice[22].

În scopul conturării caracteristicilor discursului politic propriu protagoniștilor emisiunii, am considerat oportun a recurge la o serie de abordări conceptuale aferente lingvisticii politice, cum ar fi *Teoriile politeții/impoliteții* (în accepția lui P. Brown și S. Levinson [133]) – instrument de lucru privilegiat în cercetarea raporturilor relative între instanța discursivă dominată și cea dominantă [96, p. 282].

S-a remarcat că invitații la emisiune utilizează anumite strategii ale politeții pozitive, precum: *simpatia pentru receptor* (satisfacerea dorinței receptorului de a fi ascultat: *Dacă îmi permiteți*, *Îmi cer scuze...*), *folosirea pronumelor de politețe* (*Dumneavoastră, Dumneata, Domnule*), *forme familiare de adresare, referire* (adresarea pe nume: V.M. către I.C. - *Ion, Ion...* și către S.S. – *Sergiu* sau I.C. în adresa lui G.M. – *George*.

De menționat faptul că adresarea politicoasă poate fi transformată ușor în impolitețe, când se trece la dezbateri și la acuzații, persistentă fiind adresarea *per tu*: „*Nu ești <u>tu</u> cel care decizi în partidul pe care îl reprezinți*" (I.C. în adresa lui G.M.) sau V.M. către I.C: „*<u>Tu</u> nu știi, <u>tu</u> ai crescut la balcon și vorbești niște* chestii pe care le auzi doar în ziare" sau adresarea la persoana a treia a A.G. către I.C. „*Vorbind despre ceea ce spune persoana care domină discuția... ce-și impune opinia că trebuie să mergem la referendum... azi ești, mâine nu ești!*" sau chiar „*Merită să fie huiduit acest cetățean, care vorbește cu atâta răutate*".

Prin recursul la diverse acte agresive care amenință eul oponentului (contrazicere, contestarea dreptului de a vorbi, recursul la imperativ), se observă o deplasare treptată de la impolitețea pozitivă, la una negativă: dispreț, aluzii ironice, sarcasm sau batjocură, minimalizare ș.a.

[22] PLDM - Gheorghe Mocanu (G.M.), PL - Valeriu Munteanu (V.M.), PDM - Sergiu Sîrbu (S.S.), PLR - Ana Guțu (A.G.), PSRM - Ion Ceban (I.C.) și PCRM- Igor Vremea (I.V.).

O altă caracteristică a dezbaterii analizate este: *amestecul registrelor (ca marcă lingvistică a impoliteții)*. Odată ce are caracter oral, discursul politic implică emoțiile participanților, verbalul, paraverbalul și nonverbalul atribuind, astfel, un caracter afectiv discursului, specific stilului colocvial. Este evident, discursul instituționalizat glisează deseori spre discursul propriu situațiilor de comunicare informale, dezbaterea luând forma unei conversații sau chiar animozități. Iar participanții intenționat apelează la forme populare ale pronumelor demonstrative (*ăla*), apelative interjecționale (*măi*), tutuiala, interjecții pentru a evidenția sau a submina oponentul. De menționat, cu cât evoluează conflictul spre punctul culminant, cu atât limbajul utilizat devine mai colocvial (V.M.: „*Ok, hai"*; „*Mai ia-o de la început* …").

Printre procedeele retorice și structurile lingvistice, la care s-a recurs în emisiune, s-au înregistrat: atacurile verbale (V.M. în adresa lui I.C.: „*Ați fugit ca șobolanii de pe corabie, Tu unde ai învățat?!"*ș.a. sau I.C. în adresa coaliției: „*V-ați strâns și vă dă acolo o doză ca la narcomani..."*), utilizarea construcțiilor impersonale (*se creează, se pledează...*), manipularea presupozițiilor și a implicaturilor, întrebările retorice (A.G.: „*Noi suntem responsabili"*), ironia (V.M.: „*Mai spune odată... Mai ia-o de la început, Ha, ha, ha... Dacă voi, democrații, o să reușiți să-i puneți pe liberali-democrații în genunchi să voteze acest proiect, înseamnă că ..."*) ș.a. Expresivitatea limbajului este scoasă în evidență de imaginile artistice originale ce denotă pragmatismul discursului televizat, interpretarea acestuia devenind din ce în ce mai diversă. Prin urmare, prin această încărcătură emoțională și axiologică se exercită un impact emotiv, urmărind efecte de influențare eficace a destinatarului, a telespectatorului, în special.

Cu același țel este întrebuințat și deixisul temporal exprimat prin timpul gramatical al verbelor: *vom contribui, vom acţiona, vom dezvolta, vom insista, vom realiza, să încercăm, să combatem, să susţinem, să acordăm, să continuăm, integrarea, transformarea, modernizarea* etc. – timpul viitor fiind cel mai utilizat cu formele: viitorul I, forma substantivizată a verbelor şi conjunctivul. Se remarcă recursul frecvent la substantivizarea cuvintelor abstracte, cu caracter pozitiv, ce insuflă optimism (*dezvoltarea, crearea, modernizarea, promovarea, soluţionarea, realizarea, , crearea* etc.). Grație lexicului pozitiv utilizat cu conotaţie de efect se redă un spaţiu al frumosului firesc, când totul decurge şi are loc de la sine. Totodată, constatăm că în rezultatul substantivizării se face o falsă concreteţe a discursului, fiind vorba de o sustragere de la precizia verbală prin obţinerea pentru echivocul atemporalităţii. Se va face, se va modifica, se vor lua măsuri doar în viitor și doar atunci când votul pus în dreptul partidului respectiv va aduce victorie în campania electorală [96, p.283].

Recurgerea la aceste forme (lipsite de timp, număr, persoană) nu este una parantetică, ci mai degrabă predilectă, strategică, întrucât nu implică participarea personală a emiţătorului, şi deci –

nici responsabilitatea concretă. De exemplu în: *oferirea serviciilor calitative* (G.M.) sau *liberalizarea vizelor* (V.M.), este exprimată o acţiune, adică, de prestare a unor servicii calitative, dar nu se precizează exact *cine* va face această acţiune, *când* anume şi *cum*. Prin urmare, înțelegem că substantivizările devin anumite „forme de intenție" care nu obligă la responsabilităţi expres definite.

Toate aceste particularități caracteristice dezbaterii indică asupra caracterului ambiguu al discursului politic televizat, care, de fapt, ar trebui să fie unul clar, concret, întrucât este vorba de dezbateri la care emițătorul și receptorul sunt față în față.

Prin urmare, *ambiguitatea* discursului politic de tip dezbatere este intenţionată și rezultă din suprasaturaţia de sens, datorită căreia receptorul este pus în faţa unei alegeri. Ambiguitatea, aici, este un instrument eficient al persuadării, având drept finalitate legitimarea puterii și convingerea auditoriului în acordarea acestei legitimități: „un discurs suprasaturat de sens oferă auditoriului o amplitudine opțională mult mai diversificată decât un discurs precis pentru care opțiunile auditoriului sunt fie pentru, fie contra" [6, p. 107].

În discursul politic se apelează la argumente diverse, sentimente, conştiinţa datoriei, insinuări. Emiţătorul/actorul politic se poate refugia strategic în unul sau altul dintre sensurile care nu sunt vizate prin atac. Este o cale de elucidare a respingerii brutale care poate fi utilizată cu rezultate bune (comportamentul A. G., G. M.).

O altă trăsătură importantă a discursului politic analizat este *caracterul disimulat,* ce trebuie înţeles de către auditoriul căruia i se adresează, nu în litera lui, ci mai degrabă în spiritul pe care îl degajă. Un astfel de discurs nu poate să exprime întotdeauna cu toată francheţea o anumită realitate, o anumită situaţie. Se folosesc *consideraţii aluzive*, *antiteza*, *situaţii discursive* ce ţin de *eufemism*, *interogaţia retorică*, formule aruncate în lupta discursivă şi care mai mult ascund decât dezvăluie. Prin urmare, discursul politic de tip dezbatere a fost, este și va fi întotdeauna un discurs partizan, pragmatic [96, p.284].

Un alt aspect determinant în procesul de persuadare este *caracterul imperativ* al discursului politic, care deși presupune un discurs politic ce nu trebuie să fie unul de esență declarativă, ci unul raţionalizat, fundamentat, facându-se deosebirea dintre latura locuţionară, ilocuţionară şi perlocuţionară a actelor de limbaj utilizate. În cazul nostru etapele imperativităţii: descripţia, evaluarea (pe baza unor criterii de gestionare a puterii), prescripţia, fiind încălcate, eludându-se această caracteristică.

Întrucât politicienii invitați la emisiunea televizată consacrată confruntării electorale, nu dezbat doar proiecte politice, ci folosesc prilejul și pentru lansarea unor atacuri verbale reciproce, dezbaterea implică un atac permanent la adresa ideilor acelora care susţin interese opuse

(orientarea estică sau vestică). *Caracterul polemic* al discursului politic este, pentru receptor, semnul luptei pentru putere, cunoaşterea alternativelor posibile, confirmarea unei aşteptări, semnul neâmplinirii idealurilor sale sau chiar semnul eşecului. Totuşi, trebuie amintit faptul că un rol important în procesul discursiv politic îl are Receptorul, electoratul. Întreaga masă a cetăţenilor cu drept de vot este vizată de toţi reprezentanţii politici, de unde putem concluziona: comunicarea electorală are cel mai larg public dintre formele de comunicare similare. Chiar dacă se adresează majorităţii alegătorilor, omul politic nu îşi poate permite să adopte mereu acelaşi mesaj, ci trebuie să-şi adapteze discursul politic, operând câteva segmentări în cadrul marelui grup ţintă pe care îl vizează: necesită sensibilizare nu doar grupurile recunoscute pentru dezinteresul manifestat faţă de „politică", ce trebuie satisfăcuţi și avizaţi de mesaje electorale, ci și trebuie înfrântă reticenţa celor care înclină să le respingă, din suspiciune sistematică sau dezinteres total. De notat și faptul că într-o dezbatere televizată se pot observa diferențe clare între participanții acesteia, reprezentații opoziției fiind mai agresivi decât reprezentanții puterii, cei de la putere fiind mai cumpătați, mai echilibrați, mereu având o atitudine savantă și o ipostază didacticistă.

În cadrul polemicii electorale, fiecare enunțare ocupă un anumit loc în structura interacțiunilor discursive, fiind efectul unei enunțări anterioare și pregătind, la rândul ei, rostiri ulterioare. Dezbaterea politică aparține unui câmp problematic politico-ideologic, în care se creează situații de argumentare și contra-argumentare, finalitatea avută în vedere fiind impunerea propriilor teze și convingerea unei părți cât mai mari a auditoriului ce urmează să-și exercite dreptul de a vota.

Situația de comunicare, fondată pe un proces inferențial care dă șansă subiectului interpretant să acceadă de la sensul exprimat, la presupoziții și, implicit, la sensul secund, este marcată de raportul dintre intenționalitate și competență interpretativă. Discursul polemic integrează, pe de o parte, un *discurs persuasiv* și *procedee de descalificare* a competențelor și a performanțelor adversarului, iar pe de altă parte, un *discurs didactic*, de argumentare și asumare a competenței personale, *competență semantică* (enunţiatorul are rolul unui programator) și *competență modală* (a ști, a voi, a putea, a trebui să facă etc.). Este vorba, de fapt, de a fi identificate și explicate elementele care permit definirea cadrului situației de confruntare politică, unde evoluează ceea ce Charaudeau numește subiecții care acționează (EU_c- TU_i - EL^o) [*apud* 6, p. 188].

Fiecare actant, care intervine într-o dezbatere, construieşte o strategie raportată la relaţia cu sine - ca proces de autoafirmare. Strategia locutorie conferă coerenţă comportamentului global al subiectului. Afirmarea *eului* nu poate fi înţeleasă decât prin relaţia acestuia cu un *tu*, relaţie de altfel reciprocă. Întâlnirea faţă în faţă a subiecţilor (personaje politice), preocupaţi să interpreteze

şi să persuadeze, pune în mişcare operaţiile cognitive corespunzătoare, care circumscriu un discurs persuasiv şi un discurs interpretativ într-o dimensiune sintagmatică, subiectul se defineşte prin parcursul discursiv pe care-l îndeplineşte ca subiect al unui program; într-alta paradigmatică, el îşi afirmă prin diversele ipostaze pozitive sau negative competenţa sau incompetenţa. Oratorul se construieşte pe sine prin limbaj şi construieşte, simultan, obiectul politic care semnifică un micro-univers. În planul enunţării, discursul pleacă de la o situaţie, dezbaterea televizată se înscrie în cadrul unui schimb de întrebări - răspunsuri, actorul politic acţionând asupra interlocutorului său prin discurs.

Punerea în scenă comportă în plan semantic: un nivel figurativ de reprezentare a practicilor, un nivel de reprezentare a spaţiului şi timpului, un nivel axiologic de reprezentare a valorilor. Construind „obiectul" (micro-universul politic), actorul politic caută totdeauna să fie, mai întâi, recunoscut şi apoi să ocupe un loc. El se structurează prin limbaj, raportându-se la antecedentele sociale, la situaţia globală şi la obiectul limbaj pe care îl utilizează în scopul construirii unui micro-univers şi ocupării unui loc. Actorul politic pretinde interlocutorilor săi să-l recunoască ca reprezentant al unei ideologii, el trebuie să manifeste o stăpânire perfectă a situaţiei şi să producă însemnele specifice dorinţei inconştiente. Indicatorii nonlingvistici (mimo-gestuali, posturali, decorativi), paralingvistici (fluenţă, elocinţă, ezitare, bâlbâieli) şi lingvistici (impunerea unui anumit tip de schimb, un ideo-stil, un tip de interacţiune, ocuparea spaţiului discursiv, întreruperea, afişarea unei superiorităţi, impunerea unor anumite teme, a unei interpretări a faptelor, răstălmăcirea discursului) sunt elemente care constituie modul de prezentare a sinelui la televiziune. Stăpânirea strategiilor discursive conduce la multiplicarea ameninţărilor pentru *faţa* adversarului: întrebări suplimentare, adresări autoritare (ordin, interdicţie, sugestie, fapt), comportamente lezante (critică, persiflare, invective). Subiectul comunicant angajat într-o modalitate discursivă intersubiectivă construieşte veridicitatea discursului său după un model care actualizează categoriile semiotice *a fi/a părea* într-o structură polemică înglobată de o situaţie spectaculară [54, p. 111].

Discursul politic la televiziune construieşte o nouă formă de credibilitate fondată la nivelul expresiei pe structurarea discursului, iar la nivelul conţinutului - pe operaţiile cognitive de construire a unui univers de cunoaştere. Organizarea cognitivă a discursului este o ierarhie de subiecte şi obiecte cognitive puse în scenă în scop de manipulare. Manipularea enunţiatarului de către enunţiator se face prin ***identificare*****,** care semnifică, în plan semantic, *fuziunea* în punctul de vedere ce orientează interpretarea. Foarte importantă în acest proces este relaţia pragmatică instaurată de interlocutori. După cum afirma P. Bourdieu, forţa cuvintelor nu rezidă în cuvintele înseşi, ci în condiţiile instituţionale ale utilizării lor [*apud* 54, p. 101]. În orice act lingvistic, există

efecte de dominare simbolică, datorate contextului, în cazul de faţă mediumului televizual care intervine în raporturile comunicaţionale.

Strategiile discursive se sprijină pe două tipuri de conduite: cognitive şi pragmatice. În plan cognitiv, se dezvoltă *strategiile de manipulare***,** care se descompun în *a şti să facă, a vrea să facă şi a face.* În plan pragmatic, intervin *strategiile de punere în practică,* adică *tactici de acţiune.* Interacţiunea polemică presupune construirea de către subiecţi a unor *spaţii simbolice* disjuncte, având conţinuturi şi valori opuse. Construirea spaţiilor simbolice reprezintă o veritabilă punere în scenă în care se structurează rolurile intersubiective instalate în conversaţie [49]. În cele din urmă, într-un discurs politic – dezbatere, la nivel retoric, se utilizează nu doar figuri sintactice precum repetiția, interogația, enumerația, polemica, ci și figuri semantice (epitete, comparații, metafore) și figuri de gândire (ironia, hiperbola, paralela ș.a.) ce antrenează o amplă desfășurare de formă intelectuală, gradată de provocări discursive cu rol persuasiv [69, p.149].

Analiza pragmaticii argumentării din perspectiva modalizării, relevă, în baza dezbaterii televizate în cauză, dinamica strategiilor de argumentare, în vederea obținerii adeziunii electoratului. Se constată faptul că modul de desfășurare a confruntării dintre candidați este marcat de intenția fiecăruia de a obține adeziunea publicului telespectator, concretizată prin acordarea viitoare a votului legitimant, perspectiva modalizării aducând o contribuție în acest sens, scoțând în evidență intensificarea/atenuarea și atitudinea locutorului: I.C.: „*Ar fi foarte bine să discutam* despre rata și creșterea gradului de criminalitate în Republica Moldova. Dvs., dna Guțu, *știți* cu cât au crescut crimele grave, extra-grave, furturile? Marile crime grave care au fost din 2009, acum niciuna nu este descoperită. Dacă *știți* vreo una, spuneți-mi și mie?" (Candidatul apelează la interogație ca strategie argumentativă, răspunzând cu o întrebare; în acest fel, I. C. dorește s-o determine pe A.G. să exprime o poziție clară cu privire la tema abordată). A. G.: „*Știți* care e cea mai mare crimă? Cea mai mare crimă pe care ați făcut-o Dvs. la 7 aprilie 2009, când l-ați ucis pe Boboc, ați dat foc Declarației de Independență și ați făcut ceea ce ați făcut" (candidatul atacă printr-o interogație (retorică), amintind de protestele violente produse (pentru a ridiculiza și a minimaliza argumentarea contracandidatului său și pentru a-și determina interlocutorul să consimtă teza pe care a lansat-o). V. M.: „*Eu vreau* să-l întreb pe Domnul C. care sunt crimele extra-grave?" (intervenție cu apel la ironie). I. C.: „Sunt crimele care țin parte componentă de omor, omor cu maltratare, excepționale". V. M.: „*Ar fi bine* dacă vorbești despre lemne, *să știi* ce înseamnă cum se taie lemnele și se pun în sobă, dacă vorbești de crime, *să știi* că nu există crime extra-grave. Nu vorbim așa despre tot și despre nimic, hai să încercam să vorbim aici fiecare despre ce știe" (candidatul crește progresiv forța argumentelor sale și continuă să-și atace adversarul politic, ironizându-l, pentru a-i afecta imaginea și pentru a se valoriza pe sine, fiind de profesie jurist). I.

C.: „*Vrei să facem* un exercițiu?" (încercare de contraatac și impunere de a fi sigur pe competențele sale. Pretinde asumarea afirmațiilor pe care le-a făcut. Strategie argumentativă angajantă, candidatul se comportă ca și cum are certitudinea că va câștiga duelul, iar acest fapt îi consolidează imaginea de om hotărât, gata de acțiune). V. M.: „*Eu cred că* numai despre lemne și o să faci". Replică introdusă de un verb al cogniţiei *a crede,* cu valoare epistemică, care exprimă universul credinţelor, al convingerilor. Candidatul își exprimă îndoiala prin ironizare, urmărindu-se un efect de intimidare.

Observăm, că ironia este introdusă prin construcția modalizatoare *Eu cred că*, alcătuită din pronumele personal I sg. și verb al cogniției *a crede* cu valoare epistemică, prin care se presupune că vorbitorul își exprimă atitudinea faţă de conţinutul propriei fraze şi se responsabilizează faţă de valoarea de adevăr a acesteia. Ca şi în cazul verbelor modale, se observă o lipsă de autonomie a expresiei modale: luată izolat, fără context, fără posibilitatea de a recupera semantic sensul, ea este lipsită de semnificaţie. Propoziţia secundară transmite informaţia presupusă adevărată, arată convingerea, gradul de siguranţă al vorbitorului faţă de cele spuse, cu valoare axiologică: *Ar fi bine dacă vorbești despre lemne, să știi...* De asemenea, arată gradul de cunoaştere a realităţii şi a circumstanţelor, prezentarea acestei informaţii ca pe un dat, fără să exprime, însă, atitudinea acestuia.

Prin urmare, pentru a avea acces la atitudinea vorbitorului (mai ales în cazul ironiei), nu este suficientă expresia modalizatoare, ci şi propoziţia suport semantic şi, nu în ultimul rând, contextul situaţional. În timp ce conţinutul propoziţiei secundare poate fi prezentat ca autonom, structurile/expresiile modalizatoare pot fi rostite şi ele fără structuri suport, dar atunci se presupune că structura suport a fost rostită anterior şi că poate fi reconstituită semantic.

S.S.: „Eu propun să vorbim despre integrare" (intervenția unui alt candidat pentru schimbarea subiectului*).* V. M.: „Ok, hai". S. S.: „Domnul C. a vorbit despre integrare, de faptul că nu se consultă cetățenii atunci când este vorba de vectorul de dezvoltare externă a țării ... *Să știți*, Domnul C., că *obligatoriu* cetățenii vor fi consultați. Și *ne dorim noi sau nu ne dorim*…Prevederile constituționale prevăd expres atunci când se cedează o parte din suveranitate *este obligatoriu să consultăm* cetățenii într-un referendum și, *să știți* că decizia este extrem de dificil de aprobat, deoarece *este nevoie* de cel puțin 50% din toți alegatorii înscriși în listă. *Să știți* că noi nu ne vom integra în nici o organizație internațională, fie la est fie la vest, fără consultația cetățenilor, aici să fie foarte clar".

Politicienii recurg la ideea de comunitate pentru a-şi susţine acţiunile proiectate în viitor pentru că argumentul pluralităţii este mai puternic şi conotat pozitiv în comparaţie cu autoritatea individuală: în timp ce singularul şi verbul *a crede* reprezintă *opinia*, izolată şi cu mai puţin impact

social, verbul *a şti* şi pluralitatea reprezintă cunoaşterea şi implică o forţă persuasivă mai mare. Scopul a unei astfel de strategii discursive este de a permite cel mai înalt grad posibil de experiență comună sau identificare a locutorului cu auditoriul. Influențarea auditoriului, în același scop, este realizată prin argumentum *ad populum*, cu ajutorul unor expresii remarcate în dezbaterea analizată cum sunt: „*ca și alții*", „*se cunoaște/se știe foarte bine*", „*toată lumea știe*". Aceste expresii, care fac apel la un univers de cunoaștere al locutorului, presupus în relație cu cel al alocutorului, poate fi apreciat și ca un conector argumentativ de cooperare.

De menționat, că discursul fiecăruia din candidați urmărește pe de o parte convingerea telespectatorilor cu privire la justețea propriului program, iar pe de altă parte impunerea propriei imagini, respectiv descalificarea imaginii oponentului. Unii din ei, în urma intervențiilor discursive apar în chip de exponent al continuității puterii politice, alții se manifestă ca agenți ai schimbării și adepți ai unei doctrine politice democratice. Apreciem că dezbaterea analizată are un caracter polemic. Fiecare dintre formațiunile discursive ale spațiului rostirii nu poate decât să „traducă" ca inacceptabile (sau negative) unitățile de sens construite de „celălalt", definindu-și, astfel, propria identitate. Activitatea discursivă a candidaților opune două ansambluri de categorii semantice: 1) formația noțiunilor semantice fundamentale pe care le revendică; 2) ansamblul conceptelor semantice pe care le respinge.

Deși în cazul candidaților prezenți la dezbatere se poate vorbi despre un ethos de identificare, soluțiile pe care le aleg în cursul confruntării sunt diferite. Optând pentru strategii de confruntare, fiecare își revendică un anumit tip de ethos și, în același timp, încearcă să submineze construcția adversarului. Strategiile alese în acest sens de unii candidați, precum A. G., S. S. - urmăresc să configureze un ethos al puterii. Ei se prezintă auditoriului ca oameni al faptelor, activi, direcți și responsabili, critici față de adversari. Ethosul construit de ceilalți participanți la dezbatere, precum V. M., I. C., este mai degrabă unul al caracterului, mizând pe provocări și pe polemică deschisă cu adversarul, pe reacția curajoasă la afirmațiile acestuia.

Există forme discursive în care construirea ethosului joacă un rol esențial atât pentru reușita ilocuționară a activității comunicative, cât și pentru eficiența perlocuționară a acesteia. Discursul electoral reprezintă cazul prototipic, în măsura în care este în joc nu numai câștigarea unui duel verbal, ci și decizia concretizată prin vot a audienței [69, p.151].

Într-o polemică pot fi implicate și alte dimensiuni ale discursivității, ca în fragmentul ce urmează. I. C.: „Eu i-am spus o data primului ministru când a venit să prezinte proiectul bugetului, Dvs. vorbiți de creșterea PIB-ului, duceți-vă cu creșterea PIB și plătiți facturile la Banca de Economii, la farmacie, la piață și cumpărați cu creșterea PIB-ului zece ouă, un kilogram de cartofi și tot așa mai departe..." (acuzație adusă guvernării). A. G.: „Domnule C., dar cu ce gaură ați lăsat

Dvs. bugetul în 2009 când a venit coaliția Europeană la guvernare? ... Atunci când Dvs. faceți niște afirmații populiste de doua parale, știți că nu are acoperire financiară nici o inițiativă de a Dvs. Când ați tăinuit faptul că suntem în criză financiară severă și că Dodon spunea „totu-i bine..." (candidatul adoptă ca strategie *dezmințirea,* negând direct alegațiile sau intențiile ce privesc acuzațiile aduse de contracandidatul său din opoziție). I. C.: „Când se ocupa Dodon de economie, 800 de milioane erau investiții străine direct ..." (candidatul intră în defensivă și consideră corectă poziția cu privire la problema dezbătută. Strategia abordată este *transcenderea,* ce presupune încercarea de a „te ridica" deasupra oricăror capete de acuzare). A. G.: „Dodon se ocupa de economie și în paralel era cercetător al Academiei de Științe și lua bani de la stat din două părți și nu făcea nimic…". (discurs implicit: se dorește încă o dată, impunerea unei imagini negative a contracandidatului său ca persoană ce apără fosta guvernare care a fost incapabilă de acțiune/guvernare). Precizăm că accentul pe insuccesul/incapacitatea rivalului politic este redat indirect prin modalizatorul deontic al verbului „a trebui", cu referire la trecut, care are rolul de intensificator - „a micșorat salariile pe care *a trebuit* noi după aceea să le mărim", care poate fi decodificat ca „noi am fost nevoiți să majorăm ulterior salariile din cauză incapacității voastre". Observăm că acest verb modal se asociază cu pronumele *noi,* marcând o subiectivitate asumată, dar nu individual, ci de către grup.

În discursul lui A.G, raportarea la trecut are o funcție critică. Reproșul și antiteza – conjugate, uneori, realizate în forme directe sau indirecte, sunt principalele strategii de confruntare la care se apelează, aducând în prim-plan aspectele vulnerabile ale identității adversarului sau partidului pe care-l reprezintă și potențând, în același timp, atitudinea de disociere față de acesta.

O strategie utilizată frecvent în dezbaterea analizată, dar, considerăm și în lupta politică în general, este *comparația în timp* la care se apelează, mai ales atunci când se poate adopta ca perioadă de referință un interval temporal în care adversarii politici, fiind la putere, au realizat mai puține performanțe în raport cu promisiunile făcute (acuzări de acest tip pot fi remarcate pe întreg parcursul dezbaterii). Astfel, neîmplinirile prezentului sunt puse pe seama unei „grele moșteniri", dobândite de la guvernarea anterioară, când s-au luat decizii politice și economice eronate sau nefericite, iar succesele care pot fi relevate în perioada actuală sunt accentuate și asumate (G. M.: „În anul acesta avem cel mai mare buget din ultimii ani, în 2009 l-am moștenit cu circa 14 miliarde de lei, anul ăsta este de 28 de miliarde de lei, deci un buget dublu și respectiv, investiții duble sau triple pe diverse domenii …").

Reprezentanții opoziției, care au un trecut guvernamental încă prezent în memoria cetățenilor, vor insista, în discursul lor argumentativ, asupra necesității orientării numai către viitor. Ei insistă asupra eșecurilor celor care se află la guvernare, iar viitorul este întrevăzut ca având perspective

sumbre, dacă aceştia vor rămâne la putere (I. C.: „Evident, pregătim mai multe lucruri importante pentru țară, și este vorba despre un program național de dezvoltare a țării pe următorii zece ani, ceea ce, practic, nu are guvernarea. Un program de dezvoltare a orașului, dar și nemijlocit, vom urmări ca împreună cu toții, cu alte partide, care astăzi nu se află la guvernare, să cântam un marș funerar, la sfârșitul acestui an, acestei coaliții, care în fiecare zi își bate joc de oameni. Deci, prioritatea finală este ca la alegerile parlamentare, acești domni care reprezintă astăzi coaliția, să termine să-și bată joc de oameni, și țara să poată să fie reîntoarsă în albia stabilității și normalității, oamenii să poată să trăiască normal").

În consecință, opozanții politici vor insista asupra faptului că soluția o reprezintă alternanța la putere și promovarea altor soluții politice, pe care ei le-au identificat și le vor promova (A. G: „Partidul nostru, în noua sesiune parlamentară, vine cu priorități care sunt legate în primul rând de adoptarea pachetului de legi care decurge din Acordul de asociere... Acest pachet de legi de asemenea ar include, legile ce țin de reforma procuraturii și această obligațiune pe care o avem în fața Consiliului Europei, trebuie să o ducem până la bun sfârșit... Pentru ca vara anului 2014 să se încununeze, pe de o parte, cu liberalizarea regimului de vize, pe de altă parte - cu semnarea Acordului de asociere și ratificarea acestui Acord în parlament, pentru a putea păși în noua campanie de alegeri parlamentare, sub *majestic marș*, nu pompele funebre despre care spuneau socialiștii").

Putem, astfel încadra polemica participanților la emisiune în reprezentarea sintetică a polemicii politice discursive, elaborată de sociologii francezi. Raportarea diferită la coordonatele temporale, atât din partea guvernanților, cât și a celor din opoziție ilustrează, scopul urmărit: persuadarea și obținerea unor avantaje în raport cu adversarii politici.

Tab. 3.1. Reprezentarea confruntării discursive pe axa temporală a adversarilor politici (după Ph. Braud) [192, p. 476]

	PREZENT (t)	**TRECUT (t-l)**	**VIITOR (t+l)**
Guvernanții	Muncim cu dăruire. Realizările noastre sunt tangibile *CONVINGERE*	Povara unei moșteniri nefaste. Importanța unui drum parcurs *PROGRES*	Rămân multe de făcut. Dați-ne timpul necesar *OPTIMISM*
Opozanții	Imobilism dezastruos. Rezultatele sunt iluzorii	Noi ne aflăm cu fața către trecut !	Viitorul e sumbru; soluția e o altă politică!

	MÂHNIRE	*INVITAȚIE LA SCHIMBARE*	*DRAMATIZARE, OPTIMISM CONDIȚIONAT*

Putem constata astfel că, pe planul acțiunii politice, se întâlnesc *două tendințe fundamentale:* pe de o parte, de păstrare a puterii politice de către cei care se află la guvernare, iar pe de altă parte - demersul discursiv de schimbare, de inițiere a preluării politice de către cei aflați în opoziție. În această ordine de idei, cauza și finalitatea argumentării politice o constituie legitimarea. Locutorul politic propune auditoriului său o schematizare discursivă, respectiv o imagine „sumară, dar esențială", cu privire la un anumit conținut doctrinar, pentru a-l determina să adere la apărarea și menținerea acestei imagini. Intenția realizării schematizării discursive o constituie încercarea de legitimare [69, p.153].

Am remarcat că verbele „a crede", „a gândi/a considera", „a ști" etc., nu sunt aproape de loc folosite parantetic, ca structuri incidentale, ceea ce ar presupune comentariul detașat al enunțătorului asupra conținutului propozițional al enunțului pe care îl însoțesc. Folosirea predilectă a acestor verbe cu funcția de predicat al propozițiilor regente dovedește că politicienii își asumă și își exprimă explicit credințele. Multe dintre actele de vorbire subînțelese de aceste structuri sunt acte promisive indirecte. Un exemplu în acest sens poate servi următorul fragment discursiv al lui S. S.: „Câteva zile în urmă am participat la discuții cu delegația Comisiei de la Veneția. Am abordat o problemă extrem de importantă ce ține de sistemul electoral în Republica Moldova. Și *să știți* că este o problemă într-adevăr importantă deoarece, eu *nu știu,* cum mulți deputați, când merg în teritoriu și încep să discute cu oamenii, *să știți* că este o problemă foarte mare, această distanță dintre deputați și cetățenii simpli… Evident, *cred* că noi ar trebui să luăm cele mai bune practici europene în acest sens… ca cetățenii să poată să-și aleagă deputații ca aceștia să vină cu dări de seamă și să fie responsabili în fața lor și de ce nu, dacă nu vor îndeplini așteptările, să existe un mecanism de revocare a acestora din funcție. *Eu cred* că cetățenii ar saluta cu brio un asemenea mecanism, și *să știți* că și aleșii poporului *vor deveni* mult mai responsabili în acest sens. Și iarăși *vom dezvolta* o democrație veritabila, și un stat de drept Republica Moldova…"

Actele de vorbire promisive indirecte rezultă și din enunțurile prefațate de verbele subiective „a vrea", „a dori" etc. Ambele categorii de verbe subiective la persoana I singular compun ethosul liderului puternic care se oferă ca garant al ideilor și al acțiunilor sale. În dezbaterea analizată aceste verbe se întâlnesc cel mai frecvent la persoana I plural: G. M.: "… avem planificat mărirea salariilor medicilor cu 20% și *ne-am dori* foarte mult să ajungem și la profesori"; A. G.: „…*ne dorim* foarte mult ca actuala administrație din Transnistria să nu constituie

un cap de pod pentru politica din est pentru afirmarea politicii din est a Rusiei"; I. C.: „…programele de locuințe, dacă *noi vrem* tineri pedagogi, dacă *noi vrem* tineri asistenți sociali, dacă *noi vrem* tineri în domeniul culturii, în domeniul agriculturii, undeva la sat sau undeva în centrul raional, *noi trebuie să avem* un program în acest sens".

Atât întrebuințarea verbelor cu sens epistemic, cât și ale celor cu sens volitiv pot fi asociate cu expresia preferințelor politicienilor pentru anumite idei și acțiuni. Valorile modale exprimă aprecierea, evaluarea axiologică a conținuturilor propoziționale. În acest mod, candidații garantează importanța temelor pe care le selectează. De pe poziții de autoritate, ei lansează judecăți de valoare prin intermediul verbelor menționate mai sus. În cazul dezbaterii electorale televizate, discursul evaluativ implică subiectivitatea explicită a enunțătorilor. Prin folosirea verbelor „a crede", „a gândi" sau „a ști", candidații își susțin programul ideologic, iar prin folosirea verbelor volitive și de acțiune, ei își prezintă planurile concrete de acțiune. Construcțiile cu verbele „a fi" și „a avea" reprezintă suportul lingvistic prin care candidații se autoprezintă în termeni pozitivi și își definesc strategic identitatea. Pe de altă parte, prin varietatea de nuanțe semantice ale verbelor modale candidații electorali realizează acte de limbaj performative pentru a face promisiuni, a contrazice, a avertiza, a sfătui etc.

3.3. Concluzii la capitolul 3

1. Studiul integrativ al discursurilor de învestitură, precum și al dezbaterilor electorale mediatizate supuse examinării în acest capitol a demonstrat că materialul selectat oferă șansa unor investigații amănunțite care pot fi puse în relație cu alte practici discursive la nivel internațional analizate din perspectivă diacronică, iar discursul politic evenimențial, dar și fenomenul dezbaterilor politice la canalele televizate merită investigate mai departe pentru a le descoperi și alte caracteristici.

Mai mult ca atât, constatăm că, din păcate, discursului prezidențial din Republica Moldova, în ansamblu sau particularizat la un anumit mandat prezidențial, nu i s-a dedicat niciun studiu substanțial, poate și din cauza faptului că nu există un corpus sistematizat de texte, accesibil cercetătorilor, cele câteva texte în format electronic de pe Internet fiind insuficiente pentru un studiu de amploare.

2. În urma demersului întreprins, putem afirma că în linii generale, discursul politic este mai puțin destinat transmiterii de informație, având ca procedeu global specific argumentarea și ca finalitate persuadarea. Reieșind din materialul empiric supus analizei, putem considera că mesajele prezidențiale sunt discursuri inerent argumentative. O serie de caracteristici apropie

mesajul prezidențial de textul predicii: ethos, preexistent înzestrat cu autoritate instituțională și dominat de intenția persuasivă, puternică marcare intertextuală, oscilație între solemn și accesibil, dar și continuitate (se înscrie într-o serie de predici/mesaje ale unui singur autor: preot sau președinte) și ciclicitate. Discursul de învestitură include aspectul intertextualității, care se referă la comunicarea mai mult sau mai puțin voluntară, dar necesară între discursurile de învestitură care permit ca acestea să fie recognoscibile şi clasificate ca atare de către public. Repetarea unor structuri, inclusiv a celor modale, permit ca un actor politic, un partid politic să capete identitate şi să fie recunoscut prin aceste construcţii asemănătoare unui slogan.

3. Mesajul prezidențial cu ocazia învestirii devine astfel un discurs previzibil, sinteză a elementelor de cultură politică, a miturilor fundamentale ale unei națiuni și a evenimentelor mai importante din trecut și din prezent, relativ liber de elemente doctrinare și înțesat de elemente personalizate (ca în cazul lui V. Voronin), elemente civice, fiind accentuată ideea de acțiune în slujba poporului (cazul lui T. Băsescu, K. Iohannis, I. Dodon), fără a fi însă lipsit de ideologisme care însoțesc anumite pasaje conotate puternic precum cele referitoare la istorie sau tradiții (cazul lui B. Obama), sau fie aproape lipsit de o dimensiune propriu-zis politică (cazul lui D. Trump), pentru că discursul trebuie să rezoneze cu un anumit mod de reprezentare a lumii, a realității în vederea atingerii lumilor posibile, mai bune decât cea anterioară discursului de învestitură.

4. Procesul de învestitură nu este doar un simplu ritual, ci un sistem de acte de vorbire prin care instituţiile statului predau puterea *în mâinile* preşedintelui statului şi un proces prin care liderul se responsabilizează faţă de instituţiile statului şi faţă de cetăţeni la nivel de comunicare socială. În termenii modali, este un proces *necesar* (modalitate deontică) care arată *datoria* (modalitate deontică) societăţii de a-şi depune *puterea* (pseudomodalitatea dinamică) faţă de un lider care îşi asumă, la rândul lui, datoria faţă de societate, prin îndeplinirea unei serii de *obligaţii* (modalitate deontică) stipulate în proiectul său guvernamental (*lumile posibile*, modalitatea epistemică). De asemenea, învestitura poate fi definită ca permisiunea care se acordă unui guvern (modalitatea deontică) pentru a-şi exercita abilitatea (pseudomodalitatea dinamică) de a duce la îndeplinire proiectul guvernamental (modalitatea epistemică).

5. Prin studiul de caz asupra căruia ne-am concentrat în ultima parte a lucrării, putem concluziona că lupta politică permanentă care are loc între guvernanți și opoziție poate impune percepții favorabile sau nefavorabile ale aceleiași realități.

Un rol decisiv, după cum am observat, îl are *raportarea temporală:* trecutul servește guvernanților pentru ca, prin argumentare, să realizeze o mai bună valorizare a prezentului, iar acesta, la rândul său, se constituie în temei pentru un viitor mai bun. Confruntarea politică este domeniul în care se manifestă conflictul discursiv, dezacordul, sau ambiguitatea și presupune

apelul la o serie de acte angajante, ce aparțin unui lexic al argumentării, cum sunt contestarea, contrazicerea, susținerea, sau formularea de obiecții. Aceste acte sunt antrenate în elaborarea unor strategii de obținere a adeziunii celei de-a treia părți, receptorul politic, care asistă la confruntare, urmărind să decidă, ulterior, prin vot, pe învingători.

6. Prin urmare, analiza minuțioasă, multinivelară a discursului politico-mediatic – dezbaterea electorală televizată contribuie atât la redelimitarea unui gen discursiv extrem de popular, aflat la interferența polemicii, argumentării și impolitețiii, cât și la relectura comunicării politice din perspectiva strategiilor marcate de dimensiunea modală care relevă o configurație atitudinală complexă.

Lectura dezbaterii electorale televizate oferă suport pentru o analiză pragmasemantică laborioasă ce permite înțelegerea efectelor pragmatice ale genului discursiv al dezbaterii televizate în cadrul celorlalte forme de discurs dialogal instituționalizat în general, și în cadrul comunicării politice electorale în particular.

În realizarea studiului de față, drept reper a servit ipoteza că, oricât de diverse ar fi perspectivele de analiză a specificului limbajului politic, în calitatea lui de metalimbaj și de metodologie, pot fi aplicate și valorificate noi și noi abordări.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Rezultatele investigațiilor efectuate asupra *modalității* în discursul politic au permis soluționarea *problemei științifice* de relevare a importanței utilizării construcțiilor modale într-o anumită cheie, cea a certitudinii/posibilului/imposibilului/necesarului/contingenței etc., ce contribuie la organizarea textuală, devenind unele dintre cele mai adecvate instrumente utilizate în discursul politic pentru a reda poziția și viziunea actorului politic, având ca scop influențarea și convingerea auditoriului.

În urma studierii minuțioase a literaturii de specialitate cu referire la domeniul investigat și, de asemenea, în baza analizei detaliate a resurselor modale utilizate în câmpul discursivității politice, formulăm următoarele concluzii:

1. Cât privește interpretarea caracterului complex al modalității, am demonstrat că aceasta rămâne deocamdată o problemă nerezolvată. Dacă se ia în considerare abordarea diferită a noțiunii de modalitate, precum și faptul că nu întotdeauna se ține cont de nivelurile la care ea funcționează, de ierarhia acestora, apoi se explică că și modul de interpretare a acestei categorii este diferit. Au fost propuse varii teorii care s-au succedat pe parcursul ultimelor decenii, contribuind la descrierea caracteristicilor de bază ale categoriei modalității. Succesiunea treptată de la abordarea modalității prin prisma logicii până la analiza funcționării ei într-un context larg și-a găsit reflectare în delimitarea câtorva direcții fundamentale de cercetare a modalității, precum perspectiva logico-conceptuală, funcțional-semantică și respectiv, cea comunicativ-pragmatică, perspectivă care a stat la baza analizei pe care ne-am propus-o [23, p. 69-75].

2. Prin demersul asumat în relevarea celor două dimensiuni majore ale folosirii limbajului, cum sunt rețeaua modală și configurația atitudinală, am dorit să demonstrăm că rețeaua logico-discursivă a limbajului politic se constituie într-un spațiu de instituire a sensului, cu impact decisiv în înțelegerea și interpretarea discursului. Conținutul modal al discursului este o informație, care, la fel ca orice informație, este organizată într-un sistem. De aceea mijloacele de exprimare a modalității discursului care constituie rețeaua sa modală nu sunt doar o enumerare de mijloace, ci prezintă în cadrul discursului concret o anumită organizare structurală cu anumite efecte discursive. Pentru a-și împlini menirea, discursul politic angajează rețele și configurații modale complexe, evoluând într-un spațiu specific, al *posibilului,* al *verosimilului* si al *credibilului,* al *promisiunii,* pentru unii (chiar dacă dezirabil este pentru toți), declanșând o configurație atitudinală complexă: este pronunțat în numele unui grup politic, unei categorii sociale, unei națiuni; este capabil să înainteze obiective, soluții, mijloace de realizare, pe care și le asumă subiectul vorbitor; afirmă calificarea celui ce-l pronunță (și, implicit, a grupului pe care acesta îl reprezintă) ca agent

competent, capabil, bine intenționat, eficient ș.a., dar și descalifică opozanții politici [26, p. 262-274] .

3. Discursul politic descrie, interpretează și evaluează lumea reală, proiectează lumi posibile și alternative, devenind o cauză a unor stări de lucruri și evenimente din lume. Convingerea noastră este că manifestarea discursului politic în acest plan al „lumilor posibile" activează o rețea logică a modalității, prin care se promovează o configurație atitudinală complexă. Interacțiunile specifice ale logicilor modale identificate la nivelul discursului politic, precum și manifestarea progresiei tematice contribuie la asigurarea coerenței semantice, pe care o evaluăm drept condiție fundamentală a credibilității promisiunii pe care o face locutorul politic receptorilor.

4. Cât privește studierea resurselor modale epistemice și deontice utilizate de actorii politici la prezentarea programelor politice, s-a constatat că ambele se manifestă în discurs în mod complementar, prima, pentru a se referi la lumile posibile, ca expresie a certitudinii vorbitorului, a doua, pentru a formula prescripţii în vederea atingerii lumilor posibile, mai bune decât cea anterioară discursului de învestitură. Complementaritatea între modalităţi nu se manifestă doar prin faptul că ordinea tradiţională a combinaţiilor modale este modalitatea epistemică urmată de cea deontică pentru a-i reduce presupusul impact negativ, ci şi prin polisemia şi ambiguitatea unor verbe şi expresii modale asupra cărora ne-am oprit în mod aparate în studiul nostru, demonstrând că acestea pot fi interpretate atât în sens epistemic, cât şi deontic, în funcție de situația de comunicare și de intenția comunicativă [26, p. 262-274].

5. Din punct de vedere al mărcilor obiectivității și subiectivității care ne-au interesat și anume, generate de mecanismul modalizării, constatăm că obiectivitatea și subiectivitatea se manifestă în mod egal în discursul politic, remarcându-se faptul că acestea nu se opun, ci sunt complementare. Capacitatea discursului politic de a crea iluzii şi de a construi o realitate specifică este introdusă prin intermediul factorilor obiectivi şi subiectivi. În acest sens, studiul nostru a demonstrat că tocmai modalitatea constituie instrumentul de formare a acestui tablou. Întrucât modalitatea stabileşte relaţia realitate – subiect – discurs, obiectivitatea se găseşte în relaţia realitate – subiect, iar subiectivitatea stabileşte relaţia subiect – discurs.

În cazul discursului politic, am ajuns la concluzia că subiectivitatea este cea care domină fiecare activitate discursivă, mărcile sale devenind declanșatoare de efect perlocuționar. Justificată de numărul precumpănitor de mare al enunțurilor la persoana întâi singular, studierea verbelor introdu-se de pronumele „eu" în discursurile politice supuse analizei, demonstrează că cea mai mare parte dintre enunțurile la persoană întâi sunt marcate de operatorii modali, cele mai frecvente fiind verbele modale: „a crede", „ a ști", „ a gândi/a considera" etc., cu funcție epistemică, și „a vrea", „a dori" etc., cu funcție deontică/dinamică.

Prezența verbelor introduse de pronumele „eu” în discursul dezbaterii televizate este cea mai semnificativă. Folosirea exagerată a pronumelui „eu” pentru autopromovare constituie una dintre consecințele mediatizării dezbaterii. În puținul timp pe care îl au la dispoziție, candidații vor să iasă în evidență cu orice preț. Ethosul pe care vor să-l construiască candidații este cel al reprezentantului legitim al intereselor electoratului. Din perspectiva modalizării, prin utilizarea combinației de pronume personal de persoana I sg. și verb modal, s-a remarcat o strategie bazată pe asumarea subiectivității, dar care prețuiește obiectivitatea spre care se tinde prin exploatarea valențelor atenuatoare ale unor procedee și forme de modalizare [27, p. 238-248].

După cum a rezultat din analiza întreprinsă, discursul politic cunoaște diferite variații stilistice și retorice determinate de deixisul discursiv, ce se impune ca un spațiu al interacțiunii cu diferiți factori spațio-temporali, cognitivi, acționali și modali, care ne deschide o perspectivă pragmatică asupra rostirii politico-mediatice.

6. Analiza discursului politic moderat și mediatizat al dezbaterii televizate pune în valoare forța enunțiativă cumulată a surselor discursului. În ultima parte a lucrării ne-am axat pe analiza discursului politic din perspectiva dezbaterii în baza unui studiu de caz, care a oferit panoramic o încadrare a fenomenului în discuție și a facilitat decisiv la circumscrierea punctuală a celor mai importante coordonate ale strategiilor modale utilizate în dezbaterea electorală televizată. Astfel au fost identificate mai multe strategii din perspectivă modală: a) strategia de a ieși învingător – comună tuturor celor care intră în competiția electorală și realizată pe distanța candidat –electorat; b) strategia de atac și cea de apărare – posibile pe axa candidat-contracandidat; c) strategii de studiere a contextelor și de producție a identității politice – posibile pe axa candidat – contexte (situaționale, instituționale, sociale și culturale).

Așadar, constatăm că analiza minuțioasă, multinivelară a discursului politico-mediatic – dezbaterea electorală televizată contribuie atât la redelimitarea unui gen discursiv extrem de popular, aflat la interferența polemicii, argumentării și impoliteții, cât și la relectura comunicării politice din perspectiva strategiilor marcate de dimensiunea modală care relevă o configurație atitudinală complexă. Lectura dezbaterii electorale televizate oferă suport pentru o analiză lingvistică laborioasă ce permite înțelegerea efectelor pragmatice ale genului discursiv al dezbaterii televizate în cadrul celorlalte forme de discurs dialogal instituționalizat în general, și în cadrul comunicării politice electorale în particular [69, p. 143-154].

7. Expresiile modale sunt utilizate cu evident scop argumentativ şi persuasiv de către actorii politici. Orice discurs politic neapărat va îngloba, în toate elementele sale, suficiente mărci ale afectivității şi componente logice, fapt ce asigură o interacţiune reciprocă eficientă dintre argumentare şi modalizare în discursul politic. Orientarea vectorială dinspre emiţător spre receptor

va varia pe diferite traiectorii, după cum am demonstrat, în dependenţă de scopul comunicativ al actorului politic [25, p. 169-176].

Prezenţa atitudinii obiective/subiective, diversitatea strategiilor modale reclamă, indiscutabil, o nouă optică de abordare a comunicării în sfera politicului. Astfel, modalitatea din discursul politic se transformă într-o componentă verbală a actorului politic contemporan prin intermediul căreia acesta îşi asigură şi îşi construieşte un capital de imagine, relevând ”identitatea modală a candidatului politic”.

În baza demersului științific realizat, facem următoarele **recomandări:**

1. efectuarea unei analize comparate a utilizării modalizatorilor și a efectelor modale în discursul politic din perspectiva strategiilor discursive marcate de dimensiunea de gen. Investigarea dimensiunii de gen ca perspectivă inconturnabilă în analiza pragmatică a discursului devine o prioritate în lumina optimizării calității democrației, a elaborării noilor referențiale pentru politici publice de dezvoltare durabilă, egalitară;

2. cercetarea elementelor modale în discursurile politice lansate în perioade de crize şi conflicte;

3. studierea resurselor modale epistemice utilizate de actori politici la prezentarea programelor politice şi, în consecinţă, ilustrarea gradului de responsabilizare şi de certitudine faţă de acestea;

4. extinderea cercetării subiectului tezei prin realizarea unui studiu comparativ între discursurile de învestitură din perioada de tranziţie din Republica Moldova şi cele din perioada de tranziţie din alte spații culturale;

5. aprofundarea studiului asupra *fenomenului de modalitate* în discursul politic din mass-media din Republica Moldova;

6. includerea unui curs teoretico-aplicativ în spectrul de specialităţi în cadrul Facultăţii de Jurnalism şi Ştiinţe ale Comunicării cu denumirea: „Mesajul modal în discursul public. Practici de interpretare și decodificare”;

7. elaborarea unui suport de curs întitulat: „Tehnici de elaborare a discursului în administrația publică”;

8. organizarea training-urilor pentru instituțiile mass-mediei, serviciile de presă, structurile departamentale, ministeriale responsabile pentru PR, difuzarea mesajelor politicienilor, președinților, în scopul însușirii mecanismelor de aplicare a *modalității* în mesajul lansat publicului.

BIBLIOGRAFIE

Surse bibliografice în limba română:

1. Angheluţă M. Modalitatea epistemică şi deontică în discursurile de învestitură ale democraţiei spaniole (1979-2011): analiză semantico-pragmatică. 2014. http://doctorat.unibuc.ro/contact/rezumate-teze-de-doctorat/ (accesat 15 septembrie 2015)

2. Aristotel. Despre interpretare. Ed. I, traducere de Noica C. București: Humanitas, 1998. 292 p.

3. Aristotel. Retorica. Traducere de Andrieș M., Maftei Ș. București: Editura IRI, 2004. 464 p.

4. Aristotel. Etica nicomahică. Traducere românească de Petecel S. București: EȘE, 1988. 408 p.

5. Aron R., Ceauşu S. Democrație și totalitarism. București: Editura All Educational, 2001. 279 p.

6. Arsith M. Semiotica discursului politic. Iași: Editura Ștefan Lupașcu, 2005. 258 p.

7. Bahneanu V., Peru A. Discursul politic: între dimensiunea pragmatică şi simbolică a comunicării politice. În: Analele lingvistice. Universitatea din Suceava. 2009, p-103-113.

8. Bahneanu V. Dimensiunile implicitului în discursul politic: Autoref. tezei de dr. în filologie. Chișinău, 2010. 27 p.

9. Bărbuţă I. Structura semantico-valenţială a verbului şi diateza. În: Revistă de Lingvistică şi Ştiinţă Literară. Chişinău, 1992, nr. 4, p. 49-59.

10. Beciu C. Comunicare politică. București: comunicare.ro, 2002. 152 p.

11. Beciu C. Politica discursivă. Practici politice într-o campanie electorală. Iaşi: Polirom, 2000. 218 p.

12. Biriș G. Mesajul prezidențial de anul nou-discurs argumentativ „slab". În Discurs, Limbaj, Context, Societate. Universitatea din Craiova, 2010, p. 61-78.

13. Bîrliba D., Petru I., Stirbăț T. Logică, adevăr formal şi relevanţă interpretativă. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1988. 318 p.

14. Boicu R. Dezbaterea electorală televizată. Royal și Sarkozy în finală. București: Ars Docendi, 2012. 353 p.

15. Boncea I. Modalitatea epistemică în postmodernism (poezia Marianei Marin). În: Analele Universității din Craiova. 2010, nr. 1-2, p.249-259.

16. Borchin M. Particularităţile morfosintactice ale semiauxiliarelor de modalitate. În: Analele Universităţii din Timişoara, 1995, p. 53-59.

17. Borchin M. Semantica modurilor incertitudinii. Timișoara:Excelsior Art, 2011. 227 p.

18 . Bujor P. Donald Trump şi uitarea tradiției politice americane. 2017. http://revista22.ro/70259806/donald-trump-i-uitarea-tradiiei-politice-americane.html (accesat 16 mai 2017).
19. Cincilei C., Creanga O. Centrul deictic în cadrul comunicativ al discursului ficţional. În: Probleme de lingvistică generală şi romanică. Actele Colocviului ştiinţific cu participare internaţională (In Memoriam Grigore Cincilei). Chişinău, 14 decembrie, 2012. Tomul 3. Chişinău:CEP USM, 2013, p. 68-72.
20. Cincilei C. Conceptualizarea mişcării: între subiectivism şi determinism lingvistic. În: Probleme de lingvistică generală şi romanică. Actele Colocviului ştiinţific cu participare internaţională (In Memoriam Grigore Cincilei). Chişinău, 14 decembrie, 2012. Tomul 3. Chişinău, CEP USM, 2013, p. 106-110.
21.Ciobanu A. Conjunctivul şi întrebuinţarea lui în sintagmele predicative în limba moldovenească literară contemporană. Disertaţie pentru obţinerea gradului ştiinţific de candidat în ştiinţe filologice. Chişinău, 1960. 393 p.
22. Ciobanu A. Cu privire la predicatul verbal compus cu sens modal. În: Analele ştiinţifice ale Universităţii de Stat. Chişinău, 1969, p. 60-78.
23. Ciumacenco V. Modalitatea în disciplinele limbii. În: Intertext. Chișinău: Foxtrot, 2009, nr. ½ (9-10), p.117-122.
24. Ciumacenco V. Limbajul politico-diplomatic din perspectiva categoriei modalităţii. În: Intertext. Chișinău, 2010, nr ½ (13-14), p.210-216.
25. Ciumacenco V. Discursul politic: aspecte ale interrelaționării dintre argumentare și modalizare. În: Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice. Chișinău: Tip. Centrală, 2015, nr. 3 (169), p. 169-176.
26. Ciumacenco V. Categoria modalității ca strategie comunicațională în discursul politic. În: La Francopolyphonie. Chișinău, vol. 1, nr 10, p. 262-274.
27. Ciumacenco V. Dezbaterea electorală televizată: abordare discursivă. În: Valori ale mass-mediei în epoca contemporană. Chișinău: CEP USM, 2016, vol. 6, p. 238-248.
28. Ciumacenco V. Resurse modale în discursul de învestitură: perspectivă discursivă. În: Intertext. Chișinău, 2017, nr 3/4 (43/44), p.90-99.
29. Cmeciu C. Strategii persuasive în discursul politic. Iași: Universitas XXI, 2005. 307 p.
30. Condrea I. Aspecte ale discursului politic în campania electorală. În: Filologia modernă: realizări şi perspective în context european (ediţia a III-a). Limbă, limbaj, vorbire (In memoriam acad. Silviu Berejan şi acad. Grigore Vieru). Chişinău:Tipografia Centrală, 2010, p. 159-166.

31.Condrea I. Valoarea persuasivă a simbolurilor verbale şi iconice în publicitatea electorală din Republica Moldova (studiu de caz). În: Limbaje şi comunicare, Volumul X. Creativitate, semanticitate, alteritate. (In memoriam Dumitru Irimia). Iaşi:Demiurg, 2009, vol. X, p. 111-116.
32. Condrea I. Utilizarea verbului a trebui. În: Limba Română. Chişinău, 1999, nr.1, p. 49-50.
33. Corjan I. Enunț, text și discurs publicitar. În: ROSLIR. 2003. http://www.roslir.goldenideashome.com/archiv/2003_1-2/11IonCorjan2003.pdf (accesat 16 aprilie 2016).
34. Coșciug A. Elemente de lingvistică a discursului. Bălți: Presa universitară bălțeană, 2005. 206 p.
35. Coşeriu E. Sincronie, diacronie şi istorie. Bucureşti: Editura Enciclopedică, 1997. 254 p.
36. Coşeriu E. Concepţia mea despre limbaj şi lingvistică şi receptarea ei în diferite ţări din lume. În: Limba Română. Chişinău, 1998, nr. 6, p. 13-17.
37. Cotoară D., Tîrziman E. Aspecte ale comunicării în domeniul socio-uman: studii de ştiinţele informării şi comunicării. Bucureşti:EUB, 2004. 220 p.
38. Dârul Al. Modalitatea şi opoziţia negaţie – afirmaţie. În: Revista de Lingvistică şi Ştiinţă Literară. Chişinău, 1992, nr. 3, p. 32-37.
39. Dârul Al. Opoziţia negativ-afirmativă şi modalitatea. În: Buletin de lingvistică. Chișinău, 2012, nr. 13, p. 17-25.
40. Diaconescu I. Modalizare şi modalizatori. În: Limbă şi Literatură. Bucureşti, vol. XLI, 1987, nr. 1, p. 5-9.
41. Dimitriu C. Tratat de gramatică a limbii române. Morfologia. Iaşi: Institutul European, 1999. 852 p.
42. Dobrescu P. Iliescu contra Iliescu. Analiză din interior a campaniei electorale 1996, Bucureşti: Editura Diogene, 1997. 271 p.
43. Fontanille J. et al. Semiotica pasiunilor: de la stările lucrurilor la stările sufletului. București: Scripta, 1997. 288 p.
44. Frege G. Sens și semnificație. În: Logică și Filosofie. București,1965. vol. 11, p. 54-79.
45. Gherasim P. Semiotica modalităţilor (o analiză contrastivă româno-franceză). Iaşi: Casa Editorială „Demiurg”, 1997. 276 p.
46. Gramatica limbii române. Vol. II. Enunţul. Bucureşti: Editura Academiei Române, 2005. 1036 p.
47. Grossu S. Retorica: Note de curs. Chișinău: CEP USM, ed. a 2-a, 2009. 209 p.
48. Groupe μ - Retorica generală. Introducere de Silvian Iosifescu, traducere și note de Antonia Constantinescu și Ileana Littera. Bucuresti: Editura Univers, 1974. 330 p.

49. Guliciuc V. Exerciţii de semiotică structurală (deductivă) a discursului filosofic. Bucureşti:Editura Didactică şi Pedagogică, 1999. 208 p.
50. Guțu A. Puterile limbii. Chișinău: ULIM, 2015. 222 p.
51. Guţu R. V. Semiauxiliarele de mod. În: Aspecte ale evoluţiei limbii române. Bucureşti, 2005, p. 156 – 183.
52. Guţu V. Semiauxiliarele de mod. În: Studii de gramatică. Bucureşti, 1956, p. 57-81.
53. Guzun M. Obiectivitatea în jurnalism. În: Obiectivitatea în jurnalism. (Coord. Ilie Rad). București: Tritonic, 2012, p. 69-82.
54. Haineș R. Televiziunea și reconfigurarea politicului. Studii de caz: alegerile prezidențiale din România din anii 1996 și 2000. Iași: Polirom, 2002. 298 p.
55. Ioan P. Logica „integrală" în distincții, operaționalizări, definiții și exemplificări, Iași: Editura Fundației „Ștefan Lupașcu". vol. I, 1999. 352 p.
56. Ionescu-Ruxăndoiu L. Dezbaterea electorală televizată ca formă discursivă. În: G. Pană Dindelegan (coord.): Limba română – stadiul actual al cercetării. Universitatea din București. 2007, p. 235-240.
57. Ionescu-Ruxăndoiu L. Perspectivă şi modalizare în discursul politic – studiu de caz. În: Limba română: teme actuale – Actele celui de-al 8-lea colocviu al Catedrei de Limba Română. Universitatea din Bucureşti, 2009, p. 271-277.
58. Jurnalismul politic între corectitudine şi partizanat. Andrei Dumbrăveanu (coord.). Chişinău: CEP USM, 2011. 202 p.
59. Lo Cascio V. Gramatica argumentării, strategii și structuri. București: Meteora Press, 2002. 344 p.
60. Marga A. Cunoaștere și comunicare - Jurgen Habermas. București: Politica, 1983. 575 p.
61. Marga A. Filosofia lui Habermas. Iași:Polirom, 2006. 520 p.
62. Marga D. Repere în analiza discursului politic. Cluj-Napoca: Editura Fundației pentru Studii Europene, 2004. 195 p.
63. Marin C. Societatea civilă: între mit politic și pledoarie socială. Chișinău: Epigraf, 2002. 182 p.
64. Mătcaş N. Câteva observaţii asupra unor procedee lexicale de redare a nuanţelor de aspect. În: Analele Ştiinţifice ale Universităţii de Stat din Chişinău (filologie). 1969, vol. 93, p. 38-51.
65. Mihai Gh. Încercări asupra argumentării. Iași: Junimea, 1985. 245 p.
66. Mihai Gh. Retorica tradiţională şi retorici moderne. Bucureşti: ALLBECK, 1998. 344 p.
67. Moraru V. Mass-media vs Politica. Chișinău:CEP USM, 2001. 206 p.

68. Moraru V. Comunicarea politică: problemele conceptualizării. În: V. Moraru (Coord.). Politica şi Comunicarea în tranziţie. Chişinău: ULIM, 2006, p. 5 – 13.
69. Moraru V., Ciumacenco V. Strategii modale în dezbaterea electorală televizată (studiu de caz). În: Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice, 2016, nr. 3 (172), p. 143-154.
70. Moşneaga V., Rusnac G., Sacovici V. Politologie. Chişinău: CEP USM, 2007. 357 p.
71. Niculescu-Gorpin A. De ce Eu? Pronumele personale în discursul politic. În: Limba română: teme actuale. Actele celui de al 8-lea Colocviu al Catedrei de limba română. Universitatea din București, 2009, p. 333-343.
72. Pană Dindelegan G. Formule modalizatoare de certitudine. În: Studii şi cercetări lingvistice. XXXVI. Bucureşti, 1985, nr. 3, p. 237-240.
73. Pană Dindelegan G. Gramatica de bază a limbii române. București: Ed. Univers Enciclopedic Gold, 2010. 686 p.
74. Plett H. Știința textului și analiza de text. București: Univers, 1983. 445 p.
75. Poalelungi Gh. Irealul. În: Limbă şi literatură. Anul XII. Bucureşti, 1966, p. 245-262.
76. Prus E. Poetica modalității la Proust. Chișinău: Ruxanda, 1998. 232 p.
77. Prus E. Poetica modalității la Proust. Iași: Tipo Moldova, 2014. 232 p.
78. Ricoeur P. De la text la acțiune. Eseuri de hermeneutică. Cluj-Napoca: Echinocțiu. 1999. vol. 2, 400 p.
79. Roşca L. Producţia textului jurnalistic. Iaşi: Polirom, 2004. 250 p.
80. Roşca L. Mecanisme ale propagandei în discursul de informare. Presa anilor 1985-1995. Iaşi: Polirom, 2006. 368 p.
81. Rovența-Frumușani D. Argumentarea: modele și strategii. București: Editura All, 2000. 208 p.
82. Rovența-Frumușani D. Analiza discursului-Ipoteze și ipostaze. București: Tritonic, 2004. 287 p.
83. Rovența-Frumușani D. Ipostaze discursive. București: EUB, 2009. 272 p.
84. Sălăvăstru C. Teoria și practica argumentării. Iași: Polirom, 2003. 416 p.
85. Stepanov G. Dezvoltarea limbii române contemporane: actanți – raționamente – resurse. În: Convergenţe Spirituale Iaşi-Chişinău, 2017, nr 12-13, p. 30-36.
86. Țigriș S. Acte de limbaj indirecte și modalizare în discursul politic electoral. 2014. http://doctorat.unibuc.ro/contact/rezumate-teze-de-doctorat/ (accesat 15septembrie 2015).
87. Țîrlea A. Rolul dezbaterii finale în strategia unei campanii. În: memorandum.ro. 2013. http://memorandum.ro/rolul-dezbaterii-finale-in-strategia-unei-campanii-iii/#comments (accesat 11 august 2015).

88. Țurcan N. Comunicarea științifică în contextul accesului deschis la informație. Chișinău: CEP USM, 2012. 324 p.
89. Țurcanu D. Realitatea politică ca obiect de falsificare mediatică. În: Victor Moraru (coord.). Realitățile politice și realitățile mediatice. Chișinău: ICJP al AȘM, 2014, p. 46-58.
90. Țurcanu D. Limbajul electoral în alegerile prezidențiale din Republica Moldova. În: Convergențe spirituale Iași – Chișinău. Iași, 2017, nr.12-13, p. 231-239.
91. Ungureanu E. Actualizatori modali ai atributului. În: Revista de Lingvistică şi Ştiinţă Literară. Chişinău, 1998, nr. 5, p. 116-122.
92. Ungureanu E. Coordonate ale triadei temporalitate-modalitate-personalitate (T-M-P). În: Revista de Lingvistică şi Ştiinţă Literară. Chişinău, 1999, nr. 4-6, p. 128-131.
93. Ungureanu E. Structuri incidente în discurs. În: Limbă şi Literatură. Vol. III-IV. Bucureşti, 2004, p. 26-30.
94. Vasiliu E. Sens, adevăr analitic, cunoaștere. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1984. 273 p.
95. Verdeș T. Funcțiile pragmatice ale deicticilor în discursul politic actual. Chișinău: Foxtrot, 2013. 200 p.
96. Verdeș T. Discursul politic din perspectiva dezbaterii. În: La Francopolyphonie. Chișinău, 2014, vol. 2, nr 9, p. 280-285.
97. Verdeș T. Discursul politic din Republica Moldova între două extreme discursive. În: Noi direcții în cercetarea textelor și discursurilor. Analize și interpretări. 2014. https://www.academia.edu/29297845/D_P_intre_doua_extreme_discursive.pdf (accesat 13 decembrie 2014).
98. Wittgenstein L. Tractatus logico-philosophicus. București: Humanitas, 1991. 160 p.
99. Zafiu R. Limbaj şi politică. Bucureşti: Editura Universităţii din Bucureşti, 2007. 285 p.
100. Zgârcibabă E. Problema predicatului verbal compus cu semiauxiliare modale în limba română actuală: Autoref. tezei de dr. în filologie. Chișinău, 2008. 23 p.

Surse bibliografice în limba rusă:

101. Беляева Е. И. Функционально-семантические поля модальности в английском и русском языках. Воронеж: Изд-во Воронежского университета, 1985. 179 с.
102. Бондарко А. В. Теория функциональной грамматики. Введение, аспектуальность, временная локализованность, таксис. Москва: Книжный дом Либроком, 2013. 352 с.

103. Бородавкина Е. А. Объективная модальность как инструмент манипулятивного воздействия в политическом дискурсе. В: Вестник Ленинградского государственного университета им. А.С. Пушкина, Санкт-Петербург, 2012, №1, том 7, с. 137-149.
104. Брутян Г. А. Очерк теории аргументации. Ереван: Изд-во АН Армении, 1992. 299 с.
105. Быкова О.Н. Опыт классификации приёмов речевого манипулирования в текстах СМИ. В: Речевое общение. Вестник Российской риторической ассоциации. Красноярск, 2000. Вып. 1(9), с. 42–52.
106. Виноградов В. В. О категории модальности и модальных словах в русском языке. В: Избранные труды. Исследования по русской грамматике. Москва, 1975, с. 53-87.
107. Вишневская В. Н. Структура и семантика конструкций с модальными глаголами в современном испанском языке. Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Киев, 1987, 218 с.
108. Гак В. Г. Теоретическая грамматика французского языка. Синтаксис. Москва: Высшая школа, 1986. 220 с.
109. Горя А. Н. Выражение ирреальности в английском предложении. Автореф. дисс. канд. филол. наук. Киев,1989. 21 с.
110. Дороган В. Функционирование именной перифразы в публицистическом стиле. Автореф. дисс. канд. филол. наук. Минск,1992. 24 с.
111. Дридзе Т.М., Леонтьев А. А. Смысловое восприятие речевого сообщения (в условиях массовой коммуникации). Москва: Наука, 1976. 262 с.
112. Зеленщиков А. В. Пропозиция и модальность. Москва: Либроком, 2010. 216 с.
113. Кобрина О. А. Модусные категории как способы выражения субъективного отношения человека к высказыванию. В: Вопросы когнитивной лингвистики. №2. 2006, с.90-100.
114. Кольшанский Г. В. Текст как единица коммуникации. В: Проблемы общего и германского языкознания. Москва, 1978, с. 25-36.
115. Лассвелл Г. Д. Язык власти. В: Политическая лингвистика. 2006. http://www.philology.ru/linguistics1/lasswell-06.htm (accesat 14.12.2015).
116. Мещанинов И. И. Понятийные категории в языке, В: Труды военного института иностранных языков, 1945, № 1, с. 5-17.
117. Милосердова Е. В. Семантика и прагматика модальности (на материале простого предложения современного немецкого языка). Воронеж: Издательство Воронежского Университета, 1991. 195 с.

118. Немец Г. П. Актуальные проблемы модальности в современном русском языке. Ростов-на-Дану: Издательство Ростовского Университета, 1991. 188 с.
119. Николаева Т. М. О функциональных категориях линейной грамматики. В: Синтаксис текста. Москва, 1979, с. 278-297.
120. Овсейчик Ю. В. Модальность возможности: семантический и прагматический аспекты (на материале французского языка). Автореф. дисс. канд. филол. наук. Минск, 2004. 17 с.
121. Прус Е. М. Модальность – стержень политического дискурса. În: Analele Științifice ale Universității „Al. I. Cuza" din Iași, 1999, Tomul II, p. 151-164.
122. Родос В. Б. О правилах доказательства, аргументации и полемики. Сб. ст. Философские проблемы аргументации. Ереван: Изд-во АН Армении, 1986. 476 с.
123. Тагильцева Ю. Р. Субъективная модальность и тональность в политическом интернет-дискурсе. Автореф. дисс. канд. филол. наук. Екатеринбург, 2006. 22 с.
124. Хоецян А. К. Стилеобразующая функция категории модальности в ораторской речи. Автореф. дисс. канд. филол. наук. Ереван, 2003. 24 с.
125. Шейгал Е.И. Семиотика политического дискурса. Монография. Москва-Волгоград: Перемена, 2000. 368 с.

Surse bibliografice în limba engleză:

126. Aguillar M. Metadiscourse in academic speech: a relevance-theoretic approach. Bern; New York: Peter Lang, 2008. 317 p.
127. Aijmer K. I think – an English modal particle. In: Toril Swan (ed.) et al. Modality in Germanic Languages, Berlin, 1997, p. 1–48.
128. Altheide D. Qualitative Media Analysis. Thousand Oaks: Sage Publications. 1996. 87 p.
129. Austin J. How to do things with words. Oxford: Clarendon Press, 1962. 166 p.
130. Badran D. Ideology through modality in discourse analysis. 2002. http://eprints.nottingham.ac.uk/12216/1/275961.pdf (accesat 22 decembrie 2015).
131. Bista K. On 'Yes, We Can': Linguistic power and possibility. In: Journal of English for Specific Purpose. 2009, nr. 3 (24), p. 34- 50.
132. Boicu R. Modal verbs and politness strategies in political discourse. În: Limbi și Literaturi Străine. București, 2008, vol. LVII, nr.1, p. 15-28.
133. Brown P., Levinson S. Politeness: some universals in language usage. Cambridge; New York: Cambridge University Press, 1987. 345 p.

134. Busse D. Semantic strategies as a means of politics: Linguistic approaches to the analysis of 'semantic struggles'. In: Tracing the semiotic boundaries of politics, ed. Ahonen P., Berlin; New York: Mouton de Gruyter, 1993, p.122-128.
135. Carston R. Thoughts and Utterances: the pragmatics of explicit communication. Oxford: Blackwell Publishing, 2002. 418 p.
136. Charteris-Black J. Analysing Political Speeches: Rhetoric, Discourse and Metaphor. Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2014. 274 p.
137. Ciumacenco (Stog) V. WILL: Modal or future tense marker?. În: Limba şi literatura – repere identitare în context european. Materialele conf. internaţionale. Universitatea din Piteşti, 2009, nr. 5, vol. 1, p. 286-292.
138. Ciumacenco V. The role of language in diplomacy. В: Вопросы современной филологии и методики обучения языками в вузе и школе. XV Международная научно-практическая конференция, 24-25 марта, 2010 / Сборник статей. Пенза: Пензенский государственный педагогический университет им. В. Г. Белинского, 2010, с. 51-54.
139. Ciumacenco V. Modality in specialized texts. В: XIII Невские чтения: Язык и культура – основа общественной связности. Материалы международ. науч.- практ. конф. научн. Сессии. Невский институт языка и культуры, 21-23 апреля 2010. Санкт-Петербург: Невский институт языка и культуры, 2010, с. 300-305.
140. Ciumacenco V. Specialized discourse analysis: a theoretical approach to political discourse. В: XIII Невские чтения: Коммуникация в условиях глобальной информатизации. Материалы международ. науч.-практ. конф. Невский институт языка и культуры, 20-22 апреля 2011. Санкт-Петербург: Невский институт языка и культуры, 2011, с. 264-269.
141. Ciumacenco V. Interpreting modal meanings in political discourse. În: Actele colocviului internațional „Langage(s) et traduction" . Univ. din București, 2012, p.433-445.
142. Ciumacenco V. Pragmatics in political exchanges. В: XIV Невские чтения: Актуальные проблемы современной науки. Материалы международ. науч.- практ. конф, 23-28 апреля 2012. Невский институт языка и культуры. Санкт-Петербург, 2012, № 1 (3), с. 137-146.
143. Ciumacenco V. Semiotic interpretation of visual images used in political communication. În: La Francopolyphonie. Chișinău, 2013, vol. II, nr.8, p.189-200.
144. Ciumacenco V. Analysis of Obama's rhetorical style from the perspective of linguistic techniques. În: Actele conf. internaționale "Lexic politic. Discurs politic". Univ. „Dunărea de Jos" din Galați, 2014, p.36-53.
145. Ciumacenco V. A pragamatic approach towards the Presidential Address for the New Year. In: Proceedings Volume: 3rd Central and Eastern European LUMEN International Confernce-

New approaches in Social and Humanistic Sciences, 8-10 iunie 2017. Iași: editura Lumen, 2018, vol.3, p. 137-152.
146. Clark B. How to Use the 'Rule of Three' to Create Engaging Content. 2015. http://www.copyblogger.com/rule-of-three/ (accesat 24 ianuarie 2015).
147. Collins P. Modals and quasi modals in English. Amsterdam; New York:Rodopi, 2009.193 p.
148. Cornillie B., Pietrandrea P. Modality at work. Cognitive, interactional and textual functions of modal markers. 2012. http://hal.archives-ouvertes.fr/hal 00665337/document (accesat 16 octombrie 2015).
149. Croitoru E. Modals. Tenses. Aspect. Galați: Ed. Fundației Universitare „Dunărea de Jos", 2002. 160 p.
150. De Haan F. Typological Approaches to Modality. In: William Frawley, Modality, Berlin: Mouton de Gruyter, 2005, p. 27-70.
151. Deligiaouri A. Political Discourse in the Media: Cross-Cultural Perspectives. In: International Journal of E-Politics, 2012, Vol. 3, nr. 2, p. 65-67.
152. Dontcheva-Navratilova O. Coherence in political speeches: interpreting ideational, interpersonal and textual meanings in opening addresses. 2010. (https://is.muni.cz/do/rect/habilitace/1421/dontcheva/habilitace/COHERENCE_in_Addresses-FINAL_print.txt) (accesat 12 decembrie 2015).
153. Fairclough N. Language and Power. London; N.Y.: Longman, 1989. 259 p.
154. Fowler R. Power. In: Handbook of discourse Analysis. Discourse in Society, London; Orlando: Academic Press, 1985, vol. 4, p.61-82.
155. Geis M. The language of politics. New York; Berlin: Springer Verlag, 1987. 189 p.
156. Halliday M. An Introduction to functional grammar. London: E. Arnold, 1994. 434 p.
157. Harris Zellig S. Discourse Analysis. In: Language. 1952, nr. 28:1, p. 1-30.
158. Hinck E., Hinck S. Politness strategies in the 1992 vice presidential and presidential debates. In: Argumentation and Advocacy. 2002, nr. 38, p.234-250.
159. Hintikka J. Models for modalities. Selected essays. Dordrecht: D. Reidel, 1969. 220 p.
160. Iyengar S., Reeves R. Do the media govern? New Delhi: Sage, 1997. 488 p.
161. Leibniz G. et al. New essays on human understanding. Cambridge; New York: Cambridge University Press, 1981. 402 p.
162. Lyons J. Semantics. Vol.2. Cambridge:Cambridge University Press, 1977. 897 p.

163. Maks I., Vossen P. Annotation scheme and gold standard for Dutch subjective adjectives. 2010. http://www.lrec-conf.org/proceedings/lrec2010/pdf/165_Paper.pdf (accesat 13 decembrie 2015).
164. Milkovich M., Sitarica A. Epistemic modality in political discourse. In: Research Result. Social Studies and Humanities. 2017, Vol. 3, nr. 1, p. 75-79.
165. Morris Ch. Writtings on The General Theory of Signs. Paris : The Hague Mouton, 1971. 486 p.
166. Olive D. An American Story. The Speeches of Barack Obama. Toronto: ECW Press, 2008. 375 p.
167. Palmer F. The English Verb, London:Longman,1988. 268p.
168. Palmer F. Modality and the English Modals. London: Longman, 1990. 220 p.
169. Palmer F. Mood and modality. Cambridge, UK New York: Cambridge University Press 2001. 236 p.
170. Papafragou A. Modality. Issues in the semantics-pragmatics interface. Amsterdam; New York: Elsevier, 2000. 239 p.
171. Roderick H. Modern rhetorical criticism. Boston : Allyn and Bacon, 1997. 374 p.
172. Saraceni M. The strange case of Dr. Blair and Mr. Bush: Counting their words to solve a mystery.2003.http://journals.cambridge.org/action/displayAbstract?fromPage=online&aid=163669 (accesat 24 noiembrie 2015).
173. Schiffrin D., et al. Handbook of Discourse Analysis. Oxford:Oxford Publishing House, 2001. 851 p.
174. Shayegh K. Modality in political discourses of Barack Obama and Martin Luther King. In: Trends in advanced science and engineering. 2012, nr. 3(1), p. 2-8.
175. Shayegh K., Nabifar N. Power in political discourses of Barack Obama. In: Journal of applied scientific research. 2012, nr.2(4), p. 3481-3491.
176. Simon-Vandenbergen A. The functions of I think in political discourse. In: International Journal of Applied Linguistics. 2000, nr. 10 (1), p. 41–64.
177. Stacke R. Case studies. In: Denzin N., Lincoln Y.S. Handbook of Qualitative Researrch. Londra: Sage, 1994, p.86-109
178. van Dijk T. Text and context of parliamentary debates . Bayley, P. (ed.) In: Cross-Cultural Perspectives on Parliamentary Discourse. Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins, 2004. p. 339- 372.
179. van Dijk T. What is political discourse analysis? In: Jan Blommaert & Chris Bulcaen (Eds.), Political linguistics.(pp. 11-52). Amsterdam: Benjamins, 1997, p.11-52.

180. van Dijk T. Political discourse and political cognition. In: Paul A. Chilton & Christina Schäffner (Eds.), Politics as Text and Talk. Analytical approaches to political discourse. Amsterdam: Benjamins, 2002, p. 204-236.
181. von Wright G. An essay in modal logic. Amsterdam: North-Holland Pub. Co., 1951. 90 p.
182. Wang J. A critical discourse analysis of Barack Obama's speeches. In: Journal of Language Teaching and Research. 2010,Vol. 1, nr. 3, p. 254-261.
183. Wilson D., Sperber D. Relevance Theory. Ward E., Horns L. (eds.) Handbook of Pragmatics. Oxford: Blackwell. 2004. www.dan.sperber.com (accesat 14 septembrie 2015).
184. Wilson J. Politically speaking: the pragmatic analysis of political language. London:B. Blackwell, 1990. 203 p.
185. Zakalashvili L., Avagyan N. Modal Verbs of Obligation in Quotations and Political Discourse . In: Armenian Folia Anglistika. 2016, 2:16, p. 81-90.

Surse bibliografice în limba franceză:

186. Adam J. La linguistique textuelle. Introduction à l'analyse textuelle des discours. Paris: Armand Colin, 2005. 234 p.
187. Angenot M. La parole pamphlétaire: contribution à la typologie des discours modernes. Paris: Payot, 1982. 425 p.
188. Bally Ch. Syntaxe de la modalité explicite. In: Cahiers Ferdinand de Saussure. Genève, 1942, nr. 2. p. 3-15.
189.Benveniste E. L'appareil formel de l'énonciation. In: Langages, 5e année, Persee, 1970, nr. 17, p. 12-18.
190. Benveniste E. Problèmes de lingvistique générale. Vol I, II. Paris: Gallimard, 1992 (1966), 1999 (1974). 287 p.
191. Blanché R. Structures intellectuelle. Essai sur l'organisation systématique des concepts. Paris:Librairie philosophique, 1966. 320 p.
192. Braud Ph. Socilogie politique. Vol I. Paris: L.G.D.J., 1999. 603 p.
193. Charaudeau P. Grammaire du sens et de l'expression. Paris:Hachette Education, 1992. 927 p.
194. Charaudeau P. Le discours politique. Les masques du pouvoir. Paris: Vuibert, 2005. 255 p.
195. Charaudeau P. Les médias et l'information: l'impossible transparence du discours. Bruxelles: De Boeck, 2005. 250 p.
196. Cristea T. et al. Études contrastives:les modalités. București: EUB, 1981. 198 p.

197. Darrault D. Modalités: logique, linguistique, sémiotique. Paris: Didier-Larousse, 1976. 143 p.
198. David J., Kleiber G. La notion sémantico-logique de modalité. Metz (France): Le Centre, 1983. 213 p.
199. Foucault M. L'ordre du discours. Paris:Gallimard, 1971. 88 p.
200. Ghiglione R. Je vous ai compris ou l'analyse des discours politiques. Paris:Armand Colin, 1989. 172 p.
201. Ghiglione R., Bromberg M. Discourse politique et télévision. La vérité de l'heure. Paris: Presses Universitaire de France, 1998. 216 p.
202. Greimas A. Sémantique structurale, recherche de méthode. Paris: Larousse, 1966. 263 p.
203. Hintikka J. Jaakko Hintikka : questions de logique et de phénoménologie. Paris: J. Vrin, 1998. 338 p.
204. Hubert P., Labbé D. La répartition des mots dans le vocabulaire présidentiel (1981-1988). In: Mots. 1990, nr.22, p. 80-92.
205. Jakobson R. Essais de linguistique générale. Paris:Minuit, 1963. 260 p.
206. Klare J. Problèmes de modalité linguistique en français moderne. In: Beitrage zur romanischen philology. Berlin, 1980, nr.2, p. 315-331.
207. Maingueneau D. L'énonciation en linguistique française : embrayeurs, "temps", discours rapporté. Paris: Hachette Supérieur, 1991. 127 p.
208. Maingueneau D. L'analyse du discours et ses frontières. In: Marges linguistiques. 2005. http://www.revue-texto.net/Parutions/Marges/00_ml092005.pdf (accesat 10.02.2015).
209. Mayaffre D. Paroles de président. Jacques Chirac (1995-2003) et le discours présidentiel sous la Vème République. Paris: Honoré Champion, 2004. 291 p.
210. Perelman Ch., Olbrechts-Tyteca L. La nouvelle rhétorique. Traité de l'argumentation. Paris: PUF, 1958. 734 p.
211. Pineira-Tresmontant C. Persuasion ou tradition, la communication du roi d'Espagne. In: Boix Christian ed., 2007, p. 175-203.
212. Plantin Ch. L'argumentation, Paris: Seuil, 1996. 93 p.
213. Pottier B. Sémantique générale. Paris : Presses universitaires de France, 1992. 237 p.
214. Reboul A., Moeschler J. Pragmatique du discourse. De l'interprétation de l'énoncé à l'interprétation du discours. Paris:Armand Colin, 1998. 220 p.
215. Trognon A., Larrue J. Pragmatique du discours politique. Paris: Armand Colin, 1994. 183 p.
216. Tse K. Aspects, modalité: Problèmes de catégorisation grammaticale. Paris: Université Paris 7, Dép. de recherches linguistiques, Laboratoire de linguistique formelle, 1986. 153 p.

217. Tuțescu M. L'auxiliation de modalité: dix auxi-verbes modaux. București: EUB, 2005. 247 p.
218. Windish U. Le K.- O.verbal: la communication conflictuelle. Lausanne: L'Age d' homme, 1987. 151 p.

Surse bibliografice în alte limbi:

219. Angheluță M. La modalidad epistémica y deóntica en el discurso de investidura de Hugo Chávez de 1999 y su relación con el imaginario venezolano. În: Limba şi literatura: repere identitare în context european, Universitatea din Piteşti, 2013, nr. 13, p. 384-391.
220. Mazzoleni G. La comunicazione politica. Bologna: Il Mulino, 2004. 330 p.

Documente electronice:

221. Discursul președintelui României, Traian Băsescu, la ceremonia de depunere a jurământului în fața Camerelor Reunite ale Parlamentului României, 21 decembrie 2004. http://www.presidency.ro/?_RID=det&tb=date&id=5866&_PRID=ag (accesat 14 septembrie 2015).
222. Discurs de învestitură al Preşedintelui Republicii Moldova Vladimir Voronin, 4 aprilie 2001. http://www.e-democracy.md/elections/presidential/2001/ (accesat 22 decembrie 2014).
223. Discursul inaugural al lui Barack Hussein Obama, Președintele Statelor Unite ale Americii, 21 ianuarie 2009. http://athenian-legacy.com/ro/2009/01/discursul-inaugural-al-lui-barack-hussein-obama-presedintele-statelor-unite-ale-americii/ (accesat 14 noiembrie 2015).
224.President Barack Obama's Inaugural Address, January 21, 2009. https://www.whitehouse.gov/blog/2009/01/21/president-barack-obamas-inaugural-address (accesat 12 noiembrie 2015).
225. Address to the Nation on Iraq. President George W. Bush. December 18, 2005. http://2001-2009.state.gov/p/nea/rls/rm/58247.htm (accesat 18 decembrie 2014).
226. President Addresses the Nation in Prime Time Press Conference. April 13, 2004. http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2004/04/20040413-20.html (accesat 17 decembrie 2014).
227. National commission on terrorist attacks upon the United States. April 8, 2004. http://www.9-11commission.gov/archive/hearing9/9-11Commission_Hearing_2004-04-08.htm (accesat 14 noiembrie 2014).

228. Remarks by the President at Cairo University, June 04, 2009. https://www.whitehouse.gov/the-press-office/remarks-president-cairo-university-6-04-09 (accesat 15 decembrie 2014).
229. Blair speech on terror, Labour Party National Conference, July 16, 2005. http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/4689363.stm (accesat 10 februarie 2015).
230. Remarks of president Donald J. Trump – as prepared for delivery. Inaugural Address, January 20, 2017. https://www.whitehouse.gov/inaugural-address (accesat 21 mai 2017).
231. Discursul Preşedintelui României, domnul Klaus Iohannis, susţinut în cadrul ceremoniei de depunere a jurământului de învestitură în funcție, 21 decembrie 2014. http://www.presidency.ro/ro/media/discursuri/discursul-sustinut-de-presedintelui-romaniei-domnul-klaus-iohannis-in-cadrul-ceremoniei-de-depunere-a-juramantului-de-investitura-in-functie (accesat 18 mai 2017).
232. Discursul Preşedintelui Republicii Moldova, Nicolae Timofti, la inaugurarea în funcţie, 23 martie 2012. http://89.32.231.202:8080/press.php?p=1&s=8495&lang=rom (accesat 24 mai 2017).
233. Discursul de învestitură al Domnului Igor Dodon în funcția de Președinte al Republicii Moldova, 23 decembrie 2016. http://www.presedinte.md/rom/discursuri/discursul-de-investitura-al-domnului-igor-dodon-in-functia-de-presedinte-al-republicii-moldova-98116 (accesat 14 mai 2018).
234. Mesajul de Revelion al președintelui Republicii Moldova Igor Dodon, 31 decembrie 2016. http://presedinte.md/rom/presedinte/video/page:13 (accesat 12 aprilie 2017).
235.Mesajul de Revelion al președintelui Nicolae Timofti, 31 decembrie 2015. http://www.presedinte.md/rom/presa/mesajul-de-revelion-al-presedintelui-nicolae-timofti (accesat 21 aprilie 2017).

Emisiuni TV:

236. Bună seara, Postul de televiziune TRM, 24 ianuarie 2014. http://trm.md/ro/buna-seara (accesat 15 mai 2016).
237. Destinația … Cotroceni, al doilea tur de scrutin. Postul de televiziune TVR1, 8 decembrie 2004. http://www.alegeri.tv/video/alegeri-2004-tur-2 (accesat 11 decembrie 2014).

Dicţionare:

238. Baldick Ch. The Oxford dictionary of literary terms. Oxford; New York: Oxford University Press, 2008. 361p.

239. Charaudeau P., Maingueneau D. Dictionnaire d'analyse du discours, Paris: Seuil, 2002. 661 p.
240. Dubois J. et al. Dictionnaire de linguistique et des sciences du langage. Paris: Larousse, 1994. 514 p.
241. Enescu Gh. Dicționar de logică. București: ed. Științifică și Enciclopedică, 1985. 382 p.
242. Nagy R. Dicționar de analiză a discursului, Iași: Institutul European, 2015. 452 p.
243. The Oxford companion to classical literature. 3 rd ed. Edited by Howatson M. C. Oxford : Oxford Univ. Press, 2011. 632 p.
244. Большой энциклопедический словарь. http://www.vedu.ru/BigEncDic/11491 (accesat 16 noiembrie 2015).
245. Философия. Энциклопедический словарь. под ред. Ивина А. А. Москва: Гардарики, 2004. 1072 с.

Anexa 1.

Tipuri de modalități propoziționale (și de propoziții modale) după Georg H. von Wright [*apud* 6, p. 79].

Tipul modalității / ***Trepte ale modalității***	***ALETICE (ale adevărului)***	***EPISTEMICE (ale cunoașterii)***	***DEONTICE (ale acțiunii)***	***EXISTENȚIALE (ale predicației)***
Treapta corespunzătoare lui „A”	necesar (apodictic)	verificat	obligatoriu (nefacultativ)	pentru toți (fiecare)
Treapta corespunzătoare lui „I”	posibil (problematic)	verosimil	permis (neinterzis)	pentru unii (anumiți)
Treapta corespunzătoare lui „Y”	eventual (nedeterminat)	indecis	liber (neconstrângător)	numai (pentru unii)
Treapta corespunzătoare lui „O”	contingent (non-necesar)	contestabil	facultativ (neobligatoriu)	nu pentru toți (nu fiecare)
Treapta corespunzătoare lui „E”	imposibil (non-posibil)	contestat	interzis (prohibit)	pentru nici unul (nimeni)
Treapta corespunzătoare lui „U”	predeterminat	decis	constrângător	toți sau nici unul

Anexa 2.

Modalități enunțiative după P. Charaudeau [193, p. 629].

ACTE ENUNȚIATIVE	**MODALITĂȚI**	**VARIANTE**
ALOCUTIV *(Loc-Interloc)*	Interpelare Injonctiune Avertizare Autorizare Sugestie Propunere Interogare Judecată Cerere	Raport de cunoaștere /social/afectiv Interzicere Pozitivă/negativă Solicitare a informației/
ILOCUTIV *(Loc-Loc)*	Constatare Cunoaștere/Ignorare Opinie Apreciere Obligație Posibilitate Voință Promisiune Acceptare/Refuz Acord/Dezacord Declarare Proclamare	Convingere/ Presupunere (+/-) Favorabilă/Defavorabilă În Etică, Estetică, Pragmatism , Hedonism Interna/ Externă Interna/ Externă Dorință/Urare/Exigentă Mărturisire/Revelație/ Afirmație
DELOCUTIV *(Loc-Propos-Interloc)*	Aserțiune Discurs raportat	Evidenta/Probabilitate/ etc. Citat integrat/ narativizat/aluziv

Anexa: 3.

Ocurențele pronumelui personal „*eu*” cu verbul „*a crede*” în răspunsurile lui Adrian Năstase (elaborat de autor).

1 Dar până la urmă *eu cred* că marea majoritate a alegătorilor au deja o anumită opţiune.

2. Îl cunosc şi pe Traian Băsescu, şi pe mine. Deci, *eu cred* acum că este vorba de opţiune.

3. *Eu cred* că a venit timpul să mai şi muncim. De vorbit, suntem buni.

4. Dar, lăsând la o parte acest lucru, *eu cred* ca noi ne-am prezentat.

5. De aici, *eu cred* că trebuie să ne facem cu toţii datoria, dacă sunt dovezi.

6. Dar în ceea ce priveşte răspunsul BEC-ului, *eu cred* că el a fost foarte clar.

7. *Eu cred* că acesta este de fapt răspunsul cel mai potrivit.

8-9 *Eu cred* ca ceea ce este important este să ştim să preţuim fauna românească şi *eu cred* că acest lucru s-a întâmplat în ultimii ani.

10. Iar întâlnirea mea cu preşedintele Putin *eu cred* că a pus bazele unei relaţii economice mai consistente.

11. Sigur, este mai curând un mod de a stabili priorităţi. *Eu cred* ca trebuie sa privim relaţiile noastre externe într-un mod echilibrat.

12. Dacă consideraţi că am greşit din acest punct de vedere, vă rog, să-mi spuneţi. *Eu cred* că am procedat corect din punctul de vedere al sistemului democratic.

13. Din păcate, de reparare a ei, în perioada când domnul Băsescu era ministru, *eu cred* că aceasta nu este o soluţie.

14. Acum putem să arătam dacă suntem demni, dacă ştim să reacţionam, iar *eu cred* că reacţia noastră, reacţia mea, scrisoarea pe care am transmis-o.

15. (…) iar în ceea ce priveşte Ungaria, *eu cred* că relaţiile noastre din ultimii ani s-au ameliorat în mod deosebit.

16. Şi responsabilitatea unui răspuns *eu cred* că ne revine. În ceea ce mă priveşte, am sa spun foarte clar (…)

17. (...) din acest punct de vedere, *eu cred* că nu se pune nici un fel de problemă.

Anexa 4.

Inaugural Address by President Barack Hussein Obama

January 21, 2009

My fellow citizens: I stand here today humbled by the task before us, grateful for the trust you've bestowed, mindful of the sacrifices borne by our ancestors.

I thank President Bush for his service to our nation -- (applause) -- as well as the generosity and cooperation he has shown throughout this transition.

Forty-four Americans have now taken the presidential oath. The words have been spoken during rising tides of prosperity and the still waters of peace. Yet, every so often, the oath is taken amidst gathering clouds and raging storms. At these moments, America has carried on not simply because of the skill or vision of those in high office, but because we, the people, have remained faithful to the ideals of our forebears and true to our founding documents.

So it has been; so it must be with this generation of Americans.

That we are in the midst of crisis is now well understood. Our nation is at war against a far-reaching network of violence and hatred. Our economy is badly weakened, a consequence of greed and irresponsibility on the part of some, but also our collective failure to make hard choices and prepare the nation for a new age. Homes have been lost, jobs shed, businesses shuttered. Our health care is too costly, our schools fail too many -- and each day brings further evidence that the ways we use energy strengthen our adversaries and threaten our planet.

These are the indicators of crisis, subject to data and statistics. Less measurable, but no less profound, is a sapping of confidence across our land; a nagging fear that America's decline is inevitable, that the next generation must lower its sights.

Today I say to you that the challenges we face are real. They are serious and they are many. They will not be met easily or in a short span of time. But know this America: They will be met. (Applause.)

On this day, we gather because we have chosen hope over fear, unity of purpose over conflict and discord. On this day, we come to proclaim an end to the petty grievances and false promises, the recriminations and worn-out dogmas that for far too long have strangled our politics. We remain a young nation. But in the words of Scripture, the time has come to set aside childish things. The time has come to reaffirm our enduring spirit; to choose our better history; to carry forward that precious gift, that noble idea passed on from generation to generation: the God-given promise that

all are equal, all are free, and all deserve a chance to pursue their full measure of happiness. (Applause.)

In reaffirming the greatness of our nation we understand that greatness is never a given. It must be earned. Our journey has never been one of short-cuts or settling for less. It has not been the path for the faint-hearted, for those that prefer leisure over work, or seek only the pleasures of riches and fame. Rather, it has been the risk-takers, the doers, the makers of things -- some celebrated, but more often men and women obscure in their labor -- who have carried us up the long rugged path towards prosperity and freedom.

For us, they packed up their few worldly possessions and traveled across oceans in search of a new life. For us, they toiled in sweatshops, and settled the West, endured the lash of the whip, and plowed the hard earth. For us, they fought and died in places like Concord and Gettysburg, Normandy and Khe Sahn.

Time and again these men and women struggled and sacrificed and worked till their hands were raw so that we might live a better life. They saw America as bigger than the sum of our individual ambitions, greater than all the differences of birth or wealth or faction.

This is the journey we continue today. We remain the most prosperous, powerful nation on Earth. Our workers are no less productive than when this crisis began. Our minds are no less inventive, our goods and services no less needed than they were last week, or last month, or last year. Our capacity remains undiminished. But our time of standing pat, of protecting narrow interests and putting off unpleasant decisions -- that time has surely passed. Starting today, we must pick ourselves up, dust ourselves off, and begin again the work of remaking America. (Applause.)

For everywhere we look, there is work to be done. The state of our economy calls for action, bold and swift. And we will act, not only to create new jobs, but to lay a new foundation for growth. We will build the roads and bridges, the electric grids and digital lines that feed our commerce and bind us together. We'll restore science to its rightful place, and wield technology's wonders to raise health care's quality and lower its cost. We will harness the sun and the winds and the soil to fuel our cars and run our factories. And we will transform our schools and colleges and universities to meet the demands of a new age. All this we can do. All this we will do.

Now, there are some who question the scale of our ambitions, who suggest that our system cannot tolerate too many big plans. Their memories are short, for they have forgotten what this country has already done, what free men and women can achieve when imagination is joined to common purpose, and necessity to courage. What the cynics fail to understand is that the ground has shifted beneath them, that the stale political arguments that have consumed us for so long no longer apply.

The question we ask today is not whether our government is too big or too small, but whether it works -- whether it helps families find jobs at a decent wage, care they can afford, a retirement that is dignified. Where the answer is yes, we intend to move forward. Where the answer is no, programs will end. And those of us who manage the public's dollars will be held to account, to spend wisely, reform bad habits, and do our business in the light of day, because only then can we restore the vital trust between a people and their government.

Nor is the question before us whether the market is a force for good or ill. Its power to generate wealth and expand freedom is unmatched. But this crisis has reminded us that without a watchful eye, the market can spin out of control. The nation cannot prosper long when it favors only the prosperous. The success of our economy has always depended not just on the size of our gross domestic product, but on the reach of our prosperity, on the ability to extend opportunity to every willing heart -- not out of charity, but because it is the surest route to our common good. (Applause.)

As for our common defense, we reject as false the choice between our safety and our ideals. Our Founding Fathers -- (applause) -- our Founding Fathers, faced with perils that we can scarcely imagine, drafted a charter to assure the rule of law and the rights of man -- a charter expanded by the blood of generations. Those ideals still light the world, and we will not give them up for expedience sake. (Applause.)

And so, to all the other peoples and governments who are watching today, from the grandest capitals to the small village where my father was born, know that America is a friend of each nation, and every man, woman and child who seeks a future of peace and dignity. And we are ready to lead once more. (Applause.)

Recall that earlier generations faced down fascism and communism not just with missiles and tanks, but with the sturdy alliances and enduring convictions. They understood that our power alone cannot protect us, nor does it entitle us to do as we please. Instead they knew that our power grows through its prudent use; our security emanates from the justness of our cause, the force of our example, the tempering qualities of humility and restraint.

We are the keepers of this legacy. Guided by these principles once more we can meet those new threats that demand even greater effort, even greater cooperation and understanding between nations. We will begin to responsibly leave Iraq to its people and forge a hard-earned peace in Afghanistan. With old friends and former foes, we'll work tirelessly to lessen the nuclear threat, and roll back the specter of a warming planet.

We will not apologize for our way of life, nor will we waver in its defense. And for those who seek to advance their aims by inducing terror and slaughtering innocents, we say to you now that

our spirit is stronger and cannot be broken -- you cannot outlast us, and we will defeat you. (Applause.)

For we know that our patchwork heritage is a strength, not a weakness. We are a nation of Christians and Muslims, Jews and Hindus, and non-believers. We are shaped by every language and culture, drawn from every end of this Earth; and because we have tasted the bitter swill of civil war and segregation, and emerged from that dark chapter stronger and more united, we cannot help but believe that the old hatreds shall someday pass; that the lines of tribe shall soon dissolve; that as the world grows smaller, our common humanity shall reveal itself; and that America must play its role in ushering in a new era of peace.

To the Muslim world, we seek a new way forward, based on mutual interest and mutual respect. To those leaders around the globe who seek to sow conflict, or blame their society's ills on the West, know that your people will judge you on what you can build, not what you destroy. (Applause.)

To those who cling to power through corruption and deceit and the silencing of dissent, know that you are on the wrong side of history, but that we will extend a hand if you are willing to unclench your fist. (Applause.)

To the people of poor nations, we pledge to work alongside you to make your farms flourish and let clean waters flow; to nourish starved bodies and feed hungry minds. And to those nations like ours that enjoy relative plenty, we say we can no longer afford indifference to the suffering outside our borders, nor can we consume the world's resources without regard to effect. For the world has changed, and we must change with it.

As we consider the role that unfolds before us, we remember with humble gratitude those brave Americans who at this very hour patrol far-off deserts and distant mountains. They have something to tell us, just as the fallen heroes who lie in Arlington whisper through the ages.

We honor them not only because they are the guardians of our liberty, but because they embody the spirit of service -- a willingness to find meaning in something greater than themselves.

And yet at this moment, a moment that will define a generation, it is precisely this spirit that must inhabit us all. For as much as government can do, and must do, it is ultimately the faith and determination of the American people upon which this nation relies. It is the kindness to take in a stranger when the levees break, the selflessness of workers who would rather cut their hours than see a friend lose their job which sees us through our darkest hours. It is the firefighter's courage to storm a stairway filled with smoke, but also a parent's willingness to nurture a child that finally decides our fate.

Our challenges may be new. The instruments with which we meet them may be new. But those values upon which our success depends -- honesty and hard work, courage and fair play, tolerance and curiosity, loyalty and patriotism -- these things are old. These things are true. They have been the quiet force of progress throughout our history.

What is demanded, then, is a return to these truths. What is required of us now is a new era of responsibility -- a recognition on the part of every American that we have duties to ourselves, our nation and the world; duties that we do not grudgingly accept, but rather seize gladly, firm in the knowledge that there is nothing so satisfying to the spirit, so defining of our character than giving our all to a difficult task.

This is the price and the promise of citizenship. This is the source of our confidence -- the knowledge that God calls on us to shape an uncertain destiny. This is the meaning of our liberty and our creed, why men and women and children of every race and every faith can join in celebration across this magnificent mall; and why a man whose father less than 60 years ago might not have been served in a local restaurant can now stand before you to take a most sacred oath. (Applause.)

So let us mark this day with remembrance of who we are and how far we have traveled. In the year of America's birth, in the coldest of months, a small band of patriots huddled by dying campfires on the shores of an icy river. The capital was abandoned. The enemy was advancing. The snow was stained with blood. At the moment when the outcome of our revolution was most in doubt, the father of our nation ordered these words to be read to the people:

"Let it be told to the future world...that in the depth of winter, when nothing but hope and virtue could survive... that the city and the country, alarmed at one common danger, came forth to meet [it]."

America: In the face of our common dangers, in this winter of our hardship, let us remember these timeless words. With hope and virtue, let us brave once more the icy currents, and endure what storms may come. Let it be said by our children's children that when we were tested we refused to let this journey end, that we did not turn back nor did we falter; and with eyes fixed on the horizon and God's grace upon us, we carried forth that great gift of freedom and delivered it safely to future generations.

Thank you. God bless you. And God bless the United States of America (Applause.)

Anexa 5.

REMARKS OF PRESIDENT DONALD J. TRUMP – AS PREPARED FOR DELIVERY

INAUGURAL ADDRESS
FRIDAY, JANUARY 20, 2017
WASHINGTON, D.C.

As Prepared for Delivery –

Chief Justice Roberts, President Carter, President Clinton, President Bush, President Obama, fellow Americans, and people of the world: thank you.

We, the citizens of America, are now joined in a great national effort to rebuild our country and to restore its promise for all of our people.

Together, we will determine the course of America and the world for years to come.

We will face challenges. We will confront hardships. But we will get the job done.

Every four years, we gather on these steps to carry out the orderly and peaceful transfer of power, and we are grateful to President Obama and First Lady Michelle Obama for their gracious aid throughout this transition. They have been magnificent.

Today's ceremony, however, has very special meaning. Because today we are not merely transferring power from one Administration to another, or from one party to another – but we are transferring power from Washington, D.C. and giving it back to you, the American People.

For too long, a small group in our nation's Capital has reaped the rewards of government while the people have borne the cost.

Washington flourished – but the people did not share in its wealth.

Politicians prospered – but the jobs left, and the factories closed.

The establishment protected itself, but not the citizens of our country.

Their victories have not been your victories; their triumphs have not been your triumphs; and while they celebrated in our nation's Capital, there was little to celebrate for struggling families all across our land.

That all changes – starting right here, and right now, because this moment is your moment: it belongs to you.

It belongs to everyone gathered here today and everyone watching all across America.

This is your day. This is your celebration.

And this, the United States of America, is your country.

What truly matters is not which party controls our government, but whether our government is controlled by the people.

January 20th 2017, will be remembered as the day the people became the rulers of this nation again.

The forgotten men and women of our country will be forgotten no longer.

Everyone is listening to you now.

You came by the tens of millions to become part of a historic movement the likes of which the world has never seen before.

At the center of this movement is a crucial conviction: that a nation exists to serve its citizens.

Americans want great schools for their children, safe neighborhoods for their families, and good jobs for themselves.

These are the just and reasonable demands of a righteous public.

But for too many of our citizens, a different reality exists: Mothers and children trapped in poverty in our inner cities; rusted-out factories scattered like tombstones across the landscape of our nation; an education system, flush with cash, but which leaves our young and beautiful students deprived of knowledge; and the crime and gangs and drugs that have stolen too many lives and robbed our country of so much unrealized potential.

This American carnage stops right here and stops right now.

We are one nation – and their pain is our pain. Their dreams are our dreams; and their success will be our success. We share one heart, one home, and one glorious destiny.

The oath of office I take today is an oath of allegiance to all Americans.

For many decades, we've enriched foreign industry at the expense of American industry;

Subsidized the armies of other countries while allowing for the very sad depletion of our military;

We've defended other nation's borders while refusing to defend our own;

And spent trillions of dollars overseas while America's infrastructure has fallen into disrepair and decay.

We've made other countries rich while the wealth, strength, and confidence of our country has disappeared over the horizon.

One by one, the factories shuttered and left our shores, with not even a thought about the millions upon millions of American workers left behind.

The wealth of our middle class has been ripped from their homes and then redistributed across the entire world.

But that is the past. And now we are looking only to the future.

We assembled here today are issuing a new decree to be heard in every city, in every foreign capital, and in every hall of power.

From this day forward, a new vision will govern our land.

From this moment on, it's going to be America First.

Every decision on trade, on taxes, on immigration, on foreign affairs, will be made to benefit American workers and American families.

We must protect our borders from the ravages of other countries making our products, stealing our companies, and destroying our jobs. Protection will lead to great prosperity and strength.

I will fight for you with every breath in my body – and I will never, ever let you down.

America will start winning again, winning like never before.

We will bring back our jobs. We will bring back our borders. We will bring back our wealth. And we will bring back our dreams.

We will build new roads, and highways, and bridges, and airports, and tunnels, and railways all across our wonderful nation.

We will get our people off of welfare and back to work – rebuilding our country with American hands and American labor.

We will follow two simple rules: Buy American and Hire American.

We will seek friendship and goodwill with the nations of the world – but we do so with the understanding that it is the right of all nations to put their own interests first.

We do not seek to impose our way of life on anyone, but rather to let it shine as an example for everyone to follow.

We will reinforce old alliances and form new ones – and unite the civilized world against Radical Islamic Terrorism, which we will eradicate completely from the face of the Earth.

At the bedrock of our politics will be a total allegiance to the United States of America, and through our loyalty to our country, we will rediscover our loyalty to each other.

When you open your heart to patriotism, there is no room for prejudice.

The Bible tells us, "how good and pleasant it is when God's people live together in unity."

We must speak our minds openly, debate our disagreements honestly, but always pursue solidarity.

When America is united, America is totally unstoppable.

There should be no fear – we are protected, and we will always be protected.

We will be protected by the great men and women of our military and law enforcement and, most importantly, we are protected by God.

Finally, we must think big and dream even bigger.

In America, we understand that a nation is only living as long as it is striving.

We will no longer accept politicians who are all talk and no action – constantly complaining but never doing anything about it.

The time for empty talk is over.

Now arrives the hour of action.

Do not let anyone tell you it cannot be done. No challenge can match the heart and fight and spirit of America.

We will not fail. Our country will thrive and prosper again.

We stand at the birth of a new millennium, ready to unlock the mysteries of space, to free the Earth from the miseries of disease, and to harness the energies, industries and technologies of tomorrow.

A new national pride will stir our souls, lift our sights, and heal our divisions.

It is time to remember that old wisdom our soldiers will never forget: that whether we are black or brown or white, we all bleed the same red blood of patriots, we all enjoy the same glorious freedoms, and we all salute the same great American Flag.

And whether a child is born in the urban sprawl of Detroit or the windswept plains of Nebraska, they look up at the same night sky, they fill their heart with the same dreams, and they are infused with the breath of life by the same almighty Creator.

So to all Americans, in every city near and far, small and large, from mountain to mountain, and from ocean to ocean, hear these words:

You will never be ignored again.

Your voice, your hopes, and your dreams, will define our American destiny. And your courage and goodness and love will forever guide us along the way.

Together, We Will Make America Strong Again.

We Will Make America Wealthy Again.

We Will Make America Proud Again.

We Will Make America Safe Again.

And, Yes, Together, We Will Make America Great Again. Thank you, God Bless You, And God Bless America.

Anexa 6.

Discursul președintelui României, Traian Băsescu, la ceremonia de depunere a jurământului în fața Camerelor Reunite ale Parlamentului României

Palatul Parlamentului, 21 decembrie 2004

Domnule Președinte al Senatului,

Domnule Președinte al Camerei Deputaților,

Domnule președinte în exercițiu Ion Iliescu,

Stimați parlamentari ai României,

Distinsi reprezentanti ai corpului diplomatic

Distinși reprezentanți ai Bisericii

Stimați cetățeni, dragi compatrioți,

Prin voința democratică a cetățenilor, am fost ales președintele României. Acest vot mă obligă odată mai mult să respect ceea ce am afirmat cu prilejul lansării mele la candidatura supremă în stat și să îi asigur încă odată pe cetățenii țării că voi fi președintele tuturor românilor, un președinte puternic, imparțial, activ, care se va pune 24 de ore din 24 la dispoziția națiunii române. Aceasta este promisiunea mea fața de poporul român.

Vă asigur că următorii 5 ani de mandat prezidențial vor fi anii în care România va deveni o altă țară. O țară funcțională prin aplicarea și respectarea legilor, o țara performantă prin oamenii ei.

Națiunea română are nevoie de un președinte care să o reprezinte cu demnitate, să lucreze cot la cot cu instituțiile statului pentru a scoate România de sub sceptrul sărăciei și al corupției. Voi considera că mi-am îndeplinit mandatul dacă voi reuși să coagulez întregul popor în jurul obiectivelor de politica internă și externă. Nu putem să vorbim de integrarea, cu demnitate, în Uniunea Europeana fără să nu rezolvăm problemele majore ale României : corupția și sărăcia.

Dragi parlamentari!

Vă asigur că voi colabora bine cu instituțiile statului, pentru a lupta împotriva corupției și sărăciei, care macină de ani de zile societatea, sistemul public și politic românesc. Corupția la nivel înalt provoacă sărăcie - sunt două fenomene care se condiționează reciproc. Astăzi, corupția la nivel înalt reprezintă cele mai mari pericole la adresa siguranței naționale.

Nu avem voie să mascăm sărăcia sub statistici. Prea mulți pensionari au pensii mai mici decât factura la încălzire pe timp de iarnă. Prea mulți țărani trăiesc în sărăcie indiferent de cât de bogată este recolta. Prea mulți tineri încep să creadă ca România nu mai este o țară în care au șanse. Această realitate trebuie schimbată. Să intri în viață ca tânăr sărac - din cauza unui sistem nedrept de promovare și de carieră - este cea mai mare povară pe care o poate purta un tânăr român. Milioane de pensionari au nevoie de o bătrânețe sănătoasă si protejata printr-un sistem de asigurări

de sănătate menit să ajute, nu să ducă la disperare bolnavii, bătrânii care au nevoie de medicamente și care au nevoie în egală măsură de respectul nostru pentru anii munciți.

În calitate de președinte al Consiliului Suprem de Apărare al Țării voi introduce în strategia de apărare a țării lupta împotriva corupției la nivel înalt. În acest moment, corupția la nivel înalt a devenit o amenințare la adresa siguranței naționale.

O prioritate fundamentală a mandatului meu va fi scoaterea instituțiilor statului de sub control politic. Nu voi accepta nici un amestec al politicului în instituțiile statului care trebuie să acționeze conform Constituției și legilor statului. Ele trebuie imediat depolitizate și puse în slujba cetățeanului. Conducătorii acestor instituții trebuie să știe că schimbarea puterii nu înseamnă că se schimbă stăpânii. Le cer șefilor instituțiilor statului să-și facă datoria legal, fără influențe politice.

Domnilor parlamentari,

Diferențele acute dintre mediul rural și cel urban sunt o altă problemă majoră a societății noastre. Vreau să vă asigur pe Dumneavoastră și pe toți cetățeni acestei țări, că nu există mai multe Românii: există doar politicieni care împart România în funcție de interesele partidelor lor și de puterea lor de influență.

Ca președinte al statului, voi apară și promova interesele fiecărui cetățean român, fie el țăran, orășean, minoritar, copil, tânăr, pensionar, femeie, bărbat, bogat sau sărac. Voi fi președintele tuturor românilor, în una și aceeași Românie! Voi media cu intransigență și bunăcredință relațiile cu Parlamentul. Avem nevoie de un Parlament puternic care să nu mai fie o anexă a Executivului. Avem nevoie de un Parlament activ si reactiv la semnalele cetățenilor tarii. Trebuie să acționam așa încât, după 15 ani, românii să înceapă să aibă încredere în instituțiile politice și legislative ale statului. Voi milita pentru un Parlament care să devină o instituie care să reprezinte interesele celor care l-au ales și nu o masă de manevra în interesul clientelei de partid. Voi fi un apărător devotat al libertății presei, care în ultimii patru ani a înregistrat un regres grav, datorită constrângerilor și presiuni politice fără precedent practicate față de mass-media românesti. Confiscarea libertăților presei este primul pas spre confiscarea libertăților cetățenești. Victoriile democrației nu pot avea loc fără existența presei libere, a dreptului la cuvânt și la libera exprimare.

Vreau sa vă asigur că în persoana noului președinte al României, societatea civilă va avea un sprijin. România are nevoie ca societatea civila să își preia, la un alt ritm, rolul de apărător și promotor al drepturilor fiecărui cetățean. Voi considera drept obiectiv strategic al mandatului meu îmbunătățirea sistemului de educație și promovarea culturii și religiei românești, atât în țară, cât și în afara ei. Educația, religia și cultura sunt cele mai sigure și rezistente porți de intrare a spiritului românesc în familia spiritelor universale. Voi fi un susținător al Bisericii Ortodoxe, al religiilor si

confesiunilor acceptate legal în România, pentru ca sufletul românilor să își găsească pe mai departe alinare, înțelegere și bucurie în instituția milenară a moralei creștine.

Voi apăra interesele strategice ale României, în politica externa și voi face din țara noastră un partener cu un cuvânt respectat. Voi deschide orizonturile politicii externe a României spre toate punctele cardinale, într-un moment în care țara noastră are nevoie de aliați, de parteneri și de prieteni în toate țările democratice ale lumii.

O prioritate majoră de politică externă, cât și de evoluție pozitivă a României, este integrarea în Uniunea Europeană. Integrarea în UE este un element de forță în politica externă a României. Procesul de integrare în UE va avea atât valențele unei acțiuni bazată pe cooperarea cu Comisia Europeana, dar și pe valențele valorificării relațiilor bilaterale tradiționale pe care România le are cu țări precum Franța, Germania, Spania, Italia, Ungaria, Polonia, Olanda și alte state europene.

Este însă extrem de clar că acum, după încheierea negocierilor de aderare, lupta pentru integrare se dă în România. Aici trebuie să îndeplinim toate obligațiile asumate de Guvernul României in procesul de negociere.

Lupta grea pentru integrare in UE trebuie să se câștige la noi acasă. Aici trebuie să obținem standardele de compatibilitate economica și socială cu UE.

O altă prioritate de politică externă a României, va fi consolidarea poziției noastre în NATO. Este esențial ca în această organizație România să-și dobândească o poziție și influență pe măsura potențialului său net, dar și pe măsura potențialului său de țară capabila să asigure stabilitatea la sud de Dunăre și la Est de Prut dezvoltând bune relații cu țările fostei Iugoslavii, cu Ucraina și Rusia.

Trebuie să ținem cont de faptul că sunt peste 6 milioane de români deveniți cetățeni ai altor state precum Canada, Australia, Statele Unite, Germania, Franța, Spania, Italia și în multe alte țări ale lumii. Avem obligația să restabilim relațiile cu diaspora românească. Avem obligația să facem ca acești oameni care la un moment dat și-au părăsit țara dintr-un motiv sau altul să simtă că țara mamă îi regretă, că țara lor de origine îi tratează cu respect, că România este un stat modern, un stat puternic, un stat care respectă cetățenii străini de origine română făcând din aceștia să simtă că sunt parte a poporului român.

Republica Moldova va beneficia de toată deschiderea autorităților de la București atât pentru accelerarea proceselor de modernizare a țării, cât și pentru întărirea conștiinței a parte din populația acestei țări că este parte a poporului român.

Deasupra acestor priorități, România va dezvolta relații privilegiate cu Statele Unite si Marea Britanie, țări împreună cu care s-a clădit pas cu pas un parteneriat strategic încă din 1995. Consolidarea continuă a relațiilor cu Statele Unite și Marea Britanie

Distinşi parlamentari,

Avem cu toții o misiune foarte importantă. Dacă politicienii nu vor explica cetățenilor care sunt costurile procesului de integrare, el se poate transforma într-un eșec. Avem nevoie de solidaritate în privința integrării astfel încât fiecare cetățean să accepte costurile acestui proces.

Avem nevoie de un proces de integrare cu care poporul român să fie solidar pentru a se putea bucura de beneficiile integrării în Uniunea Europeană. Vreau să fim alături într-un efort comun și susținut de a moderniza România pe baza principiilor statului de drept, o Românie demnă și încrezătoare în viitorul ei. Apartenența la un partid politic sau altul nu trebuie să ne împiedice să lucrăm împreună pentru cetățenii care ne-au investit cu putere și, în egală măsură, cu responsabilitate.

Va rog să îmi permite-ți să adresez un cuvânt special tinerilor parlamentari.

Dragi boboci si parlamentari,

Vreau să vă asigur de un lucru: am mare încredere în voi indiferent care vă este apartenența politică. Promovarea voastră în forul superior al țării mă determină să îi felicit pe toți acei președinți de partide care v-au propus pe listele parlamentare. Am fost întotdeauna un susținător al procesului de întinerire a clasei politice împotriva a multor voci sceptice. Tocmai de aceea, pentru a-i convinge pe acești sceptici, îmi doresc să fiți principalii mei colaboratori și vă îndemn să mă considerați un susținător al vostru.

În primul rând, de voi depinde ca aceasta instituție, Parlamentul, să devină o forță și un motor al schimbărilor sociale, politice, economice, culturale. Am încredere că veți fi activi, curajoși și ne veți face pe toți, pe cetățenii acestei țări, să reconsiderăm imaginea politicianului român.

Vă mulțumesc că sunteți aici și vă doresc să vă păstrați prospețimea gândului și a sufletului !

Domnilor Parlamentari,

Dragi români,

Cetățeni ai patriei mele,

Vă cer să fiți lângă mine în următorii 5 ani!

Port în suflet drapelul României și pe voi, reprezentanți ai poporului român, în jurul lui !

Aveți cuvântul meu de președinte că vă voi sluji cu putere, buna-credința și încredere, vom fi alături în toate încercările și dificultățile, dar mai ales vom fi alături într-o viață mai bună, jalonată de victorii și succese!

Vom trăi bine într-o România a românilor, o România europeană! Așa să ne ajute Dumnezeu!

Anexa 7.

Discursul Preşedintelui României, domnul Klaus Iohannis, susţinut în cadrul ceremoniei de depunere a jurământului de învestitură în funcție

21 decembrie 2014

„Domnule Preşedintele al Senatului României,
Domnule Preşedinte al Camerei Deputaţilor,
Domnule Prim-ministru,
Domnule Preşedinte Ion Iliescu,
Domnule Preşedinte Emil Constantinescu,
Preafericirea Voastră,
Înaltpreasfinţia Voastră,
Stimati reprezentanti ai cultelor,
Alteţa Voastră Regală,
Stimaţi membri ai Parlamentului României,
Doamnelor şi domnilor miniştri,
Excelenţa Voastră, Domnule Decan al Corpului Diplomatic,
Excelentele Voastre, Doamnelor si Domnilor Ambasadori,
Domnule preşedinte al Curţii Constituţionale,
Doamnelor şi domnilor judecători ai Curţii Constituţionale,
Doamnelor si domnilor Magistraţi,
Domnule Avocat al Poporului,
Excelenţele Voastre,
Stimaţi cetăţeni, dragi compatrioţi,

Stau aici în fața dumneavoastră, astăzi, conştient de miza acestui moment pentru viitorul României.
Sunt recunoscător și onorat de încrederea pe care cetățenii României mi-au acordat-o, aceea de a fi Președintele lor. Și îi asigur că voi fi Președintele tuturor românilor. Sunt profund mișcat de dragostea de țară care a stat în spatele participării la vot, de aspirația spre libertate și prosperitate a românilor.
Vă mulțumesc vouă, tuturor concetățenilor mei, pentru că ați arătat lumii întregi adevărata față a României. La 25 de ani după căderea comunismului ați făcut încă o dată să triumfe democrația și participarea.

Se vorbește foarte mult în aceste zile despre așteptări. Despre speranțele pe care românii și le pun în viitor, despre semnalul dat de votul din 16 noiembrie. Și după valul de entuziasm o îndoială din trecut pare a-și face loc încet pentru unii. Dar dacă așteptările mari duc la dezamăgiri? Eu vreau să dărâmăm și această îndoială, așa cum am dărâmat și altele. Și le spun românilor clar: așteptările mari pot duce la rezultate mari. Și vor duce. Pentru că așteptări mari înseamnă mai multă responsabilitate, mai mult efort, mai multă seriozitate și mai multă muncă. Din partea tuturor. Iar eu voi fi primul. Momentul în care clasa politică începe să se ridice la înălțimea așteptărilor nu poate întârzia mult. Și nu frica de dezamăgire trebuie să miște oamenii politici, ci faptul că România se schimbă.
Că o națiune de cetățeni cu aspirații, idealuri și valori nu va mai accepta să fie reprezentată decât de o clasă politică pe măsură.

Doamnelor și domnilor,

România lucrului bine făcut este angajamentul pe care mi l-am luat în fața oamenilor și cu care pornesc pe acest drum. Îmi propun ca la sfârșitul mandatului meu de Președinte, România să fie spațiul unei alte stări de spirit, al unui alt climat social, în care să își găsească în sfârșit loc stabilitatea, aprecierea valorii și calmul. Nu calmul aparent dat de absența dezbaterii, nu calmul în spatele căruia se ascunde resemnarea. Ci calmul dat de libertatea de a alege, pentru că există opțiuni, de încrederea că prosperitatea vine când fiecare își face treaba și de convingerea că împreună suntem puternici. O Românie în care stabilitatea, calmul și aprecierea valorii devin reperele normalității va fi fără îndoială una atractivă pentru investiții. Locurile de muncă și prosperitatea, pe care toți românii ni le dorim, nu au cum să apară decât într-un asemenea climat.
România nu are voie să rămână țara proiectelor mereu începute și niciodată terminate, de la Constituție la autostrăzi, țara vorbelor frumoase și faptelor puține, țara care face legi pentru prezent nu pentru viitor, pentru interese particulare nu pentru binele comun. România nu poate să rămână țara așteptărilor mari și rezultatelor mici, țara timpului irosit și oportunităților ratate. Și nu va rămâne. Vreau ca la sfârșitul mandatului meu oamenii să vadă că în România proiectele se duc la bun sfârșit, că am construit instituții solide, că am făcut legi și reguli durabile. Vreau ca la sfârșitul mandatului meu să avem satisfacția de a fi a valorificat fiecare șansă și de a fi lăsat în urmă o Românie mai puternică și mai unită. Dar pentru asta trebuie să ne apucăm de treabă. Lucrurile nu se vor întâmpla nice peste noapte și nici de la sine. La fiecare etapă vom avem de înfruntat provocări și capcane. Iar rezistența la schimbare și teama de nou, care adesea sunt cele mai mari în interiorul sistemului, nu trebuie subestimate.

Dar le vom depăși pe toate dacă avem mereu în minte ce ne-am angajat să construim.

Doamnelor și domnilor,

Primul pas în acest proces este reconstrucția instituțiilor politice, chemate să reprezinte cetățenii și să exercite puterea la toate nivelurile. Anul 2015 trebuie să fie dedicat reformării acestora și construirii unui edificiu statal durabil. Pentru 50, nu pentru 5 ani. Și mă adresez aici în primul rând reprezentanților partidelor politice. Mă bucur să constat că există deschiderea pe care am cerut-o pentru a începe discuțiile cu privire la:

- revizuirea Constituției și modernizarea ei,
- schimbarea legislației electorale – alegerea Parlamentului inclusiv reducerea numărului de parlamentari, alegerea autorităților locale, votul prin corespondență și votul electronic,
- schimbarea legislației partidelor politice – incluzând aici finanțarea lor și a campaniilor electorale.

Marea capcană în reforma instituțiilor politice este să o gândim pentru noi astăzi. Absența abordării pe termen lung este la fel de păguboasă ca și absența schimbării. Înțeleg rațiunile politice, înțeleg mecanismele din interiorul partidelor. Dar vă rog, pe cei din partide, să înțelegeți în egală măsură că nu mai putem lua decizii conjuncturale. Că reconstrucția instituțiilor politice nu poate porni de la calcule de partid, de la interese particulare, de la distribuiri de funcții și nici de la strategii pentru următoarele alegeri. Sper că avem cu toții înțelepciunea de a nu repeta erorile din trecut. Dacă există cu adevărat voință politică și nu doar declarații de intenție, atunci vom lua decizii care conduc la o construcție durabilă, dincolo de interese partizane și de moment. În domeniul statului de drept și independenței justiției, precum și al luptei anticorupție, pașii făcuți până acum trebuie cu necesitate continuați. Garantarea lor și acțiunea în spiritul lor trebuie să devină normalitate în România. Președintele are un rol important în acest sens, pe care desigur îl voi asuma. Dar este nevoie de înțelegerea clară, la nivelul întregii clase politice, a unui principiu: nu există altă cale pentru România decât aceea a unei țări eliberate de corupție. Mi-aș dori ca la sfârșitul mandatului meu, corupția să nu mai figureze pe agenda publică, instituțiile să funcționeze pentru cetățeni, iar oamenii politici să fi înțeles în mod definitiv că se află în serviciul public, și nu pentru interese personale sau de grup.

Doamnelor și domnilor,

Un al doilea capitol esențial pe care îl avem de reconstruit este acela al marilor sisteme publice. Și

nu doar atât. Va trebui să ne uităm în perspectivă și să ne întrebăm cum facem ca ele să funcționeze nu doar acum, ci peste una sau două generații. Cu toții spunem de ani de zile: educația este o prioritate. Vrem reforma sistemului sanitar. Vrem un sistem de pensii care să asigure o viață decentă. Deși toți afirmăm că ni le dorim, totuși, de ce nu le avem? Cum se face că, deși le stabilim ca priorități, educația și sănătatea sunt primele care suportă consecințele crizelor, circumstanțelor și calculelor politice? Sunt întrebări cu răspunsuri cunoscute. Dacă azi închidem un capitol de 25 de ani și asumăm un nou început, atunci e momentul să ne raportăm altfel și la marile sisteme publice. Cum construim un sistem de educație performant și competitiv? Cum arată un sistem de sănătate corect și eficient? Cum facem ca România să poată plăti pensii decente pe termen lung?

Cum răspundem la problema demografică? Cu aceste teme va trebui să ne așezăm la masa dialogului și în jurul lor să construim consens. În cel mai scurt timp voi chema la consultări partidele politice pentru a decide împreună pe trei chestiuni fundamentale:

- ce obiective de țară ne asumăm la aceste capitole,
- o modalitate de lucru și de dialog permanent
- și un calendar cu etape și acțiuni, pentru a trece de la vorbe la fapte.

Guvernele nu vor găsi niciodată suficienți bani pentru educație și sănătate, nu vor avea niciodată curajul unor schimbări de substanță, chiar al unor regândiri de sistem, dacă nu vor ști încotro merg și unde vor să ajungă. Marile transformări nu se fac așteptând condițiile sociale, economice și politice perfecte. Ci asumând o viziune și lucrând necontenit, cu responsabilitate și determinare, pentru a o împlini. Când vom face acest lucru, românii nu-și vor mai căuta viitorul dincolo de granițele țării, iar cei plecați vor dori să se întoarcă. Și chiar dacă reconstrucția nu e încă gata, vor dori să contribuie la ea. Pentru că în acel moment România va fi o țară în care politicienii respectă cetățenii, o țară care știe ce vrea și încotro se îndreaptă.

Doamnelor și domnilor,

Dacă în planul politicii interne avem de reconstruit instituții și sisteme, în planul politicii externe și de securitate, România își reconfirmă opțiunile și își asumă roluri noi. Clasa politică din România are multe defecte, dar are un merit important: acela de a fi asumat împreună o opțiune clară și ireversibilă în ceea ce privește politica externă. Acela de a fi asigurat României securitatea națională. Cei trei piloni ai politicii noastre externe sunt Parteneriatul Strategic cu Statele Unite ale Americii, apartenența la NATO și la Uniunea Europeană. Cuvintele cheie în ceea ce privește politica noastră externă sunt continuitate și predictibilitate. Liniile strategice în care statul român

este angajat vor fi urmate în timpul mandatului meu de Președinte. Doresc să facem chiar mai mult. Să aprofundăm Parteneriatul Strategic cu Statele Unite nu doar în zona militară, ci și în zona schimburilor economice și culturale. Iar în ceea ce privește calitatea noastră de membru al NATO, vreau să spun un lucru foarte clar. Nu putem fi doar beneficiarii unui sistem de securitate, ci trebuie să asumăm și rolul de furnizori de securitate. Am spus limpede că este nevoie de o creștere a bugetului Apărării, până la cel puțin 2% din PIB. Vă propun dumneavoastră, tuturor partidelor parlamentare, să avem un consens pe această temă, inclusiv pentru menținerea acestui nivel de buget pe termen lung. Dacă este nevoie voi merge și voi discuta cu partenerii noștri europeni acest proiect absolut necesar în actualul context geopolitic. Îmi propun ca în primele 6 luni ale mandatului, conform atribuțiilor mele constituționale, să prezint Strategia Națională de Apărare a României.
Nu în ultimul rând, avem de gândit împreună, putere și opoziție, asupra rolului nostru în Uniunea Europeană. Îmi doresc o voce mai puternică a României în concertul european, un profil mai solid, o contribuție mai mare la ceea ce înseamnă construcția Europei unite.

Doamnelor și domnilor,
Cred că salutăm cu toții rezultatele alegerilor din Republica Moldova, rezultate care au reafirmat o opțiune clară a majorității pentru un parcurs european. Pe noi acest rezultat ne obligă ca în următorii ani să fim sprijinul cel mai important al fraților noștri de peste Prut, pentru ca obiectivele lor de integrare europeană să se transforme din deziderate în realitate. Vă propun dumneavoastră, partidelor parlamentare, dar și tuturor actorilor sociali, mediului academic, să organizăm un consens național în jurul acestui obiectiv. Aici nu e vorba doar de declarații, ci mai ales de formule de acțiune concrete, prin care sprijinul nostru față de integrarea europeană a Republicii Moldova să fie efectiv și eficient.

Stimați invitați,
Doamnelor și domnilor,
Dragi români,
Cu toții ne dorim o transformare profundă a societății în care trăim, a României în ansamblul său. Schimbările de legislație sunt doar un pas. Ele vor trebui însoțite de o schimbare de mentalități, practici și mod de lucru. Îmi doresc o Românie scoasă din sfera senzaționalului devenit cotidian. O Românie în care nu e timp de spectacol, pentru că și puterea și opoziția lucrează, și Președintele și Guvernul și Parlamentul lucrează, fiecare cu atribuțiile sale și din poziția sa. Una din practicile pe care ar trebui să le lăsăm în trecut, acum, la încheierea acestei etape istorice, sunt declarațiile

de complezență. Ele știrbesc încrederea și nu folosesc la nimic. Lucrul bine făcut înseamnă că vom construi consens, dar consens nu doar în declarații, ci în acțiune, cu rezultate măsurabile.

Înseamnă că periodic avem datoria de a veni în fața românilor, de a comunica onest și responsabil ce etape am parcurs, în ce stadiu suntem, cât am făcut din ce ne-am angajat și ce urmează mai departe. Așa voi proceda eu în calitate de Președinte.

Mai presus de toate, însă, îmi doresc o națiune puternică. Națiunea română este mai mare decât suma intereselor, ambițiilor și chiar reușitelor individuale. Nu suntem doar un grup de oameni pe care îi leagă o comuniune de tradiții, limbă, istorie și spațiu. Suntem o singură națiune cu valori și mai ales obiective. O națiune de cetățeni, care știe ce vrea în Europa, în lume, și mai ales care știe ce vrea pentru sine. Este o onoare pentru mine să fiu Președintele acestei națiuni. Vreau ca pentru fiecare român să fie în mod autentic o onoare și o mândrie că face parte din această națiune. Trăim într-o lume în care vrem ca lucrurile să se miște repede și rezultatele să fie imediate, într-o lume în care să ceri cuiva încredere și răbdare e o provocare. Iar să ai încredere și răbdare e o provocare și mai mare. Și totuși vi le cer. Nu pentru mine. Ci încredere și răbdare unii cu alții, între noi înșine și cu noi înșine, ca națiune. Pentru că doar cu ele putem face o construcție durabilă.

Îmi pun întreaga putere și pricepere la dispoziția poporului român. Ca peste 5 ani să putem spune că România este țara care a uimit lumea, prin transformarea și reconstrucția ei.
Vă mulțumesc!

Anexa 8.

Discurs de învestitură al Președintelui Republicii Moldova Vladimir Voronin

7 aprilie 2001

Onorat Parlament!
Onorată Curte Constituţională!
Stimaţi reprezentanţi ai corpului diplomatic!
Stimaţi invitaţi!
Dragi concetăţeni!

Ceremonia de învestitură a Preşedintelui Republicii Moldova care are loc astăzi decurge în ziua Bună-Vestirii, zi în care, în conformitate cu tradiţia populară, se spune că iarna cedează drepturile sale primăverii. Consider această coincidenţă un semn bun. Doar primăvara simbolizează nu numai grija de viitoarea roadă, dar şi deşteptarea naturii şi a tot ce este viu, înnoirea. Primăvara este timpul cînd renasc speranţele, speranţele de schimbări benefice în destinul oamenilor.

Anume acest optimism de primăvară, aceste speranţe s-au întruchipat în alegerile parlamentare anticipate, alegeri care au determinat şi evenimentul de astăzi. larna care a durat mai mult de zece ani n-a fost pe placul poporului nostru. De aceea ziua de 25 februarie a devenit atît un punct de pornire, cît şi un punct pus unei întregi perioade istorice care a adus ţara la o situaţie critică.

Într-adevăr, ultimii zece ani au decurs sub semnul înstrăinării şi distrugerii. Zece ani de rătăcire, de politică a confruntării interetnice şi a umilirii sociale. Zece ani de nimicire planificată a viitorului. Abia apărut, statul moldovenesc pe dată s-a şi divizat în două tabere, amplasate pe cele două maluri ale Nistrului. A urmat degradarea internă a statului şi a economiei. Sub lozinca principiilor democraţiei şi libertăţii, principii sacre pentru fiecare om, se consolida tot mai mult practica dictaturii funcţionarului de stat, a birocraţiei, trădarea intereselor naţionale în numele unor scopuri de moment. Deghizată în mantia afirmaţiilor despre modernizarea economiei, îşi făcea mendrele banala jefuire a patrimoniului naţional al ţării în forma împărţirii lui între clanuri diferite. Valul distrugerii s-a dovedit a fi atît de puternic, încît la momentul actual Republica Moldova s-a transformat într-o zonă a catastrofei umanitare, a sărăciei şi politicii de stat primitive. Astăzi cetăţenii noştri părăsesc ţara în căutare de mijloace de a-şi îmbunătăţi soarta lor şi a copiilor lor. Ne-am pomenit în faţa pericolului pierderii suveranităţii Republicii Moldova, a capacităţii ţării

noastre şi a poporului ei de a se autodetermina, de a-şi decide destinul liber şi independent, în conformitate cu propriile interese, de a-şi fixa perspectivele şi a-şi realiza planurile.

La 25 februarie politicienii au avut ultima şansă de a schimba cardinal situaţia. Este într-adevăr o ultimă şansă, şi nu doar pentru partidul care a cîştigat competiţia electorală, ci şi pentru toată clasa politică. Poporul care a mers cu multă încredere la alegeri încă o dată a încercat să-şi lege speranţele de schimbări spre bine de putere, de stat, de procedura alegerilor democratice. O nouă spulberare a speranţelor ar provoca, în cel mai bun caz, o apatie şi o neîncredere totală a poporului în stat, o atitudine faţă de Moldova ca faţă de un oarecare teritoriu geografic, lipsit de posibilitatea unei dezvoltări independente.

Anume de aceea astăzi noi trebuie să conştientizăm că în faţa statului stă o sarcină extrem de dificilă şi, totodată, extrem de importantă. Si nu e vorba doar de "renaşterea" ţării, problemă despre care vorbesc foarte frecvent politicienii noştri, dar care nici pe departe nu conştientizează clar ce anume urmează a fi renăscut. Noi trebuie să urmărim alt scop — cel al edificării unui stat moldovenesc cu adevărat suveran. Mai mult ca atît, suntem datori să schimbăm statutul de provincie săracă si înapoiată, supusă umil poruncilor unor forţe externe, cu cel al unui stat contemporan, antrenat în dinamica schimbărilor moderne, care se conduce doar de interesele cetăţenilor lui.

Cu adevărat consider că în secolul XXI societatea nu mai poate fi divizată în clase sau grupuri sociale progresiste şi reacţionare, în popoare bune şi rele, în apropiaţi si străini. Statul contemporan trebuie să exprime în egală măsură interesele tuturor membrilor societăţii. Statul contemporan trebuie să creeze condiţii pentru armonia acestor interese, să găsească compromisuri, să garanteze egalitatea tuturor în faţa legii. Anume un astfel de stat va cîştiga stima şi încrederea poporului, anume aşa scopuri vor coincide cu interesele de perspectivă ale vecinilor noştri geopolitici şi ale comunităţii internaţionale.

Este uşor să declari asemenea intenţii. Mult mai greu este să le realizezi, să le transformi în practica concretă a guvernării unui stat. Cred că aici de la guvernanţi se va cere putere de decizie, corectitudine, inteligenţă şi muncă asiduă zi de zi, pas cu pas pentru a ieşi din starea de dezastru social-economic, ca ţăranul si întreprinzătorul, medicul şi pedagogul, pensionarul şi copilul să simtă schimbările pozitive. Numai aceste schimbări, schimbări evidente şi reflectate în îmbunătăţirea propriei situaţii vor întruchipa garanţia încrederii societăţii faţă de stat: Numai în asemenea condiţii societatea va aprecia întregul organism statal ca reprezentînd interesele poporului. Numai atunci cînd statul va fi în stare să protejeze poporul de pericolul răufăcătorilor şi al funcţionarilor corupţi, al "autorităţilor" care se îmbogăţesc pe contul nenorocirilor şi fricii omului simplu, puterea de stat se va bucura de o adevărată autoritate. Anume aşa văd eu sarcinile

noastre. Şi în conformitate cu aceste opinii intenţionez să acţionez în înalta funcţie încredinţată mie.

Lozincile, chiar dacă sunt deosebit de progresiste, nu pot asigura nimic. Numai o politică realistă este capabilă de a da viaţă cuvintelor "democraţie", "lege", "reformă", defăimate de practica anilor precedenţi. Pe parcursul ultimilor zece ani aceste cuvinte au fost lipsite de sens, şi-au pierdut adevăratul lor conţinut. Sînt convins că vom fi în stare să le întoarcem adevărata lor semnificaţie. Dar acest lucru nu este deloc simplu. Astăzi democraţia semnifică pentru popor nedreptate şi cinism, în cel mai bun caz, libertatea de a alege între două rele. Cuvîntul "lege" a devenit sinonim cu "corupţie", "reformă" -cu "stagnare", "sărăcie" şi "nenorocire". Ca rezultat, comunitatea Internaţională ne consideră cea mai coruptă ţară din Europa, cea mai săracă din CSI. Şi nu trebuie să dăm vina pe Vestul democratic sau pe Rusia contemporană! Politicienii noştri au urmat necugetat şi nechibzuit sfaturile şi sugestiile venite din afară, deseori denaturîndu-le şi conducîndu-se doar de instinctul de autoapărare, de dorinţa de a fi acceptaţi de cei de peste hotare. Reformelor a fost supus doar lexiconul politic. Ca rezultat, clasa politică nu mai este acceptată nici de Est, nici de Vest, nici de cetăţenii ţării noastre. În schimbul cuvintelor frumoase despre democraţie şi integrare în Europa, în Moldova vin numai ajutoare umanitare, dar nu şi investiţii. Şi totul din cauză că realizarea eficientă a democraţiei şi reformelor cere o platformă solidă -voinţă politică şi dorinţă sinceră de schimbare în numele intereselor societăţii. Anume această platformă lipsea.

Consider că în situaţia creată statul moldovenesc va trebui să facă un adevărat salt. Un salt în economie, în sfera socială, în cultură. În domeniul economiei urmează revizuirea principiilor de reanimare economică a ţării. Cum văd eu aceste principii. În primul rînd, trebuie să mobilizăm rezervele interne. Cele mai eficiente căi constau în instituirea unui nou rol al statului în toate transformările economice şi în utilizarea potenţialului antreprenoriatului autohton. Statul nu mai poate rămîne în postură de paznic, sub ochii căruia funcţionarii au instituit practic dreptul feudal asupra tuturor formelor de proprietate — începînd cu cea de stat pînă la cea privată.

Statul este obligat să-i protejeze maximal şi să-i susţină pe producătorii eficienţi şi competitivi, să ofere libertate activităţii economice. Statul este obligat să-i lipsească pe funcţionari de dreptul de a institui interdicţii, să simplifice şi să facă transparent sistemul de impozitare, să modernizeze activitatea bancară. Numai statul, prin realizarea funcţiilor sale legislativă, executivă şi judiciară poate crea condiţii de formare a unui climat favorabil investiţiilor, poate atrage în ţară producătorul de mărfuri destinate exportului. Trebuie să utilizăm din plin amplasarea geografică favorabilă a ţării, să transformăm Moldova dintr-o rezervaţie a forţei de muncă sezoniere într-o ţară cu o economie dezvoltată, capabilă să ofere servicii, să tranziteze mărfuri şi capital.

Întreprinzătorul nostru s-a format în condiţii de luptă inegală cu statul. Astăzi statul trebuie să-şi achite datoriile faţă de acesta. Asigurat de reţeaua sa de misiuni şi reprezentanţe diplomatice, statul trebuie să-şi asume rolul de agent principal în prezentarea producţiei moldoveneşti pe pieţele externe. Consider că trebuie să menţionez şi alt moment important: statul trebuie să apere în egală măsură drepturile producătorului în Moldova, indiferent de forma de proprietate. Trebuie să afirmăm o poziţie principială în protejarea atît a întreprinderilor de stat, supuse pericolului conducerii incompetente şi jefuirii, cit si a firmelor şi companiilor private, care se confruntă cu obligaţia de a plăti "bir" funcţionarilor sau raket-ului.

Iată doar cîteva principii de care urmează să ne conducem în politica economică activă. Domeniile social şi cultural ne solicită, în egală măsură, o urmare consecventă a imperativului sporirii bunăstării, calităţii vieţii şi realizării necesităţilor fundamentale ale omului în ocrotirea sănătăţii, în instruire şi asigurare socială. Realizarea acestui scop nu poate fi amînată. Trebuie să conştientizăm clar că populaţia afectată de subnutriţie şi de boli, de imposibilitatea de a-şi satisface necesităţile de instruire şi cultură, pur şi simplu nu va fi în stare să rezolve problema saltului economic. Ea se află în stare de degradare morală si fizică. lată de ce suntem datori ca în primul rînd să oprim acest proces al degradării, în termen scurt să creăm condiţii de viaţă, care pot fi numite cu adevărat normale şi pe care le merită mult pătimitul nostru popor.

Cu toate acestea, schimbările pozitive nu vor veni de la sine. Noi, de fapt, trebuie să pornim de la "zero", iar aceasta înseamnă că ne aşteaptă o muncă zilnică, asiduă, că avem nevoie de înţelegerea importanţei problemei, pe care trebuie s-o rezolve ţara noastră, de către toţi cetăţenii ei. lată de ce este necesar de a concentra forţele pentru a realiza interesele comune. În numele acestui scop nobil mă adresez către toate forţele politice, către toţi cetăţenii cu chemarea de a munci constructiv şi în comun. Mă adresez şi celor care la alegerile trecute nu au votat pentru Partidul Comuniştilor. Sunt convins că şi ei au votat împotriva sărăciei, împotriva corupţiei, pentru schimbare, pentru un scop comun — prosperarea Moldovei. Putem împărtăşi opinii diverse, deţine experienţă diferită de viaţă, vorbi în limbi diferite, dar toţi avem o singură patrie — Republica Moldova — care aşteaptă cu nerăbdare ziua, cînd vom părăsi baricadele politice şi ne vom preocupa de soarta ei.

În linii mari apreciez situaţia politică actuală ca o unică şansă de a porni pe calea trasată. Şi în primul rînd, deoarece această cale este si o şansă de a înlătura confruntarea dintre ramurile puterii de stat, devenită tradiţională în Moldova. În ultimii ani această confruntare se poate spune că a lipsit ţara de capacitatea de dezvoltare. Consider consolidarea structurii verticale a conducerii ţării drept o datorie a mea. Preşedinţia, Parlamentul, Guvernul, puterea judecătorească trebuie odată şi pentru totdeauna să iasă din cadrul intereselor de grup, de castă sau de partid. Constituţia

Republicii Moldova trebuie să devină unicul suport eficient şi acceptat pe care trebuie să se fundamenteze colaborarea puterilor în stat, şi nu doar declarativ, ci de facto.

Consolidarea societăţii şi a ramurilor puterii va contribui şi la reintegrarea teritorială a ţării, soluţionarea definitivă a diferendului transnistrean. Iar pentru ca aceasta în sfîrsit să se realizeze este nevoie de o consolidare în deplinul sens al cuvîntului — începînd cu populaţia, cu structurile antreprenoriatului şi terminînd cu partidele politice şi autorităţile publice. Dar această consolidare nu se va realiza de la sine. Mai ales că divizarea artificială a ţării şi a poporului timp de zece ani îi aduce cuiva dividende mari. Unora — politice, altora — pur economice… De aceea este nevoie de eforturi eficiente pentru a curma hotărît această "afacere" periculoasă şi a căpăta beneficii economice de la raporturile reciproc avantajoase. Iar în acest caz din nou avem nevoie, în primul rînd, de voinţa politică, care va contribui la modificarea principiilor procesului de negocieri. Urmează să renunţăm la învinuiri şi insinuări reciproce şi să formulăm propuneri avantajoase, propuneri concrete şi fundamentate pe un compromis raţional. Numai în asemenea condiţii se va manifesta rolul cu adevărat benefic al celorlalţi participanţi la negocieri, în primul rînd al Rusiei.

În activitatea pe care urmează să o exercit, consider că aspectul internaţional al politicii de stat se plasează pe un loc de frunte. Conducătorul statului este responsabil de asigurarea prestigiului ţării în lume, a intereselor ei pe arena internaţională, a rolului ei activ în comunitatea mondială. Cu toate acestea, atunci cînd acţiunile de formare a imaginii favorabile a ţării peste hotarele ei nu sunt determinate de interesele naţionale, politica externă nu poate fi considerată corectă. În acest caz vectorul politicii externe a statului nostru nu capătă contururi clare şi strict determinate, iar însăşi politica externă se dovedeşte a fi timidă, umilă şi mediocră.

Afirmăm fără echivoc angajarea Moldovei suverane în toate acordurile internaţionale şi respectarea obligaţiilor în raport cu alte state. Cu toate acestea, voi afirma în politica noastră externă principiile pragmatice. Contez pe înţelegerea cu care vom fi trataţi de către organizaţiile internaţionale din Europa, integrarea cu care se menţine în şirul celor mai importante perspective ale statului nostru. Această orientare va deveni prioritară şi în relaţiile cu ţările CSI, cu deosebire în raporturile cu partenerul nostru strategic din est — Federaţia Rusă. Trebuie să se dezvolte mai activ, si ce e mai important, mai productiv relaţiile tradiţionale cu ţările vecine — România şi Ucraina. Apreciem valoarea ajutorului care-l acordă Moldovei în perioada aceasta, deosebit de dificilă, Statele Unite ale Americii, statele din Europa — Germania, Franţa, Marea Britanie, Italia, Olanda şi alte ţări.

Doamnelor şi domnilor! Dragi concetăţeni!

Acum, cînd vorbesc în faţa Dumneavoastră, îmi amintesc de binecuvîntările pe care mi le-au dat oamenii simpli în timpul întîlnirilor preelectorale. Ei nu aveau prea multe doleanţe şi nu-mi

cereau careva promisiuni. Îmi spuneau un singur lucru: credem in Dumneavoastră! Şi pentru mine nu există vreo poruncă mai importantă. Urmează să realizez cel mai important lucru — să îndreptăţesc speranţele alegătorilor. Ştiu că nu-mi va fi uşor. înţeleg că nu pot evita toate greşelile. Pot doar spune ferm că voi munci cu abnegaţie, cinstit si deschis. Vă chem şi pe Dumneavoastră să împărtăşiţi aceste principii.

Marele cronicar moldovean, Grigore Ureche, a numit cîndva Moldova o ţară aflată "în calea tuturor relelor". Urmează să rezolvăm un scop comun, să facem aşa ca să-si piardă, în sfîrşit, actualitatea cuvintele cronicarului, ca să putem pe drept cuvînt să numim Moldova ţară a succeselor, a păcii şi a bunăvoinţei.

Să ne unim dar eforturile în numele unui scop mare şi nobil — al edificării statului nostru suveran şi independent Republica Moldova.

Anexa 9.

Discursul Preşedintelui Republicii Moldova, Nicolae Timofti, la inaugurarea în funcţie

23 Martie 2012

Stimate Dle Preşedinte al Parlamentului,
Stimate Dle Prim-ministru,
Stimate Dle Preşedinte al Curţii Constituţionale,
Înalt Prea Sfinţite, Mitropolit al Chişinăului şi al Întregii Moldove,
Domnilor şi doamnelor deputaţi,
Stimaţi miniştri,
Stimaţi magistraţi,
Excelenţele Voastre domnilor reprezentanţi ai corpului diplomatic,
Stimaţi conducători ai organelor administraţiei publice locale,
Stimaţi reprezentanţi ai mass-media,
Onorată asistenţă,
Dragi concetăţeni!

Astăzi, este o zi importantă pentru Republica Moldova. Este ziua în care, după o lungă perioadă de incertitudine şi instabilitate, ţara noastră intră într-o nouă etapă de dezvoltare. O etapă în care acele bune începuturi, bazele cărora au fost puse în ultimii ani, îşi vor găsi continuitatea şi finalitatea. O etapă în care Republica Moldova trebuie să avanseze, şi sînt sigur că va avansa, în parcursul ei european, pe calea democraţiei şi reformelor pentru a oferi cetăţenilor noştri un nivel de viaţă prosper.

Pentru mine este o mare onoare, dar, totodată, şi o mare responsabilitate, să preiau conducerea Republicii Moldova într-un moment crucial pentru dezvoltarea ei. Astăzi, avem în faţă mai multe provocări cărora trebuie să le facem faţă, mai multe obiective pe care urmează să le îndeplinim. În continuare, aş vrea să mă opresc la unele dintre ele, fără de care dezvoltarea ţării noastre este imposibilă.

Am menţionat în discursul rostit în Parlament în ziua alegerilor prezidenţiale şi reiterez şi acum ferma mea convingere că un obiectiv primordial, la realizarea căruia trebuie să muncim, este consolidarea societăţii moldoveneşti, asigurarea concilierii civice şi politice. După ani grei de lupte politice, care au dezmembrat societatea noastră pe criterii etnice, culturale, lingvistice, religioase etc., avem nevoie de pace, de înţelegere, de stimă reciprocă, de toleranţă. Anume toleranţa trebuie să devină cuvîntul cheie care să marcheze un nou început pentru dezvoltarea societăţii moldoveneşti.

Nu este vina noastră că sîntem atît de diferiţi. Aşa a vrut istoria să se întîmple şi, dacă astăzi am ajuns să trăim împreună în acelaşi stat, trebuie să ne respectăm reciproc, să fim înţelegători, pentru că numai împreună, numai uniţi de aceleaşi scopuri şi idealuri avem şansa de a ne dezvolta, de a ajunge în marea familie a democraţilor europene, de a asigura cetăţenilor noştri un nivel de trai prosper şi un viitor democratic.

În calitatea mea de Preşedinte, voi depune toate eforturile pentru a fi un bun mediator politic, social, pentru a deveni un garant al dezvoltării democratice şi stabile a ţării noastre. Voi promova toleranţa şi respectul reciproc ca valori fundamentale ale societăţii moldoveneşti, care ne vor uni, ne vor face să fim puternici şi să realizăm obiectivele comune pe care le avem în faţă.

Onorată asistenţă!

Consolidarea societăţii moldoveneşti este un prim pas spre realizarea scopurilor pe care ni le-am propus şi, în primul rînd, spre realizarea obiectivului de integrare europeană. Pentru a deveni membră a marii familii a democraţiilor europene, ţara noastră are nevoie nu doar să îndeplinească mecanic acele angajamentele asumate în faţa partenerilor noştri de dezvoltare, cum ar fi adoptarea unor legi, preluarea anumitor standarde etc. Nu neg că şi aceste lucruri sînt importante. Aş spune chiar că fără ele integrarea europeană a Republicii Moldova este imposibilă. Dar, pe lîngă aceasta, avem nevoie ca şi societatea noastră să fie pregătită de momentul în care se va produce evenimentul mult aşteptat de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană. Europa înseamnă nu doar bunăstare, nu doar beneficii, ci şi valori. De aceea, ca şi Preşedinte îmi propun să contribui activ la promovarea valorilor europene în societatea noastră, la implementarea tuturor acelor standarde care vor face ţara noastră, de facto, un stat european. Este un obiectiv ambiţios, dar, sînt sigur, că, prin eforturi comune, îl putem realiza. Spun acest lucru pornind de la realizările pe care noi le-am înregistrat deja în ultimii ani. Republica Moldova a devenit un stat cu instituţii democratice funcţionale, un stat în care drepturile omului nu mai sînt doar o declaraţie frumoasă, un stat cu o presă dezvoltată în spiritul democraţiilor occidentale etc. Sînt rezultate pe care le-a obţinut întreaga noastră societate, printr-un efort comun al celor care reprezintă puterea şi al cetăţenilor.

Ferma mea convingere este că am ales o cale de dezvoltare corectă şi nimic nu trebuie să ne sperie, nimic nu trebuie să ne facă să o părăsim. Am încredere în forţele proprii, am încredere în actuala echipă de guvernare şi am încredere în cetăţenii Republicii Moldova. Împreună vom reuşi!

Onorată asistenţă!

Astăzi, atît situaţia internă, cît şi cea externă, este una favorabilă dezvoltării Republicii Moldova pe calea democraţiei şi integrării europene. Ţara noastră are mai mulţi prieteni ca oricînd, care sincer vor să ne ajute şi ne susţin să realizăm obiectivele pe care le-am stabilit. Acea politică

externă eficientă promovată de Republica Moldova în ultimii ani a transformat ţara noastră într-un partener credibil, previzibil, de nădejde. Ferma mea convingere este că Republica Moldova trebuie să continue să promoveze o politică externă echilibrată, bazată pe priorităţi clar stabilite. Numai astfel ne vom bucura de respect şi apreciere în plan extern. Numai astfel vom fi susţinuţi şi vom avansa pe calea de dezvoltare aleasă.

Nu întîmplător am folosit mai sus cuvintele „susţinere" şi „ajutor". Or, Republica Moldova a ajuns la o etapă în care susţinerea din exterior este determinantă. Şi aici mă refer la acea susţinere de care avem nevoie pentru a continua calea reformelor şi integrării europene, dar şi pentru a soluţiona cea mai gravă problemă internă cu care ne confruntăm – cea transnistreană. Efortul partenerilor noştri externi, îndreptat spre realizarea obiectivului nostru de reintegrare teritorială a Republicii Moldova, a început să dea rezultate. Şi dacă astăzi sîntem în situaţia în care să constatăm că Chişinăul şi Tiraspolul au revenit la masa de negocieri şi identifică o soluţie paşnică pentru problema transnistreană, o mare parte din merit, dacă nu chiar cea mai mare, revine partenerilor externi. Vreau să le mulţumesc pe această cale şi să le transmit un mesaj clar: ceea ce faceţi Dvs. pentru Republica Moldova este demn de toată admiraţia şi aprecierea şi Vă mulţumim pentru că sînteţi alături de noi în dificilul proces de identificare a unei soluţii de care depinde însăşi soarta statului Republica Moldova.

În calitate de garant al Constituţiei, voi încuraja toate eforturile îndreptate spre soluţionarea problemei transnistrene în baza Legii Supreme. Voi acţiona cu fermitate, consecvent pentru ca într-o bună zi pe Nistru să nu mai fie linii de demarcare, ca Republica Moldova să devină la modul practic un stat integru din punct de vedere teritorial, cu o democraţie avansată, cu o economie dezvoltată şi cu un înalt nivel de viaţă.

Astăzi, se aud multe voci care afirmă că dezvoltarea Republicii Moldova, integrarea ei europeană este imposibilă fără soluţionarea problemei transnistrene. Ferma mea convingere este că noi trebuie să mergem în paralel cu realizarea acestor două obiective: 1) reintegrarea ţării şi integrarea ei europeană. Reformele promovate cu succes pe malul drept al Nistrului, implementarea standardelor înalte de viaţă, vor contribui decisiv la apropierea celor două maluri ale Nistrului. Cetăţenii noştri de pe malul stîng trebuie să vadă o alternativă serioasă pe malul drept al Nistrului: o economie dezvoltată, o democraţie avansată, un înalt nivel de prosperitate. În aceste condiţii, apropierea celor două maluri ale Nistrului va fi un proces firesc, iar procesul de identificare a unei soluţii politice va fi mult mai uşor.

Onorată asistenţă!

Realizarea tuturor obiectivelor menţionate mai sus (consolidarea societăţii, integrarea europeană, reintegrarea ţării) este posibilă doar în cazul în care în Republica Moldova va guverna legea. Pentru

mine, un om care vine din domeniul justiţiei, acest lucru este o axiomă. De aceea, din postura de Preşedinte, voi continua să muncesc la construirea statului de drept în Republica Moldova. Statul de drept presupune democraţie, drepturi ale omului, condiţii favorabile pentru dezvoltare economică etc. Adică, toate acele „ingrediente" care sînt absolut necesare pentru ca noi să avem o societate dezvoltată şi unită, pentru ca noi să avansăm pe calea integrării europene şi reintegrării ţării, să fim trataţi cu respect în plan internaţional, să beneficiem şi în continuare de susţinerea partenerilor noştri externi. Pornind de la aceste constatări, vreau să declar că Preşedintele Nicolae Timofti, la fel ca şi judecătorul Nicolae Timofti, va pune tot timpul legea în capul mesei. Ferma mea convingere este că doar un stat guvernat de lege poate avea un viitor liber, democratic, european, prosper!

Onorată asistenţă!

În una din aceste zile, care au trecut din momentul în care am obţinut votul de încredere al Parlamentului, un bun prieten mi-a spus: De acum încolo vei fi primul cetăţean al Republicii Moldova! Răspunsul meu a fost: Eu nu voi fi nici primul, nici ultimul cetăţean al Republicii Moldova. Ceea ce mă va deosebi pe mine de alţi cetăţeni va fi enorma responsabilitate care-mi revine după preluarea funcţiei de Preşedinte. Anume „responsabilitatea" va fi cuvîntul cheie care va domina mandatul meu de Preşedinte. Responsabilitatea pentru oameni, pentru viitorul ţării mele – Republica Moldova!

Pentru un cetăţean, nu există fericire şi onoare mai mare decît să poată spune „Sînt gata!", atunci cînd ţara sa îi cere să iasă în prima linie şi să-şi asume responsabilitate pentru viitorul ei. Din acest punct de vedere, eu mă consider cu adevărat un om fericit! Şi voi face tot posibilul ca de acum încolo fiecare cetăţean să se simtă fericit, să poată spune: „Ţara mea are nevoie de mine şi eu sînt gata să mă implic pentru a contribui la dezvoltarea ei"!

Acum, Republica Moldova are nevoie de fiecare dintre noi şi sînt sigur că noi toţi împreună vom reuşi să asigurăm ţării noastre un viitor fericit!

Vă mulţumesc pentru atenţie!

Anexa 10.

Discursul de învestitură al Domnului Igor Dodon în funcția de Președinte al Republicii Moldova

23 decembrie 2016

Stimați cetățeni ai Republicii Moldova!
Onorați oaspeți de peste hotare!
Excelențe, Domnilor Ambasadori!
Dragi prieteni,
Doamnelor și domnilor,

Sunt onorat și Vă exprim gratitudinea cea mai caldă pentru că sunteți astăzi alături de mine și de poporul Moldovei la acest legământ al meu, înfăptuit cu mâna pe Constituție și gândul la compatrioții noștri. Știu foarte bine ce speranțe-și leagă cetățenii țării și ce așteaptă de la Președintele lor. Am fost alături de oamenii, care au luptat ani de zile pentru a redobândi dreptul de a-și alege singuri conducătorul țării. Poporul a cerut dreptul la alegerea directă a șefului statului din motive firești – președintele trebuie să-i reprezinte, să poarte răspundere în fața lor, să fie independent politic și grijuliu față de cei dezavantajați. Mandatul obținut prin votul direct al cetățenilor conferă o legitimitate sporită și incontestabilă președintelui țării, iar orice atentat la competențele instituției prezidențiale va însemna o ignorare inacceptabilă a votului poporului. Vreau ca toată lumea să conștientizeze acest lucru.
Mulțumesc din inimă cetățenilor Moldovei pentru încrederea care mi-au acordat-o votând pentru mine la aceste alegeri. Știu că votul Dumneavoastră a însemnat, mai întâi de toate,speranța și încrederea, că împreună putem schimba viața spre bine. Vă asigur, dragi compatrioți, că voi rămâne fidel angajamentelor asumate de mine în fața Dumneavoastră. Voi strădui zi și noapte pentru a readuce poporului Moldovei încrederea în ziua de mâine!
Mulțumesc din inimă familiei mele. Ați fost mereu și veți fi sprijinul meu cel mai mare!

Prin consolidare civică spre propășirea Patriei

Mă adresez compatrioților mei, care au avut alte opțiuni electorale și împărtășesc viziuni politice diferite de ale mele și ale PSRM. Sunt sigur, că și dumneavoastră ați votat pentru un viitor mai bun pentru Patria noastră – Republica Moldova! După cum declaram și în campanie, voi fi un

Președinte al tuturor cetățenilor acestui stat, care doresc ca Moldova să fie țară prosperă, liberă și independentă.

Vreau să mă adresez astăzi, în mod special, sutelor de mii de moldoveni, care sunt nevoiți să-și dobândească bucățica de pâine departe de casa natală. Dragii mei compatrioți, nu-s în stare să descriu suferința dumneavoastră acolo departe de vatra natală, de familiile dumneavoastră, de copiii dragi. Dureros și nedrept, este că statul, bugetul căruia se completează în mare măsură din sudoarea voastră vărsată pe meleaguri străine, n-a fost în stare, să asigure multor din voi măcar elementarul - dreptul la vot. Este o rușine, este inadmisibil. Soluționarea problemelor cetățenilor noștri aflați departe de casă va fi prioritară pentru mine, iar în cadrul Președinției va activa un Consilier dedicat problemelor diasporei.

Cu certitudine, am putea avea și viziuni diferite cu privire la modelele de dezvoltare sau programele de țară. Acest lucru mi se pare firesc. Diversitatea de idei, concurența, sunt importante pentru dezvoltare, pentru asigurarea libertăților fundamentale. În același timp sunt convins de faptul, că împreună cu majoritatea dintre dumneavoastră avem aceleași speranțe și obiective - să modernizăm Moldova, să asigurăm un trai decent pentru toți – pentru copii, pentru tineri, pentru cei cu vârsta mai înaintată, să o facem mai confortabilă pentru cei de acasă și mai atractivă pentru cei din afară. Știu că este posibil. În istoria noastră de secole au fost perioade mult mai grele. Dar de fiecare dată când am fost uniți, când am acționat împreună ca popor, am reușit. Eu vă invit să reușim și de această dată.

Statul în slujba cetățeanului

Doamnelor și domnilor exponenți ai clasei politice din Republica Moldova, stimați funcționari publici și angajați ai structurilor de stat,

La 13 noiembrie 2016 cetățenii Moldovei ne-au transmis prin votul lor un mesaj clar, hotărât și irevocabil – poporul este suveranul acestei țări, iar instituțiile statului, începând cu parlamentul și guvernul, trebuie să fie în slujba cetățenilor. Vă rog și vă avertizez - tratați foarte serios acest mesaj al poporului! Nu uitați cine este suveranul adevărat al țării și cui ați jurat credință. În eventualitatea ignorări de către clasa politică a voinței poporului de a scoate instituțiile statului de sub influența grupurilor de interese, voi acționa în numele poporului, voi lupta alături de popor, voi readuce statul în slujba cetățeanului.

Moldova are viitor!

Mesajul meu de bază din campania electorală a fost – „Moldova are viitor”! Eu cred în aceasta. Statalitatea, suveranitatea țării nu sunt și nu pot fi subiecte de discuție. Eu, ca și majoritatea absolută a cetățenilor țării noastre, vreau să traiesc, să-mi cresc copii și să făuresc într-o țară independentă, într-un stat suveran pe nume Republica Moldova. Această dorință firească a noastră este ancorată în trecutul multisecular al neamului nostru. Avem o datorie sfântă de a onora testamentul sacru, pe care ni l-a lăsat Ștefan cel Mare și alți voievozi de faimă ai Moldovei medievale, este un semn de respect și eternă memorie pentru bravii fii ai neamului nostru, care și-au închinat viața pentru independența acestui stat. Statalitatea moldovenească are o istorie de secole. De-a lungul istoriei au existat multiple atentate la suveranitatea poporului nostru, dar am păstrat memoria conviețuirii într-un propriu stat, independent, moldovenesc. Această memorie colectivă ne-a permis să punem bazele Republicii Moldova, care astăzi este întruchiparea statalității și a poporului moldovenesc.

Moldova e casa noastră!

Această țară, acest stat, este casa noastră, la care fiecare din noi trebuie să țină, s-o ocrotească. Vă îndemn să urmăm exemplul altor popoare mărețe, vă îndemn dragi compatrioți, să ne întrebăm și noi, ce putem face fiecare pentru această casă a noastră, pentru Republica Moldova. Sunt sigur, că putem face multe, și în primul rând, să fim patrioți ai țării. Îndemn intelectualitatea țării, oamenii de cultură, cercurile academice și, mai ales, stimații noștri profesori, cărora vă încredințăm educarea generațiilor viitoare ale neamului nostru, să vă consacrați munca și opera întru protejarea și cultivarea identității seculare a poporului nostru moldovenesc. Este datoria noastră sfântă față de strămoși și față de urmași – să ne iubim și protejăm țara, să ne mândrim cu identitatea noastră națională, să respectăm opinia majorității absolute a populației țării, care de secole întregi se autodetermină ca moldoveni!

Securitatea statului – prioritate primordială!

Vreau de la această tribună să asigur cetățenii Republicii Moldova de faptul, că securitatea națională va fi una din preocupările de bază ale mele în calitate de președinte. Și aici mă refer la toate componentele, atât cea politică, economică, dar și socială. Suveranitatea, neutralitatea și integritatea teritorială vor fi în permanență pe ordinea de zi a șefului statului. De asemenea, în

cadrul celorlalte componente de securitate, printre prioritățile de bază vor fi ridicarea continuă a calității vieții fiecărui cetățean, crearea posibilităților pentru creștere și realizare, crearea condițiilor pentru dezvoltarea potențialului uman.

Mă voi preocupa în mod prioritar de problemele mediului de afaceri al țării. În linii mari, businessul așteaptă de la guvern doar un singur lucru – să fie tratat ca partener, iar politicile economice promovate să fie adecvate și predictibile. Sunt sigur ca aceasta-i realizabil. Vă informez că în scurt timp va fi creat Consiliul Economic pe lângă președintele Republicii Moldova.

Zero toleranță față de corupție

O importanță deosebită voi acorda situației în sistemul judiciar și instituțiile de drept ale țării, față de activitatea cărora cetațenii au ca niciodată întrebări pertinente și foarte serioase. Sistemul bancar devalizat și rezerve valutare de miliarde furate, patrimoniu public prădat și resurse bugetare tocate - sunt dovezi elocvente ale slăbiciunii și complicității structurilor de drept și justiție. Graba cu care restituirea miliardelor furate a fost plasată pe umerii cetățenilor este nu doar un act de umilire națională, dar și o faptă condamnabilă cu toată severitatea. Nu mă voi împăca niciodată cu cele petrecute în sistemul bancar al țării și-mi voi dedica toată energia pentru a elucida faptele și a restitui poporului patrimoniul public prădat.

Mă adresez membrilor guvernului, dar și funcționarilor de rang diferit în structurile administrației publice centrale și locale - ați ajuns în funcțiile pe care le ocupați pentru a utiliza cunoștințele și capacitățile voastre profesionale pentru a servi poporul Republicii Moldova, nu interesele personale sau de partid. Aștept de la organele competente o mobilizare fără precedent în lupta cu corupția înaltă de stat, flagel care prezintă pericol existențial pentru statul Republica Moldova. Vă asigur că am suficientă voință politică pentru a intensifica lupta cu corupția. Și o voi face!

Dialog social responsabil

Prioritar pentru mandatul meu va fi asigurarea unui dialog continuu cu cetățenii și societatea civilă. Voi face totul ca cetățenii să participe la procesul de luare a deciziilor, iar acest proces să fie la maximum transparent. Voi dispune crearea unui consiliu pe lângă Președintele Republicii Moldova format din reprezentanții societății civile, mediului academic, experți. Scopul meu este ca toate deciziile, inițiativele care vor veni de la președinție să fie discutate pe larg, transparent și democratic.

Rolul unei prese libere și independente în prosperarea unei națiuni este arhiimportant și orice politician responsabil va susține cu toată fermitatea activitatea de informare a societății. Voi acorda tot suportul mass-mediei, iar jurnaliștilor noștri le doresc să fie liberi și independenți, dar și imparțiali și corecți în reflectarea evenimentelor.

Reforme pentru oameni

Odată cu punerea în aplicare a unei sau altei reforme, trebuie să ne gândim în primul rând la oameni, ce vor obține ei în rezultatul acestor reforme. Nu avem nevoie de reforme de dragul reformelor sau de reforme pentru a raporta creditorilor și partenerilor de dezvoltare. Avem nevoie de reforme pentru crearea locurilor de muncă, pentru creșterea salariilor și pensiilor, pentru asigurarea unei educații și serviciilor medicale de calitate. Reforme pentru asiguraea unei echități și dreptăți sociale, pentru protecția socială a celor dezavantajați, pentru incluziune. Impactul acestor reforme trebuie să fie creșterea calității vieții cetățenilor Republicii Moldova și nicidecum invers. Reforme pentru oameni, nu oameni pentru reforme. Acesta este adevăratul scop al nostru.

Sântem popor creștin!

Ceea ce ne unește pe noi toți, cetățenii Republicii Moldova, este religia noastră creștin-ortodoxă. Peste 90% dintre cetățenii țării s-au declarat creștini: în această categorie religioasă largă găsim oameni de toate etniile, de toate viziunile politice, de toate vârstele și păturile sociale.
Religia creștin-ortodoxă este liantul nostru național, ea oferă o temelie solidă pentru principiile noastre morale, ea este impregnată în tradițiile și normele noastre de viață. Iată de ce, în calitatea mea de președinte al țării și smerit creștin, voi fi un susținător al Bisericii și voi sprijini acele activități care vor asigura protejarea valorilor creștine în societatea moldovenească.

Moldova - casa noastră comună!

Republica Moldova este casa natală pentru peste douăzeci de etnii, care au știut să conviețuiască în armonie aici pe pământ moldav sute de ani. Împreună cu ucrainenii, rușii, găgăuzii și bulgarii, împreună cu evreii și polonezii, împreună cu romii și alți confrați de-ai noștri, am știut mereu să trăim ca o Familie în Patria comună – Republica Moldova! Vreau aici să vin cu o adresare în limba rusă pentru conaționalii noștri vorbitori de limbă rusă, dar și pentru oaspeții noștri veniți din Rusia și țările CSI.

Мы, представители разных этносов - молдаване, украинцы, русские, болгары, гагаузы и другие - живём в одной стране и одинаково её любим. Молдова - наша общая Родина, и другой у нас не будет.

Несколько лет бездарного правления либералов и унионистов вновь посеяли и взрастили в нашем обществе семена вражды. Но, как известно, "есть время разбрасывать камни и время собирать камни". Вступаю в эту почетную должность с целью собрать камни, так опрометчиво разбросанные прежними безответственными действиями.

Этническое разнообразие нашего народа - наша сила, а не слабость. Это дает нам возможность использовать всё лучшее, что есть в культурном наследии наших народов, для развития нашего общества, для укрепления и процветания нашей общей Родины.

Наша государственность может строиться только на основе молдавской самобытности. Я, как Президент, сделаю всё, чтобы Молдова стала подлинно независимым государством, самостоятельно, без указания извне, выстраивающим свою внутреннюю политику и имеющим свою собственную точку зрения в сфере внешней политики.

Строительство единой гражданской полиэтнической нации приблизит нас к решению и приднестровского вопроса. Объединение берегов Днестра - одна из моих главных задач на посту Президента. И я приложу все силы для урегулирования этого вопроса в интересах большинства жителей обоих берегов. На обоих берегах Днестра живут представители одного народа. В нашей общей истории были сложные периоды, но я верю, что нас объединяет намного больше, чем разделяет. Мы будем искать решение этой проблемы по принципу "выигрывают обе стороны". В нашем плане приднестровского урегулирования проигравших не будет.

Россия стратегический партнер Молдовы!

Восстановление полноценных дружественных, стратегических партнёрских отношений с Российской Федерацией является моей приоритетной целью на посту руководителя государства. Свой первый официальный визит в качестве Президента Республики Молдова я совершу в Российскую Федерацию. Уверен, это положит основу качественно новым отношениям между нашими дружественными государствами.

Восстановление молдо-российских отношений положительно скажется и на экономике нашей страны, на целых отраслях народного хозяйства Молдовы, на сотнях тысячах фермеров и трудовых мигрантов.

Politică externă bazată pe respect reciproc și avantaje comune

Republica Moldova va promova o politică externă bazată pe parteneriat și prietenie cu toate statele lumii. Vom intensifica relațiile cu statele vecine nouă – România și Ucraina. Vom dezvolta colaborarea multidimensională cu UE, recent am acceptat cu plăcere invitația de a efectua o vizită în calitate de șef al statului la Bruxelles și sper ca aceasta să aibă loc în primele luni ale anului 2017. Și în continuare colaborarea noastră cu SUA și Republica Populară Chineză va constitui o prioritate pentru noi. Vom întinde poduri atât spre Est, cât și spre Vest.

Dragi cetăţeni,
La un început de cale trebuie să ai viziuni clare și asupra obiectivului final. Îmi doresc la final de mandat o Moldovă prosperă și cetățeni încrezători în ziua de mâine. Voi munci pentru a oferi poporului Moldovei un prezent și un viitor mai bun. Există o înțelepciune antică, pe care eu o împărtășesc în totalitate. Ea spune că un conducător trebuie să țină minte trei lucruri. Mai întâi, că el conduce oameni. Al doilea, că el îi conduce după legi. Și al treilea, că nu conduce totdeauna. Eu voi ține cont mereu de acest principiu. Și voi avea grijă ca după conducerea mea, eu să am cât mai puține regrete, iar cetățenii țării să aibă cât mai multe păreri de bine.

Vă mulţumesc pentru atenție!
Cu Doamne ajută!

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnata, declar pe propria răspundere că materialele prezentate în teza de doctorat se referă la propriile activități și realizări, în caz contrar urmînd să suport consecințele, în conformitate cu legislația în vigoare.

Ciumacenco Valentina

Semnătura

Data

CV-ul AUTORULUI

Date personale

Ciumacenco Valentina
Republica Moldova
Data şi locul naşterii: 31.08.1981; or. Orhei

Studii:

1999 – 2003 – ULIM, Facultatea Limbi străine, Specialitatea: Limbi moderne și clasice

2003 – 2004 – ULIM, Studii de masterat, Facultatea Limbi Străine, Specialitatea: Limba şi literatura engleză

2014-2017 – USM, Studii Doctorale, Specialitatea: Comunicare și relații publice

Stagii:

- Stagiu profesional la Universitatea din Pecs, Ungaria (2014) – Programul Erasmus Mundus;
- Stagiu profesional la Universitatea Catolică, Lviv, Ucraina (2015) - Programul Erasmus Mundus;
- Stagiu profesional la Universitatea ”Danubius”, Galaţi, România (2016) - Programul Erasmus+;
- Stagiu profesional la Universitatea ”Mykolas Romeris”, Vilnius, Lituania (2016)- Programul Erasmus+;
- Stagiu profesional la Universitatea Catolică ”Ioan Paul II”, Lublin, Polonia (2016) - Programul Erasmus+ ;
- Stagiu profesional la Universitatea Cadiz, Spania (2017) – Programul Erasmus+.

Activitate profesională:

2003 -2008 – asistent administrativ, Rectorat, ULIM

2008 - 2013- Șef al Biroului Rectorului, ULIM

2004 - 2009 – Lector asistent, Facultatea Limbi străine şi Ştiinţe ale comunicării,ULIM

2009 - prezent – Lector universitar, Facultatea Litere, ULIM

2013 - prezent - Director, Centrul Cooperare Internațională, ULIM

Domenii de activitate științifică: filologie, jurnalism, comunicare politică.

Participări la foruri ştiinţifice internaţionale:

- Colocviu Internațional „La Francopolyphonie: Langue et culture et Françaises en Europe du Sud-Est", Universitatea Liberă Internațională din Moldova (ULIM), (Comunicarea: „*Modalitatea în disciplinele limbii",* Chişinău, 20 martie 2009).
- Conferința Internațională „Limba şi Literatura: Repere identitare în context european", Universitatea din Piteşti, (Comunicarea: *"Will: Modal or Future tense marker?*", România, 5-7 iunie 2009).
- Conferinţa ştiinţifică internaţională „Lexic comun / lexic specializat", Universitatea "Dunărea de Jos", Galați, (Comunicarea: *"On the semantic aspect of the English Semi-Modals",* România, 17-18 septembrie 2009).
- Conferinţa ştiinţifică internaţională „Lexic comun / lexic specializat", Universitatea "Dunărea de Jos", Galați, (Comunicarea: *"The semantic and syntactic development of the quasi-modal have to in English",* România, 8-9 septembrie 2010).
- Conferinţa ştiinţifică internaţională "Вопросы современной филологии и методики обучения языкам в вузе и школе, Пензенский Государственный педагогический университет им. В. Г. Белинского (Comunicarea: *"The role of language in diplomacy*", Rusia, 10 martie 2010)**.**
- Conferinţa ştiinţifică internaţională "XII Невские Чтения: Язык и общество: проблемы, поиски, решения", Невский институт языка и культуры (Comunicarea: *"Modality in specialized texts",*Sankt-Petersburg, Rusia, 21-23 aprilie 2010).
- Colocviu Internaţional „La Francopolyphonie V: Langue, litterature, culture et pouvoir ", ULIM, (Comunicarea: „*Limbajul politico-diplomatic din perspectiva categoriei modalității",* Chişinău, 26-27 martie 2010).
- Conferinţa Internaţională „Limba şi Literatura: Repere identitare în context european" , Universitatea din Piteşti, (Comunicarea: *"The meaning of the English Modal Verbs in Translation*", România, 4-6 iunie 2010).
- Conferinţa ştiinţifică internaţională „XIII Невские чтения: Коммуникация в условиях глобальной информатизации", Невский институт языка и культуры, (Comunicarea: *"Specialized discourse analysis: A Theoretical Approach to Political Discourse",* Sankt-Petersburg, Rusia, 20-22 aprilie 2011).
- Colocviu Internaţional „Langage(s) et traduction", Universitatea din Bucureşti, (Comunicarea: *"Interpreting modal meanings in political discourse*", România, 9-10 iunie 2011).

- Conferinţa ştiinţifică internaţională „XIV Невские чтения: Актуальные проблемы современной науки”, Невский институт языка и культуры, (Comunicarea: *“Pragmatics in Political exchanges”*, Sankt-Petrsburg, Rusia, 23-28 aprilie 2012).
- Conferința științifică internațională „Lexic comun/lexic specializat: lexicul politic - martor al transformărilor social-politice și de mentalitate în lumea contemporană”, Universitatea ”Dunărea de Jos”, Galați, (Comunicarea: *“Analysis of Obama’s rhetorical style from the perspective of linguistic techniques”*, România, 11-12 octombrie 2012).
- Colocviul internațional „La Francopolyphonie 2013: Interculturalitatea și mondializarea semiotică prin prisma lingvisticii, literaturii, traducerii și comunicării”, ULIM, (Comunicarea: *“Semiotic interpretation of visual images used in political communication*”, Chișinău, 29 martie 2013).
- Colocviul internațional „La Francopolyphonie 2014: Interculturalitatea şi pragmatica prin prisma lingvisticii, literaturii, traducerii și comunicării”, ed. a IX-a, ULIM, (Comunicarea: *“The expression of politness in political discourse: a pragmatic approach*”, Chișinău, 28-29 martie 2014).
- Colocviu internaţional aniversar (ediția a X-a), „La Francopolyphonie: Interculturalitate şi hermeneutică prin lingvistică, literatură, traducere şi comunicare”, ULIM, (Comunicarea: „*Categoria modalității ca strategie comunicațională în discursul politic*”, Chișinău, 27-28 martie 2015).
- Conferința Internațională Central și Est-Europeană LUMEN (ediția a III-a): „Noi abordări în științele sociale și umaniste”, ed. a III-a, ULIM, (Comunicarea: *“A pragmatic approach towards the presidential address for the New Year*”, Chișinău, 8-10 iunie 2017).
- Conferința științifică internațională „Universitas Europaea: spre o sicietate a cunoașterii prin europenizare și globalizare”, ULIM, (Comunicarea: *„Resurse modale în discursul de învestitură: perspectivă discursivă”*, Chișinău, 20 octombrie 2017).
- Colocviul internațional „La Francopolyphonie 2018: Interconnexion des paradigmes et des approches dans l’étude des langues-cultures”, ULIM, (Comunicarea: „*Discursul politic din perspectiva fondului general al discursivității”*, Chișinău, 10-11 mai 2018).

Premii şi menţiuni:

2004 – Diploma de menţiune „Cel mai bun colaborator al anului universitar 2003-2004”, ULIM

2004- ”Premiul special în domeniul redactării şi traducerii” pentru *Biobibliografia Andrei GALBEN – 55 ani* şi *Biobibliografia Gheorghe POSTICA– 50 ani* (traducere în limba engleză)

2007 - Diploma şi medalia jubiliară a ULIM pentru merite notorii în promovarea valorilor academice şi activitatea prodigioasă la Universitatea Liberă Internaţională din Moldova

2016 – Diplomă de Excelență pentru sprijinul substanțial acordat Universității Libere Internaționale din Moldova

Includerea numelui în enciclopedii, dicționare etc.

2007 – *TOP -50 Absolvenți ULIM*. Ediție jubiliară.

2007- *ULIM - 15 ani de ascensiune*. Supliment editat de Revista ”VIP magazin”.

2009 – *Localitățile Republicii Moldova*. Itinerar documentar-publicistic ilustrat, Vol. 9.

Lucrări ştiinţifice publicate: 19 articole ştiinţifice şi 18 comunicări ştiinţifice.

Date de contact:

Adresa: str. Vlaicu Pârcălab, nr. 52, bir. 443, mun. Chişinău, MD 2012,
Republica Moldova.
Tel./Fax (373 22) 20 59 21
E-mail: vciumacenco@ulim.md